

Kálvin János

Magyarázat Józsué könyvéhez

Tartalomjegyzék

A fordító előszava	4
Józsué könyvének rövid összefoglalása	5
1. fejezet	9
Józs1:1-4.....	9
Józs1:5-9.....	11
Józs:10-18.....	14
2. fejezet	17
Józs2:1-24.....	17
3. fejezet	26
Józs3:1-13.....	26
Józs3:14-17.....	30
4. fejezet	32
Józs4:1-9.....	32
Józs4:10-18.....	33
Józs4:19-24.....	36
5. fejezet	38
Józs5:1-9.....	38
Józs5:10-15.....	41
6. fejezet	45
Józs6:19.....	45
Józs6:20-27.....	48
7. fejezet	52
Józs7:1-9.....	52
Józs7:10-18.....	55
Józs7:19-26.....	57
8. fejezet	61
Józs8:1-29.....	61
Józs8:30-35.....	66
9. fejezet	69
Józs9:1-15.....	69
Józs9:16-27.....	72
10. fejezet	75
Józs10:1-14.....	75
Józs10:15-28.....	80
11. fejezet	84

Józs11:1-15.....	84
Józs11:16-23.....	87
12. fejezet	91
Józs12:1-24.....	91
13. fejezet	93
Józs13:1-14.....	93
Józs13:15-33.....	96
14. fejezet	99
Józs14:1-15.....	99
15. fejezet	104
Józs15:1-13.....	104
Józs15:14-63.....	106
16. fejezet	110
Józs16:1-10.....	110
17. fejezet	112
Józs17:1-10.....	112
Józs17:11-18.....	113
18. fejezet	117
Józs18:1-10.....	117
Józs18:11-28.....	119
19. fejezet	122
Józs19:1-9.....	122
Józs19:10-49.....	123
20. fejezet	127
Józs21:1-9.....	127
21. fejezet	129
Józs21:1-19.....	129
Józs21:20-45.....	130
22. fejezet	133
Józs22:1-9.....	133
Józs22:10-20.....	134
Józs22:21-34.....	137
23. fejezet	140
Józs23:1-16.....	140
24. fejezet	144
Józs24:1-14.....	144
Józs24:15-24.....	147
Józs24:25-33.....	149

A fordító előszava

Józsúé könyvének kommentárja volt az utolsó irodalmi műve a tiszteletreméltó szerzőjének. Amikor belekezdett, az alkata, ami soha nem volt túl erős, teljesen elhasználódott a szélsőséges erőfeszítéstől, és a mű majdnem minden sorát majdnem az erős testi fájdalmak enyhülésének pillanataiban kellett diktálnia az írnokainak. Ezt a dolgot illetően eredeti dokumentumokkal rendelkezünk, melyek nem hagynak helyet a kételkedésnek.

Egy 1563. november 30-án, nem egészen hat hónappal a halála előtt kelt levelében, miután utal a tanulmányai folytatása során megtapasztalt nehézségeire, miközben mind az elméjét, mind a testét kimerítette a betegség, kijelenti, hogy a barátainak kérésére belekezdett Józsúé könyvének kommentárjába, de nem volt képes túljutni a harmadik fejezeten, pedig igyekezett a lehető legrövidebb lenni.

Valamivel több mint két hónappal ennek a levélnek a megírását követően, 1564. február 6-án utoljára lépett fel a szószékre, majd a rákövetkező március 10-én a betegsége olyannyira súlyosbodott, hogy világossá tette: közel a földi pályafutásának vége, s emiatt az alábbi bejegyzést tették Genf város Regiszterébe: „Arrete que chacun prie Dieu pour la sante de M. Calvin, qui est indispose depuis longtemps, et meme en danger de mort”, azaz „Elrendeljük, hogy mindenki imádkozzon Istenhez Kálvin úr egészségéért, aki hosszú ideje gyengélkedik, s a halál fenyegeti”.

Ezek voltak a körülmények, melyek között ezt a Kommentárt összeállította, s ezt olvasva lehetetlen nem adózni bámulattal annak a megfégezhetetlen energiának, amit Kálvin mutatott a feladatának ellátása közben, s szállt szembe azok tiltakozásával, akik el akarták ettől vonni ezzel a hősiessé kiáltással: „Azt szeretnénk, hogy amikor eljön az Úr engem tétlenségben találjon?!”

Egy ilyen időszakban és ilyen lélekben megírt munka joggal követelhetné, hogy mentes legyen a kritikától, de nem volt szüksége engedékenységre, s joggal engedheti, hogy a saját belső érdemei alapján legyen megítélve. Pusztán csak intellektuális erőfeszítésnek tekintve is bemutatja mindazokat a kiválóságokat, melyek ennek a kitűnő szerzőnek a többi kommentárját is jellemzi. Magasztosabb és jobb fényben szemlélve pedig ez az ő végrendelete az egyház számára – ünnepélyes megerősítése a tanítás egész rendszerének, amit ő oly hosszan, oly buzgón és oly sikeresen hirdetett.

Mint ideillő befejezést mind ehhez a kötethez, mind az ezt megelőzőkhöz, értékes traktátust tettek hozzá, ami ebben az országban (ti. Angliában) 1845-ben jelent meg először. Ez tartalmazza az Előszór nt. William Pringle, az eredeti szerkesztője tollából, egy esszét németből, Theoluck professzortól, valamint szerzők munkáinak kivonatait, akik egymástól gyakorta sokban különböznek, de egységesen vallják Kálvin tehetségének nagyságát vagy a jellemének kiválóságát. A jelen reprint kiadásban a fő változást a további bizonyágok hozzátétele jelenti. Kálvin írásainak listája, ami lezárja a jelen kötetet, összhangban van mindazzal, amit a legnagyobb életrajzírója, Henri of Berlin nyújtott, s lehetővé teszi az olvasó számára, egyetlen pillantással áttekinteni az ő irodalmi munkásságának kiterjedését.¹

H. B.

1854. december 30.

¹ Ezek a kiegészítések az elektronikus változatban nem szerepeltek. – *a ford.*

Józsué könyvének rövid összefoglalása

Ami a könyv szerzőjét illeti, itt jobb, ha visszafogjuk az ítékezésünket, s nem teszünk elhamarkodott kijelentéseket. Azok, akik úgy vélik, hogy Józsué volt, mert az ő neve áll a fedőlapon, gyenge és elégtelen alapokon állnak. Sámuel neve is szerepel a szent történelem azon részében, mely a halála utáni eseményekről számol be, s kétség sem férhet hozzá, hogy a könyvet, ami rögtön a mostani után következik, nem azért nevezik Bírák könyvének, mert ők írták, hanem mert az ő hőstetteiket írja le. Józsué meghalt még Hebron és Debir bevetele előtt, de a jelen könyv 15. fejezete mégis beszámol erről. Valószínű, hogy az események summáját Eleázár főpap állította össze és azokat az anyagokat ő adta közre, amikből Józsué könyvét összeállították. Tulajdonképpen a főpap kötelezettségeinek része volt, nemcsak szóbeli utasításokat adni a saját kora népének, hanem ellátni az utódokat feljegyzésekkel Istennek az egyház megtartásában megmutatkozó jóságáról, s ezzel is gondoskodni az igaz vallás tovább éléséről. S mielőtt a lévíták megromlottak volna, a rendjükhöz tartozott az írástudók vagy írnokok osztálya, akik állandó feljegyzésekben testesítették meg mindazt az egyház történetében, ami méltó volt a feljegyzésre. Ne vonakodjunk tehát átlépni egy olyan dolog felett, amit nem vagyunk képesek meghatározni, vagy aminek az ismerete nem nagyon szükséges, miközben semmi kétségünk sincs a fő dologban: az itt feljegyzett tanítást a Szentlélek diktálta a mi hasznunkra, s nem közönséges jótéteményeket ruház azokra, akik figyelmesen áttanulmányozzák.²

Noha a nép már kivívott jeles győzelmeket, s elfoglalták az ország tágas és termékeny részét, az isteni ígéret beteljesedése a Kánaán földjéről még mindig váratott magára. Sőt, a szövetség fő cikkelye sem teljesedett még be, mintha Isten, miután összezsúfolta volna a népét egy sarokba, otthagya volna a munkáját alaktalan, csonka formában. Ez a könyv tehát megmutatja, hogy amikor a nép túrhetetlen istentelensége megakasztotta a szabadítás menetét, Isten, mikor kiszabta a büntetést, úgy enyhítette az igazságszolgáltatás szigorúságát, hogy végül beteljesítse, amit a Kánaán örökléséről megígért.

² Ez a gyakorlati végkövetkeztetés, ami valóban egyedül fontos, részben az egyház általános egyetértésén alapszik, ami abban a helyben is kifejezésre jutott, amit Józsué könyve foglalt el mindig is a szent kánonban, részben pedig a többi ihletett szerző erőteljes megerősítéseinek a közvetlen vagy közvetett hivatkozások és idézetek által mind az Ó-, mind az Újszövetségben. Például: 1Kir16:34, Zsolt44, Zsolt68:12-14, Zsolt78:54-55, Zsolt114:4-5, Hab3:11, Csel7:45, Zsid4:8, Zsid11:30-31, Zsid13:5 és Jak2:25. A szerzőséget illetően azonban aligha van olyan kiváló író magából ebből a történelmi időszakból egészen Ezsdrásig, akinek ne tulajdonították volna ezt a tisztességet. Mások mellett megemlíthető Fineás, Sámuel és Ézsaiás. A nyilvánvaló következtetés az, hogy a szerzőség kérdését azok feszegetik, akik mindig csak vitatkoznak, de alapos döntésre soha el nem jutnak. Kálvinnak a fentiekben vázolt véleménye talán ugyanolyan hihető, mint bármely másik, még ha alig-alig méltányolja is azokat az állításokat, melyekkel elő lehet hozakodni magának Józsuének a javára. Természetesen lehetetlen neki tulajdonítani akár a haláláról szóló beszámolót, akár az utalásokat arra az egy-két eseményre, amik a halála után zajlottak le. Az efféle anakronizmusok, ha lehet ezeket így nevezni, csak azt a dolgot bizonyítják, amit soha nem is tagadtak, hogy bizonyos beszúrások vagy toldások belekerültek az eredeti munkába. De ahogyan a beszámoló Mózes haláláról Mózes ötödik könyvében nem okozhatott semmiféle kételyt azzal az állítással kapcsolatban, hogy ő a könyv szerzője, nem könnyű belátni, hogy a hasonló állításokról miért kellene feltételezni, bármivel is erősebb hatást gyakorolnának Józsué állítására. Azok mellett a bizonyítékok mellett, amiket azok az igeszakaszok adnak, melyekben a szerző szemtanúként és a feljegyzett eseményekben résztvevőként beszél, azok, akik neki tulajdonítják ezt a könyvet, erőteljes érveket találnak a Józsué által elfoglalt pozícióban. Ő nemcsak az isteni módon kijelölt utód volt, de Mózes lelkes bámulója és szorgalmas utánzója is. Ésszerű feltételezni, hogy miközben utánozta őt a kormányzásának alapelveiben, elfelejtette őt utánozni a tollhasználatában, vagy hogy nem volt annyira gondos, mint Mózes volt, s nem hagyott hátra írásos feljegyzéseket azokról a csodálatos eseményekről, melyeket az Úr az ő kezével vitt véghez? A fontos tény az, hogy Józsué írta, s konkrétan ki van jelentve a Józsa24:26-ban. S jöllehet az írás, amire ott utal, látszólag egy konkrét eseményre korlátozódik, a hasonlóság messze igazolja a következtetést, mely szerint amit egyszer megtett, az összhangban volt a szokásos gyakorlatával, s a feljegyzés, amivel most rendelkezünk az ő eseménydús életéről, az legalább a lényegét tekintve az ő tollának munkája. – *a szerk.*

Ez egy nagyon hasznos észrevételt sugall, miszerint miközben az emberek kivágattatnak a halál által és elesnek az útjuk felén, Isten hűsége soha nem mond csődöt. Mózes halálával látszólag szomorú változás állt küszöbön: a nép olyanná vált, mint egy lefejezett test. Miközben a szétszóródás veszélye leselkedett rájuk, nemcsak Isten igazsága bizonyult halhatatlannak, de Józsué személyében, mint csillogó tükörben az is megmutatkozott, hogy amikor Isten elveszi azokat, akiket speciális ajándékokkal ruházott fel, készen áll másokat a helyükre állítani. S jóllehet tetszik Neki egy időre kiváló ajándékokat adni egyeseknek, az Ő nagy hatalma nincs megkötve általuk, hanem Ő képes, valahányszor csak jónak látja, alkalmas utódokat találni, sőt, a kövekből támasztani látványos cselekedeteket végrehajtó személyeket.

Először látjuk, hogy amikor a negyven évig tartó vándorlás már majdnem teljesen eltörölte a vörös-tengeri átkelés emlékezetét, a szabadítás menete szakadatlanul bizonyult a Jordánon történt átkelés ugyanazon csodájával. A körülmétkedés megújítása a szövetség újbóli hatályba léptetésével volt egyenértékű, amit a nép gondatlansága borított a feledés homályába vagy a kétségbeesés miatt távolodtak el attól. Aztán látjuk, miképpen vezette őket Isten keze az ígért földjének birtoklásába. Az első város bevétele volt annak az örök segítségnek a záloga, amit remélhettek a mennyből, mivel Jerikó falai maguktól omlottak le, pusztán a trombiták zajától megrendülve. A nemzeteket azonban nem szaggatta ki gyökerestől egyetlen csata, sem egy rövid hadjárat, hanem fokozatosan koptak ki és semmisültek meg megannyi fáradságos küzdelmen keresztül.

Itt meg kell említeni, hogy súlyos nehézségek álltak a népútjában, amikor a királyok szövetségre léptek és egyesült erővel szálltak velük szembe, mert nemcsak egy-egy néppel kellett háborúzniuk, hanem hatalmas tömeggel, mely elborítással fenyegette őket egyetlen nagy rohammal. Végül azonban mindezek a heves kísérletek nem vezettek más eredményre, mint Isten hatalmának a még világosabb kimutatására, s még ragyogóbb képét adták a könyörületnek és a hűségnek az Ő választott népének védelmében. Valójában a sikereik és a páratlan győzelmeik folytonos egymásutánisága úgy mutatta meg Isten kezét, mintha az látható módon nyúlt volna ki a mennyből.

Még konkrétan, annak jeles bizonyítéka volt, hogy isteni felügyelet alatt háborúznak, amikor pusztán Józsué imájára megállt a Nap az égen, mintha az elemek is az ő segítségére lettek volna felfegyverezve és készek lett volt neki engedelmeskedni. S miközben a késlekedések, melyek a dolgok menetében léptek fel, a nép állhatatosságának hasznos próbái voltak, nem szabad szem elől tévesztenünk a másik hasznot, amire Mózes, hogy meggátolja az elméik elcsüggedését, egy korábbi időszakban előre figyelmeztette őket. Nevezetesen, hogy Isten nem akarta azonnal megsemmisíteni a népeket, nehogy az ország pusztasággá váljon és előzőnljék a vadállatok.

Ám a gondoskodást, amit Isten a legkegyelmesebb módon biztosított nekik a saját biztonságukra, ők gonoszul megrontották a saját romlásukra. Elérve ugyanis azt, amit kellően nagy helynek vélték a kényelmes lakhatáshoz, hátat fordítottak, a tunyaságba és a gyávaságba merülve. S ez az egy bűn másokat is magával hozott. Mert miután egyesültek Isten zászlaja alatt, áruló és engedetlen módon megtagadták a szolgálati idejük kitöltését pontosan úgy, ahogyan a katonaszökevények, a katonai esküre való tekintet nélkül hagyják el aljas módon a zászlójukat.³ A föld birtokjogát, ami isteni módon lett nekik felkínálva, ők kirívó hálátlansággal visszautasították, s csak egy részét vették birtokba.

Sőt, noha parancsot kaptak a szent terület megtisztítására mindenféle mocsoktól, hogy a tiszta és törvényes imádat semmiféle megszenteltetés se maradjon meg azon, ugyanúgy

³ A francia szöveg itt: „Car tout ainsi comme des gendarmes fuyars, qui laissent vilainement leur enseigne, oublions le serment par lequel ils se sont obligés, ils furent traitres et perjures a Dieu, sous lequel ils estoyent enrollez pour servir tout le temps par huy ordonne”, “Mert mint a katonaszökevények, akik hitvány módon elhagyják a zászlójukat, megfeledkezve az esküről, amivel elkötelezték magukat, Isten hamis árulóivá váltak, Aki alá be lettek sorozva, hogy végig szolgálják az egész Átala elrendelt időszakot.” – *a szerk.*

engedték az Isten által utált istentelen babonások folytatódását, mint annakelőtte. S noha tudták, hogy a parancsot részben a saját biztonságuk bebiztosítása végett kapták, nehogy a más nemzetekkel történő keveredés során a csalafintaságuk és az alattomos mesterkedéseik csapdájába essenek, ők, mintha csak a bajt akarták volna keresni, meghagyták őket, hogy üzemanyagot szolgáltassanak a végzetes tűzvészhez.

Makacs hitetlenségük elárulja magát abban, ahogyan nem törődtek az efféle vétkekkel szemben kihirdetett büntetéssel. Végül azonban tapasztalatból tanulták meg, hogy Isten nem hiába fenyegetőzött, hogy azok a nemzetek, akiket gonoszul⁴ megkíméltek, tüskéknek és töviseknek bizonyultak a számukra. Gyakori betörések zaklatták ugyanis őket, sokszor ki lettek fosztva, s végül majdnem teljesen elnyomta őket a zsarnoki erőszak. Röviden, nem az ő érdemeiknek volt köszönhető, hogy Isten igazsága nem bukott el végleg.⁵

Ebben a dologban feltehető egy kérdés: ha az ígélet Ábrahámnak Isten pusztai jótetszésén alapult,⁶ akkor, legyen a nép jelleme akármilyen, abszurd azt mondani, hogy az ő hibájukból nem teljesült. Miképpen egyeztetjük össze ezt a két dolgot? – hogy a nép nem kapta meg a teljes, nekik megígért örökséget, de Isten mégis igaz volt? Erre azt válaszolom: Isten hűsége⁷ oly messze állt a bukástól, vagy a megrendüléstől vagy a bármi módon történő csorbulástól, hogy itt világosabban is látjuk, milyen csodálatosak az Ő munkái, Aki a kikutathatatlan bölcsességében tudja, miképpen kell fényt előhozni a sötétségből.

Ábrahámnak megmondattott (1Móz15:18): A te magodnak adom ezt a földet Egyiptom folyójától a nagy folyóig, az Eufráteszig. Józsué azt mondja, hogy ez az esemény elközelt, már küszöbön áll. De az izraeliták, akiket maga alá gyűrt a lustaság, nem érik el ezeket a határokat, sőt, a saját maguk által megszabott szűk határok között letelepedve bizonyos módon akadályokat állítanak az isteni nagylelkűség útjába. Ezen a módon Isten szövetsége egyfajta elhomályosulást szenvedett el.

S nem kétséges, hogy a kegyes elmék gyakran megtelnek aggodalommal, amikor megszakadni látják az Ő munkáját. De a népre a gonoszságukért kiszabott büntetés úgy mérséklődött, hogy ami egyébként a hit fájdalmas és veszélyes próbája lehetett volna, az erőteljes támogatássá alakult. A látszólagos meghiusulás arra emlékeztette Isten gyermekeit, hogy előre kell nézniük egy kiválóbb állapotra, ahol az isteni kegy még világosabban megmutatkozik, sőt mentes lesz minden homályosságtól és a teljes fényében fog ragyogni. Ezért a gondolataik Krisztushoz emelkedtek, s megismerték, hogy az egyház teljes boldogsága a Főjétől függ. Erre a végkövetkeztetésre jutva új próféciaiak segítették őket. Mert a részletes beszámolót, amit Józsué itt a régi szövetségről tart, a zsoltárokból (72. és 89.) a Messiás uralkodásának idejére vonatkoztatják, mely ideig az Úr, hogy még dicsőségesebbé tegye azt, késleltette az ígélet földjének teljes gyümölcsözőségét. Ugyanezt a dolgot példázta Dávid, aki Krisztus előképét hordozta, s akiben megmutatkozott, hogy az isteni ígérek csak a Közbenjáró kezében lettek megalapozva és megerősítve. Többé tehát nem furcsa, hogy a megígért végeredmény, miután a nép gonoszsága gátolta, nem teljesedett be mindaddig, amíg az egyház állapota megfelelően el nem rendeződött, látva, hogy Dávid személyében a Közbenjáró előképe látszik, Akiben majd tökéletesedik az isteni kegyesség, amely mérsékelt előízének, amit a hívők kaptak, elégségesnek kellett lennie a megtartásukhoz,⁸ felkészítve őket a teljesebb megvalósulásra. S az elosztás sem volt kitérő vagy megtévesztő, amit Józsué és a törzsek vezetői tettek, akikre ezt a kötelezettséget rótták, hanem az örökség, aminek a birtokába Maga

⁴ „Gonoszul”. Latinul: „Male”. Franciául: „Contre leur devoir”, „A kötelességük ellenére”. – *a szerk.*

⁵ „Nem bukott el végleg”. Latinul: „Irrita caderet”. Franciául: „Ne tombast tout a plat sans avoir son effet”,

„Nem bukott el teljes mértékben anélkül, hogy hatása lett volna”. – *a szerk.*

⁶ „Isten pusztai jótetszésén alapult”. Franciául: „A este purement et simplement fondée au bon plaisir de Dieu, et non ailleurs”, „Tisztán és egyszerűen Isten jótetszésén alapult, semmi más”. – *a szerk.*

⁷ „Isten hűsége.” Latinul: „Dei fides”. Franciául: „La certitude de la promesse de Dieu”, „Isten ígéletének a biztos mivolta.” – *a szerk.*

⁸ „A megtartásukhoz.” Franciául: „Consoler et soutenir”, „A megtartásukhoz és a vigasztalásukhoz.” – *a szerk.*

Isten helyezte őket a tulajdon kezével, valóban és konkrétan ki lett osztva az Ő rendelkezéseinek megfelelően. Ebben a vonatkozásban szintén látványos volt az Ábrahámmal kötött szövetség szent betartása. Jákob, amikor haldoklott, bizonyos szerepeket osztott ki egyes gyermekeire. Ha minden törzs egyszerűen csak emberek elhatározásából és szavazataival kapta volna meg a részét, akkor azt gondolhatnánk, hogy pusztán csak a pátriárka utasításait követték. De amikor a sor, aminél semmi sem látszik véletlenszerűbbnek, megerősítette a próféciaát, az ajándék⁹ szilárdsága ugyanolyan világosan lett megerősítve, mintha Isten látható módon jelent volna meg. Ennek megfelelően, miután a nép tunyasága véget vetett a hadakozásnak, Józsúé úgy küldte vissza Ruben és Gád törzseit Manassé fél törzsével együtt, mintha a szolgálati idejük lejárt volna.

Utána következik egy figyelemre méltó történet, mely bemutatja, mennyire buzgók voltak a Kánaán földjén élő izraeliták az Isten tiszta imádatának fenntartásában. Mert amikor ez a két és fél törzs felállította a testvéri szövetség emlékművét, a többiek, azt gondolva, hogy ez egy áldozati oltár, tehát utálatosság, azonnal elhatározták a hadiállapot kihirdetését, s készek voltak inkább megsemmisíteni a rokonaikat,¹⁰ semhogy engedték volna, hogy a vallást szétszaggassa az elkorcsosodott imádat. Ugyanakkor dicséri a mértékletességüket, amiért oly könnyen lecsillapodtak elégtételt kapva, miután a szent buzgóság miatt fegyvert ragadtak.

A könyv vége bemutatja, mennyire buzgó volt Józsúé Isten dicsőségének előmozdításában,¹¹ s mennyire szorgalmasan igyekezett csökkenteni a nép állhatatlanságát és hűtlenségét. Ezt szem előtt tartva nemcsak a leglenyűgözőbb buzdítások, de ünnepélyes kijelentések is elhangzottak, s a szövetség is megújult a szabályos formájában az eskü ünnepélyességével.¹²

⁹ „Az ajándék szilárdsága.” Latinul: „Donationis stabilitas”. Franciául: „La verite de la prophetie”, „A prófécia igazsága”. – *a szerk.*

¹⁰ „Inkább megsemmisíteni a rokonaikat.” Latinul: „Suos consanguineos potius delere”. Franciául: „De plutost exterminer leur cousins, c’est a dire ces lignees-la qui estoyent de leur sang”, „Inkább kivégezni az unokatestvéreiket (rokonaikat), azaz úgymond a velük egy vérből valókat.” – *a szerk.*

¹¹ Latinul: “Quantopere sollicitus fuerit Josue de propaganda Dei gloria”. Franciául: „Combien Josue a ete songneux de procurer qu’apres sa mort Dieu fust glorifie”, „Mennyire alaposan gondoskodott Józsúé arról, hogy Isten az ő halála után is dicsőítsék.” – *a szerk.*

¹² A fenti kiváló összefoglaló mellett talán helyes megemlíteni, hogy Józsúé könyve Josephus szerint 25 éves, más zsidó történészek szerint huszonhét éves időszakot ölel fel, ár ezt egyesek tizenhét évre igyekeznek csökkenteni. A tartalma természetes módon három nagy részre oszlik: az első a Józs1-7 (talán elgépelés, mert a 12. fejezet végéig van erről szó – *a ford.*) folytonos beszámoló Józsúé győzelmeiről. A második a Józs13-23, mely többé-kevésbé részletes beszámolója az ország felosztásának a törzsek között, a harmadik pedig, mely a könyv hátralevő részét, a Józs24-et foglalja magában, főleg a törzsek sikemi nagygyűlését meséli el, amit Józsúé hívott össze, az ott lezajlott érdekes és fontos eseményekkel együtt. – *a szerk.*

1. fejezet

Józs1:1-4

1. És lőn Mózesnek, az Úr szolgájának halála után, szóla az Úr Józsuének, a Nún fiának, Mózes szolgájának, mondván:

2. Mózes, az én szolgám meghalt; most azért kelj fel, menj át ezen a Jordánon, te és mind ez a nép arra a földre, a melyet én adok nékik, az Izráel fiainak.

3. Minden helyet, a melyet talpatok érint, néktek adtam, a miképen szólottam Mózesnek.

4. A pusztától és a Libánontól fogva a nagy folyóvízig, az Eufrates folyóvízig, a Khitteusoknak egész földje és a nagy tengerig napnyugat felé lesz a ti határotok.

1. *És¹³ lőn* stb. Itt először is látjuk, hogy Isten milyen állhatatosan ügyel a népére és gondoskodik a biztonságukról. A szentesítés, ami Józsué, mint új vezető kinevezésére vonatkozott megújított megbízatással,¹⁴ az Ő kegyességének folytatódását volt hivatott kimutatni, s azt akarta megakadályozni, hogy Mózes halála miatt a nép elfeledettnek érezze magát. Józsué már valóban ki lett választva a nép irányítására, s nemcsak a hivatallal lett felruházva, de meg is lett áldva lelki ajándékokkal. Mivel azonban még a leghősiebbek is, bármilyen jól legyenek is felszerelve, meg szoktak állni, vagy ingadozni kezdenek, amikor eljön a cselekvés ideje, Józsué buzdítása, hogy készen álljon az előtte álló küldetésre, semmiképpen sem volt felesleges. Azonban a formálisan így közölt elhívás mégsem annyira saját magáért történt, mint inkább a nép ösztönzésére, hogy teljes magabiztossággal kövessék azt a vezetőt, akiről látták, hogy az Isten által kijelölt úton lépked előre.¹⁵

2. *Mózes, az én szolgám* stb. Itt kétféle módon értelmezhetjük a szavakat. Először, mivel Mózes meghalt, az egész teher most rád hárul, lépj a helyére, akinek a kijelölt utódja vagy. Másodszor, noha Mózes meghalt, ne hagyj fel te is [a vezetéssel], hanem menj előre. Én az előbbi látom jobbnak, mivel utalást tartalmaz arra, hogy az utódlás jogán kell felvállalnia azt a hivatalt, amit Mózes üresen hagyott.¹⁶ A Mózeshez adott *szolga* díszítő jelző vagy melléknév a népet kormányzó munkájára és a hőstetteire vonatkozik, mert hozzá kell igazítani az aktuális körülményekhez.¹⁷ Itt nem a törvényre utal, hanem a vezetőségre, ami Józsuéra szállt Mózes halálával, s Isten így ismeri őt el, de nem annyira a dicsérése végett, mint inkább Józsué tekintélyének megerősítése miatt, aki követte őt a hivatalában. S miután a nép nyugodhatott bele kellőképpen a puszta utasításba, megígéri, hogy miközben átmennek a Jordánon, megadja nekik az egész országot, valamint minden hely nyugodt birtoklását, amit csak a talpuk megérint. Hiszen semmi sem hajlamosabb minket tunyává és haszontalanná tenni, mint a bizalmatlanság. Így amikor Isten boldog végkimenetelt mutat fel, a magabiztosság zordonságra indít minden erőfeszítéssel szemben.

¹³ A kötőszó, amivel a könyv kezdődik, s amit rendszerint az *és* vagy ahogyan az angol változat is, a *most* szóval fordítanak, nyilvánvalóan összekapcsolja a könyvet valamilyen korábbi irattal, s szemlátomást megerősíti a kánonban elfoglalt helyét, mint Mózes ötödik könyvének a folytatását. Az első versben Kálvin latin változata kihagyja az „Úr szolgája” és „Mózes szolgája”, Mózesre és Józsuére vonatkozó díszítő jelzőket. A héber tartalmazza mindkettőt, de az előbbi kihagyja a Septuaginta közönséges szövege, bár annak különböző olvasataiban szerepel. – *a szerk.*

¹⁴ „Megújított megbízatással.” Latinul: „Repetitis mandatis”. Franciául: „En reiterant les articles de sa commission”, „A megbízatása cikkelyeinek megismétlésével”. – *a szerk.*

¹⁵ Vagy inkább: „Akiről látták, hogy egyetlen lépést sem tesz anélkül, hogy az Úr ne menne előtte.” – *a szerk.*

¹⁶ „Amit Mózes üresen hagyott”. Latinul: „Ex qua decesserat Moses”. Franciául: „De laquelle Moïse estoit sorti ayant fait un temps”. – *a szerk.*

¹⁷ „Az aktuális körülményekhez.” Latinul: „Ad circumstantiam loci”. Franciául: „A la circonstance du passage”, „Az igeszakasz körülményeihez”. – *a szerk.*

Hozzátehetjük, hogy most először kezd nekik jó reménységet adni olyan ígéretet téve, amit korábban nem hallottak, de emlékezteti őket arra, amit Mózes korábban kijelentett. Azt mondja tehát, hogy eljött az ideje a Mózesnek megígérték bemutatásának és beteljesítésének. Ha bárki ennek azt vetné ellenébe, hogy ugyanezt mondta Ábrahámnak is, hosszú idővel Mózes születését megelőzően, sőt, az Ábráhámmal kötött örök szövetség tartalmazott mindent, amit Mózesről hallottak négyszáz évvel később,¹⁸ arra azt válaszolom, hogy itt nincs megjegyzés arról a régi ígétről, amit mindenféle ismertek és ünnepeltek, s amit Mózes is, akinek az emlékezete frissebb volt, szemtanúként mutatott be, s akinek a halála megrendíthette volna a népet, ha Isten nem jelentette volna be, hogy mindennek a beteljesedése, amit kijelentett, a küszöbön állt.

4. *A pusztától és a Libánontól fogva* stb. Azt, hogy miképpen győzte le az igazság és ennek az ígéretnek a beteljesedése az összes, a nép gonoszága által támasztott akadályt, még ha nem is szerezték meg azonnal az egész terület birtokjogát, a rövid kivonatban magyaráztam el. Mert bár Isten felfedte az Ő nagylelkűségének felbecsülhetetlen kincseit az ország uraivá téve őket, ez nem jelentette azt, hogy a helytelen viselkedésüket ne kellett volna megbüntetni. Sőt, illet, hogy beteljesedjenek mindazok a fenyegetések, melyeket Mózes hirdetett ki, ti. hogy ha a pusztulásra ítélt nemzeteket nem semmisítik meg, akkor azok tövisek és fullánkok lesznek a szemeikben és az oldalukban. Mivel azonban az ígéret semmiképpen sem töröltetett el vagy vált érvénytelenné a negyven éves késlekedés miatt, melynek során a pusztaságban kellett vándorolniuk, így a teljes birtokbavétel, noha sokáig fel volt függesztve, de bizonyította a rendelet megbízhatóságát, melynek alapján oda lett ítéelve.

A népnek a hatalmában állt birtokba venni az előírt határokkal rendelkező területet a kellő időben, de ők megtagadták azt. Ezért rászolgáltak a teljes kiűzésre.¹⁹ Az isteni türelem azonban elégséges területet adott meg nekik a kényelmes lakhatáshoz, s bár előre elhangzott, hogy jogos büntetésképpen a nemzetek általuk megkímélt maradékai ártalmasak lesznek a számukra, ők mégsem szenvedtek el zaklatást, amíg fel nem szították az isteni haragot az álnokságukkal és a majdnem folytonos elpártolásukkal. Mert amint jól ment a soruk, azonnal a hiábavalóságokhoz fordultak. Mégis, Isten csodálatos jóságának köszönhetően, amikor az ellenség erőszakja nyomta el, s mondhatni a sírba lökte őket, ők tovább éltek a halálban, sőt mi több, olykor-olykor szabadítók támadtak és dacára minden kilátásnak, kivonták őket a pusztulásból.²⁰

A nagy tenger a Földközi-tengert jelenti, s a hitteusok földje volt ennek a szemközti határa. Ugyanígy állítja szembe Libanont az Eufrátesssel, de meg kell jegyezni, hogy Libanon alatt a sivatagot érti, amint az más igeszakaszából kiderül.²¹

¹⁸ A francia itt magyarázó módon adja vissza ugyanezt a jelentést: „Ou mesmes qu’a parler proprement, tout ce qui a este dit a Moysse dependoit de l’alliance perpetuelle que Dieu avoit mise en garde entre les mains d’Abraham quatre cens ans auparavant”. „Vagy úgymond, mindaz, ami megmondott Mózesnek, Isten ama örök szövetségétől függött, ami Ábrahám kezébe tétetett le négyszáz évvel korábban”. – *a szerk.*

¹⁹ A két utolsó mondat egyet alkot a franciában ekképpen: „Le peuple pouuoit du premier coup, et des l’entree s’estendre jusqu’aux bornes que Dieu lui mesme auoit marquées; il n’a pas voulu: il estoit bien digne d’en estre mis dehors, et du tout forclos”, „A nép egycsapással és a belépésük után azonnal kiterjeszthette volna magát az Isten által kijelölt határokig, de ezt nem tették meg, ezért teljesen rászolgáltak a kiűzésre és a teljes kizárásra.” – *a szerk.*

²⁰ Latinul: „Qui praeter spem rebus perditis succurrerent”. Franciául: „Qui outre toute esperance venoyent a remedier aux affaires si fort deplorablez, et redresser aucunement l’estat du peuple”, „Akik minden kilátás ellenére eljöttek orvosolni a nagyon szánalmas helyzetüket, s bizonyos mértékig helyreállítani a nép állapotát”. – *a szerk.*

²¹ Kálvin nyelvezete itt nem túl világos és látszólag téves következtetést közvetít. A *sivatag* vagy *pusztaság* nem Libanonban van, hanem azzal szemben, s a déli határt alkotja, míg Libanon az északit. Így tehát három nagy természetes határról van szó: északon Libanon, a Szin pusztája délen, és a Földközi-tenger nyugaton. A keleti határ meghatározása nehezebbnek tűnik. Egyesek szerint az Eufráteszt konkrétan említi ennek a határnak a minőségében, s megpróbálják összeegyeztetni a hatalmas különbséget az izraeliták tényleges birtokai – még a történelmük legvirágzóbb időszakát tekintve is – valamint az ország így határolt területe között, Szent Ágoston

Józs1:5-9

5. Meg nem áll senki előtted életednek minden idejében; a miképen Mózesrel veled voltam, teveled is veled leszek; el nem hagylak téged, sem el nem maradok tőled.

6. Légy bátor és erős, mert te teszed majd e népet annak a földnek örökösévé, a mely felől megesküdtem az ő atyáiknak, hogy nékik adom azt.

7. Csak légy bátor és igen erős, hogy vigyázz és mindent ama törvény szerint cselekedjél, a melyet Mózes, az én szolgálóm szabott elődbe; attól se jobbra, se balra ne hajolj, hogy jó szerencsés lehess mindenben, a miben jársz!

8. El ne távozzék e törvénynek könyve a te szádtól, hanem gondolkodjál arról éjjel és nappal, hogy vigyázz és mindent úgy cselekedjél, a mint írva van abban, mert akkor leszel jó szerencsés a te utaidon és akkor boldogulsz.

9. Avagy nem parancsoltam-é meg néked: légy bátor és erős? Ne félj, és ne rettegj, mert veled lesz az Úr, a te Istened mindenben, a miben jársz.

5. *Meg nem áll senki* stb. Mivel a küzdelmet nagy számú és harcias ellenfelekkel kellett megvívni, szükség volt Józsuéig így ösztönözni speciális bátorítással. Ehhez azonban a az Isten által adott föld átadásának ígérete minduntalan elhomályosult, hiszen micsoda hatalmas vállalkozás volt ily sok népet legyőzni! Ezt az ellenvetést törli tehát el. S hogy még jobban megszabadítsa minden kételytől, emlékezteti Mózes győzelmeire, melyekkel Isten világossá tette, hogy semmi sem volt könnyebb a Számára, mint tönkrevetni bármely sereget, legyen az bármilyen nagy és erős is. Józsuének tehát azt parancsolja, hogy a Mózesnek nyújtott segítségben a háborúk jövőbeli végkimenetelét lássa, melyeket ugyanazon vezetés és védelem alatt kellett megvívnia. A kegyességek sorozata ugyanis megszakítás nélkül folytatódott az utód számára is.

Ami ez után következik, annak lényegében ugyanaz a jelentése, bár teljesebben is kifejezik az *el nem hagylak téged* stb. szavak. Ezért az apostol (Zsid13:5), amikor el akarja vonni a hívőket a kapzsiságtól, ezeket a szavakat használja az aggodalmi lecsillapítása és minden szélsőséges félelem visszaszorítása végett. S valóban, az aggodalomból fakadó bizalmatlanság olyan kavargó érzéseket kelt bennünk, hogy a veszély legcsekélyebb felbukkanása esetén felizgulunk és nyomorultul gyötrődünk, míg nem érezzük biztosan, hogy egyrészt Isten velünk lesz, másrészt Ő több mint elégséges a védelmünkre. S valóban, miközben nem ír elő más orvosságot a gyávaságunk gyógyítására, emlékeztet minket arra, hogy meg kell elégednünk a jelenben nyújtott segítségével.

6. *Légy erős* stb. Egy buzdítást tesz hozzá a bátorságra, s valóban ismételteti, hogy mélyebb benyomást keltsen. Az ígéretet ugyanakkor más szavakkal is felmutatja, melyekkel Józsué meggyőződhet az isteni elhívásáról, hogy ne vonakodjon felvállalni az Isten által rábízott hivatalt, és ne kezdjen ingadozni félúton azért, mert akadályokkal kell megküzdenie. Nem lenne elég a kezdetben felöveznie önmagát anélkül, hogy ne lenne jól felkészítve a kitartásra is a küzdelmekben.

magyarázatához folyamodva, aki a Józsué 21 magyarázatában annak a véleményének ad hangot, hogy a tulajdonképpeni Kánaán határain kelet felé túlnyúló országot nem annyira birtokba, mint inkább hűbérbe kapták. Ez a nézet némi megerősítést nyer Dávid és Salamon kiterjedt hódításaitól. Más magyarázók szerint az Eufráteszt Libanonnal összefüggésben kell érteni, miszerint az egyik nyúlványa vagy ága alkotta az északi határ egyik részét, a keleti határ pedig meghatározatlan maradt, vagy inkább olyan jól kijelölte a Jordán folyó, hogy nem volt szükség külön megemlíteni azt. Ebben az általános bizonytalanságban nagyon sok gyakorlati bölcsesség rejlik a Kálvin által az összefoglalóban javasoltakban, miszerint az ígéret földje határainak meghatározatlansága a tényleges határokkal szembeállítva az ószövetségi hívők elméit volt hivatott felemelni és a jelenen túlvinni ahhoz az időszakhoz, amikor egy új és dicsőségesebb korban az ígéret teljes mértékben be fog teljesedni. – a szerk.

Noha a hitre tartozik, hogy megelevenítsen bennünket a buzgó erőfeszítéseinkben ugyanúgy, ahogyan a hitetlenség árulja el magát a gyávaságban vagy a felhagyásban az erőfeszítésekkel, mégis következtethetünk ebből az igeszakaszról arra, hogy a pusztai ígéretetek nem eléggé energikusak a buzdítások pótlólagos ösztönzése nélkül. Mert ha Józsuet, aki mindig a fürgeségéről volt nevezetes, szintén ösztökélni kellett a kötelezettsége ellátására, mennyivel inkább szükséges nekünk, akik oly sok tunyasággal munkálkodunk, hogy így legyünk sarkantyúzva az előrehaladáshoz!

Hozzátehetjük, hogy nemcsak egyszer vagy egyetlen kifejezéssel követeltetett meg az erő és az állhatatosság Józsuetól, hanem újra és újra, s különféle módokon kapott megerősítést, mert ő volt az, akinek sok és változatos küzdelemben kellett bocsátkoznia. Az olvassuk róla, hogy erős és megingathatatlan volt a bátorsága. Noha ez a két dízító jelző nyilvánvalóvá teszi, hogy Isten adta a parancsot a legkomolyabb dologban, de mégsem elégedett meg ezzel a megkettőzéssel, mert rögtön utána megismétli a mondatot, sőt fel is erősíti azt az *igen* szóval.

Ebből az igeszakaszról megtudjuk tehát, hogy soha nem lehetünk alkalmasak a nehéz és fáradságos dolgok végrehajtására, csak ha teljes erőfeszítéssel munkálkodunk, mert egyrészt a képességeink gyengék, másrészt a Sátán durván támad minket, s nem vagyunk hajlamosak semmire se jobban, mint az erőfeszítéseink feladására.²² Mivel azonban sokan tesznek haszontalanul hibás vagy ötletszerű erőfeszítéseket, hozzáteszi a bátorság igazi forrását: Józsueának állandóan ügyelnie kell a törvény betartására. Ebből megtudjuk, hogy az egyetlen mód, mellyel valóban legyőzhetetlenekké válhatunk, az, ha törekszünk az Isten iránti hűséges engedelmessegre. Ellenkező esetben jobb lenne, ha tétlenül és elpuhulva heverésznénk, semmint hanyatt-homlok törtetnénk vakmerően előre. Továbbá, Isten nemcsak a törvény megtartásában akarja, hogy a szolgája erős legyen, hanem megparancsolja neki, hogy férfiasan harcoljon, s el ne csüggedjen a fáradságos hivatalának terhei alatt. Mivel azonban kételyek támadhattak benne a szabadulást illetően a kusza ügyekből, vagy az utat illetően, amin járnia kell, a törvény tanítására hívja fel a figyelmét, mert ha azt követi vezetőként, akkor mindenre alkalmas lesz. Ezt mondja: Bölcsen fogsz cselekedni minden dologban, amennyiben a törvényt teszed mestereddé. S bár a héber כח szó nemcsak *bölcs*, de *sikeres* cselekvést jelent, mert a vakmerőség rendszerint a kudarcra fizet büntetésként.

Akárhogyan is legyen, a teljes engedelmesseggel a törvény tanítása iránt bizonyosan megelevenedik az isteni segítségbe vetett reménységre. Jelentős következménye van ugyanis, amikor a félelmeinket felkorbácsolják a közelgő veszélyek, ha biztosnak érezzük Isten jóváhagyását mindenben, amit csak teszünk, mivel nincs más célunk, mint engedelmeskedni az Ő parancsainak. Sőt, mivel nem lenne elegendő akármilyen módon engedelmeskedni Istennek,²³ Józsuet a mértékletesség és a józanság gyakorlására buzdítja, ami megtarthatja őt az egyszerű engedelmesseg korlátai között.

Sokan, miközben helyes a szándékuk, néha bölcsebbnek képzelik magukat a kelleténél, s ezért vagy elnéznek sok mindent a gondatlanság miatt, vagy összekeverik a saját szándékaikat az isteni parancsokkal. A törvényben levő általános tiltás tehát mindenkinek megparancsolja, hogy semmit se tegyen ahhoz, vagy vegyen el belőle, s Isten ezt most konkrétan megparancsolja Józsueának is. Mert ha a magánembereknek az életük tervének formálása közben illik alávetniük magukat Istennek, sokkal szükségesebb ezt megtenni azoknak, akik irányító szerepet töltenek be a nép között. De ha ennek a nagy embernek is szüksége volt a mértékletesség eme zablájára, hogy ne lépje túl a saját korlátait, mennyire túrhetetlen a vakmerőségünk, ha mi, akik jóval alulmúljuk őt, nagyobb szabadosságot adományozunk magunknak? Isten azonban konkrétan előírta a szabályokat a szolgájának, hogy a tisztességben kiemelkedők megtudják: ugyanúgy kötelesek engedelmeskedni, mint a nép legalacsonyabb rangú tagjai.

²² Franciául: „Et il ne faut qu'un rien pour nous faire perdre courage”, „és a pusztai semmi is elég ahhoz, hogy elveszítsük a bátorságunkat”. – *a szerk.*

²³ A francia változat hozzáteszi: „Ou en quelques points”, „vagy egyes dolgokban”. – *a szerk.*

8. *El ne távozzék e törvénynek könyve* stb. A törvény szorgalmas tanulmányozását szintén ajánlja, mert valahányszor csak abbahagyják akár csak rövid időre is, azonnal megannyi hiba lopakodik be, s az emlékezet berozsdásodik, így sokan, miután felhagynak a folytonos tanulmányozásával, úgy bocsátkoznak a gyakorlati tevékenységbe, mintha tudatlan újoncok lennének. Isten tehát azt parancsolja a szolgájának, hogy napi gyakorlattá tegye a hasznhúzást a törvényből és soha ne hagyjon fel azzal egész életében mindvégig. Ebből következik, hogy akik megvetéssel tekintenek erre a tanulmányozásra, azokat megvakítja a tűrhetetlen gög.

De miért tiltja meg neki, hogy a törvény eltávozzon a szájától, nem pedig inkább a szemétől? Egyes fordítók úgy értelmezik, hogy a *száj* itt szinekdochéként használatos az *arc* helyett, de ez hüvös. Nekem kétségem sincs felőle, hogy az itt használt szó különösen arra a valakire vonatkozatható, aki kénytelen volt a szóban forgó tanulmányozást nemcsak egyénileg, a saját maga, hanem az irányítása alatt álló egész nép számára folytatni. Azt a parancsot kapja tehát, hogy a ügyeljen a törvény tanítására, hogy a rábizott hivatallal összhangban a nép közös javára adhassa elő, amit megtanult. Ugyanakkor azt az utasítást is kapja, hogy a saját szorgalmát tegye az engedelmesség példájává mások számára. Mert sokan voltak, akiknek a beszélgetések és a kapcsolattartás során a szájukban volt a törvény, de nagyon rossz megtartói voltak annak. Isten mindkét dolgot megparancsolja tehát, hogy mások tanításával a saját viselkedését és az egész jellemét hozzáigazítsa ugyanahhoz a szabályhoz.

Ami az igevers második mondatában következik, az megmutatja, hogy mindaz, amit a világi emberek elérni próbálnak Isten Ígéjének a megvetésével, az végül sikertelenül meghiúsul, s bármennyire is ígéretesnek tűnjön néha a kezdet, a végkimenetel katasztrofális lesz, mert sikeres végkifejlet csak az isteni kegytől várható, ami joggal van visszatartva az elhamarkodottan elfogadott tervektől, valamint minden gögtől, amihez Magának Istennek a megvetése is rendszerint társul. A hívők tehát, hogy a dolgaik úgy alakuljanak, ahogyan szeretnék, nyerjék el az isteni áldást a tanulásban tanúsított szorgalommal és az engedelmességben tanúsított hűséggel.

Az igevers végén, miután mint azt más említettem, a használt kifejezés homályos, megismétli a mondatot, illetve egy újabb ígéretet tesz hozzá. Én az utóbbi nézetet vallom. Mert a legideillőbb volt, hogy a megígért siker után Józsuét emlékeztesse arra, hogy az emberek soha nem cselekszenek ügyesen és szabályosan, csak ha hagyják magukat Isten Ígéje által irányítani. Ennek megfelelően a bölcsességet, amit a hívők Isten Ígéjéből tanulnak meg, állítja szembe azok magabiztosságával, akik a maguk értelmét elégségesnek tartják ahhoz, hogy helyesen vezesse őket.²⁴

9. *Avagy nem parancsoltam-é meg néked* stb. Noha a héberben az egyszerű kijelentést gyakran kérdés formájában teszik meg, s ez a frazeológia nagyon gyakran fordul elő, itt a kérdés hangsúlyos, mintegy bizonyosságot adva a korábban tanítottakról: miközben az Úr a saját tulajdon tekintélyét hozza konkrétan elő, megszabadítja a szolgáját a gondoktól és a vonakodástól. Megkérdezi: Talán nem én parancsoltam neked? Ezért ott is leszek veled. Figyeljük meg a hangsúlyt: mert nem törvényes ellenszegülni a parancsának.²⁵ Ez az igeszakasz arra is tanít minket, hogy semmi sem hatékonyabb a józanság létrehozásában, mint bízni Isten elhívásában és parancsában, s teljes meggyőződéssel a saját lelkiismeretünkben mindenhová követni őt, ahová csak teszik Neki minket vezetni.

²⁴ A francia változat így magyarázza az egész mondatot: „Ainsi la prudence et sagesse que les fideles apprennent de la parole de Dieu, est opposée a l'assurance de ceux auxquels il semble bien qu'ils se gouvernent assez discrettement et sagement, quand ils besongnent selon leur propre sens”, „Így a józanság és a bölcsesség, amit a hívők Isten Ígéjéből tanulnak meg, van szembeállítva azok magabiztosságával, akik úgy vélik, diszkrétan és bölcsen járnak el, amikor a saját értelmük szerint kormányozzák magukat”. – *a szerk.*

²⁵ Franciául: „C'est bien pour certain avec grande signifiance que ceci se dit d'autant qu'il n'est pas question de resister a son commandement”, „Természetesen nagy jelentőséggel mondja ezt, mert a szembeszegülés az ő parancsával nem is lehet kérdés”. – *a szerk.*

Józs:10-18

10. Parancsola azért Józsué a nép előljáróinak, mondván:

11. Menjetek által a táboron, és parancsoljátok meg a népnek, mondván: Készítetek magatoknak útravalót, mert harmadnap mulva átmentek ti ezen a Jordánon, hogy bemenjetek és bírjátok azt a földet, a melyet az Úr, a ti Istenetek ad néktek birtokul.

12. A Rúben és Gád nemzetségének pedig, és a Manassé nemzetség felének szóla Józsué, mondván:

13. Emlékezzetek meg a dologról, a mit megparancsolt néktek Mózes, az Úrnak szolgája, mondván: Az Úr, a ti Istenetek megnyugtatt titeket, és néktek adta ezt a földet.

14. Feleségeitek, gyermekeitek és barmaitok maradjanak e földön, a melyet adott néktek Mózes a Jordánon túl; ti pedig fegyveres kézzel menjetek át atyátokfiai előtt, mindnyájan, a kik közületek erős vitézek, és segéljétek meg őket;

15. A míg megnyugosztja az Úr a ti atyátokfiai is, mint titeket, és bírják ők is a földet, a melyet az Úr, a ti Istenetek ad nékik: akkor aztán térjetek vissza a ti örökségtek földére és bírjátok azt, a melyet Mózes, az Úr szolgája adott néktek a Jordánon túl, napkelet felől.

16. Azok pedig felelének Józsuének, mondván: Mindent megcselekszünk, a mit parancsoltál nekünk, és a hová küldesz minket, oda megyünk.

17. A mint Mózesre hallgattunk, épen úgy hallgatunk majd te read, csak legyen veled az Úr, a te Istened, a miképen vele volt Mózeszel.

18. Mindenki, a ki ellene szegül a te szódnak, és nem hallgat a te beszédedre mindabban, a mit parancsolsz néki, megölettessék. Csak bátor légy és erős!

10. *Parancsola azért Józsué*²⁶ stb. Kétséges, hogy ezt mikor hirdette ki, a kémek kiküldése előtt, vagy azt követően, természetesen a visszatérésük után. S én nem csak valószínűnek vélem, de teljes mértékben meg vagyok arról győződve, hogy azután határozta el a tábora megindítását, miután a számára szükséges ismereteket a jelentésükből megszerezte. Oktalanság lenne ismeretlen úton előre rohanni, ő pedig szükségesnek látta informálódni nagyon sok dologban, mielőtt a lábát ellenséges területre tenné. S nincsen semmi újdonság az időrendi sorrend elhanyagolásában, majd az utólagos beleszövésében mindannak, ami kimaradt. A második fejezetet tehát úgy kell tekinteni, mint valami beszúrt zárójeles részt, ami teljesebben elmagyarázza az olvasónak, mi történt, mikor Józsué végül parancsba adta a népnek, hogy szedelőzködjének.

Miután minden szükséges dolog bizonyossá vált, látta, hogy nagyon időszerű elindulni, és kiadott egy kiáltványt, ami megparancsolta a népnek, hogy legyenek készek a hadjáratra. A legnagyobb magabiztossággal jelenti ki, hogy három nap elteltével átlépi a Jordánt: ezt soha nem merte volna megtenni a Lélek sugalmazása nélkül. Senki sem próbálta ki a gázlót, és nem

²⁶ Majdnem lehetetlen kételkedni abban, hogy az itt közreadott nézet helyes, és ennek megerősítése végett megjegyezhető, hogy több támogatást kap az eredetitől, mit akár Kálvintól, akár az angol változattól (ahol „azért” helyett „akkor” szerepel – *a ford.*), mintha a jelentése ez lenne: „És pontosan akkor”, pedig a héberben az egyszerű ו kötőszó szerepel, aminek a jelentése pusztán „és”, aminek megfelelően a Septuaginta is a καί szóval fordítja. Valóban arra utal, hogy Józsué a vezetőknél az általa kapott kegyelmes és bátorító üzenet *után*, de nem *azonnal* vagy *azzal* együtt adta ki a parancsát. Így tehát nyitott marad a számunkra arra következtetni, hogy egy hosszabb-rövidebb időszak telt el aközött, hogy a kémeket kiküldték és aközött, hogy a második fejezetben részletezett eseményke lezajlottak. A szent író, elhagyva így a történetének időrendi sorrendjét, mindössze csak egy olyan módszert fogad el, ami gyakran kényelmes önmagában, s amit többször is követtek a leghíresebb történészek mind az ókorban, mind a modern időkben. És semmi nem lehetne abszurdabb, mint a következtetés, amit főleg egyes német racionalisták vontak le ebből és néhány hasonló anakronizmusból, hogy Józsué könyve nem annyira folytonos történet, mint inkább különböző, sőt egymásnak ellentmondó történetekből álló fércmű különböző szerzők tollából. – *a szerk.*

is látszott semmi reménység arra, hogy ez megtehető.²⁷ Nem volt lehetőség az átkelésre sem hídon, sem csónakokon, és semmi sem lett volna könnyebb az ellenség számára, mint megakadályozni az átkelést. Az egyetlen dolog, ami maradt tehát, az volt, ha Isten viszi át őket csodálatos módon. Ezt Józsué nem véletlenül remélte, s nem is a maga kezétől, hanem isteni módon kijelentett dologként. S a nép hite is látványosan megmutatkozott az engedelmességük azonnalosságában, mert az eléjük táruló nagy nehézségek láttán soha nem engedelmeskedtek volna ennyire készségesen, ha a gondjaikat nem Istenre vetették volna. Nem kételkedhetünk abban, hogy Ő ihlette meg az elméiket ezzel a fürgeséggel, hogy eltávolítson minden akadályt, melyek késleltethették volna az ígéret beteljesedését.

12. *A Rúben és Gád nemzetségének pedig* stb. Ők a Jordánon túl kaptak örökséget azzal a feltétellel, hogy folytatják a katonai szolgálatukat a testvéreikkel a nemzetek kiűzésére Kánaán földjéről. Józsué tehát most az ígéretük betartására buzdítja őket, hogy hagyják hátra a feleségeiket, a gyermekeiket és minden ügyes-bajos dolgukat, lépják át a Jordánt és ne álljanak el a háborúskodástól, amíg a testvéreiket is békés körülmények közé nem juttatták. Ezt cselekedve két érvet alkalmaz, egyet a tekintélyből, a másikat az egyenlőségből merítve. A Mózes által adott parancsra emlékezteti tehát őket, akinek a döntésétől nem volt törvényes eltérni, mivel közismert volt, hogy nem mondott semmit magától, hanem csak azt, amit Isten adott a szájába. Ugyanakkor anélkül, hogy ténylegesen kijelentette volna, Józsué közvetve azt sulykolja, hogy kötelesek erre a szerződés miatt, mivel a szavukat adták, hogy így fognak eljárni.²⁸ Utána az egyenlőség indítékával ösztökéli őket, hogy ne legyen egyenlőtlenység azok állapotai között, akiknek közösen adatott meg ugyanaz az örökség. Nagyon illetlen lenne, mondja, ha a testvéreitek szembenéznének a veszéllyel, vagy legalábbis tovább fáradoznának a hadakozásban, ti pedig élveznétek a kényelmet, békében letelepedve.

Amikor azt parancsolja, hogy menjenek előre vagy keljenek át a többiek előtt, az nem azt jelenti, hogy ők legyenek az elsők, akik csatába bocsátkoznak az ellenséggel, s minden vészhelyzetben, amibe csak belekerülhetnek, a saját részüknél többet hordozzanak a közös terhekből. Ő csak sürgeti őket ezen a módon, mintha egyfajta pártütés volna hátul maradni és lassan követni a többiek lábnyomait. A *testvéreitek előtt menni* kifejezés tehát nem azt jelenti, hogy elől állni a csatában, hanem csak a rangjaik betartását, és ezzel adták bizonyosságát a készséges buzgóságuknak. Bizonyos ugyanis, hogy amiképpen négy hadosztályra oszlottak, úgy masíroztak is. Mivel vitézeknek nevezi őket, ebből arra következtethetünk, mint az majd máshol világosabban is kiderül, hogy az idősek és a nem erőteljesek otthon maradhattak a közjót előmozdítandó, vagy teljességgel fel is voltak mentve a nyilvános kötelezettségek alól, ha bármi okból képtelenek voltak azokat ellátni.

16. *Azok pedig felelének* stb. Nemcsak belenyugodtak, hanem szabadon elismerték és konkrétan részletezték a kötelezettségeket, amikkel tartoztak. A kötelezettségeinket csak akkor látjuk el, amikor vidáman és nem szomorúságban tesszük azt, ahogyan Pál fejezi ki (2Kor9:7). Ha ennek azt vetik ellenébe, hogy csekély szerénység van a dicsekedésükben, miszerint engedelmeskedtek Mózesnek, akinek nagyon sokszor ellentmondtak, én azt válaszolom, hogy

²⁷ Ezt némi korlátozással kell érteni, mert a maga Kálvin által is elfogadott nézet szerint a kémek korábban átgázoltak a folyón mind az oda- mind a visszaúton. Az is nyilvánvaló az irányból, amit az üldözőik követtek, amikor megpróbálták elfogni őket, hogy amit „gázlóknak” (Károlinál: „révnek” – *a ford.*) neveznek, azt járhatónak kell érteni még az áradás idején is. De egy-két pont, ahol egy ember átkelhetett, teljesen elégtelen volt akkora tömeg számára, mint amekkorát az izraeliták képviseltek. Ezért Kálvin ezt követő kijelentései nem vitathatók, miszerint, ha egyáltalában át akartak kelni, ahhoz minden emberi közreműködés kevés lett volna, s az egyetlen fennmaradó lehetőség az volt, ha Maga Isten viszi át őket csodálatos módon. – *a szerk.*

²⁸ A Mózesrel kötött szerződés nagyon konkrét volt. Amint fel van jegyezve Mózes negyedik könyvének 32. fejezetében, ő konkrétan kiköti a szerződésben, hogy ha „átmegy közületek minden fegyveres a Jordánon az Úr előtt, míg kiűzi az ő ellenségeit maga előtt”, ők pedig így válaszolnak: „te szolgálid úgy cselekesznek, a mint az én Uram parancsolja: Magunk pedig felfegyverkezve, készséggel megyünk Izrael fiai előtt a Kánaán földjére, hogy az örökségünk a Jordánnak ezen az oldalán a miénk lehessen.” – *a szerk.*

noha nem mindig követték az illő lelkesedéssel, mégis hajlandók voltak annyira engedelmeskedni, hogy a mértékletességük nemcsak tűrhető, de a legnagyobb dicséretre méltó is volt, amikor azt vették fontolóra, milyen gőgösen lázadtak az atyáik, s mennyire romlottan igyekeztek lerázni az Isten által rájuk helyezett igát. Mert azok, akik itt beszéltek, nem azok a lázadó lelkek voltak, akiről Isten azt panaszolja (Zsolt95:8-11), hogy felbosszantották, hanem azok, akik a büntetés példáját szem előtt tartva megtanultak csendben engedelmeskedni.²⁹

Valóban nem annyira a maguk erőneit, mint inkább Józsue tekintélyét magasztalják fel, amikor kijelentik, hogy ugyanúgy tekintenek majd rá, mint ahogyan Mózesre tekintettek. A magabiztosságuk alapja ugyanakkor kifejeződik a kívánságukban vagy imájukban, hogy Isten legyen jelen a szolgájának, Józsue-nak a támogatásában úgy, ahogyan a szolgáját, Mózes-t támogatta. Arra utalnak, hogy készek lesznek hadakozni az új vezetőjük irányítása alatt, mert meg vannak arról győződve, hogy azzal a hatalommal és reménységgel van felruházva, amivel majd győztes lesz Isten segítségével, ahogyan tapasztalatból megtanulták, milyen csodálatosan segítette őket Isten Mózes kezével. Továbbá arra is következtethetünk, hogy ténylegesen érezték ezt a magabiztosságot, egyrészt mert emlékeztükbe idézték Isten jóindulatának megtapasztalásait és megelevenedtek, másrészt mert Józsue-t tekintették Mózes utódjának a boldog végkimenetelt illetően.

A *te Istened*³⁰ dicsőítő jelző nem súlytalan, mivel nyilvánvalóan az isteni kegyesség folytatólagos áradására mutat rá. A kifejezés formája is közbenső a hit magabiztossága és az ima között.³¹ Ennek megfelelően, miközben arra utalnak, hogy jó reménységet táplálnak az elméikben, ugyanakkor az imához folyamodnak a munka fáradtságos mivoltáról való meggyőződés következtében. Rögtön utána, amikor saját maguktól buzdítják a kitartásra, megmutatják, hogy készek követni és utánozni őt ebben a kitartásban. Itt meg kell jegyezni, hogy noha Józsue a bátorság modellje volt, s mindenkit megelevenített mind a tetteivel, mind az előírásaival, őt magát is serkentette ez, hogy a saját fűrgesége még hatékonyabb lehessen a nép fűrgeségének felrázásában.

²⁹ A válasz szerénységével szemben megfogalmazott ellenvetés látszólag az igazi jelentésének félreértelmezésén alapszik. Az eredeti ugyanis szó szerinti fordításban nem tartalmaz semmiféle kijelentést arra nézve, hogy minden dologban engedelmeskedtek Mózesnek, amit mind Kálvin latin változata, mint az angol változat sugallanak, hanem egyszerűen csak annyit jelent, hogy „mindenben” vagy „mindennek megfelelően” (כלל), amikben hallgattak Mózesre, őrá is hallgatni fognak. Más szóval, a tekintélyét minden vonatkozásban azonosnak tartják majd Mózesével. Ezt a jelentést tartja meg a Septuaginta, ami így fordít: *Κατα παντα οσα ηκουσαμεν Μουση ακουσομεθα σου.* – *a szerk.*

³⁰ Ezt a hangsúlyt a Septuaginta elveszíti, mert nem az ο Θεος σου, „a te Istened”, hanem az ο Θεος ημων, „a mi Istenuk” kifejezéssel fordít. – *a szerk.*

³¹ Franciául: „Toutefois la maniere de parler qui est ici mise, est moyenne, et peut estre prise ou pour un glorifiement de la foy, ou pour un souhait”, „De az itt használt beszédmód közbenső jellegű, és tekinthető a hit dicsőítésének vagy kívánságnak.” – *a szerk.*

2. fejezet

Józs2:1-24

1. És Józsué, a Nún fia, elküldte³² Sittimből titkon³³ két férfiút kémekül, mondván: Menjetek el, tekintsétek meg azt a földet és Jérikhót. Azok pedig elmenének, és bemenének egy parázna asszonynak házába, a kinek Ráháb vala neve, és ott hálának.

2. Mikor pedig megjelentették ezt Jérikhó királyának, mondván: Íme, férfiak jöttek ide ez éjszaka az Izráel fiai közül e földnek kémelésére;

3. Akkor küldte Jérikhó királya Ráhábhoz, mondván: Hozd ki a férfiakat, a kik bementek hozzád, a kik házadba mentek, mert azért jöttek, hogy kikémleljék az egész földet.

4. Az asszony pedig fogá a két férfiút, és elrejté vala őket, és monda: Úgy van! Bejöttek hozzám a férfiak, de azt sem tudom, honnan valók voltak.

5. És kimentek e férfiak kapuzáráskor a setétben; nem tudom, hová mentek a férfiak; siessetek gyorsan utánok, mert utólérhetitek őket.

6. Pedig ő felhágatta őket a házhéjára, és elbujtatta őket a száras len közé, a mely néki a házhéjára volt kirakva.

7. És utánok sietének a férfiak a Jordánhoz vivő úton a rév felé; a kaput pedig bezárták, azután, hogy kimenének azok, a kik őket üldözik vala.

8. Ők pedig még le sem feküvének, a mikor felméne ő hozzájuk az asszony a házhéjára,

9. És monda a férfiaknak: Tudom, hogy az Úr néktek adta ezt a földet, és hogy megszállt minket a félelem miattatok, és hogy e földnek minden lakosa megolvad előttetek.

10. Mert hallottuk, hogy megszáritotta az Úr a Veres tenger vizét előttetek, a mikor kijöttetek Égyiptomból, és hogy mit cselekedtetek az Emoreusok két királyával, a kik túl voltak a Jordánon, Szihonnal és Óggal, a kiket megöltetek.

11. És a mint hallottuk, megolvadott a mi szívünk, és nem támadt többé bátorság senkiben sem miattatok. Bizony az Úr, a ti Istenetek az Isten fenn az égben és alant a földön!

12. Most azért esküdjetek meg kérlek, nékem az Úrra, hogy a mint én irgalmasságot cselekedtem veletek, ti is irgalmasságot cselekesztek majd az én atyámnak házával, és igaz jelt adtok nékem,

13. Hogy életben hagyjátok az én atyámat és anyámat, férfi és nőtestvéreimet, és mindent, a mi az övék, és megmentitek a mi lelkünket a haláltól.

14. És mondának néki a férfiak: A mi lelkünket érje helyettetek a halál, ha meg nem jelentitek ezt a mi dolgunkat. És ha nekünk adja az Úr ezt a földet, irgalmasságot és igazságot cselekszünk veled.

³² Kálvin „miserat”, „elküldte” fordítása összhangban áll azzal a véleményével, mely szerint a kémek valamennyivel az első fejezet végén leírt események tényleges lezajlása előtt lettek kiküldve, de ezt nem támasztja alá sem a héber, sem a Septuaginta, ami egyszerűen csak az *απεστειλεν* szóval fordít. Érdekes megemlíteni, hogy Luther német változata megegyezik Kálvinéval: „hatte zween funtidchafter heimlich ausgefaubt von Gittim”, „kiküldött titokban két kémét Sittimből”. A hely említése, Sittim, a francia változatban fordul elő, de magyarázat nélkül kimaradt Kálvin latin változatából. Moáb síkságán volt található közel a Jordán bal partjához, s a 4Móz25 konkrétan is megemlíti, mint az izraeliták lakóhelyét, amikor engedték magukat vaskosan bálványimádásra csábítani a moabiták leányai által, aminek a következtében aztán látványos büntetést kaptak. – *a szerk.*

³³ Ez a „titokban” szó vonatkozhat akár Józsué titkolózására a kémek kiküldése során, akár arra a titkolózásra, amihez tartaniuk kellett magukat a kutatásaik során. Mindkét jelentés jónak tűnik. Utóbbit a Septuaginta is támogatja, ami egyesíti a titkolózást és a kémkedést egyetlen összetett szóban: *κατασκοπευσαι*. Nyilvánvaló azonban mind a változattól, mind a Kommentártól, hogy Kálvin az előzőt tartja jobbnak. – *a szerk.*

15. Alábocsátá azért őket kötélén az ablakon (mert az ő háza a kőkerítés falán vala, és ő a kőkerítésen lakik vala).

16. És monda nékik: A hegyre menjete, hogy rátok ne találjanak az üldözők, és ott rejtőzködjete három napig, a míg visszatérnek az üldözők; azután pedig menjete a magatok útján.

17. A férfiak pedig mondának néki: Ártatlanok leszünk ezen te esketésedtől, a melylyel te megeskettél minket!

18. Ha bejövünk mi erre a földre, kösd e veres fonalú zsinórt ahhoz az ablakhoz, a melyen alábocsátottál minket; atyádat, anyádat és atyádfiait pedig, és atyádnak egész háznépét gyűjtsd be magadhoz a házba.

19. És akkor, ha akárki kijön a te házadnak ajtain, annak vére az ő fején lesz, mi pedig ártatlanok leszünk; mindannak vére pedig, a ki te veled lesz a házban, a mi fejünkön legyen, ha valakinek keze lenne azon.

20. Ha pedig megjelented ezt a mi dolgunkat, akkor mi fel leszünk oldva az eskü alól, a melylyel te megeskettél minket.

21. Mondá pedig amaz: A mint szólottatok, úgy legyen! Ekkor elbocsátá őket, és elmenének; a veres zsinórt pedig reáköte az ablakra.

22. És elmenének és eljutának a hegyre, és ott maradának három nap, mígnem visszatérének az üldözők. Keresék ugyanis őket az üldözők minden úton, de nem találták vala.

23. Akkor a két férfiú visszatére, és leszállának a hegyről, és átmenének a Jordánon, és eljutának Józsuéhoz, a Nún fiához, és elbeszélének néki mindent, a mi történt vala velök.

24. És mondának Józsuénak: Bizony kezünkbe adta az Úr azt az egész földet; meg is olvadt már a földnek minden lakosa miattunk.

1. *És Józsué, a Nún fia, elkülde* stb. A szóban forgó vizsgálódás tárgya most már, mint a korábbi volt, amikor Józsuét küldték el a másik tizeneggyel a földterület minden részének felderítésére és információk gyűjtésére a nép számára az elhelyezkedéséről, a természetéről, a termékenységről és egyéb jellemzőiről, a városok nagyságáról és számáról, a lakosairól és azok szokásairól. A mostani cél annak kiderítése, ki lehet hajlamos a tunyaságra, hogy aztán még élénkebben kezdhessenek bele a hadjáratba. S noha Mózes ötödik könyvének első fejezetéből úgy tűnik (5Móz1:22), hogy Mózes a nép kérésére küldött ki válogatott embereket a föld kikémlésére, máshol elmondja (4Móz13:4), hogy ezt Isten parancsára tette. Az a tizenkettő tehát isteni parancsra indult el némiképp más céllal, tudniillik, hogy alaposan felderítsék a földet és a hírnökei legyenek a kiválóságának, ezzel serkentve a nép bátorságát.

Józsué most két embert küld ki titokban annak kiderítésére, hogy lesz-e szabad átmenetelük a Jordánon vagy sem, hogy Jerikó lakosai eltespedtek-e a biztonságban, vagy éberek és készek ellenállni. Röviden, kémeket küld ki, akiknek a jelentése alapján minden veszélynek elébe mehet. Ebből két kérdés merül fel. Vajon el kell fogadnunk a megfontoltságát? Vagy el kell őt ítélnünk a szélsőséges aggódás miatt, különösen mivel látszólag a helyesnél jobban bízott a saját bölcsességében, amikor Istennel nem is tanácskozva ennyire gondosan foganatosított óvintézkedéseket a veszély ellen? Mivel azonban nem hangzik el konkrétan, hogy mennyei üzenetet kapott volna a parancs kiadására a népnek, hogy gyűjtsék össze az edényeiket, ő pedig hirdesse ki a Jordánon való átkelést – bár tökéletesen világos, hogy soha nem indította volna el a tábort addig, amíg Isten nem rendelte volna el – az is valószínű, hogy a kémek kiküldését illetően tanácskozott Istennel, vagy Maga Isten, tudva, mekkora szüksége van erre a pótlólagos megerősítésre, spontán módon sugallta ezt bele a szolgája elméjébe. Akárhogyan is legyen miközben Józsué Jerikó kikémlését parancsolja meg a

hírnökeinek, ő már az ostromára készül, s ennek megfelelően akarja megtudni, melyik irányból lehet a legkönnyebben és a legbiztonságosabban megközelíteni.

Bemenének egy parázna asszonyinak házába stb. Nem világos, egyesek miért igyekeznek kikerülni a רִבַּנְצָה, *ribanc* megnevezést, mintha azt jelentené: *aki fogadót tart fenn*, hacsak nem azért, mert gyalázatosnak tartják a vendégeskedést egy kurtizánnál, vagy le akarták törölni a bélyeget az asszonyról, aki nemcsak a hírnököket fogadta szívélyesen, de a biztonságukról is páratlan bátorsággal és előrelátással gondoskodott. Valóban rendszeres gyakorlat a rabbiknál, amikor a saját nemzetük tisztességével törődnek, hogy vakmerő módon kiforgatják a Szentírást és más magyarázatot adnak a feltételezéseikkel bárminek, ami nem tűnik egészen tiszteletre méltónak.³⁴ Valószínű azonban, hogy miközben a hírnökök a igyekeztek titokban maradni és elkerülni az észrevételt, valamint a nyilvános kapcsolattartások helyét, ahhoz a nőhöz mentek, aki egy eldugott helyen lakott. Az ő háza a városfal mellett volt, sőt annak külső fala ténylegesen magán a falon helyezkedett el. Ebből arra következtetünk, hogy ez egy homályos sarok volt, távol a nyilvános fő közlekedési útvonalaktól, pont úgy, ahogyan az asszonyhoz hasonló személyek szoktak szűk utcákban és eltitkolt helyeken lakni. Semmiféle következtetéssel sem feltételezhető, hogy létezett egy közös vendégfogadó, ami nyitva állt mindenki számára, mivel nem érezhették, hogy szabad bizalmas kapcsolatokba bocsátkozniuk, s ilyen körülmények között nehezen maradhattak volna leplezettek.

Én tehát arra következtetek, hogy titokban nyertek bebocsátást, s azonnal bevették magukat a rejték helybe. Azután abban a tényben, hogy az asszony, aki a prostitúcióval gyalázatos foglalkozást űzött, de röviddel utána bekerülhetett a választott nép testületébe és az egyház tagjává vált, az isteni kegyelem látványos megmutatkozásával van dolgunk, ami így hatolt be a gyalázat helyére, s vont ki onnan nemcsak Ráhábot, de atyját és a többi családtagját is. Teljesen bizonyos tehát, hogy noha a רִבַּנְצָה majdnem megváltozhatatlanul ribancot jelent, nincs ebben semmi, ami az eltávolodásra kényszerítene minket az elfogadott jelentésétől.

2. *Mikor pedig megjelentették ezt Jérikhó királyának* stb. Valószínű, hogy öröket jelöltek ki a gyanús idegenek megfigyelésére, amint az megszokott a kétséges szükséghelyzetben vagy a háború közeledtével. Az izraeliták már nagyon közel jártak, s nyíltan bejelentették az edomitáknak és a moabitáknak, hogy le kívánnak telepedni a Kánaán földjén. A létszámuk miatt félelmetesek voltak, s már nagy győzelmeket is arattak két szomszédos király leverésével. S mint azt majd hamarosan látjuk, a híres átkelésük a Vörös-tengeren szélteben-hosszában elterjedt. Nagyon nagy tunyaság lett volna tehát ekkora veszélyben megengedni bármely idegennek, hogy szabadon átmenjen Jerikó városán, ami a határvidéken terült el.

Nem csoda tehát, hogy az ismeretlen embereket, akik, úgy tűnt megannyi körülményből kiindulva, hogy ellenséges szándékokkal érkeztek, jelentették a királynak. Ugyanakkor arra is következtetünk, hogy természetfeletti módon lettek megvakítva, amiért nem őrizték jobban a kapuikat, mert mérsékelt szorgalommal is könnyen elfoghatták volna a hírnököket, miután azok beléptek a városba. Sőt, haladéktalanul el kellett volna kezdeni keresni őket, s akkor természetesen el is fogták volna mindkettőt. Jerikó polgárai akkor izgalomban voltak és úgy elfogta őket a bírói rémület, hogy mindenben módszer vagy tanács nélkül jártak el. Közben a két hírnök oly nyomorúságra jutott, hogy látszólag már a büntetésre történő átadás előestéjén voltak. A király értük küldött, ők egy házban lappanganak, az életük pedig ez asszony nyelvétől függ úgy, mintha csak egy hajszálon lógna. Egyesek úgy vélték, hogy ebben Józsué bizalmatlanságának a büntetése is rejlett, akinek bátran át kellett volna kelnie a Jordánon, bízva az isteni vezetésben. De a végeredmény inkább más következtetésre vezet minket, miszerint Isten a hírnökök kimentésével a szélsőséges veszélyből új bátorságot adott a népnek, mert a

³⁴ Jelen esetben nem szabnak korlátokat a különbségüknek és komolyan mondják, hogy becstelen életmód folytatása helyett ő csak fogadótulajdonos, vagy „a ház asszonya” volt, majd később az a tisztesség érte, hogy Józsué felesége lehetett. – *a szerk.*

hatalmának abban a megmutatkozásában bemutatta, hogy ügyel a biztonságukra és gondoskodik a vidám bemenetelükről a megígért földre.

4. *Az asszony pedig fogá a két férfit* stb. Feltételezhetjük, hogy mielőtt Ráhábot felszólították arra, hogy adja elő őket, az érkezésük híre elterjedt, így kevés idő maradt az elrejtésükre.³⁵ S valóban, a király parancsára, ha nem lett volna jól kiválasztott elrejtési mód, nem maradt volna helye a tagadásnak, még kevésbé mert volna Ráháb ennyire higgadtan hazudni. De miután így elrejtette a vendégeit, mivel a kutatás nagyon nehéz volt, bátran előlép és a ravasz válasszal megmenekül.

Itt azonban kérdések merülnek fel. Először is, az országának elárulása vajon megbocsátható? Másodszor, nem jelent-e bűnt a hazugsága? Tudjuk, hogy az országunk szeretete, ami mondhatni mindannyiunk anyja, a természetünkénél fogva van belénk ültetve. Amikor tehát Ráháb tudta, hogy a szándék annak a városnak a lerombolása, ahol született és felnőtt, az embertelenség megvetendő cselekedetének tűnik, a részéről segítséget és tanácsot adni a kémeknek. Gyerekes kibúvó azt mondani, hogy ők még nem voltak nyílt ellenségek, mivel a hadiállapotot még nem hirdették ki, hiszen kellően világos, hogy a polgártársaik megsemmisítésére szövetkeztek.³⁶ Tehát csak az Isten által az elméjébe sugallott tudás mentette őt fel a hibája alól, mert mentesítette őt az általános szabályoktól. A hitét két apostol is dicséri, akik ugyanakkor azt is bejelentik (Zsid11:31, Jak2:25), hogy a szolgálat, amit tett a kémeknek, elfogadható volt Isten számára.

Nem csoda tehát, hogy amikor az Úr hozzájárult egy idegen asszony csatlakozásához az Ő népéhez és a bekerüléséhez az egyház testületébe, akkor elkülönítette őt a világi és átkozott nemzettől. Ezért noha Ráháb kötődött a honfitársaihoz egészen addig a napig, mégis, amikor befogadták az egyház testületébe, az új állapota egyfajta szabadon bocsátás volt attól a közös törvénytől, amivel a város polgárai egymáshoz kötődtek. Röviden, hogy hit által átmehessen egy új néphez, illett neki megtagadnia a honfitársait. S amint belenyugodott Isten ítéletébe, már nem volt semmi bűn az elhagyásukban.³⁷

Ami pedig a hazugságot illeti, el kell ismernünk, hogy jó célok érdekében történt, de mégsem volt mentes a vétektől. Mert azok, akik azt vallják, hogy amit kötelező hazugságnak³⁸

³⁵ Ha az évszak, amikor ezek az események történtek, más forrásból nem is lenne ismeretes, az elrejtés módja, amihez Ráháb folyamodott, bőven elegendő lenne a megállapításához. A „lenszarak”, amikkel letakarta őket, nyilvánvalóan a len termése volt, ahogyan begyűjtötték éretten a mezőről, s kiterítették a szabad levegőre kiszáradás végett a mai napig alkalmazott gyakorlatnak megfelelően, mielőtt megtilolták volna, hogy eltávolítsák belőle a fás szájakat. A valamikor szeptember végén learatott lent március végén – április elején tilolták, s ennek megfelelően ez volt az az időszak, amikor az izraeliták megindították a táborukat. – *a szerk.*

³⁶ Jelentheti azt, hogy „ők” (az izraeliták) „szövetkeztek”, ahogyan itt szerepel, vagy ahogyan a francia változatban áll, Ráháb „szövetkezett össze”. – *a szerk.*

³⁷ Latinul: „Nullum in proditione fuit crimen”, szó szerint: „nem volt vétek az árulásban”. Franciául: „Il n'y a point eu de crime de trahison en ce fait”, „Nem volt benne az árulás bűne a cselekedetben”. Ezek egyike sem közvetíti megfelelően Kálvin szavainak jelentését. Mert az utána következőkből világos, hogy ő minden árulást bűnnek tartott, mint az igazságtól való eltávozást, de azt is vallotta, hogy a különleges körülmények folytán Ráháb megigazult, amikor visszavonta az együttműködését a honfitársaitól és ráruházta azt az izraelitákra. Ő tehát csak a *cselekedetet* igazolja, a *módja* elfogadása nélkül. Ezt a nézetet látszik pontosan kifejezni az „elhagyás” kifejezés, amit ennek megfelelően helyettesítettek a fordításban. – *a szerk.*

³⁸ Latinul: „Mendacium officiosum”. Franciául: „Le mensonge qui tend au profit du prochain”, „A hazugság, ami felebarátunk hasznára válik”. A *mendacium officiosum* egy, a szörszálhasogatók által gyakran használt kifejezés, a tulajdonképpen olyan „hazugságot” jelent, amit kötelező lehet kimondani”. Az egyik legáltalánosabb példája az, amikor az igazság egyszerű kimondása lényegében veszélybe sodorhatja annak a személynek az érdekeit, vagy akár az életét is, akinek a megvédése minden sérelemtől természetes vagy szerződéses kötelességünk. Például, amikor egy fiút gyilkosok üldözik, s ő a család házába menekül, s az anyjának épp csak sikerül elrejtene a gyilkosok megérkezése előtt. Joga van az asszonynak megtévesztő választ adni a kérdéseikre? A kérdés az egyik legnehezebb és legkényesebb a feltehető köztül, de Kálvin kétségtelenül a helyes döntést hozta, amikor lefejtette azt a tág alapelvet, mely szerint azok, akik szerint bármilyen hazugság megbocsátható, „nem veszik kellőképpen figyelembe, mennyire drága az igazság Isten szemében”. Amikor bármi szükséges a számunkra ahhoz, hogy kibéküljünk a döntésével, azt könnyen megtaláljuk abban a minden erkölcsöt sújtó

neveznek, az teljességgel megbocsátható, azok nem veszik kellőképpen fontolóra, mennyire drága is az igazság Isten szemében. Ezért noha a célunk embertársaink megsegítése, a gondoskodás a biztonságukról és tehermentesítésük, mégsem lehet soha törvényes dolog hazudni, mert nem lehet igaz az, ami ellentétes Isten természetével. Isten pedig az igazság. Ám Ráháb tette még sincs híjával az erény dicséretének, bár nem volt folttalanul tiszta. Gyakorta megtörténik ugyanis, hogy miközben a szentek igyekeznek a helyes úton járni, tekervényes ösvényekre tévednek.

Rebeka (1Móz28) az áldás megszerzésével a fia, Jákob számára a jövendölést követi. Ezt a meghatározást elfogadva kegyes és dicséretre méltó buzgóságot látunk. De nem kételkedhetünk abban, hogy Jákobot állítva Ézsau helyére letért a kötelesség útjáról. A ravasz mesterkedés tehát beszennyez egy önmagában elismerésre méltó cselekedetet. Ám a konkrét hiba mégsem fosztja meg a tettet teljes mértékben a szent buzgóság érdemétől, mert Isten jósága által a hiba visszaszorul és nem lesz számításba véve. Ráháb is rosszat tesz, amikor hamisan jelenti ki, hogy a hírnökök elmentek, de a fő cselekedete elfogadható volt Isten számára, mert a jóval keveredő rosszat nem írta a rovására. Egészében véve Isten akarata volt, hogy a kémek megszabaduljanak, de nem fogadta el, hogy az életük egy hazugság árán meneküljön meg.

7. *És utánok sietének a férfiak* stb. A nagy hiszékenységük azt mutatja, hogy Isten vakította meg őket. S jóllehet Ráháb sokat nyert a megtévesztésükkel, közbejött az aggodalmak új forrása, mert a kapukat bezárták, s a város egy börtön módjára zárta ki a menekülés lehetőségét. Ismét súlyos próba rázta fel tehát őket Isten segítségül hívására. Látva ugyanis, hogy a történetet az ő beszámolójuk alapján írták meg, lehetetlen, hogy ne tudtak volna arról, mi történik, főleg mert Isten a kegyelmét felnagyítandó, céltudatosan tette őket ki a veszélyek sorozatának. Most pedig, amikor megtudták, hogy keresik őket, a tényből, hogy még mindig éberek, arra következtetünk, hogy aggódtak és riadtak voltak. S a zaklatottságuknak nem csekély mértékben kellett fokozódnia, amikor megmondták nekik, hogy a távozásukat meggátolták.

Úgy tűnik azonban, hogy Ráháb egyáltalán nem esett kétségbe, mert annyira összeszedett elmével és annyira nyugodtan üzletel a saját és a családja biztonságáért. S a hitének ez az összeszedettsége és szilárdsága, amit máshol dicsérnek, itt látványosan megmutatkozik. Emberi alapelvekkel ugyanis soha nem mert volna dacolni a király és a nép dühével, és támogatójává válni a félelemtől félholt vendégeknek. Sokan valóban azt gondolják, hogy van valami nevetséges a magasztalásban, amiben mind szent Jakab, mint a zsidókhöz írott levél (Jak2:25, Zsid11:31) szerzője részesíti őt, amikor a hit hőseinek csapatába sorolják. De ha bárki gondosan mérlegel minden körülményt, könnyen belátja, hogy Ráháb élő hittel volt megáldva.

Először is, ha egy fát a gyümölcséről kell megismerni, itt nem látunk közönséges hatásokat, melyek megannyi bizonyítékai a hitnek. *Másodszor*, a kegyessége alapelveként az abbéli meggyőződésében kell gyökereznie, hogy a szomszédos nemzeteket bizonyos módon már legyőzték és leterítették, mert a fentről küldött félelem kétségbeeséssel töltött el minden elmét. Igaz, hogy a pogány szerzőknél is találkozunk hasonló kifejezésekkel, amiket Isten csikart ki belőlük, hogy kinyilatkoztathassa uralkodói jogait és oda fordítsa az emberke szívét, ahová csak akarja. Miközben azonban ezek a szerzők úgy fecsegnek, mint a papagájok, Ráháb a szív őszinteségével jelenti ki, hogy Isten Izrael gyermekeinek szánta a földet, mert annak minden lakosa elbágyadt előttük. Ezzel ismeri el a legfőbb uralmát az emberek szíve felett, azt az uralmat, amit a világ gőgje tagad.

Mert noha minden idők tapasztalata azt mutatja, hogy több hadsereg bukott el vagy romlott meg a hirtelen és nem várt félelemvárás, mint az ellenség ereje és vitézsége, ennek az igazságnak a hatása azonnal szertefoszlott, s ezért a győztesek mindig is a saját hősiességüket magasztalták, és dicsekedtek a saját erőfeszítéseikkel és hadviselési tehetségükkel. Elismerem,

pusztításban, ami az ezzel ellentétes cselekvés velejárója, s amiről különösen a jezsuiták és más római katolikus szórszálhasogatók esete tesz bizonyosságot. – *a szerk.*

úgy érezték, hogy a merészség és a bátorság megadatott vagy elvétetett bizonyos rendkívüli esetekben, és ennek megfelelően vallották az emberek, hogy a háborúban a szerencse sokat tesz, vagy akár a legfőbb uralkodó. Innen származnak a közmondásaik a páni félelmekről és a tett esküikről mind Pavornak (a Rettegésnek) mind a Kitartó Jupiternek.³⁹ De az soha nem vált komoly és mélyen ülő benyomássá az elméikben, hogy minden ember annak megfelelően bátor, ahogyan Isten adta neki a pillanatnyi bátorságot, vagy gyáva annak megfelelően, ahogyan Ő visszaszorította a merészségét. Ráháb azonban elismeri az isteni kéz működését a Kánaán népeinek eltöltésében a megdöbbenéssel, s így megtéve őket mondhatni megérezéssel a saját vesztük hirdetőivé. S arra következtet, hogy a rémület, ami az izraeliták miatt támadt, a győzelem előérzete, mert ők Isten, mint a Vezetőjük alatt küzdenek.

A tényben, hogy miközben mindenki bátorsága így olvad szét, ők mégis készek voltak a kétségbeesés makacsságával ellenszegülni, látjuk, hogy amikor a gonoszokat Isten keze megtöri és összezúzza, ők nem az iga felvételével reagálnak, hanem a rémületük és az aggodalmuk folytán megszelídíthetetlenekké válnak. Itt is meg kell látnunk, hogy miképpen különböznek a közös félelemben a hívők a hitetlenektől, s miképpen mutatkozik meg magának Ráhábnak a hite. Ő ugyanúgy félt, mint a többiek, de amikor belátja, hogy Istennel van dolga, arra a következtetésre jut, hogy a gonoszág elkerülésének egyetlen módja az alázatos és szelíd behódolás, mert az ellenállás teljességgel haszontalan lesz. De milyen utat jár az ország többi, nyomorult lakója? Félelemtől sújtottan is akkora a romlottságuk, hogy egymást biztatják a szembe szegülésre.

10. *Mert hallottuk* stb. A megdöbbenés különleges okaként említi, hogy a mindeddig példátlan csodákról széles körben elterjedt szóbeszédnek mindenki elméjébe belevésték, hogy Isten harcol az izraelitákért. Hiszen lehetetlen volt kételkedni abban, hogy az út a Vörös-tengeren keresztül csodálatos módon nyílt meg, hisz a víz soha nem változtatta volna meg a természetét és nem halmozódott volna fel szilárd halmokban, ha Isten, a természet Alkotója, nem így rendelkezik. Az elem átváltozása tehát világosan megmutatta, hogy Isten a nép oldalán állt, akiknek száraz utat biztosított a tenger mélységein keresztül.

Az Óg és Básán felett aratott jelentős győzelmeket is joggal tekintették az izraeliták iránti isteni jóindulat bizonyágaiként. Ez az utóbbi következtetés valóban csak feltételezésen alapult, míg az átkelés a tengeren teljes és tagadhatatlan bizonyíték volt, mintha Isten a kezét nyújtotta volna ki a mennyből. Minden elmét tehát megragadott a meggyőződés, hogy az izraelita nép hadjáratában Isten volt a fő vezető:⁴⁰ innen származott a rémületük és a szörnyűlködésük. Egyben az is valószínű, hogy megtévesztette őket holmi hiábavaló képzelgés arról, hogy Izrael Istene bizonyult erősebbnek az Egyiptom isteneivel folytatott harcban. Pontosan úgy, ahogyan a költők feltételezik, hogy minden istennek ezt, vagy amazt a népet a védelmébe vette, s hadakozik a többivel, ezért a csaták maguk az istenek között folynak, miközben védelmezik a kedvenceiket.

Ráháb hite azonban magasabbra emelkedik, miközben egyedül Izrael Istenének tulajdonítja a legfőbb hatalmat és az örökkévalóságot. Ezek Jahve valódi attribútumai. Ráháb nem álmodozik arról, hogy a pogány elképzelésnek megfelelően valaki az istenek seregéből segíti az izraelitákat, hanem elismeri, hogy Ő, akinek a jótéteményeit valamennyien

³⁹ Franciául: „Et y a eu un proverbe commun entre eux, pour signifier les frayeurs soudaines dont le cause n'apparait point; (car ils les appeloient Epouvantemens Paniques;) aussi ils faisoient voeus a un Juppiter qu'ils appeloient Sator, c'est a dire Arrestant; et a une deesse qu'ils nommoient Pavor, c'est a dire Peur afin que les armees tinssent bon, et ne s'en fussent de peur”, „S létezett egy közmondás közöttük a hirtelen rémületek megjelölésére, melyeknek az oka nem tűnik ki. Ezeket nevezték páni félelmeknek. Hasonlóképpen tettek esküket Jupiternek, akit Statornak, azaz Kitartónak, s az istennőnek, akit Pavornak, azaz Félelemnek neveztek, hogy a hadseregek jól megállják a helyüket és ne fussanak a félelemtől.” – *a szerk.*

⁴⁰ Franciául: „Que Dieu estoit le principal conducteur de l'entreprise du peuple d'Israel, et qu'il marchoit avec iceluy”, „Hogy Isten volt a fő vezetője Izrael népe vállalkozásának, s Ő velük együtt masírozott”. – *a szerk.*

megismerték, az egyedüli igaz Isten. Látjuk tehát, hogy a mindenki által megkapott információk birtokában ő miképpen ment sokkal messzebbre annak alkalmazásával a saját honfitársainál.

11. *Bizony az Úr, a ti Istenetek az Isten* stb. Itt Ráháb hitének képe tárul elénk mintegy tükörben, amikor minden bálványt elvetve az ég és a Föld kormányzását egyedül Izrael Istenének tulajdonítja. Mert tökéletesen világos, hogy amikor a mennyet és a Földet Izrael Istene alávettségében állónak nyilvánítja, az megtagadása az összes pogány feltételezésnek, melyekkel Isten fenségét, hatalmát és dicsőségét felosztják a különféle istenségek között. Ebből látjuk, hogy a két apostol nem ok nélkül tisztelte meg Ráháb viselkedését a *hit* szóval. Ezt néhány gőgös és lenéző ember gúnyosan kinevette, de szeretném, ha fontolóra vennék, mi különbözteti meg az egy igaz Istent az összes kitalált istenségtől, egyidejűleg pedig úgy magasztalnák fel a hatalmát, hogy kijelentenék: az egész világot a jótetszése szerint kormányozza. Ráháb nem vonakodva beszél, hanem abszolút kifejezésekkel jelenti ki, hogy minden létező hatalom egyedül Izrael Istenében rejlik, Ő parancsol minden elemnek, Ő rendel el minden dolgot fenn és lenn, s Ő határozza meg az emberek dolgait. De mégsem tagadom, hogy a hite nem volt teljesen kifejezett, sőt készségesen elismerem, hogy ez csak a kegyesség csírája volt, ami önmagában még elégtelen lett volna az örök üdvösséghez. Mindazonáltal ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy bármilye gyengécske és szerény is legyen az istenismeret, amivel az asszony rendelkezett, mégis, átadva önmagát az Ő hatalmába a kiválasztásának bizonyágát adja, s abból a magból csírázott ki az a hit, ami utóbb teljesen felnövekedett.

12. *Most azért esküdjetek meg kérlek* stb. A hit újabb megnyilvánulása, hogy Ábrahám fiait teszi meg Kánaán földjének birtokosaivá nem más érvre alapozva, mint arra, hogy hallotta: az Isten ígérte azt nekik. Nem feltételezte ugyanis, hogy Isten törvénytelen betolakodókat részesít előnyben, aki kigazságtalan erőszakkal és korlátlan szabadossággal törnek be mások területeire, hanem inkább arra a következtetésre jutott, hogy azért jöttek Kánaán földjére, mert Isten juttatta nekik annak birtokjogát. Nem hihető, hogy amikor utat kerestek az edomitákon és másokon keresztül, ne mondtak volna semmit arról, hogy hová mennek. Sőt, ezek a nemzetek ismerték az Ábrahámnak tett ígéretet, melynek emlékezete ismét megújult Ézsau elvettetésével.

Sőt, Ráháb nyelvezetében látjuk, hogy a hit jellemző tulajdonsága, amit a zsidókhöz írott levél szerzője ír le, amikor látomásnak, vagy a dolgok látásának nevezi azt, nem mutatkozik meg (Zsid11:1). Ráháb a saját népével él egy megerősített városban, de mégis rábízta az életét a rettegett vendégeire úgy, mintha azok mér birtokba vették volna a földet, s minden hatalmuk megvolna a megőrzésre vagy a megsemmisítésre a tetszésük szerint. Ez az önkéntes megadás valójában pontosan ugyanaz volt, mint átölelni Isten ígéretét, és a védelmére bízni önmagát. Továbbá egy esküt is kicsikar, mert a városok ostroma közben a csata hevében és zűrzavarában gyakorta merül feledésbe a kötelezettség. Ugyanezen a módon említi meg a kedvességet, amiben részesítette őket, hogy a hála még inkább ösztönözze őket az ígéretük beteljesítésére. Mert jóllehet magának az eskünek a kötelezettsége is elegendően hatékony kellett legyen, de duplán aljas és embertelen dolog lett volna semmi hálát sem mutatni a házigazda iránt, akinek a szabadulásukat köszönhették. S Ráháb kimutatja a jóságát az szülei és a rokonai iránti aggodalmával is. Ez valóban természetes, de sokan olyannyira el vannak foglalva magukkal, hogy a gyermekek nem vonakodnak a szüleik halála árán megváltani az életüket ahelyett, hogy bátorsággal és buzgósággal őriznék meg őket.

14. *A mi lelkünket érje helyettetek a halál* stb. A halál átkát mondják ki magukra, ha nem teszik hűségesen a saját ügyükké Ráháb megmentését. Mert az egyesek által elfogadott fordítás, mely szerint *zálogba adjuk az életünket* erőltetettnek vagy túlon túl korlátozottnak tűnik, mivel a szándékuk egyszerűen csak a kötelezettségvállalás volt Isten előtt. Egyfajta engesztelő áldozatnak teszik hát meg önmagukat, ha Ráhábót az ő hanyagságuk miatt fogja bármiféle gonoszság érni. *A helyettetek* kifejezés kétségtelenül kiterjed a szülőkre, s a fiú- és lánytestvérekre is. Ők teát a saját életüket teszik felelősség abban az értelemben, hogy a vért rajtuk lehessen számon kérni, ha Ráháb családja nem marad meg biztonságban. S ebben rejlik

az eskü szentsége, hogy a megszegését az embereket illetően ugyan büntetlenül meg lehet úszni, de Isten, tanúként állítva, számon fogja kérni az álnokságot. A héberben a könyörületet és igazságot tenni ugyanaz, mint az emberségből fakadó kötelezettségeket hűségesen, őszintén és szilárdan ellátni.

Egy feltételt is kötnek azonban ki – ha Ráháb nem fecsegi ki, amit mondtak. Ezt nem a bizalmatlanság miatt kötötték ki, ahogyan rendszerint magyarázzák, hanem csak azért, hogy Ráháb a saját maga miatt jobban ügyeljen önmagára. A figyelmeztetést tehát jó hittel tették, s tisztán jóakarattól származott, mert megvolt annak a veszélye, hogy Ráháb elárulja önmagát a bevallással. Egyszóval, megmutatták, milyen fontos, hogy a dolog mondhatni eltemetve maradjon, nehogy az asszony, megfontolatlanul beszélve a megállapodásról halálbüntetésnek tegye ki magát. Ebben mutatják ki, hogy őszintén aggódtak a biztonságáért: a korai figyelmeztetésével, nehogy olyasmit tegyen, ami aztán meggátolja, hogy szolgálatot tehessenek neki. Annak további hangoztatásából pedig, hogy senkinek sem szabad kimenni a házból, különben vétlenek lesznek, egy további fontos következtetést szűrhetünk le: az eskütétel közben gondosan ügyelni kell a józanságra, hogy meg ne szentségtelenítsük Isten nevét, könnyelmű ígéreteket téve bármiben.

Ráháb tanácsa, mely szerint fussanak a hegyekre és rejtőzzenek ott három napon át megmutatja, hogy nincs ellentmondás a hit és az elővigyázatosság között, ami gondoskodik a látható veszélyek elhárításáról. Nem kétséges, hogy a hírnökök nagy félelemmel lopakodtak a hegyek közé, de a magabiztosság, ami Isten figyelemre méltó közbeavatkozása folytán fogant meg bennük, irányította a lépéseiket és nem engedte meg az elméjük összeszedettségének elvesztését.

Egyesekben felmerült a kérdés, látva, hogy a falak áthágása bűncselekmény, hogy vajon törvényes lehet-e a várost egy ablakon át elhagyni? De meg kell jegyezni, hogy *először is*, a városok falai nem voltak mindenütt megszentelvek, mert nem volt minden városnak egy Romulusa, aki azok áthágását a testvére legyilkolása okának jelenthette ki,⁴¹ *másodszor pedig* azt a törvényt, ahogyan Cicero emlékeztet rá minket, mérsékelte az egyenlőség, mivel aki képes volt megmászni egy falat az ellenség visszaverése érdekében, az inkább jutalmat, semmint büntetést érdemelt. A törvény célja a polgárok biztonsága volt a falak védelmében. Az tehát, akinek meg kellett másznia a falakat, de nem megvetésből vagy zsémbeskedésből, se nem csalafintaságból és nem is rendetlen módon, hanem a szükség nyomására, azon az alapon nem vádolható a főbenjáró bűn elkövetésével. Ha ennek azt veti ellenébe, hogy a dolog rossz példát szült, nos elismerem, de amikor a cél valaki életének a megmentése a bántalmazástól, erőszaktól vagy kifosztástól, akkor, ha ez nem történik senki másnak a sérelmére vagy ártalmára, a szükség megbocsátja. Pál sem vádolható bűnnel, amikor Damaszkuszban az életveszélyben egy kosárban engedték le, mert látjuk, hogy Isten engedte meg a zenebona nélküli menekülést a gonosz emberek erőszakossága és kegyetlensége elől.⁴²

24. *És mondának Józsuének* stb. Ez az igeszakasz megmutatja, hogy Józsué nem tévedett a kémek kiválasztásával, mert a nyelvezetük bizonyítja, hogy ritka becsületességgel megáldott egyenes szívű emberek voltak. Mások talán nem álltak volna helyre a félelemből, amibe egyszer belekerültek, s megzavarták volna az egész táborot. Ezek azonban, miközben Isten csodálatos, a veszélyből történt kimenekülésükben megmutatkozó jóságát, valamint a

⁴¹ Ez az egyik példája annak a csendes és majdnem ravasz humornak, ami időnként elárulja magát Kálvin egyéb írásaiban is, és megmutatja, hogy ha összefért a jellemének általános komolyságával, akkor könnyedén adhatott bölcsességet a többi fegyverhez, melyekkel a hit csatáit vívta. A magánéletben, amikor nagyobb szabadság adatott meg, Béza kijelentésének alapján nem ritkán járult hozzá a beszélgetéseinek bájához. – *a szerk.*

⁴² Az egész kifogás a falak áthágásáról önmagában annyira neveléses és annyira nem vonatkoztatható az összes fél körülményeire abban az időben, hogy nehéz megérteni, Kálvin miért vette egyáltalán a fáradságot a megemlékezésére, vagy legalábbis miért fárastotta annyira magát a cáfolatával. Valaki megkockáztatja azt a feltevést, mely szerint hasonló jellegű kérdéseket vetettek fel Genf falainak vonatkozásában, és helyi érdekelttség fűződött azok megtárgyalásához, melyek egyébiránt kissé nem ideillőknek tűnnek. – *a szerk.*

küldetésük jó végét említik, arra buzdítják Józsuét és az egész népet, hogy bátran menjenek tovább. S noha a föld birtokba vétele pusztá ígéretének is elégségesnek kellett volna lennie, az Úr mégis annyira elnéző volta gyengeségük miatt, hogy az összes kétely eltörlése végett a tapasztalattal erősíti meg azt, amit ígért. Azt pedig, hogy az Úr nem beszélt hiába, a nemzetek megdöbbenése bizonyította, amikor már elkezdte őket menekülésre készíteni és kiűzni, mintha csak darazsakat küldött volna rájuk. Mert ugyanúgy érvelnek, ahogyan Ráháb is tette: a föld nekik adatott, mert a lakosai már majdnem teljesen elolvadtak a félelemtől. Én ezért a *mert* deduktív kötőszót használtam, noha a szó szerint jelentése *és továbbá*. De kellően világos, hogy a másik módon az általuk elmondottak megerősítése rejlik benne. S valóban, mindenki bátorsága elolvadt, mintha csak Isten keze által kiszaggatottaknak érezték volna magukat.

3. fejezet

Józs3:1-13

1. Felkele azért Józsué jó reggel, és elindulának Sittimből, és eljutának a Jordánhoz, ő és Izráel fiai mindnyájan, és meghálának ott, mielőtt általmentek volna.

2. Lőn pedig három nap múlva, hogy általmenének a vezérek a táboron;

3. És parancsolának a népnek, mondván: Mihelyt meglátjátok az Úrnak, a ti Isteneteknek frigyládáját és a Lévi nemzetségéből való papokat, a kik hordozzák azt, ti is induljatok meg a ti helyetekről és menjetek utána.

4. Csakhogy legyen köztetek és a között mintegy kétezer singnyi távolság; közel ne menjete ahhoz, hogy megismerhessétek az utat, a melyen mennetek kell, mert nem jártatok ezen az úton soha ez előtt.

5. Józsué pedig monda a népnek: Tisztítsátok meg magatokat, mert holnap az Úr csudákat cselekszik köztetek.

6. A papoknak is szóla Józsué, mondván: Vegyétek fel a frigyládát, és menjetek át a nép előtt. Felvevék azért a frigyládát, és mennek vala a nép előtt.

7. Az Úr pedig monda Józsuénak: E napon kezdelek téged felmagasztalni az egész Izráel szemei előtt, hogy megtudják, hogy a miképen vele voltam Mózeszel, te veled is veled leszek.

8. Te azért parancsolj a papoknak, a kik a frigyládát hordozzák, mondván: Mikor bementek a Jordán vízének szélébe, álljatok meg a Jordánban.

9. Ekkor monda Józsué Izráel fiainak: Járuljatok ide, és halljátok meg az Úrnak, a ti Isteneteknek szavait!

10. És monda Józsué: Ebből tudjátok meg, hogy az élő Isten van köztetek, és hogy kétség nélkül elúzi előletek a Kananeust, a Khittheust, a Khivveust, a Perizeust, a Girgazeust, az Emoreust és a Jebuzeust:

11. Íme az egész föld Urának frigyládája előttetek megy át a Jordánon!

12. Most azért válaszzatok magatoknak tizenkét férfiút Izráel nemzetségeiből, egy-egy férfiút egy-egy nemzetségből.

13. És mihelyt megnyugosznak majd a Jordán vízében a papok talpai, a kik az Úrnak, az egész föld Urának ládáját hordozzák: a Jordán vize ketté szakad, és a felülről aláfoló víz megáll egy rakásban.

1. *Felkele azért Józsué jó reggel* stb. Emlékeznünk kell, mint korábban magyaráztam, hogy Józsué nem indította el a táborát a kémek visszatérésének napjáig, hanem miután meghallgatta a jelentésüket, akkor adja ki a parancsot az előljáróknak az edények összegyűjtésére, mivel három nap múlva át kell kelniük a Jordánon.⁴³ A kora reggeli felkelése

⁴³ Talán ide a leghelyesebb beszúrni egy rövid beszámolót a Jordánról, konkrétan arról a helyéről, amelynek szomszédságában az izraeliták táboroztak. Azért vált ez szükségessé, mert Kálvin teljesen kihagyta: részben azért, mert bár egyes kifejezések a kommentárjában látszólag utalnak rá, de sajnos kevés viszonylagos fontosságot tulajdonít a földrajzi részleteknek, részben pedig azért, mert nagyon egyszerűen fejezi ki, mert nem ismerte ezeket nagyon jól. Valóban, amikor ő kommentárt írt, a Szentföld földrajzának ismerete még nagyon tökéletlen volt. Nekünk azonban nincs meg ugyanez a mentségünk, mivel nagy számú, jól képzett utazók járták azt be azóta mindenfelé, és adtak ki gondos leírásokat mind az általános jellemzőiről, mind majdnem minden helyszínéről, melyek nagy történelmi érdeklődésre tarthatnak számot. Egy megjegyzésben csupán néhány fő dolog említhető meg, de nem látszik lehetetlennek ezen a módon konkrét elképzelést adni annak a szakasznak a természetéről, amit az izraeliták most készültek megjárni, valamint arról a csodálatos közbeavatkozásról, ami lehetővé tette a számukra ennek megtételét.

tehát nem egyszerűen az ő visszatérésükre utal, hanem inkább a nyilatkozatának kihirdetésére. Amikor letelt a három nap, az előljárók ismét el lettek küldve tábor-szerte, hogy megismertessék a néppel az átkelés módját. Noha ezeket a dolgokat külön-külön említi, mégis könnyű felvenni a történet fonalát. De mielőtt nyilvánosan ki nem hirdették, miképpen akar utat nyitni a nép számára, a folyóparton szétoszlott tömegben támadt némi zűrzavar.

Igaz, hogy léteztek gázlók, ahol a Jordánon át lehetett kelni. De a vizek akkortájt felduzzadtak és megáradtak, így könnyen megakadályozhatták az átkelésben még a teljesen csomagok nélküli embereket is. Nem volt tehát remény, hogy az asszonyok és a gyermekek az állatokkal és a csomagok többi részével átkelhessenek a másik partra. Az, hogy a látszólag ennyire kétségbeesítő körülmények között nyugodtan várták a kétséges és számukra felfoghatatlan végkimenetelt, a hitbéli engedelmesség példája, ami bizonyítja, mennyire mások voltak ők, mint atyáik, akik a legcsekélyebb alkalomnál is utat engedtek a zavargásnak, és mennydörögtek az Úr ellen és Mózes ellen. Ez a változás nem ment végbe a Szentlélek különleges közreműködése nélkül.

2. *Lőn pedig három nap mulva* stb. Azaz, három nappal az elindulásuk után. Mert nem álltak meg egy éjszakánál hosszabb időre a parton. Mivel azonban három napos időszak lett korábban megszabva az átkeléshez, s nem remélhették, hogy be is teljesítik, Józsué most arra buzdítja őket, hogy többé ne az akadályokra és a nehézségekre figyeljenek, hanem Isten erejére. Mert noha a csoda formáját még nem magyarázta el, mégis, amikor előhozták a szövetség ládáját, mint zászlót, ami vezette őket az úton, természetes következtetés volt, hogy az Úr valami rendkívüli dolgot készít elő. S miközben várakoztak, a hitük ismét komoly próbán ment keresztül, mivel ritka erény volt fenntartás nélkül engedelmeskedni a parancsnak és így követni a ládát, miközben nyilvánvalóan tájékozatlanok voltak még ennek eredményéről. Az valóban a hit sajátos jellemzője, ha nem kérdezősködünk kíváncsian, mit készül tenni az Úr, s nem is vitatkozunk elmésen, hogy amit kijelent, azt miképpen lehetséges véghez vinni, hanem minden aggodalmas gondunkat az Ő gondviselésére bízunk, s tudván, hogy az Ő hatalma, amire támaszkodhatunk, határtalan, a világ fölé emeljük gondolatainkat és hittel öleljük magunkhoz mindazt, amit ésszel nem vagyunk képesek felfogni.

A Jordán messze a legfontosabb folyó Palesztinában, amit annak északi határain néhány, a Libanon hegyeiről aláfoló patak hoz létre, majd miután majdnem egyenesen folyik dél felé mintegy 280 kilométert, a Holt-tenger északi részébe ömlik. Az útja felső részén, mielőtt eléri Tiberius síkságát, ahol jobban ismert a bibliai Galileai-tenger néven, nagyon hasonlít egy kavargó patakra, amit két oldalról szorosan magas hegyek határolnak. Kilépve azonban a tó déli részéből, egy völgyben folyik tovább, melynek legfigyelemreméltóbb jellemzője az, hogy jóval a tengerszint alatt helyezkedik el. Még a Galileai-tenger is 25 méterrel, a Holt-tenger pedig 400 méterrel a tengerszint alatt van. A közbenső terület a két tenger között, amit tulajdonképpen a Jordán völgyének neveznek, egy síkság, ami északon mintegy 10 kilométer széles, de délen, ahol kiterjed, sokkal szélesebb, a keleti vagy bal partja a Moáb síksága, a nyugati vagy jobb partja pedig Jerikó síksága. Ezt a völgyet egész hosszában mindkét oldalról hegyek szegélyezik, melyek sok helyen nagyon hirtelen emelkednek ki és elérik a 2500 méteres magasságot. Az így körülzárt völgyben egy kisebb völgy is rejlik. Ennek szélessége mintegy 1,2 kilométer s a legnagyobb részét alacsony síkság, amit homokos lejtők vesznek körül, s fák és bokrok borítják. Szinte ennek a síkságnak a közepén, majdnem elrejtőzve a kiálló partjai között, folytatja útját a folyó néhány nagy kanyarral, de oly sok apró tekervénnyel, hogy noha a közvetlen távolság nem több 105 kilométernél, a folyó teljes hosszát legalább 322 kilométerre becsülik. A folyó a megszokott állapotában a partjai között kb. 18-27 méter széles és 7-14 méter mély. A partok 3,5-4,2 méter magasak és rögtön utánuk a síkság világos nyomait mutatja a gyakori áradásoknak. Ezek az áradások tavasszal történnek, s a megolvadt hó lefolyása okozza, részben a Jordán három mellékfolyója, a Jarmuk vagy Shurat-el-Mandour, a Jabbok vagy Zerka és az Arnon vagy Wady Modjet által, melyek mindegyike kelet felől ömlik a Jordánba, de főleg a főág által, amit bőségesen táplálnak Libanon havas magaslatai. Ez az áradás természetesen azonnal elkezddődik, amit a visszatérő meleg olvasztó hatása érződni kezd, de nem éri el a maximumát, amíg az teljesen ki nem fejtje a hatását április első heteiben. Ilyen volt a folyó állapota ott, ahol az izraeliták most nyugodtan lehettek úgy 10-20 kilométerre a Holt-tengertől északra, nem túl messze Béthabarától, ahol Megváltónk, miután kegyeskedett elfogadni a keresztséget az előfutárjától, felment a partra, az egek pedig megnyíltak és a Szentlélek galamb formájában leereszkedett Rá. – *a szerk.*

4. *Csakhogy legyen köztetek és a között mintegy kétezer singnyi távolság* stb. Mivel a fiatalabb lévítáknak, akiknek vinni kellett a ládát (4Móz4:15), szigorúan tilos volt azt megérinteni, sőt, amikor fedetlen volt, még ránézni is, nem csoda, ha a köznép csak jelentős távolság megtartásával közeledhetett ahhoz. A láda méltóságát jelenti tehát ki, amikor megparancsolja a népnek, hogy fejezzék ki a tiszteletüket nagyobb távolságot tartva önmaguk és a láda között. S tudjuk, mi történt Uzzával (2Sám6): amikor meginogni látta a nyughatatlan ökrök miatt, megfontolatlan buzgósággal nyújtotta ki a kezét a megtámasztása végett. Mert noha az Úr barátságosan hívogat Magához, a hitbéli bizalom agyon távol áll attól, hogy biztonságérzetet és bátorságot nemzzen. Épp ellenkezőleg, mindig a félelemmel társul. Ezen a módon a szövetség ládája valóban erős és tetszetős záloga volt az isteni kegyességnek, ugyanakkor félelmetes volt a fensége, nagyon alkalmas a testi gőg legyőzésére. Ez az alázat és szerénység továbbá a hitük gyakorlásának hatásával is járt, meggátolva őket abban, hogy Isten kegyelmét túl szűk határok közé szorítsák, s emlékeztette őket, hogy bár messze voltak a ládától, az isteni hatalom mindig is közel volt.

Az igevers végén megmutatja, mennyire szükséges volt számukra az isteni vezetés az ismeretlen úton, hogy az aggodalom és a félelem megtartsa őket a láda védelmében.

5. *Józsué pedig monda a népnek* stb. Az isteni hatalom valamiféle szokatlan megmutatkozására volt szükség a várt segítségnyújtásban, nehogy a vonakodásból fakadó fejtelenség késlekedést idézzen elő. De mégis, hogy az izraeliták Isten pusztá tanácsvégzésére támaszkodjanak, Józsué nem mutat rá a csoda különleges természetére, amíg úgy nem döntünk, hogy valóban elolvassuk a röviddel ez után következőket, mint egyetlen összefüggő dolog részeit. Ebben rejlik a hit valódi próbája: úgy támaszkodni Isten tanácsvégzésére, hogy nem kérdezősködünk túlon túl aggodalmasan a cselekvés vagy az esemény módja után. Mivel a $\omega\tau\pi$ szó néha azt jelenti, *felkészülni*, néha pedig *megszentelni*, s egyik jelentés sem alkalmatlan, én a legjobbnak láttam szabad választást hagyni. A hit ugyanis felkészít minket Isten munkájának a meglátására, s azokban az időkben, amikor Isten közelebről is megmutatkozott az emberek előtt, ők ünnepélyes rítussal szentelték oda magukat. Így látjuk Mózeszt a törvény kihirdetésekor a népet Isten parancsa szerint megszentelni. Az egyes igemagyarázók szerint hangoztatott nézet, mely szerint a népnek pusztán csak azért parancsolta meg megtisztulást a szennyeződésektől, hogy semmi se állja útját a Jordánon történő áthaladásnak, túlon túl korlátozottnak tűnik.

6. *A papoknak is szóla Józsué* stb. A papok valószínűleg kaptak tájékoztatást, miért akarta Isten, hogy a láda menjen elől, s így ők is készségesebben hajtsák végre a parancsot, mert az egész népet rögtön utána tájékoztatták a vizek tervezett szétválasztásáról. Mivel az előjárók korábban kihirdették a táborban, hogy a népnek követnie kell a szövetség ládáját, a papok valószínűleg nem lehettek tudatlanok az általuk ellátandó hivatal vonatkozásában. Mert konkrétan megmondattott, hogy nekik kell lelniük a vezetőknél vagy zászlóvivőknek. De amikor már mindenki készen állt, Józsué kihirdette az isteni üzenetet, ami kapott. Mert összeegyeztethetetlen lett volna világosabban kihirdetni a köznépnek az isteni kegyet, mint nekik. Azonban rögtön utána hozzáteszi, hogy a népet megismertették a csodával.

Én tehát arra a következtetésre jutok, hogy miután a papokat egy ideig bizonytalanságban tartották a tömeggel együtt, az Úr, meggyőződve mindenki engedelmségéről nyilvánosan kihirdette, mit készül cselekedni. Először is elmondja, hogy a papoknak Józsué megparancsolta a láda hordozását a nép előtt, másodsor, nehogy bárki azt higgye, hogy véletlen próbát tesz, a parancsa bebiztosításának eszközeként egyidejűleg az ígéretet is megemlíti, amit kapott. De bár nem mondja konkrétan, hogy a Jordán folyása meg fog állni, mégis, a nyelvezetből, amit Józsué a néppel használt, arra következtethetünk, hogy az Úr részletesebben beszélt és konkrétan is elmondta, mit készül cselekedni. Mert Józsué nem említett semmit, amit korábban nem Magának az Úrnak szájából tudott meg. Sőt. mielőtt

bármiféle említést tenne a dologról, azt mondja nekik, hogy hallgassanak az Úr szavára és így bocsátja előre, hogy Isten tekintélyével fogja elmondani azt, amit mondani készül.

10. *És monda Józsué* stb. A csoda hatalmát messzebbre terjeszti ki, mint pusztán a belépésre a földre, s joggal, mert pusztán csak utat nyitni egy ellenséges területre, ahonnan azután nem lenne visszavonulás nem volna más, mint kitenni a halálnak mindenkit. Mert belegabalyodva a szorosokba egy ismeretlen területen könnyedén megsemmisíthetők lennének, vagy elpusztulnának az éhség és minden, a létfenntartáshoz szükséges dolog hiánya miatt. Józsué tehát idejekorán bejelenti, hogy majd amikor Isten visszaállítja a folyót a normál folyásába, az olyan lesz, mintha kinyújtaná a kezét a föld minden lakosának kiszaggatására, s a hatalmának megmutatkozása a Jordánon történő átkelésben biztos előjele lesz annak a győzelemnek, amit majd minden nemzet felett arat.

Ezt mondja: ebből tudjátok meg, hogy az Úr veletek van, és mi célból? Nemcsak azért, hogy a lábatokat a Kánaán földjére tehessétek, hanem hogy teljesen birtokba is vehessétek azt. Mert bizonyos, hogy amikor a nemzetek legyőzését említi, abba egy végső, szabad és békés birtoklást is beleért. Ezért, miután az Úr a folyó megosztásával világosan kimutatta, hogy a hatalma az izraelitákkal van, ezért a maga részéről a népben is meg kellett volna fogannia az állandó támogatás reménységének úgy, mintha már látnák az ellenségeiket legyőzve és a porba terítve előttük. Isten ugyanis nem hagyja félbe a kezeinek munkáját, csonkán és befejezetlenül (Zsolt138:8). Amikor bevezeti a népét a megígért örökségbe, száraz utat csinál nekik a Jordán folyásának megakasztásával. Milyen romlott dolog lenne az izraeliták részéről lecövekelni annál a pillanatnyi cselekedetnél, ahelyett, hogy minden eljövendő időben magabiztosak lennének, amíg végül a föld tényleges birtokába jutnának! Tanuljuk meg ebből a példából bölcsen összekombinálni az isteni jószág különböző, az örök üdvösségünkkel kapcsolatos cselekedeteit, hogy a boldog kezdet táplálhassa és életben tarthassa az ugyancsak boldog végkifejletbe vetett reménységet.

Amikor Józsué azt mondja, hogy a nép a csodából fogja megtudni Isten jelenlétét. akkor közvetve megfeddi őket a bizalmatlanságukért, mivel Isten pusztá ígéretének elegendőnek kellett volna lennie a teljes bizonyossághoz. S a hitünknek, hacsak nem egyedül ezen az ígéreten alapszik, szükségszerűen folyamatosan ingadoznia kell. De jóllehet a hitnek egyedül Isten igazságára kellene tulajdonképpen támaszkodnia, ebből nem következik, hogy a tapasztalati tudás nem működhet a gyengesége másodlagos támaszaként és nem adhat kiegészítő segítséget a megerősítéséhez. Mert azt, amit Isten ebben a világban ígér nekünk, az a cselekedettel pecsételi el, s amilyen gyakran mutatja be nekünk a kegyelmének és a hatalmának a megnyilvánulásait, ezeket ugyanannyi megerősítésnek is szánja ahhoz, amit elmondott, illetve ugyanannyi, a kételyeinket visszaszorító segítségnek is.

11. *Íme az egész föld Urának frigidládája* stb. Először azt mondja, hogy Isten ládája fog elől menni, majd másodsor elmagyarázza, mi célból: nevezetesen azért, hogy a Jordán kettéváljon, úgymond reszketve az Úr jelenlétében, ahogyan a zsoltárokból van megírva (Zsolt114). A tizenkét emberről szóló történet zárójeles, mert csak röviden utal arra, amit később teljesebben és világosabban is elmond. Pillanatnyilag csak azt értsük meg, hogy miközben a láda előre ment, Isten a nép vezetésében mutatta ki a hatalmát. S ezen a módon történt a törvény által megszabott imádat jóváhagyásának megerősítése, amikor az izraeliták látták, hogy a láda nem Isten jelenlétének üres jelképe volt, amit közéjük helyeztek. A Jordán ugyanis kénytelen volt úgy engedelmeskedni, mintha csak látta volna az Ő fenségét.

Emlékezzünk azonban arra, hogy az egyetlen ok, ami az Urat a kegyelmének bemutatására indította a ládával az volt, hogy abban helyezte el a szövetségének tábláit. Sőt, mivel a dolognak nem volt könnyű hinni, Józsué a nép elméit az isteni hatalom szemlélésére irányítja, ami legyőz minden nehézséget. Az egész föld Ura titulus, amit Istenre használ, nem jelentéktelen, hanem a természet minden eleme fölé magasztatja fel a hatalmát, hogy az izraeliták, megfigyelve, miképpen vannak alávetve a tengerek és a folyók az Ő uralmának, ne

kétkedjenek abban, hogy a vizek, noha a természetüknél fogva cseppfolyósak, mégis szilárdak maradnak majd az Ő szavának engedelmességgel.

Józs3:14-17

14. És lőn, hogy a mint megindula a nép az ő sátraiból, hogy általmenjen a Jordánon, és a papok, a frigládának hordozói, a nép előtt:

15. És a mint a láda hordozói a Jordánhoz jutának, és a ládahordozó papok bemárták lábaikat a víznek szélébe (a Jordán pedig az egész aratási idő alatt telve vala minden ő partja felett):

16. Megállá a víz, a mely felülről foly vala alá, és álla egy rakásban, nagy messzire Ádám városánál, a mely Czarthan mellett vala; a pusztá tengere, a Sóstenger felé aláfoljó víz pedig egészen elfuta, és általméne a nép Jérikhó előtt.

17. A papok pedig, az Úr frigládájának hordozói, ott állának a szárazon a Jordán közepében bátorsággal, és az egész Izráel szárazon megy vala át, mindaddig, míg az egész nép teljesen általméne a Jordánon.

15. *És a mint a láda hordozói* stb. A papok bátorsága, amivel bátran magába a folyómederbe léptek, nem közönséges dicséretet érdemel, mert félhettek volna az azonnali belefulladásától. Hiszen mi másra számíthattak volna a lábaik belemártásával, mint arra, hogy mély vizet találnak, ami rögtön elnyeli őket? De nem félve a folyó elérésétől és határozottan tovább haladva a magabiztosságon alapuló ritka készségesség jelét mutatták. Az általános veszélyhez még egy további is hozzáadódott: a Jordán elárasztotta a partjait is, ahogyan az minden nyár kezdetén szokott történni. Mivel a síkságot víz borította, lehetetlen volt meglátni a partvonalat vagy a gázlót, s a szélében-hosszában elterjedt iszap csak fokozta a félelmüket és az aggodalmukat.⁴⁴ Istennek úgy tetszett, hogy a népe, de főleg a papok küzdjenek meg ezekkel az akadályokkal, hogy a hitük győzelme és állhatatossága még látványosabb legyen. Egyidejűleg az így megmutatkozó nehézség a csoda dicsőségét és növelte, amikor a vizek, amik átcsaptak a partok felett, isteni parancsra visszahúzódtak és szilárd halomba tömörültek. Először, Józsué elmagyarázza a csoda természetét a kételyek felszámolása végett, valamint azért, hogy meggátolja a világi embereket az isteni közbeavatkozás tagadásában a más okok szőrszálhasogató keresésével. Valóban nem lehetetlen, hogy a vizek folyása megállt egy rövid időre, s így a csatorna egy része száraznak tűnhetett, vagy hogy a víz haladása megváltozott és új irányt vett fel. De az biztosan nem volt sem természetes, sem véletlen esemény, amikor a vizek úgy álltak meg, mintha halomba lennének összehordva. Ezért mondja, hogy a korábban a magasabb helyekről lefolyó vizek, melyek folytonosan utat keresnek, álltak meg nyugodtan.

Nem kétkedhetünk abban, hogy ezt a csodálatos jelet félelemmel fogadták, ami arra vezette az izraelitákat, hogy még konkrétan elismerjék: a halálból menekültek meg. Hiszen mi más lett volna az összegyűjtött halom, mint koporsó, amibe az egész sokaságot beletemették

⁴⁴ Ezeket a megjegyzéseket azzal a feltevessel tette, hogy a vizek annyira megduzzadtak, hogy nemcsak a legmagasabb partot árasztották el és töltötték meg színültig a szokásos csatornát, hanem még a síkságon és szétáradtak valamekkora távolságra. Lehet, hogy így történt, de nincs konkrét kijelentés erről a jelenségről, s a 15. vers záró mondata szó szerint nem hordozza azt a jelentést, amit Kálvin és az angol fordítók tulajdonítanak neki. Kálvin fordítása: „Jordanes autem erat plenus ultra omnes suas ripas” szó szerint: „Most a Jordán színültig volt a partjai felett is”. Az eredeti csak ennyit mond: „A Jordán feltöltődött (teljes mértékben feltöltötte) a partjait”. A Septuaginta hasonlóképpen mondja: „Ο δε Ιορδανης επηρουτο καθ ολην την κρηπιδα αυτου”, „Most a Jordán az árokpartjainak tetejéig feltöltődött”. Pontosan ugyanezzel a jelentéssel fordít Luther, akinek a változata: „Der Jordan aber war voll an allen feinen ufern”, „Most a Jordán színültig tele volt a partjai között”. A különbség a fordítások között csekély, de fontos nem siklani át felette, mert még ezek a csekély különbségek is néha hihető alapokat szolgáltattak a hitetleneknek a szent történet hitelességének megtámadásához. Jelen esetben azt sulykolták, hogy a történész eltúlozta az áradás mértékét a csoda jelentőségének fokozása végett. – *a szerk.*

volna, ha a vizek visszanyerték volna a természetesen folyékony állapotukat?⁴⁵ Ha a vízen jártak volna, akkor a hitük egyfajta hídként szolgált volna. De most, miközben vízhegyek lógtak a fejük felett, az olyan volt, mintha nyitott és egyenletes utat találtak volna alattuk. A helyet két város között levőként említi,⁴⁶ hogy az emlékezete soha ne menjen feledésbe. Hasonlóképpen rendelte el Isten a kövek felállítását örök emlékezetül, hogy ezt a megkülönböztetett kegyelmet az utódok is ünnepezhessék minden korban.

⁴⁵ Franciául: „Si les eaux, selon leur nature, cussent alors recommence a eouler”, „Ha a vizek akkor a természetüknek megfelelően ismét folyni kezdtek volna.” – *a szerk.*

⁴⁶ Ez nem nagyon világos és maradhatott volna homályos, mivel maga az eredeti szöveg is, ahogyan manapság van, homályos, s mind fordítók, mind az igemagyarázók, ahelyett, hogy bármi világosságot vetettek volna rá, inkább a sötétséget növelték. Mert Ádámot a Vulgata Edommal helyettesíti, a Septuaginta pedig Kirjáth-jeárim környékével (μερος Καριαθαριμ). A két, egymáshoz közel fekvő várost Ádám és Czarthan néven a Szentírás a Manassé törzsének területén fekvőknek említi, az egyik a Jordán folyó jobb, a másik a bal partján. A távolságuk attól a helytől, ahol az izraeliták a feltevések szerint átkeltek a Jordánon, mintegy 65 kilométer, s az igezakasz legtermészetesebb jelentésének az látszik, hogy amikor a vizek megálltak mondhatni halomba hordva, akkor olyan hosszan maradtak meg ebben az állapotban, hogy az visszafolyási hullámot eredményezett, ami észrevehető volt még Ádám és Czarthan városainak távolságában is. – *a szerk.*

4. fejezet

Józs4:1-9

1. Mikor pedig az egész nép teljesen általment vala a Jordánon, szóla az Úr Józsuének, mondván:

2. Vegyetek magatokhoz a népből tizenkét férfiút, egy-egy férfiút egy-egy nemzetségből.

3. És parancsoljátok nékik, mondván: Vegyetek fel innét a Jordán közepéből, arról a helyről, a hol bátorsággal állanak a papok lábai, tizenkét követ, és vigyétek át azokat magatokkal, és tegyétek le a szálláson, a hol megháltok ez éjszaka.

4. Előhivá azért Józsué a tizenkét férfiút, a kiket az Izráel fiai közül rendelt vala, egy-egy férfiút egy-egy nemzetségből;

5. És monda nékik Józsué: Menjetek át az Úrnak, a ti Isteneteknek frigyládája előtt a Jordán közepébe, s vegyen fel mindegyikötök egy-egy követ az ő vállára, az Izráel fiai nemzetségeinek száma szerint,

6. Hogy legyen ez jelül köztetek. Ha kérdezik majd ezután a ti fiaitok, mondván: Mire valók néktek ezek a kövek?

7. Mondjátok meg nékik, hogy kétfelé vált a Jordánnak vize az Úr frigyládája előtt, mikor általment a Jordánon; ketté vált a Jordánnak vize, és ezek a kövek emlékeztetőül lesznek az Izráel fiainak mindörökre.

8. És úgy cselekedének Izráel fiai, a mint megparancsolta vala Józsué, és felvevének a Jordán közepéből tizenkét követ, a mint megmondotta vala az Úr Józsuének, az Izráel fiai nemzetségeinek száma szerint, és általhozák magokkal az éjjeli szállásra és ott letevék azokat.

9. Tizenkét követ állíta fel Józsué a Jordán közepén is, azon a helyen, a hol állottak vala a frigyládát vivő papok lábai; ott is vannak mind e mai napig.

1. *Mikor pedig* stb. A korábban tett rövid és homályos utalást a tizenkét emberre most hosszabban is elmagyarázza. Azt mondja, Isten rendelete alapján lettek kiválasztva, mindegyik a maga törzséből. De megszakítva az értekezését, nem említette, mi célból. Most azt mondja, hogy Józsué parancsára⁴⁷ vettek fel tizenkét követ Gilgálban, hogy egy jól megjelölt emlékmű létezhesen az utódok között. Sőt, miután csak azt meséli el, mi történt a nép átkelését követően, ezért amit közbeszúrt, az a régmúltnak kell tekinteni.⁴⁸ Az is nagyon nyilvánvaló, hogy a kötőszót a racionális viszonyzó helyett használja.⁴⁹ A lényeg az, hogy mielőtt a papok megmozdították volna a lábukat a folyó közepéről, ahol álltak, a lábuk alatt levő köveket felszedték és Gilgálba vitték a csoda, valamint annak örök bizonyosságaképpen, hogy Józsué hűségesen végrehajtotta azt Isten által megparancsoltakat.

Józsué tehát elhívta a korábban általa kiválasztott embereket, de nem Isten parancsa nélkül, hogy azon keresztül erőteljesebb bizonyossága legyen a tekintélyének. Ha ugyanis Józsué saját magától emelt volna efféle trófeát, a kegyesség, ami arra indította, valóban dicséretes lehetett volna, de a csak emberi akaraton alapuló intést talán megvethették volna. Most viszont, amikor Maga Isten emeli a jelet, istentelenség gondatlanul elmenni mellette. Ennek

⁴⁷ „Józsué”. Alighanem elütés „Jahve” helyett, mivel a francia változat pontosabban mondja: “Le commandment de Dieu”, „Isten parancsára”. – *a szerk.*

⁴⁸ Franciául: „Par un temps passe plus que parfait (comme parlent les Latins)”, „A közeli múltnál régebb múlt idejűnek kell tekinteni (ahogyan a latinok mondják)”. – *a szerk.*

⁴⁹ Franciául: „Et quant a ce mot *Et*, on peut aisement juger qu’il se prend pour *Car*”, „Ami pedig ezt az *És* szót illeti, könnyen beláthatjuk, hogy a *Mert* helyett szerepel.” – *a szerk.*

megfelelően annak kimondásával jelzi, hogy a legnagyobb figyelmet érdemlő emlékmű, amikor azt mondja, hogy a gyermekek fogják majd megkérdezni: ugyan mire való ezek a kövek?

7. *Mondjátok meg nekik* stb. Noha maguk a kövek nem tudnak beszélni, az emlékmű mégis ellátta a szülőket mondanivalóval, s megismertette Isten kedvességét a gyermekeikkel. Itt pedig a kegyesség terjesztéséhez buzgó törekvőkre van szükség az idősebb korosztályból,⁵⁰ s nekik parancsolja, hogy fáradozzanak a gyermekek tanításában. Mert Isten akarata volt, hogy ezt a tanítást korról korra továbbadják, hogy az akkor még meg sem születetteket utóbb a szülei tanítsák és ekképpen váljanak hallásból tanúkkal, még ha nem is látták az eseményeket a saját szemekkel.

A köveket a törzsek számának megfelelően kellett elhelyezni, hogy mindenkit hálára indítson a saját jelképe. Igaz, hogy a két és fél törzsnek, akik a Jordánon túl kapták meg az örökségüket, a többiektől külön véve semmi okuk sem volt erre az átkelésre. De miután a Kánaán földjét a többiek Ábrahám nemzetségének közös javára birtokolták, így illet nem elkülönülni egymástól azoknak, akiknek ugyanaz vagy közös volt a sorsuk. S bár egyelőre még csak a tizenkét embert említi, a rövid mondatból mégis világos, hogy az isteni parancsot kihirdették az egész népnek, mert az olvassuk, hogy Izrael gyermekei engedelmeskedtek Józsuénak. Emellett az is valószínű, hogy a követ az egész nép nevében hordozó megbízottakat szavazással választották ki.

9. *Tizenkét követ állíta fel Józsue* stb. Látszólag semmi haszna nem volt a köveknek a víz alatt, ezért abszurdnak tűnhet a köveket a mélybe temetni. A többi, amit Gilgálba vittek, nyilvánosan látszottak, s okot adtak a kérdezősködéssre. De az emberek szemei elől elrejtett köveknek a folyó fenekén nem lehetett az elméiket izgató hatásuk. Elismerem, a teljességgel hallgatásba temetett emlékmű haszontalan lett volna.⁵¹ De amikor egymás közt beszéltek a maguk mögött hagyott átkelő bizonyítékáról, még a nem látottak hallása is ugyancsak hozzájárult a hitük megerősítéséhez. A szövetség ládája be volt zárva a szentélybe és le volt takarva egy lepellel, de a rejtett ragyogása mégsem volt haszontalan, amikor megtanulták a törvényből, hogy Isten szövetsége volt abban elhelyezve. Az is megtörténhetett, hogy amikor a folyó vízszintje alacsony volt, a halom csúcsai néha kilátszódhattak. De amit már mondtam, az a valószínűbb, hogy jóllehet Józsue a folyó közepébe temette a köveket, hasznosan cselekedett a nép jelenlétében, mert az esemény később a közbeszéd tárgyává vált.

Józs4:10-18

10. A papok pedig, a ládának hordozói, állanak vala a Jordán közepén, a míg végbe mene mind az a dolog, a mit parancsolt vala az Úr Józsuénak, hogy mondja meg a népnek, egészen úgy, a mint Mózes parancsolta vala Józsuénak. A nép pedig sietett és általméne.

11. És a mint véget ére az egész nép általmenetele, általméne az Úr ládája is és a papok is, a nép előtt.

12. Általmentek vala a Rúben fiai, a Gád fiai és Manassé félnemzetsége is felfegyverkezve az Izráel fiai előtt, a miképen szólt vala nekik Mózes.

13. Mintegy negyven ezernyi fegyveres vitéz ment vala át az Úr előtt a harcra, Jérikhónak sík mezejére.

14. Azon a napon felmagasztalá az Úr Józsuet az egész Izráel szemei előtt, és félék őt, a mint félték vala Mózes, életének minden napjaiban.

15. Mert szólt vala az Úr Józsuénak, mondván:

⁵⁰ Franciául: „Or ce passage est pour monstret, que les gens anciens doivent etre affectionnez a la piete”, „Ennek az igazsakasznak meg kell mutatnia, hogy az időseknek ragaszkodniuk kell a kegyességhez.” – *a szerk.*

⁵¹ Franciául: „Or je confesse bien que c’eust este un tesmoignage du toutinutile, si on l’eust laisse la comme enseveli sans en parler”, „Nos megvallom, hogy teljességgel haszontalan bizonyoságtétel lett volna ha ott hagyják mondhatni eltemetve, anélkül, hogy beszélnének róla”. – *a szerk.*

16. Parancsold meg a papoknak, a kik a bizonyosság ládáját hordozzák, hogy jöjjenek fel a Jordánból.

17. És parancsola Józsué a papoknak, mondván: Jöjjetek fel a Jordánból!

18. És lón, hogy a mint a papok, az Úr frigyládájának hordozói, feljöttek vala a Jordán közepéből, és érintik vala a papok talpai a szárazt: visszatére a Jordán vize az ő helyére, és folyt vala, mint az előtt, minden partja felett.

10. *A papok pedig, a ládának hordozói* stb. Ha megállásra kapunk utasítást, miközben mások sietnek, tudjuk, milyen könnyen támad fel bennünk a bosszankodás érzése, mivel alárendelt helyzetben levőknek látszunk. A papokat tehát joggal dicsérik a türelmükért, amiért nyugodtan a helyükön maradtak egyedül, miközben az egész nép gyorsan igyekezett átkelni a túlsó oldalra. Hisz támadhattak kételyeik arról, hogy a fejük fölé tornyosuló vizek hirtelen folyékonyvá válnak és elborítják őket. Az ottmaradásukkal tehát nem kevésbé bizonyították a kegyességüket, mint ha megpróbálták volna szembe menni az áradattal. Így tehát először is a készséges engedelmességüket, másodsor az állhatatosságukat mutatták ki, világossá téve, hogy nem pusztán hirtelen felindulásból cselekedtek. Az elhatározásuk szilárdságának ugyanis élő elvi alapokon kellett állnia. A józanság bizonyítéka volt, hogy nem próbáltak meg semmit elhamarkodottan tenni, hanem az egész eljárásuk során mondhatni szigorúan igazodtak Isten szavához.

Bár valószínű, hogy Józsué új mennyei üzenetet kapott a teendőkről, ő azonban azt követte, amit Mózes parancsolt. Ezalatt azt értem, hogy Mózes gondosan megparancsolta neki: gondosan ügyeljen Isten szavára, ezért teljesen engedelmes volt a parancsok iránt és mindig azt tette, ami Istennek tetsző volt. Röviden, Mózes itt említett parancsa általános volt, de Isten speciális utasításokat adott Józsuénak a konkrét felmerülő körülményeket illetően.

12. *Általmentek vala a Rúben fiaí* stb. Megemlíti a két és fél törzs serénységét, mert nem saját maguk miatt mentek a csatába, hanem a testvéreik megsegítése végett, akiknek a bátorsága folytán szereztek meg a saját földterületeiket a Kánaán földjének elfoglalása során. Mózes ezt a kötelességet róta ki rájuk, s ők esküvel kötelezték magukat, hogy elkísérik a nép többi részét, amíg azok is békésen le nem telepednek.

S ugyanazt az ígéretet tették, amikor a tábor megindulni készült, mint azt láttuk Józsué könyvének 1. fejezetében. De az itteni történetből megértjük, hogy csak egy rész lett kiválasztva a népből, mert az említett szám csak negyvenezer, azaz a harmaduk, vagyis a röviddel az előtt egyetértéssel megszabott szám harmada. S miután mindenütt azt mondja, hogy teljesítették az ígéretüket, valószínű következtetés, hogy Mózes nem akarta, hogy szigorúan minden egyetértő hagyják ott a feleségeiket és a gyermekeiket és lépjenek katonai szolgálatba, míg a Kánaán földjét teljesen le nem győzik. S természetesen durva és kegyetlen dolog lett volna védtelenül hagyni egy hadakozáshoz nem szokott tömeget a sok ellenséges nemzet gyűrűjében. S az ellenségek maradékai a szomszédos nemzetek által támogatva sem vártak volna sokáig arra, hogy előnyt kovácsoljanak ebből a helyzetből, és bosszút állva lemészárolják az asszonyokat és a gyermekeket. Szükséges volt tehát az akkor még kellőképpen meg nem békélt országban állandóan fenntartani erőket a betörések megakadályozásához. Mózes nem volt annyira rideg természetű, hogy ne törődött volna a tehetetlenekkel. Sőt, a bölcsessége és a méltányossága soha nem hagyta volna, hogy a nemrég fegyverrel elfoglalt területet csapattestek nélkül hagyja.

Hozzátehetjük, hogy egy nagy létszámú tömeg inkább hátráltatta, semmint elősegítette volna a Kánaán földjének elfoglalását. Mózes egyszerűen csak annyit követelt meg, hogy a rubeniták és a gáditák, miközben a testvéreik hadakoznak, ne maradjanak tétlenül otthon és fogyasszák könnyedén a táplálékukat, miközben semmi segítséget sem adnak azoknak, akiknek tartoznak, amiért ők már a birtokába jutottak az örökségüknek. S a negyvenezer jóhiszeműségét bizonyította, hogy nem vonták ki magukat a hadakozás terhei, fáradtsága és veszélyei alól, miközben a saját törzseik többi része élvezték a nyugalmat. Ők is rögtön utalhattak volna arra,

hogy másokhoz hasonlóan nekik is joguk van a kivételezésre, de azzal, hogy serényen igyekeztek az újoncozás után engedelmeskedni a nekik kiadott parancsoknak a testvéreiknek adott mentesség irigylése nélkül, megmutatták, hogy önkéntesen és szívből végezték a kötelességüket. Ugyanakkor az esem kétséges, hogy a törzseik színe-javának elfogadásával elejét vették a panaszkodásnak és a civakodásnak. Mert nem lehetett volna igazságosan úgy intézni, hogy még az időseket és az elnyűtteket, vagy a fiatalokat és a gyengéket se kíméljék. Egyesek talán hajlanak arra a következtetésre, hogy a hadsereget nem válogatás, hanem sorsvetés alapján állították össze, bár nekem inkább úgy tűnik, hogy valamennyien erőteljesek és a fáradságot jól bírók voltak, akiket besoroztak.

14. *Azon a napon felmagasztalá az Úr* stb. Valóban nem a fő célja volt a csodának Józsué elsőségének kihirdetése a hatalomban és a tekintélyben. Mivel azonban nagy jelentőségű volt a közérdek számára, hogy Józsué kormányzása szilárdan megalapozott legyen, joggal szögezi le az isteni kegy újabb példájaként, hogy ő úgymond szent jelzéssel lett felékesítve, hogy tiszteletre méltó legyen a nép szemében és ez meggátoljon bárkit abban, hogy megpróbálja őt megvetni. Mert a vegyes tömeg, akiknek nincs vezetőjük, sajt magtól török szét és bukik el. Az Úr tehát a népe biztonságáról való gondoskodás végett az elhívását kijelentő, különleges jelzéssel különböztette meg Józsuét.

Ebből az igeszakaszból megtudhatjuk, hogy Isten különösen ajánlja mindazokat, akiknek a keze által mutatja be a kiváló munkálkodását, és azt követeli meg tőlünk, hogy adjuk meg nekik a kellő megbecsülést és tiszteletet. Amikor azt mondja, hogy a nép úgy félté Józsuét, ahogyan Mózeset is félté, ha bárki ennek azt veti ellenébe, hogy ezt a kijelentést cáfolja a vele szemben nemcsak vakmerően, de dühödten kialakult sok lázadás és civakodás, arra könnyű azt válaszolni, hogy ez nem vonatkozik az egész időszakra az Egyiptomból történt elindulásuktól kezdve, hanem csak arra, amikor legyőzték őket a csapások és meglágyulva elkezdtek a kellő módon engedelmeskedni Mózesnek. Mert amit most leír, az egy törekeny kormányzat, mintha félretették volna a régi romlottságukat. Konkrétabban, amikor meghaltak a lázongó szülők és jobb nemzetség támadt. Ennek megfelelően nem olvassuk, hogy bármiféle nehézség támadt volna a kormányzásukban és irányításukban. Most csak röviden utalok arra, amit már magyaráztam. Mert amikor Józsué a kezdetektől fogva engedelmisségre buzdította őket, azt mondták, hogy ugyanolyan engedelmesek lesznek, mint Mózesrel voltak.

16. *Parancsold meg a papoknak* stb. Itt világosabban is bemutatja, mennyire szelíden és nyugodtan adóztak a papok azonnali engedelmisséggel az isteni parancs iránt, mert a lábukat sem mozdították meg, amíg Józsué nem adta meg a jelet a visszatérésre. Mivel azonban ritka erény volt ennyire józannak és engedelmesnek lenni, úgy Isten atyai jósága is látványosan mutatkozik meg abban, hogy a saját hangjával kegyeskedett irányítani és kormányozni majd minden lépésüket az útjuk során, nehogy bármi felmerülő zavar akadályozza őket.

Utána következik a csoda látványosabb megerősítése, mert amint felmásztak a másik parton, a Jordán ismét a szokásos módon kezdett el folyni. Ha nem tért volna vissza, és pedig hirtelen, a korábbi állapotához, sokan képzelhették volna, hogy a változás oka rejtett, de véletlen. De mikor Isten mutatja meg a hatalmát és a kegyességét rövid idő alatt, azzal minden kételyt eltöröltetik. Amint a papok lába benedvesedett, a Jordán visszahúzódott, most, a távozásukat követően ismét folytatja a szabad folyását, mégpedig abban a pillanatban, amint a túlsó partra értek. A *száraz* alatt ugyanis azt a partszakaszt kell érteni, amit nem borított el az

áradás.⁵² Így a folyó, bár süket,⁵³ volt a hírnökök legjobbjá, hangos szóval hirdetve, hogy a menny és a föld egyformán alá vannak vetve Izrael Istenének.

Józs4:19-24

19. A nép pedig az első hónap tizedik napján jöve fel a Jordánból, és táborot üte Gilgálban, Jérikhónak keleti határán.

20. Azt a tizenkét követ is, a melyeket a Jordánból hoztak vala, Gilgálban állatá fel Józsúé.

21. És szóla Izráel fiainak, mondván: Ha fiaitok kérdezik majd apáiktól, mondván: Mire valók ezek a kövek?

22. Tudassátok majd a ti fiaitokkal, mondván: Szárazon jött át Izráel ezen a Jordánon.

23. Mert kiszárította az Úr, a ti Istenetek a Jordán vizét ti előttetek, míg általjövétetek rajta, a miképen cselekedett vala az Úr, a ti Istenetek a Veres tengerrel, a melyet megszárazított előttünk; míg általjövénk rajta.

24. Hogy megismerje a földnek minden népe az Úrnak kezét, hogy bizony erős az; hogy féljétek az Urat, a ti Isteneteket minden időben.

19. *A nép pedig az első hónap tizedik napján jöve fel* stb. Azt, hogy miért említi a napját, amikor beléptek a földre és először letáboroztak azon, a következő fejezetben fogjuk látni. De a Gilgál nevet ösztönös megérzéssel adják az első állomásnak, mert az új nevet Józsúé adta neki a körülméletkedéskor: az etimológiáját majd a maga helyén magyarázzuk meg. Aztán az alapvetően tárgyalt dolog itt a tizenkét kőből álló emlékmű, mert noha korábban már említette, most egyfajta ünnepélyes felavatásáról is beszámol, nevezetesen, hogy Józsúé nemcsak dombot állíttatott, hanem felhívta a nép figyelmét annak használatára is: az atyák tartás fenn az isteni jószág emlékezetét elevenen a gyermekeik között. Mert a bevezetőjében, melyben a gyermekek kérdezik: Mire valók ezek a kövek? arra következtetünk, hogy úgy helyezték el őket, ami magára vonta a figyelmét azoknak, akik látták. Ha ugyanis csak rendetlenül lettek volna egy halomba hajigálva, akkor az utódoknak soha eszébe nem jutott volna kérdezősködni a jelentésükről. Lenni kellett tehát valami figyelemre méltónak az elhelyezésükben, ami nem engedte a tekinteteket átsiklani felettük. Azután, mivel Isten szövetsége, mellyel örökbe fogadta Ábrahám nemzetségét folytonos egymásutániségben volt szilárd ezer generáción át, a jótétemény, amit Isten az eltávozott atyákra ruházott a testület egységének következtében, közösen átszállt a sokkal később született gyermekeikre is. S a folytatólágosságnak még jobban fel kellett keltenie a figyelmüket, mert az utódokat ezen a módon emlékeztették arra, hogy ami régen történt meg az őseikkel, az ugyanúgy rájuk is vonatkozott. A szülők választát hűvösen hallgatták volna, ha az isteni kegy pusztán egyetlen napra korlátozódik. De mikor a fiak fiait azt hallották, hogy a Jordán vize sok-sok idővel a születésük előtt száradt ki, akkor elfogadták magukat annak a népnek, akik iránt az isteni jóindulat eme csodálatos cselekedete megnyilvánult. Ugyanígy beszámolókat olvasunk a Vörös-tenger kiszáradásáról is, bár az

⁵² Kálvin, még mindig ahhoz a nézethez ragaszkodva, hogy a síkság egy része is a partszakasz közvetlen szomszédságában el volt öntve, látszólag úgy véli, hogy a papok, miután felmászta a meredek partra, egy ideig még a sekély vízben mentek. A másik nézet, mely szerint a partszakasz csak feltöltődött, de a víz nem csapott át azon, amellet, hogy jobb összhangban van az eredetivel, amint azt korábban megmutattuk, szemlélatomást újabb megerősítést nyer az itt használt nyelvezetből. Azt olvassuk, hogy a vizek visszatértek abban a pillanatban, amikor a papok talpa elérte a szárazt. Más szóval, amíg felfelé mászta a magas partra, s természetesen nem volt szilárd rész a lábuk alatt, a vizek felhalmozódása folytatódott, de az azonnal szertefoszlott, amint szilárdan megvethették a lábukat a sík terület elérése következtében. – *a szerk.*

⁵³ „Süket”. Latinul: „mutus”. Franciául: „une creature insensible et sans voix”, „Egy élettelen teremtmény hang nélkül”. – *a szerk.*

esemény nem kimondottan a régmúltban történt. Bizonyos, hogy azok közül, akik kijöttek Egyiptomból már csak Káleb és Józsué voltak túlélők, de mégis úgy szól a néphez, mintha valamennyien a csoda szemtanúi lettek volna: Isten kiszárította előttünk a Vörös-tengert. Más szóval, ezt annak az örökbefogadásnak köszönhetően tette meg, ami folytatólagosan szállt át az atyákról a gyermekekre. Aztán nemcsak azért volt érdemes felidézni a vörös-tengeri átkelést, mert annak a csodának a hasonlósága is kelthetett hitet, hanem a Jordánnál történt csoda hallásakor a korábbi emlékezete is megújulhatott, még ha nem is tárul annak látható jele az emberek szeme elé.

24. *Hogy megismerje a földnek minden népe* stb. Kijelenti, hogy Isten azért mutatta be a hatalmának megnyilatkozását, hogy ne csak az ő népe között hirdessék azt, hanem a formája széltében-hosszában terjedjen a nemzetek között. Mert bár tetszett Neki, hogy az Ő dicsérete Sionban lakozzon, az is tetszett Neki, hogy a munkáit annyira megismerjék az idegenek is, hogy kénytelenek legyenek elismerni: ő az igaz Isten, és akaratuk ellenére is kénytelenek legyenek félni Őt, Akit akarattal megvetettek, ahogyan a Mózes énekében elhangzik: „ellenségeink is megítélhetik!” (5Móz32:31). Úgy érti, hogy a hitetlenekből, akár akarják, akár nem, kicsikarta ezt a megvallást Isten munkáinak ismeretében. De mivel egyáltalában semmi hasznukra sem vált tudni, mily nagy Isten hatalma, Józsué megkülönbözteti őket az izraelitáktól, akiknek speciális tudást tulajdonít, nevezetesen azt, amelyik komoly istenfélelmet nemz. Hogy megtudják a nemzetek, mondja; de hogy te féld az Istenedet. Így tehát, miközben a hitetlenek kioltják a fényt a sötétségükkel, mi tanuljunk meg Isten munkáinak a vizsgálatából fejlődni az Ő félelmében. Azt mondja, *minden időben*, mert az itt szóban forgó kegy több generációra is kiterjedt.

5. fejezet

Józs5:1-9

1. Lőn pedig, a mint meghallák az Emoreusok minden királyai, a kik a Jordánon túl laknak napnyugot felé, és a Kananeusok minden királyai, a kik a tenger mellett laknak vala, hogy kiszárította az Úr a Jordánnak vizét az Izráel fiai előtt, a míg általjöttünk vala; megolvada az ő szívök, és nem vala többé bátorság bennök Izráel fiai miatt.

2. Ez időben monda az Úr Józsuénak: Csinálj magadnak kókéseket, és másodszor is metéld körül az Izráel fiait.

3. És csinála Józsué magának kókéseket, és körülmetélé Izráel fiait a körülmetéletlenség halmán.

4. Az ok pedig, a miért körülmetélé őket Józsué, ez: Mindaz a nép, a mely kijött vala Égyiptomból; a férfiak, a hadakozó emberek mindnyájan meghaltak vala a pusztában, útközben, a míg jöttek vala Égyiptomból.

5. Mert körül volt ugyan metélve mindaz a nép, a mely kijött vala; de azt a népet, a mely a pusztában született, útközben, a míg jöttek vala Égyiptomból, nem metélték vala körül;

6. Mert negyven esztendeig jártak Izráel fiai a pusztában, mialatt elemésztették a hadakozó férfiakra egész népsége, a kik Égyiptomból jöttek vala ki, mivelhogy nem hallgattak vala az Úr szavára; a kiknek megesküdt az Úr, hogy nem láttatja meg velök a földet, a mely felől megesküdt vala az Úr az ő atyáiknak, hogy nekünk adja azt a tejjel és mézzel folyó földet.

7. Fiaikat állította vala azért helyökbe, ezeket metélé körül Józsué, mert körülmetéletlenek valának, mivelhogy nem metélék vala körül őket az útban.

8. Miután pedig mind az egész nép körülmetéltetett vala, veszteg lőnek az ő helyökön a táborban, míglen meggyógyulának.

9. És monda az Úr Józsuénak: Ma fordítottam el rólatok Égyiptom gyalázatát; ezért hívják e hely nevét Gilgálnak mind a mai napig.

1. *Lőn pedig* stb. Isten félelmetes hatalmának az elismerése olyan hatással volt rájuk, hogy ledöbbsentek és elgyengültek a félelemtől, de az nem indította az elméiket az orvosság keresésére. A szívük megolvadt, mivel a tanácstól és az erőtől megfosztva megmoccanni sem mertek, de a makacsságot illetően ugyanolyan keményszívűek maradtak, mint amilyenek korábban voltak. Máshol már láttuk, hogy a félelemtől sújtott hitetlenek miképpen nem szűnnek meg küzdeni Istennel, s még mikor elbuknak, akkor is hevesen támadják a mennyet. Ezért a félelem, aminek óvatosságra kellett volna őket ösztökélni, nem gyakorolt rájuk más hatást, mint azt, hogy hanyatt-homlok törtettek előre. Fentről lettek azonban megrettentve a nép kedvéért, hogy a győzelmet könnyebben megszerezhessék, s az izraeliták felbátorodjanak, amikor látják, hogy már megtört és a kétségbeeséstől sújtott ellenséggel van dolguk. Így kímélte meg Isten a gyengeségüket, mintha csak utat nyitott volna az akadályok eltávolításával, mert már bizonyították, hogy egyébként az illendőnél tunyábbak és gyávábbak. A lényeg tehát az, hogy mielőtt a küzdelem megkezdődött volna, az ellenség már kiszaggattatott a csoda híre által keltett félelemtől.

2. *Ez időben monda az Úr* stb. Nagyon furcsának, sőt szörnyűségnek tűnik, hogy a körülmetélkedést ily hosszan elhalasztották, s különösen azért, mert azoknak, akik napi intéseket kaptak, illet a szokásosnál gondosabban gyakorolni a kegyességet. Ez az örökbefogadásuk jele volt, aminek a szabadságukat köszönhatték. S biztos, hogy amikor ínségre jutottak és a zsarnokság alatt nyögtek, akkor is mindig körülmetélték a gyermekeiket. Azt is tudjuk, milyen szigorúan fenyegetett Isten azzal, hogy bárkin bosszút áll, aki elmulasztja

a nyolc napos határidőt. Ha a betartását elhanyagolták volna Egyiptomban, a gondatlanságuk menthető lett volna, mert akkortájt Isten szövetsége bizonyos módon látszólag idejétmúlttá vált. De most, amikor az isten hűség a szövetség felállításában ismét felragyogott, miféle mentséget lehetne találni, ha a maguk részéről nem tesznek bizonyosságot arról, hogy ők Isten népe?

A mentség, amit az igemagyarázók kínálnak teljességgel felszínes. Elismerem, hogy folytonosan fegyverben álltak, s mindig bizonytalanok voltak, mikor kell indulniuk. De tévedésnek tartom ebből arra következtetni, hogy egyetlen napnyi pihenőjük sem volt, s kegyetlenség lett volna körülmetélni az ifjakat, amikor a tábornak nem sokkal később indulnia kellett. Mert semmi sem eshetett akkora súllyal náluk a latba, hogy folytonosan figyelmen kívül hagyják azt, ami Ábrahámnak megmondott (1Móz17:14): A körülmetéletlen férfi pedig, a ki körül nem metélteti az ő férfitestének bőrét, az ilyen lélek kivágattatik az ő népe közül. De ha életveszély volt a körülmetélésben, a legjobb és az egyetlen mód Isten atyai gondviselésében bízni, Aki természetesen nem engedte volna, hogy a saját előírása végzetessé váljon a csecsemők számára. Röviden, a veszélyérzetből fakadó figyelmen kívül hagyás nem eredhetett semmi más okból, mint a bizalmatlanságból. De még ha biztos lett volna is, hogy a csecsemők veszélybe kerülnek, Istennek akkor is engedelmeskedni kellett volna, mert a szövetség pecsétje, amivel be lettek fogadva az egyházba, száz életnél is drágább volt. S Mózes sem tűrt volna el ilyen gyáva viselkedést, ha nem lett volna rá más indítéka. Sőt, bár a dolog kétséges, én mégis feltételezem, hogy nem hagytak fel a gyermekeik körülmetélésével az elindulásuk első napjától fogva, hanem csak később kellett visszalépniük ezen az úton a saját romlottságuk folytán. S ezen a módon mind a bűn, mind a büntetés pontosan van kifejezve. Hisz nem azt olvassuk, hogy a körülmetélkedést azért újították fel, mert a folytonos helyváltoztatás korábban ezt nem tette lehetővé, hanem mert negyven évnek kellett elteltie, amíg ezek a gonosz hitehagyottak, akik kivágták magukat a megígért örökségből, kihaltak.

S meg kell figyelni az itt említett okot: Izrael gyermekei addig vándoroltak a sivatagon keresztül, amíg az Isten követését megtagadó teljes generáció ki nem halt. Ebből ugyanis véleményem szerint arra következtethetünk, hogy a körülmetélkedés használata a teljes időszakban megszűnt az átok vagy elvettetés jeleként. Valóban igaz, hogy a büntetés az ártatlanokat is sújtotta, de célszerű volt úgy megbüntetni az atyákat a maguk személyében, mintha Isten megtagadta volna őket a jövőre nézve. Amikor látták, hogy az utódaik semmiben sem különböztek a világi emberektől és az idegenektől, akkor világosan tárult a szemük elé, amit ők maguk érdemeltek.

Itt azonban látszólag egy következtetés merül fel. Először, hogy miközben ők maguk ítélet alá kerültek, az utódaik rögvest be lettek fogadva a kegybe. Másodszor, nekik maguknak is megmaradt a megbocsátás reménysége, konkrétan, nem lettek megfosztva a többi sákramentumtól, aminek nem lehettek a részesei, csak ha elkülönültek a világi nemzetektől.

Az Úr, ezt elismerem, az elvettetés mellett egyidejűleg bejelenti, hogy békülékeny lesz a gyermekekkel, de az elvettetés jelét szemlélni a gyermekekben mindaddig, amíg ők maguk el nem pusztultak, üdvözítő büntetés volt. Mert Isten csak egy időre vonta vissza a kegyessége zálogát, s tartotta azt mondhatni elzárva a halálukig. Ezt a büntetést tehát tulajdonképpen nem az utóbb született gyermekekre szabta ki, hanem ugyanolyan volt a hatása, mint egy felfüggesztésnek: mintha Isten nyilvánvalóvá tette volna, hogy egy időre félretette a körülmetélést, nehogy megszenteltelenségek azt, de vár a megújításának lehetőségére.

Ha bárki azzal a kifogással él, hogy abszurd dolog volt a húsvétot megünnepelni körülmetéletlenül, nos elismerem, hogy a szokott rendnek megfelelően valóban az volt. Hiszen senkit sem engedtek a húsvéthoz és az áldozatokhoz, csak azokat, akik be voltak avatva Isten imádásába. Pont ahogyan manapság is az úrvacsora rendelése csak azoknak közös, akiket bevettek az egyházba a keresztség által. De az Úr dönthet egy időre úgy, hogy megváltoztatja a megszokott szabályt és lehetővé tegye azoknak, akiktől elvette a körülmetélkedést, hogy más szent rítusoknak lehessenek a résztvevői. Így a népet kiközösítette egy bizonyos módon, de

közben mégis ellátta őket alkalmas segítséggel, nehogy kétségbe essenek. Pontosan ahogyan egy atya, akit megsértett a fia, először az öklét emeli fel, látszólag elűzve őt, de ugyanakkor mégis visszatartja a másik kezével – megrettentti a fenyegetésekkel és a csapásokkal, de mégsem akar vele szakítani. nekem úgy tűnik, ez az oka annak, amiért Isten, megfosztva a népet az örökbefogadás különleges zálogától, mégsem akarta megfosztani őket a többi rendeléstől.

Ha ennek valaki azt veti ellenébe, hogy konkrét állítás van arról, hogy senkit sem metéltek körül az úton, miután elindultak, arra azt válaszolom, hogy tekintettel a tömörségre nincs minden dolog pontosan kijelentve, de a szöveggörnyezetből mégis kideríthető, hogy senki nem maradt körülmetéletlen, csak a lázadás után születettek. Azt olvassuk ugyanis, hogy a fiak, akikkel Isten őket helyettesítette, Józsué metélte körül. Ebből kiderül, hogy új nép teremtett a romlott lázadók helyére. Aztán fájdalmas és komoly próba volt az is, amikor Isten úgy döntött, hogy ne legyen a nép körülmetélve mindaddig, amíg az ellenség minden oldalról körül nem zárta őket. Természetesen biztosabb és kényelmesebb dolog lett volna elvégezni a rítust a Jordánon történt átkelés előtt, a Básán földjén, ami a lakosainak legyőzése után békés területté vált. Az Úr vár addig, amíg körülzárják őket az ellenségek, és úgy teszi ki őket azok kénye-kedvének és erőszakjának, mintha akarattal adná őket halálra, mivel a sebeik miatt legyengülve azonnal össze kellett volna roskadniuk és így majdnem ellenállás nélkül mészárolták volna le őket. Mert ha hasonló körülmények között (1Móz34) Jákob két fia képesek voltak betörni Sikem városába és a lakosai legyilkolása után kifosztani azt, akkor mennyivel könnyebb lett volna a szomszédos nemzeteknek megtámadni a még seblázban levő izraelitákat és általános mészárlást rendezni közöttük. Ez tehát, mint mondtam, nagyon kemény próba volt, s ezért a készség, amellyel engedtek neki, nagyobb dicséretre méltó. Magát a helyet viszont szemlátomást céltudatosan választotta ki az isteni bölcsesség, hogy még hajlamosabbak legyenek az engedelmességre. Ha ugyanis a Jordán másik partján kapták volna ezt a parancsot, okkal lehetett volna félni attól, hogy elcsüggednek és az így előálló késlekedés miatt megint megtagadják a belépést a földre. Most azonban, amikor kedvező előjelekkel jutottak annak birtokába, mintegy az Isten keze által, és ennek az egy akadálynak az eltávolításával biztos remény fogant meg bennük a sikeres hadviselést illetően, nem csoda, ha szívesebben engedelmeskedtek, min tették volna, ha nem lettek volna ilyen páratlanul megerősítve. Magának az ígért földje látványának pótlólagos serkentőként kellett rájuk hatni, amikor megértették, hogy ismét Istennek lettek szentelve, hogy a körülmetéletlenségük be ne szennyezze a szent földet.

9. *És monda az Úr Józsuénak* stb. Az egyiptomi gyalázatot egyesek úgy magyarázzák, hogy az a körülmetélkedés hiányát jelentette, ami hasonlóná tette őket az egyiptomiakhoz, más szóval világiakká és szégyenbéllyel megjelöltekké. Mintha azt mondta volna, hogy megint Isten saját tulajdonaivá váltak, amikor újra elpecsételtettek ezzel a jellel, hogy meg legyenek különböztetve azoktól a nemzetektől, akik tisztátalanok voltak. Mások aktív módon értelmezik, mintha azt jelentené, hogy az egyiptomiak többé már nem fogják őket gúnyolni, mintha Isten tévesztené meg őket. Ezt én vonakodás nélkül elvetem, mint erőltetettet. Megint mások úgy értelmezik, hogy többé már nem fogják majd őket hamisan azzal gyanúsítani, hogy annak a nemzetnek az isteneit imádják. Én inkább úgy értem, hogy megszabadultak a szégyenletes vádtól, ami amúgy legázolta őket. Alávaló dolog volt ugyanis lerázni az gát és elszakadni attól a királytól, akinek a kormányzása alatt éltek. Sőt, mivel azt hirdették, hogy Isten volt az igazságtalan zsarnokság bosszúállója, könnyű volt azzal szidni őket, hogy Isten nevét pusztán csak a viselkedésük színezeteként használják. Így tehát szökevényeknek tekinthették volna őket, ha a körülmetélkedésre való hivatkozás nem törölte volna el a gyalázatot, amivel az isteni kiválasztásuk lett elpecsételve testben, még mielőtt lementek volna Egyiptomba. Ennek megfelelően vált világossá a régi szövetség megújításával, hogy ők nem a törvényes hatalom ellen lázadók, s nem is elhamarkodottan távoztak a maguk belátása szerint, hanem a szabadságukat Isten állította helyre, aki réges-rég már a különleges védelmébe vette őket.

A hely gyalázat eltávolításától kapta a nevét. Mert azok, akik úgy vélik, hogy a fityma levágását nevezték Gilgálnak, mert az egyfajta kör volt, elvetik a szó szerinti jelentést és egy nagyon szükségtelen feltételezéshez folyamodnak, miközben tökéletesen világos, hogy a helyet azért nevezték *Legördítésnek*, mert Isten ott gördítette le a gyalázatot a népről, amit igazságtalanul ragasztottak rájuk. A Josephus által elfogadott *szabadság* jelentés hiábavaló és nevetséges, s nyilvánvalóvá teszi, hogy tudatlan volt mind a héber nyelvben, mind pedig a jogtudományban.

Józs5:10-15

10. És Gilgálban táborozának Izráel fiai, és megkészíték a páskhát a hónapnak tizennegyedik napján, estve, Jérikhónak mezején.

11. És evének a föld terméséből a páskhának másodnapján kovásztalan kenyeret és pörkölt gabonát, ugyanezen a napon.

12. És másnaptól kezdve, hogy ettek vala a föld terméséből, megszűnék a manna, és nem volt többé mannájok az Izráel fiainak; hanem Kanaán földének gyümölcséből evének abban az esztendőben.

13. Lón pedig, a mikor Józsúé Jérikhónál vala, felemelé az ő szemeit, és látá, hogy íme egy férfiú áll vala előtte meztelen karddal kezében. És hozzá méne Józsúé, és monda néki: Közülünk való vagy-é te, vagy ellenségeink közül?

14. Az pedig monda: Nem, mert én az Úr seregének fejedelme vagyok, most jöttem. És leborula Józsúé a földre arczczal, és meghajtá magát, és monda néki: Mit szól az én Uram az ő szolgájának?

15. És monda az Úr seregének fejedelme Józsúének: Oldd le a te saruidat lábaidról, mert szent a hely, a melyen állasz. És úgy cselekedék Józsúé.

10. *És Gilgálban táborozának Izráel fiai, és megkészíték a páskhát* stb. Itt azt jelenti ki, hogy a húsvétot a maga napján ünnepelték meg, bár egyesek úgy vélik, hogy a szavak azt sugallják: az eljárás szokatlan volt. Ebből arra következtetnek, hogy a körülmétkedéshez hasonlóan ezt is felfüggesztették negyven évre, hisz abszurd lett volna körülmétketlen embereknek részt venni a szent ünnepen. E nézet megerősítésképpen jegyzik meg, hogy nem olvasunk a húsvét megtartásáról a második év végét megelőzően. De nem valószínű, hogy amit Isten nemrég örök dologként rendelt el (2Móz12:42), azt hirtelen félredobták. Hisz megmondatták nekik: ezt az éjszakét tartsák meg Izrael gyermekei minden generációjukban. Mennyire következtelen lenne tehát, hogy a minden korban megtartott gyakorlat két év alatt elavuljon! S mennyire szívtelen lenne ily rövid idő alatt a feledés homályába veszejteni az újabb keletű jóindulat emlékezetét!

De azt olvassuk, hogy a körülmétkedés hiányának sokakat vissza kellett tartania, nehogy a misztériumot megszenteltelenségek, mert a bevezetések ki lett jelentve: egyetlen körülmétketlen ember se egyen abból. Erre már válaszoltam: rendkívüli kiváltság volt ez, mivel Izrael gyermekei mentesültek a törvény alól.⁵⁴ Mert bizonyos, hogy továbbra is mutattak be áldozatokat, és megtartották a törvényes imádás többi részét is, bár ez törvénytelen volt, hacsak a törvény által előírt forma bizonyos részei alól nem mentette őket fel az isteni tekintély. Bizonyos, hogy tisztátalan személyeknek tilos volt belépni a sátor pitvarába, de Izrael gyermekei még körülmétketlenül is mutattak ott be áldozatokat, de ez a cselekvés olyan volt, mint a húsvét lemészárlása. Eltűrésnek köszönhetően volt tehát nekik megengedve a törvénytelen megcselekvése a törvény szabályai szerint.

⁵⁴ „Mentesültek a törvény alól”. Latinul: „Lege soluti.” Franciául: „Ont este exemptez et dispensez de ce a quoy la Loy les assujettissoit”, „Mentesültek és felmentést nyertek az alól, amire a törvény kötelezte őket.” – *a szerk.*

A húsvét második megünneplésének Mózes által történt megemlézése (4Móz9) más célból történt, nevezetesen a nép hanyagságát és tunyaságát fedtte meg közvetve, akik nem tartották volna be a szent évfordulót az első év végén, ha erre nem lettek volna emlékeztetve. Mert jóllehet Isten kihirdette, hogy minden korban kötelesek évente megújítani a szabadulásuk emlékét, ők mégis annyira feledékenyekké váltak még az év letelte előtt, hogy hanyagokká lettek a kötelességeik ellátásában. Nem ok nélkül sürgeti hát őket az újabb közléssel, mert maguktól nem voltak kellően figyelmesek. Az az igeszakasz tehát nem bizonyítja, hogy a húsvét gyakorlata utóbb megszakadt: épp ellenkezőleg, bizonyos valószínűséggel arra következtethetünk, hogy évről évre betartották. Amiképpen az Úr, az év vége felé elébe vág a megtartásnak, szólva nekik, hogy a jövőben is gondosan készüljenek rá és soha ne térjenek el a nekik adott parancsolattól.⁵⁵

11. *És évének a föld terméséből* stb.⁵⁶ Nem túl világos, hogy most kezdtek-e gabonából készült kenyeret enni, vagy sem, mivel olyan országban éltek, ami nem volt megműveletlen és túrhetően termékeny is volt. Legalábbis a két király területén volt elegendő gabona a lakosok ellátásához. Nem tűnik ésszerűnek azt feltételezni, hogy hogy Izrael gyermekei hagyták az ott talált gabonát megrothadni és veszendőbe menni. S nem kételkedem abban sem, hogy megették a húst, ami az áldozatokból maradt. Teljesen lehetséges tehát, hogy nem tartózkodtak teljes mértékben a gabonakenyértől, de mégsem vetették el a megszokott táplálékukat. Mert az ország, amelyiket tizedik résznek jelöltek ki, nem tudott elegendő élelmet adni az egész nemzetnek, mivel nem kételkedhetünk abban, hogy igazságos becslés volt, amikor Mózes csak két és fél törzset telepített le abban. Miután tehát a tizenkét törzs nem talált nem talált kielégítő élelmet, mert az országot végig pusztította a háború, s az izraeliták, akiknek nem volt biztonságos elhagyni a tábort, nem szánhatták oda magukat a mezőgazdasági tevékenységre. A manának kellett tehát őket táplálnia, amíg bőségesebb utánpótláshoz nem jutottak. Ez Kánaán földjén következett be, s akkor tértek vissza a megszokott táplálékhoz. De miért halasztották el addig a napig, az nem ismert, hacsak azért nem, mivel a sebgyógyulás után illetl néhány napot tölteni a gabona begyűjtésével, miközben a vallás nem engedte meg nekik a kenyérsütést, nehogy megszegjék a szombatot. S bár a nyugalom szent volt, a körülményekből láthatjuk, hogy siettek, mivel a lisztet előbb el kellett készíteni, hisz nem örülhettek és süthettek egy és ugyanazon a napon.

Akárhogy is történt, az Úr mindaddig biztosított ellátmányt a számukra, amíg a szükségleteik azt megkövetelték. A manna hirtelen és abban a pillanatban bekövetkező eltűnésének Isten jóságának újabb bizonyítékául kellett szolgálnia, mert ebből világos volt, hogy a manna átmeneti erőforrás volt csupán, ami nem annyira a felhőkből, mint inkább az atyai gondoskodás következtében szállt alá. Azután az is világos, hogy ezt az előző év termésére kell érteni, s nem szükséges kérdéseket feltenni vele kapcsolatban, mert túl nagy sietség lett volna az adott év terméséből venni, amikor az még nem ért be kellőképpen, s egy egész hónap is aligha lett volna elégséges a nagy tömeg számára elegendő begyűjtéséhez. Nem látom be, hogy a magyarázók miért fáradoznak annyit egy ennyire világos dolog megmagyarázásával.

⁵⁵ Ezek a megjegyzések a legkedvezőbb fényben tüntetik fel a Kálvin által vallott nézeteket. Azonban határozottan kijelenthető, hogy 1. a húsvéti bárány megevését konkrétan megtiltották a körülmetéletlenek. 2. a megtartása alól a sivatagi vándorlás idején, legalábbis hallgatólagosan, felmentették őket az alábbi szavak: „És mikor bementek a földre, melyet az Úr ad néktek, a mint megmondotta vala: akkor tartsátok meg ezt a szertartást” (2Móz12:25). 3. A megtartása a Sinai hegynél összhangban volt egy speciális megbízással, és nem történt volna meg anélkül. 4. A feltételezés, hogy áldozatokat mutattak be a sivatagban, megkérdőjelezhető, mivel nem egyeztethető össze az Ám5:25-tel. S hozzátehetjük, hogy a körülmetélkedés elrendelése, amit nyilvánvalóan a közelgő húsvét megünneplésére történő felkészülésnek szántak, arra látszik utalni, hogy korábban mindkét rendelést hasonlóképpen mulasztották el gyakorolni. Nehéz, ha nem egyenesen lehetetlenség lett volna a sivatagban kellő mennyiségű lisztet összeszedni a kovászatlan húsvéti kenyér elkészítéséhez az egész nép számára. – *a szerk.*

⁵⁶ Az angol fordítás szerint: *és ettek a régi gabonából* stb. – *a ford.*

13. *Lőn pedig, a mikor Józsué* stb. Itt egy figyelemre méltó látomás beszámolóját olvashatjuk, ami Józsuét nagyon serkentette és felbátorította. Mert jóllehet fáradhatatlanul látta el a hivatását, de a további buzdításnak is megvolt a maga haszna. Az angyal azonban nemcsak az ő saját kedvéért jelent meg, hanem az egész nép megerősítése végett: sőt, az Úr még messzebbre tekintett előre, hogy a soha nem a kellő mértékben fontolóra vett kedvesség erőteljesebb bizonyítékaival láthassa el az utódokat. Mert bár fennkölt kifejezésekkel dicsekedtek arról, hogy Isten keze plántálta be őket a szent földre, mégis az összes csoda is aligha indította őket annak jó szívvel történő elismerésére, hogy Isten szolgálóiként kerültek oda. Ennek a látomásnak tehát hasznosnak kellett lennie minden kor számára, nem hagyván kételyeket a rájuk ruházott isteni kegyet illetően. Amikor azt olvassuk, hogy felemelte a szemeit, ez a látomás bizonyosságát volt hivatott megerősíteni, nehogy bárki azt feltételezze, hogy a látását holmi tovatűnő kísértet kápráztatta el.

A látomásnak, amikor először megmutatkozott, félelmet kellett keltenie, mert valószínű, hogy Józsué egyedül volt, amikor visszavonult vagy imádkozni, vagy a várost felderíteni. Én inkább arra hajlok, hogy az utóbbi történet, s annak megvizsgálása végett vonult félre, hogy honnan kell a várost megtámadni, nehogy a nehézség eltérítsen másokat. Biztosnak látszik, hogy nem voltak vele kísérők, mert egyedül látja a látomást, s abban sem lehet kételkedni, hogy harcra kész volt, ha netalán ellenséggel találkozna. De úgy teszi fel a kérdését, mintha egy embert kérdezne, mert csak a válaszból tudja meg, hogy egy angyallal van dolga. Ez a kételkedés több hitelt ad a látomásnak, miközben fokozatosan ébred rá, hogy akihez szól, az nem ember, hanem angyal. A szavak ugyanakkor azt sugallják, hogy nem közönséges, hanem páratlanul kiváló angyallal találkozott, mert az Úr seregei fejedelmének nevezi önmagát, ami nemcsak az Ő választott népére vonatkozatható, hanem az angyalokra is.

A korábbi nézet a helyesebb azonban, mivel Isten nem alkot semmi rendkívüli természetűt, hanem azt teszi, amit korábban olvastunk, hogy Mózesnek is megtette. S tudjuk, hogy maga Mózes minden másinál többre tartotta ezt a kegyet, s joggal, mert Isten itt nyílt és bizalmas módon mutatta ki a saját dicsőségét. Ennek megfelelően válogatás nélkül nevezi angyalnak és az örök Isten titulussal különbözteti meg. Ennek a ténynek Pál a hozzáértő tanúja, aki konkrétan kijelenti, hogy (az angyal) Krisztus volt (1Kor10:4). S maga Mózes is úgy ölelte magához Istent, mint Aki jelen van a Közbenjáró személyében. Amikor ugyanis Isten a borjúkészítés után (2Móz32:37) kijelenti, hogy többé nem lesz a nép Vezetője, egyidejűleg az is megígéri, hogy nekik adja az egyik angyalát, de csak úgy, mintha kiválasztott volna egyet az angyalok seregéből.⁵⁷ Ezt Mózes erőteljesen helyteleníti, nyilvánvalóan azért, mert nem remélhette, hogy Isten könyörületes lesz, ha a Közbenjárót eltávolította. Az isteni kegyesség különleges záloga volt, hogy most az egyház Parancsnoka és Fője jelent meg segítségképpen, Akihez Mózes is hozzászólt. S valóban, az isteni örökbefogadást nem lehetett semmi más módon megerősíteni, csak a Közbenjáró keze által.

14. *Az pedig monda: Nem, mert én az Úr seregének fejedelme vagyok* stb. Noha a tagadás a kérdés mindkét részére egyformán vonatkozik, nevezetesen, hogy ő sem izraelita, sem kánaánita, mégis helyesebbnek tűnik az utóbbira, vagy a kérdés ama részére vonatkoztatni, ahol Józsué azt kérdezte, hogy vajon egy-e az ellenségeik közül? Ez azonban kis jelentőségű dolog: a lényeg annak megértése, hogy uralkodni jött a választott nép felett, akiket az Úr serege megtisztelő névvel illet. Istentől eltérőnek bemutatva magát a személyt illető különbséget jelzi, de a lényegi egységet ezzel nem semmisíti meg.

Említettük, hogy Mózes könyveiben a Jahve⁵⁸ név gyakran a vezető Angyalnak adatik, Aki kétségtelenül Isten egyszülött Fia volt. Ő valóban Maga Isten, de a Közbenjáró személyében diszpenzáció által Isten alárendeltje. Én szívesen elfogadom azt, amit az ókori

⁵⁷ Franciául: „Mais comme le premier qui se rencontrera”, „De mintha csak a legelső (jelölné ki), aki előtte megjelenik”. – *a szerk.*

⁵⁸ A francia változatban hozzáteszi: „C'est a dire d'Eternel”, „Azaz mondhatni Örökkévaló”. – *a szerk.*

szervezők írtak ebben a témában: amikor Krisztus az ókorban megjelent emberi alakban, az előjátéka volt annak a misztériumnak, ami utóbb akkor mutatkozott meg, amikor Isten megjelent testben. Óvakodnunk kell azionban, nehogy azt képzeljük, hogy Krisztus testben jelent meg abban az időben, mert először is nem olvassuk, hogy Isten testben küldte el a Fiát az idők teljességét megelőzően, másodszor, Krisztusnak, mint embernek, Dávid fiának kellett lennie. De ahogyan meg van írva Ezékielnél (Ezék1), emberhez hasonló volt. De hogy aztán ez szubsztanciális test volt-e, vagy csak egy külső forma, azt nem szükséges taglalnunk, mert rossznak tűnik a téma bármely konkrét nézetéhez ragaszkodni.⁵⁹

Az egyetlen fennmaradó kérdés az, hogy miképpen mondhatta az Úr seregeinek vezére, hogy *most jött*, hiszen látjuk: nem hagyta el a rábízott népet, s csak nemrég adta a páratlan bemutatóját a jelenlétének a Jordánon történt átkelés során. De a Szentírás megszokott szóhasználatának megfelelően akkor mondjuk, hogy Isten eljött hozzánk, amikor ténylegesen észrevesszük az Ő jelenlétét, ami távolinak tűnik, amikor a tapasztalat nem mutatja ki. Ez tehát pont olyan, mintha a megvívandó csatákban kínálná fel a segítségét, s az érkezésével az ígérné, hogy a háborúnak szerencsés végkimenetele lesz. Biztosan nem következtethetünk abból az imáadásból, amit Józsué felkínált, hogy vajon isteni tisztelettel adózott-e a konkrétan felismert Krisztusnak, de amikor megkérdezte: Mit parancsol az Úr a szolgájának? akkor olyan hatalmat és tekintélyt tulajdonított neki, ami egyedül Istennek jár ki.

25. *Oldd le a te saruidat lábaidról* stb. S hogy még több szentséget kölcsönözzön a látomásnak, a nagy Angyal a tisztelet és a félelem jeleként megköveteli Józsuétól a saruinak leoldását. Mózes beszámol arról (2Móz3.5), hogy ugyanezt a parancsot kapta a Sinai hegynél, s nem más miatt, mint azért, mert az Úr ott mutatta meg a dicsőségét. Hiszen az egyik hely nem lehet szentebb a másiknál, hacsak az Úr nem kegyeskedik konkrétan azzá tenni. Így kiáltja Jákob (1Móz26:17), hogy a hely, ahol közelebbről is megismerte Istent, az Isten háza, félelmetes hely és a menny kapuja. Itt tehát, amikor Isten azt parancsolja a szent szolgájának, hogy oldja le a saruit, ezzel a ceremóniával tesz bizonyosságot a jelenlétének valóságosságáról, s ad nagyobb súlyt a látomásnak. Nem maga a lábak mezítelensége képvisel bármely értéket is az Isten imádatában, hanem az emberek gyengesége követeli meg az efféle segítséget, hogy jobban felinduljanak és felkészüljenek a mélyes tiszteletadásra. Sőt, mivel Isten a jelenlétével szenteli meg azokat a helyeket, ahol megjelenik, én valószínűsítem, hogy a szent föld kifejezés részben a Kánaán földjének kiválóságát is dicséri, amit Isten a Maga lakóhelyéül és a tiszta imádatának trónjaként választott. Ezért nevezik a különböző igeszakaszokban „a nyugalma helyének” (Zsolt95:11, Zsolt132:11). Az igevers vége Józsué dicséri az engedelmességéért, hogy az utódok megtanulják a példájából a tiszta kegyesség művelését azon a földön. Látszólag benne rejlő összehasonlítás vagy ellentét ez, ami a Kánaán földjét minden más föld fölé emeli.⁶⁰

⁵⁹ Egyes modern igemagyarázók, köztük Grotius azt vallották, hogy a személy, aki ott megjelent, pusztán csak egy teremtetten angyal volt. Ebben ők csak a zsidó rabbi lábnyomait követték, akik nem elégedtek meg azzal, hogy angyal volt, hanem tovább is mentek annak megállapításában, hogy miféle angyal. Majdnem teljes egyetértéssel ki is jelentették, hogy Mihály volt, noha nem voltak képesek semmi erősebbel sem alátámasztani a nézetüket, mint Dániel könyve 12. fejezetének első versével, ahol meg van írva: „abban az időben felkél Mihály, a nagy fejedelem, a ki a te néped fiaiért áll”. Kálvin itt szilárdabb nézetet vall, amit általánosan elfogadtak a korai keresztyén egyházatyák is, és jól kifejezi Origenész is könyve 6. homíliájában: „Józsué nemcsak azt tudta, hogy Istentől való, hanem azt is, hogy Maga Isten. Hisz ki más lenne az Úr seregének vezetője, mint a mi Urunk, Jézus Krisztus?” Fájdalmas rombolást okozna az isteni imádatossal kapcsolatos elképzeléseinkben azt elismerni, hogy a hódolat, amivel Józsué adózik, törvénytelen elfogadható, vagy inkább, hogy azt parancsoló módon megkövetelheti az egyik teremtmény a másiktól. – *a szerk.*

⁶⁰ Az itt feljegyzett esemény az egyik fő oka annak, amiért a Szentföld megnevezést rendszerint Palesztinára vonatkoztatják. – *a szerk.*

6. fejezet

Józs6:19

1. Jérikhó pedig be- és elzárkózott vala az Izráel fiai miatt, se ki nem jöhetett, se be nem mehetett senki.

2. És monda az Úr Józsuénak: Lásd! kezedbe adtam Jérikhót és királyát a sereg vitézeivel együtt.

3. Azért járjátok körül a várost mind ti hadakozó emberek, megkerülvén egyszer a várost. Így cselekedjél hat napon át.

4. És hét pap hordozzon hét kos-szarvból való kürtöt a láda előtt; a hetedik napon azonban hétszer kerüljétek meg a várost, a papok pedig kürtöljenek a kürtökkel.

5. És ha majd belefúnak a kos-szarvba, mihelyt meghalljátok a kürtnek szavát, kiáltson fel az egész nép nagy kiáltással, és leszakad a város kőfala magától, és felmegy arra a nép, kiki az előtte való helyen.

6. Előhívá azért Józsué, a Nún fia, a papokat és monda nékik: Vegyétek fel a frigyládát, hét pap pedig vigyen hét kos-szarvból való kürtöt az Úr ládája előtt.

7. A népnek pedig monda: Menjetek el, és kerüljétek meg a várost, a fegyveresek pedig menjenek az Úr ládája előtt.

8. És úgy lőn, a mint mondotta vala Józsué a népnek. A hét pap ugyanis, a kik a kos-szarvból való hét kürtöt vivék, az Úr előtt megy vala, és kürtölt vala a kürtökkel, az Úrnak frigyládája pedig utánok megy vala.

9. A fegyveresek pedig előttök mennek vala a kürtölő papoknak, és a köznép követi vala a ládát, menvén és kürtölvén kürtökkel.

10. A népnek pedig parancsolt vala Józsué, mondván: Ne kiáltsatok, hangotokat se hallassátok, és szó se jöjjön ki szátokból addig a napig, a míg azt mondom néktek: Kiáltsatok; és akkor kiáltsatok.

11. Körüljárák azért az Úrnak ládájával a várost, egyszer megkerülvén; azután visszatérének a táborba, és az éjszakát a táborban tölték.

12. Józsué pedig felkele jó reggel, és felvevék a papok az Úrnak ládáját.

13. És a hét pap, a kik a kos-szarvból való hét kürtöt vivék, az Úr ládája előtt megy vala folyton, és kürtöl vala a kürtökkel, a fegyveresek pedig előttök mennek vala, és a köznép követi az Úrnak ládáját, menvén és kürtökkel kürtölvén.

14. A második napon is egyszer kerülék meg a várost, azután visszatérének a táborba. Így cselekedének hat napon át.

15. És lőn a hetedik napon, hogy felkelének, mihelyt a hajnal feljöve, és megkerülék a várost a szokott módon hétszer; csak ezen a napon kerülék meg a várost hétszer.

16. És lőn, hogy a hetedik forduláskor kürtölnek vala a papok a kürtökkel, Józsué pedig monda a népnek: Kiáltsatok, mert néktek adta az Úr a várost!

17. És legyen a város maga, és minden, a mi benne van, teljesen az Úrnak szentelve; csak a parázna Ráháb maradjon életben, ő és mindazok, a kik vele vannak a házban, mert elrejtette a követeket, a kiket küldöttünk volt.

18. Mindazáltal ti óvjátok meg magatokat a teljesen Istennek szentelt dolgoktól, hogy miután néki szentelitek, el ne vegyetek a teljesen néki szentelt dolgokból, hogy Izráel táborát átkozottá ne tegyétek, és bajba ne keverjétek azt.

19. Hanem mivel minden ezüst- és arany-, meg réz- és vasedény az Úrnak van szentelve, az Úrnak kincse közé jusson.

1. *Jérikhó pedig be- és elzárkózott vala stb.* Jerikót azért mondja bezárkózottnak, mert a kapui nem voltak nyitva, miután háborús időkben a városokat jobban őrizték, mint általában.

Hangsúlyképpen teszi hozzá, hogy el is voltak pecsételve, vagy zárva,⁶¹ mintha azt mondta volna, hogy a lakosai figyelmesen őrködtek, nehogy meglepetésszerűen rohanják le őket. Ezért, mivel furfanggal nem lehetett bevenni, az egyetlen reménység a bevetelére az erővel történő maradt. Ez kimutatja Istennek az Izrael gyermekeivel szembeni jóságát, akik kimerültek volna a hosszú és nehéz ostrom során, ha annak helyettesítése nem érkezett volna meg idejekorán a mennyből. Azután fellépett annyak veszélye, hogy felemészthette volna őket az inség és az éhség, mert semmi eszközük sem volt az élelem és a takarmány beszerzéséhez az ellenséges területen. Az Úr tehát, hogy ne üldögéljenek csüggedten egy város előtt, rendkívüli csodával segítette meg őket, s utat nyitott nekik a falak ledöntésével, hogy azután magabiztosabbak legyenek más városok megtámadásánál.

Most már látjuk a kapcsolatot az első két vers között: az egyikben azt olvassuk, hogy Jerikó bezárkózott és az izraeliták ezért nem voltak képesek megközelíteni azt, a másikban pedig Isten megígéri, hogy be fogja venni a várost nekik. Arra tekintve teszi nekik ezt az ígéretet, hogy megóvja őket a gyötrő gondolatoktól. Egyszóval, Isten ezzel a könnyű győzelemmel mindjárt a legelején gondoskodik arról, hogy ne adjanak utat a csüggedésnek a jövőben. Egyidejűleg látjuk a lakosok ostobaságát is, akik a falaikat és a kapuikat állítják szembe az isteni mindenhatósággal: mintha nehezebb lenne eltörni néhány korlátot és gerendát, mint kiszárítani a Jordánt.

3. *Azért járjátok körül a várost* stb. Az ígéret valóban alkalmas és elégséges volt önmagában a győzelem reménységének megadására, de a cselekvés módja olyan furcsa volt, ami majdhogynem megsemmisítette a hihetőségét. Isten megparancsolja, hogy naponta egyszer járják körül a várost, mígnem a hetedik napon, amikor hétszer kell megkerülniük, trombitáljanak és kiabáljanak. Az egész nem tűnt másnak, mint gyermekjátéknak, de mégsem volt helytelen próba, mert a hitük próbára tételével megvizsgálta, hogy belenyugodnak-e az isteni üzenetbe még akkor is, amikor magában a cselekedetben nem látnak mást, csak csalódást.

Isten ugyanezzel a szándékkal gyakran elrejtí a saját erejét a gyengeség alatt, s látszólag csip-csup dolgokkal tölti az időt, hogy ez a gyengeség végül minden erőnél erősebbnek, az ostobasága pedig minden bölcsesség felett állónak mutatkozhasson.

Miközben az izraeliták ezen a módon elvetik a saját értelmüket és egyedül az Ő szavára hagyatkoznak, az idejük ezen a módon történő elfecsérlésével sokkal többet nyernek, mint amit képesek lennének elérni egy erőszakos támadással, s a falka megrázásával a legerősebb hadigépezeteik segítségével. Csak illett nekik rövid ideig bolondozni és nem mutatni túl nagy észet az eseményre vonatkozó aggodalmas és kifinomult kérdezősködéssel, mert az bizonyos módon útját állná az isteni mindenhatóság menetének. Mindeközben, jóllehet a keringés a falak körül gúnyolódást válthatott ki, utóbb a jó végkimenetele bizonyította, hogy Isten semmi sem parancsol meg hiába.

Volt még egy gondot és kételkedést keltő dolog, ami belopakodhatott az elméikbe. Ha a városlakók hirtelen kitörnének, a hadsereget nehézség nélkül szétverhetnék, de miközben hosszan kanyargó sorokban a várost kerülgetik mindenféle szabályos elrendeződés nélkül, visszaverhetnék az ellenséges támadást. De bármi aggodalmat is éreztek ezzel kapcsolatban, az is illett Istenre vetni, mert szent az a biztonság, ami az Ő gondviselésére támaszkodik. Újabb próbája volt a hitüknek a város kerülgetése hét napon keresztül. Hiszen mi lehetne oda nem illőbb, mint fárasztani magukat hat felesleges körrel? Azután mi haszna a hallgatásuknak,⁶² ha nem az, hogy elárulja a gyávaságukat és igyekszik az ellenséget rábírní, hogy jöjjenek ki és támadják meg az ostromlókat, akiknek látszólag nincs elég bátorságuk szembe szállni velük? Mivel azonban a világi emberek gyakorta mindent zűrzavarba döntenek az elhamarkodott minden lében kanál buzgóságuk folytán, az egyetlen dolog, amit Isten itt a nép számára előír,

⁶¹ A Septuaginta szerint *συγκεκλεισμενη και οχυρωμενη*, „teljesen bezárkóztak és védték magukat korlátokkal vagy barikádokkal”. – *a szerk.*

⁶² Franciául: „De ne dire mot, ne faire aucun bruit”, „Egy szót sem szólni, zajt sem csapni”. – *a szerk.*

hogy legyenek nyugodtak és maradjanak csendben, s ezzel szoktassák magukat a parancsainak egyszerű végrehajtásához.

Itt azt is érdemes megemlíteni, hogy a papoknak a kürtöléshez adott eszközök nem a szentélyben elhelyezett ezüstkürtök, hanem egyszerű kosszarvak. A szent kürtök hangja kétségtelenül nagyobb bátorságot keltett volna bennük, de az engedelmesség jobb bizonyítékát adták, amikor be kellett érniük a közönséges jelképpel. Azután a mozgásuk is úgy volt elrendezve, hogy a nagyobb létszám, ami alatt a fegyvereseket kell érteni, a láda előtt mentek, miközben azok, akik rendszerint a csomagokat kísérték, utánuk következtek. Az ő feladatuk volt annak biztosítása, hogy az utóvéd ne legyen zűrzavaros. Mivel azonban az *összesereglettek* kifejezés rájuk vonatkoztatva homályos volt, én inkább a latinok által használt megfelelő kifejezéssel fordítottam.⁶³ Egyesek úgy vélik, hogy Dán törzsét alkalmazták erre a célra, de ez bizonytalan, mert nem a más küldetések során megszokott sorrendben álltak fel.

15. *És lőn a hetedik napon* stb. Isten látszólag itt is oly sokszor vezette a város körül a népet, hogy nemcsak bizonytalanságban tartotta őket, de egyenesen sportot űzött a nép nyomorúságából, akik céltalanul fárasztották magukat. Hisz miért nem parancsolja, hogy hirtelen támadják meg a várost? Miért tartja őket a korábbi csendességükben egészen a kifáradásig, s nem nyitja meg a szájukat kiáltásra? De ennek a túrésnek a boldog gyümölcse arra tanít minket, hogy semmi sem jobb, mint a döntő pillanatokot és a cselekvései lehetőségeket meghagyni Neki, és a sietségükkel nem venni az elejét az Ő gondviselésének, amibe, ha nem nyugszunk bele, akadályozzuk az Ő közreműködésének menetét. Így miközben a papok kürtöltek, Isten azt rendelte, hogy a következő kiáltást a nép adja ki, hogy ezen a módon bizonyíthassa: nem tetszik Neki semmiféle türelmetlenség, amit az emberek maguktól tanúsítanak, hanem mindenekelőtt a szabályozott buzgóságot követeli meg, aminek az egyetlen szabálya meg nem mozdítani a nyelvet, a lábakat vagy a kezeket, amíg Ő nem parancsolja. Itt a kosszarvak kétségtelenül az Ő tekintélyét képviselték.

17. *És legyen a város maga* stb. Bár Isten nemcsak azt határozta el, hogy a zsákmánnyal és a fosztogatással gazdagítja meg a népet, hanem hogy le is telepíti őket azokban a városokban, melyeket nem ők építettek, mégis volt egy különlegesség az első város esetében, mert helyes volt úgy odaszentelni, mint holmi első zsenjét. Ennek megfelelően követeli az épületeket, valamint minden mozdítható értéktárgyat a sajátjának, s megtiltja azok bármely részének magáncélú használatát. Bosszantó és fájdalmas feladat lehetett a népnek önkéntesen ledönteni a házakat, amiket kényelmesre építettek és megsemmisíteni olyan tárgyakat, melyek fontosak lehetnek volna a használatban. Mivel azonban nem kellett harcolniuk, illető nekik zúgolódás nélkül tartózkodni a zsákmány érintésétől, és önként átengedni a győzelem jutalmait Istennek, mivel egyedül az Ő fejbiccentésének köszönhetően dőltek le a város falai, s velük együtt a polgárok bátorsága is. Isten megelégedett a hálának ezzel a zálogjával, amennyiben a nép megtanulja, hogy mindaz, amit a magukénak mondanak, az Ő ingyenes nagylelkűségének az ajándéka. Mert Isten ugyanolyan jogosan ítéltette volna az összes többi várost is pusztulásra, ha nem lakóhelyekül szánta volna azokat az Ő népének.

Ami a héber *סרה* szót illeti, most csak röviden ismétlem a más igeszakaszoknál elmondottakat. Amikor a szent áldozatokra vonatkozik, akkor az emberek vonatkozásában azonossá válik a *megsemmisítéssel*, mivel az ily módon felajánlott dolgokat olyan teljességgel tagadják meg, mintha megsemmisülnének. Az azonos görög kifejezés az *αναθημα* vagy *ανατεμα*, aminek a jelentése *elkülöníteni*, vagy ahogyan franciául tulajdonképpen kifejezik, *kitiltott*. Innen származik a buzdítás arra, hogy óvakodjunk attól, ami anatóma alatt áll, mert amit egyedül Istennek szenteltek, az elpusztult az emberek vonatkozásában. A következő igeversben más értelemben használatos, ahol figyelmeztetést olvasunk arról, hogy ne állítsák fel Izrael táborát egy anatómában. Itt az egyszerű jelentése a kizárás, végromlás vagy halál.

⁶³ Franciául: „Mais je l’ay traduit par un terme plus accoustume a la langue Francoise”, „De itt én inkább a francia nyelvben megszokottabban használt kifejezéssel fordítottam”. – *a szerk.*

Emellett Isten a fémedényeket a szentélyben való használatra szánta: minden más dolgot elégetni, vagy más módon megsemmisíteni parancsolt.

Józs6:20-27

20. Kiálta azért a nép, mihelyt kürtölének a kürtökkel. Lón ugyanis, a mint meghallá a nép a kürtnek szavát, kiálta a nép nagy kiáltással, és leszakada a kőfal magától, és felméne a nép a városba, kiki az előtte való helyen, és bevevék a várost.

21. És teljesen kipusztítának mindent, a mi csak vala a városban, a férfitől az asszonyig, a gyermektől az öregig, sőt az ökörig, juhig és a számárig, fegyver élivel.

22. A két férfiúnak pedig, a kik megkémelelték vala a földet, monda Józsué: Menjetek be a parázna asszonynak házába és hozzátok ki onnét az asszonyt és mindazt, a mije van, a miképen megesküdtetek néki.

23. Bemenének azért a kémlő ifjak, és kihozák Ráhábot, és az ő atyját, anyját és az ő atyjafiait, és mindazt, a mije vala, és minden cselédjét is kihozák, és helyezék őket Izráel táborán kívül.

24. A várost pedig megégeték tűzzel, és mind azt, a mi benne vala; csakis az ezüstöt és aranyat és a réz- és vasedényeket rakták az Úr házának kincsei közé.

25. A parázna Ráhábot pedig, és az ő atyjának háznépét és mindenét, a mije vala, élni hagyta vala Józsué, és ott lakik az Izráel között mind e mai napig; mert elrejtette vala a követeket, a kiket küldött volt Józsué, hogy kikémeleljék Jérikhót.

26. És átkot szóla Józsué azon a napon, mondván: Átkozott legyen az Úr előtt az a férfiú, a ki felkél, hogy megépítse e várost, Jérikhót! Az ő első szülöttjére rakja le annak alapját s legifjabb fiára állítsa fel annak kapuit!

27. És vala az Úr Józsuéval, és lón híre az egész földön.

20. *Kiálta azért a nép* stb. Itt a népet dicséri az engedelmisségéért és egyidejűleg az Isten iránti hűségét is ünnepli. A kiáltással tettek bizonyosságot a hűségükről, mert meg voltak arról győződve, hogy amit Isten parancsolt, az nem hiábavaló, s Ő nem engedve meg, hogy elvesztegessék a munkájukat, bizonyosságot tett az Általa kimondott igazságról. Másik, nem csekélyebb erényt is kimutatott a nép a törvénytelen nyereség megvetésével, és azzal, hogy jó szívvel hagyták veszendőbe menni a teljes zsákmányolást. Nem kételkedhetünk ugyanis abban, hogy sokak elméjében megfogalmazódott a kérdés: mi célból tetszik Istennek megsemmisíteni mindezt a gazdagságot? Miért irigyli tőlünk azt, amit a kezünkbe adott? Miért nem örvendeztet inkább meg minket, ellátva anyaggal a hálaadáshoz? De elvetve mindezeket a megfontolásokat, melyek akadályozhatták volna őket a kötelezettségeik teljesítésében, a ritka és kiváló önmehtagadás bizonyítéka volt önként lemondani a már a kezükben levő zsákmányról és a város gazdagságáról.

A válogatás nélküli, összevissza mészárlás., ami nem tett különbséget sem életkor, sem nem szerint, hanem kiterjedt az asszonyokra és a gyermekekre, az öregekre és az aggastyánokra is, embertelen vérontásnak tűnhetne, ha nem Isten parancsára hajtották volna azt végre. Mivel azonban Ő, akinek a kezében van élet és halál, joggal ítélte ezeket a nemzeteket a pusztulásra, ez véget vet minden vitatkozásnak. S hozzátehetjük, hogy négyszáz éven át tűrte őket, amíg a gonoszságuk be nem teljesedett. Ki mer most panaszkodni a szélsőséges szigorúságról, miután Isten oly hosszú időn át késleltette az ítéletének végrehajtását? Ha bárki ennek azt vetné ellenébe, hogy legalább a gyermekek mentesek voltak a vétkektől, arra könnyű azt válaszolni, hogy joggal pusztultak el, mert a nemzetség maga volt átkozott és elvetett. Itt tehát mindig emlékezni kell arra, hogy barbár és szörnyű kegyetlenség lett volna, ha az izraeliták a saját vágyaiknak és dühüknek engedve az anyákat és a gyermekeiket mészárolják, de joggal kapnak dicséretet az Isten parancsának végrehajtásában tanúsított aktív kegyességükért és szent

buzgalmukért, Akinek tetszett ezen a módon megtisztítani a Kánaán földjét a bűzös és visszataszító szennyeződésektől, melyek hosszú időn át bemocskolták.⁶⁴

22. *A két férfiúnak pedig, a kik megkémelelték vala a földet, monda Józsué stb.* Józsué jóhiszeműsége az ígéretek megtartásában és az általános becsületessége kiderül az itt tanúsított alapos gondoskodásából. Miután azonban az egész város átok alá került, felmerülhet a kérdés ennek az egy családnak a megkímélését illetően. Egyetlen halandó embernek sem volt szabad bárhogyan is megváltoztatni Isten döntését. Mégis, mivel a Lélek sugallatára alkudozott Ráháb a büntetlenségéről, én arra következtetek, hogy Józsué a megőrzésével csak azt tette, ami megfontolt és bölcs dolog volt.

Hozzátehetjük, hogy a hírnökök nem álltak semmiféle ellentétes kötelezettség alatt, mert a város megsemmisülése még nem volt bejelentve. Igaz, hogy általánosságban már hallották: minden nemzetet meg kell semmisíteni, de még szabad volt nekik üzletet kötni egy asszonnyal, aki önként elhagyta a honfitársait. Utóbb azonban egy sokkal könnyebb megoldással fogunk találkozni, nevezetesen, hogy az izraeliták isteni parancsra mindenkit, akiket megtámadtak, a megadásra buzdítottak, a megbocsátás reménységét felmutatva nekik, de az elvakított nemzetek makacsul elutasították az így felkínált békességet, mert Isten úgy döntött, hogy megsemmisíti mindet. Miközben tehát általánosságban megkeményedtek a saját vesztükre, ebből következően Ráháb, különleges kiváltság folytán kivételt képezhetett és megmenekülhetett, miközben a többiek elpusztultak. Józsué tehát bölcsen ítélte úgy, hogy az asszony, aki önként jött az egyházhoz, idejekorán menekült meg Isten különleges kegyelméből. Az apa és az egész család esete valóban más, de látva, hogy önként mondanak le a korábbi állapotukról, az engedelmségük azonnaliságával megerősítik a Ráháb által a biztonságuk érdekében tett kikötést.

Emellett tanuljuk meg Józsué példájából azt is, hogy nem tanúsítjuk kellőképpen a becsületességünket, ha csak tartózkodunk az ígéletünk szándékos és konkrét célból történő

⁶⁴ E bámulatos módon kifejezett nézetek alátámasztására helyes, ha hozzátesszük a legalaposabb és legfilozófikusabb angol teológusokat ugyanebben a témában. Butler püspök az *Analógiája* 2. részének 3. fejezetében, miután kimondta, hogy „az értelem egyik területe a Szentírás erkölcsös mivoltának a megítélése, azaz nem az, hogy nem tartalmaz-e ellentétes dolgokat azzal, amit egy bölcs, igazságos és jó Lénytől várhatunk, hanem hogy tartalmaz-e a bölcsességgel, az igazságossággal és a jósággal nyilvánvalóan ellentétes dolgokat, amihez a természet világossága tanít minket Istenről”, így folytatja: „Nem tudok semmi, a Szentírás elleni efféle kifogásról, csak olyanokról, melyek azokon a feltevéseken alapulnak, hogy a természet alkata ellentétes a bölcsességgel, az igazságossággal vagy a jósággal, ami természetesen egyáltalában nem igaz. Valóban van néhány, konkrét személyeknek adott, cselekvésre felszólító konkrét parancs a Szentírásban, mely cselekedetek erkölcstelenek vagy gonoszok lennének, ha nem volnának rájuk parancsok. De könnyű belátni, hogy ezek mind olyasfélék, melyek során a parancs megváltoztatja az egész ügy és a cselekedet természetét. Mindkettő alátámasztja és bemutatja, hogy nem igazágtalan vagy erkölcstelen, amilyennek a parancs elhangzása előtt tűnnie kellett volna, s az is lett volna. S ez nagyon is lehetséges, mert ezek közül a parancsok közül egy sem ellentétes a megváltoztathatatlan erkölcsiséggel. Ha az lett volna megparancsolva, hogy tartsunk be alapelveket, s cselekedjünk az árulás, a hálátlanság vagy a kegyetlenség lelkületével, az nem változtatta volna meg az ügy természetét vagy a cselekedetet ezeknek az eseteknek az egyikében sem. De teljesen másként van a parancsokban, melyek csak egy külső cselekedet megtételét követelik. Például, bárki vagyonának vagy életének elragadását. Az embereknek ugyanis nincs joguk elvenni sem az életet, sem a vagyont, csak akkor, ha az Isten iránti engedelmségből teszik. Amikor ezt az engedélyt megvonják, akkor minden joguk megszűnik mind a két dologban. Amikor pedig ez a megvonás ismertté válik, amilyen bizonyosa csak lehetséges, akkor meg kell szűnniük igazágtalanoknak lenni mindkét elvételben. S bár a külső cselekedetek menete, melyek parancs nélkül erkölcstelenek lehetnek, erkölcstelen szokást alakíthatnak ki, néhány visszavont parancsnak mégis efféle természetes következménye. Helyesnek véltem ennyit mondani a Szentírás néhány parancsáról, melyek nem gonosz cselekedeteket követelnek, hanem olyan cselekedeteket, melyek gonoszok lennének, ha nem léteznének ezek a parancsok, s amelyeket néha betegesen ítélnék erkölcsteleneknek és nagyon nagy súlyt helyeznek a belőlük meríthető tiltakozásokra. Nekem azonban semmi nehézséget nem jelentenek ezek a parancsok, csak a belőlük fakadó sértődöttség, azaz amikor kijelentik, hogy ezek a felelősök a romlottságért, mintha ezek az emberek gonosz szándékai miatt valóban a legborzalmasabb célokat szolgálnák, s talán félrevezetnék a gyengéket és a lelkeseket.” – *a szerk.*

megszegésétől, de nem fáradozunk szorgalmasan a teljesítésének biztosításában is. Ő nemcsak azt engedi meg, hogy Ráhábot megmentse a vendégei, hanem arra is ügyel, nehogy bámiféle bántalmat kelljen elszenvednie az első zűrzavarban. A hírnököket pedig a hivataluk ellátásában tanúsított nagyobb szorgalomra serkentve arra emlékezteti, hogy esküvel ígérték meg, amit megígértek.

23. *Bemenének azért a kémlő ifjak* stb. Isten kétségtelenül biztonságba akarta azokat helyezni, akiknek az elméit így a szabadulás átölelésére hajlította. Ha másként lett volna, akkor nem kevésbé gögösen és gúnyosan utasították volna azt vissza, mint Lót két veje. De még jobban gondoskodik róluk, amikor a táboron kívülre helyezve őket szigorúan meghagyja, hogy hagyjanak fel a korábbi életmódjukkal.⁶⁵ Ha ugyanis azonnal befogadták és engedték volna őket a néppel keveredni, a tisztátalanságuk gondolata talán soha fel nem merült volna bennük, s így továbbra is megmaradhattak volna abban. Most, amikor elkülönítették őket, hogy a fertőzöttségükkel ne mocskolják be a nyáját, elfogta őket a szégyenérzet, ami komoly megtérésre indíthatta őket.

Ez nem jelentheti azt, hogy a biztonságuk végett lettek elkülönítve, nehogy a tömegeből bárki erőszakosan rájuk támadjon, mert mindenki a legnagyobb kedvességgel és örömmel fogadta volna őket, de a magányos helyen könnyebben, sőt büntetlenül meg lehetett volna őket támadni. A tisztátalanságukat tehát létható módon tárták a szemük elé, hogy beszenyezett ne siessenek a szent összejövetelekre, hanem inkább szokjanak hozzá ezzel a kezdetleges tanítási módszerrel az életmódjuk megváltoztatásához. Röviddel utána ugyanis hozzáteszi, hogy a nép között éltek: más szóval, megtisztultak a mocskuktól és elkezdtek rájuk ugyanabban a színben tekinteni, mintha eredetileg is Ábrahám nemzetségéből származtak volna. Röviden, az egész jelentése az, hogy miután megvallották korábbi tisztátalanságukat, megkülönböztetés nélkül befogadták őket a többiek közé. Ezzel a befogadással Ráháb elnyerte a hitének egyik legnemesebb gyümölcsét.

26. *És átkot szóla Józsué azon a napon* stb. Ez az átok nem pusztán egy napos hatású volt, hanem figyelmeztette az utódokat minden koron át, hogy a város bevétele csak isteni hatalommal történt meg. Azt akarta tehát, hogy a romok és a pusztítás mindig fennmaradjanak egyfajta trófeaként, mert az újjáépítése egyenlő lenne a csoda eltörlésével. Annak érdekében tehát, hogy a hely kinézete fenntartsa az isteni hatalom és kegyesség emlékezetét az utódok között, Józsué súlyos átkot mond ki bárkire, aki ismét felépíti majd az elpusztított várost. Ebből az igeszakaszból megtudjuk, hogy az emberek természetes tunyasága serkentők segítségére szorul, hogy megakadályozza náluk az isteni kegy feledésbe merülését. Ezért ez a jelenet, melyben az isteni közreműködés vált láthatóvá a nép számára, egyfajta közvetett megfeddése is volt a hálátlanságuknak.

Az átok lényege az, hogy ha bárki valaha is megpróbálja újjáépíteni Jerikót, akkor a kedvezőtlen és gyászos eredményből tudhassa meg, hogy átkozott és megvetendő munkát végzett el. Mert az elsőszülöttre alapozni ugyanaz, mint halálra adni az elsőszülöttet, összezúzni és a kőtömeg alá temetni. A legifjabb fiúra felállítani a kapukat pedig ugyanaz, mint olyasvalami építését tervezni, ami nem vitelezhető ki a fiú halála nélkül. Azaz, aki megpróbálja majd kivitelezni ezt az örült tervet, az a saját utódjaiban lesz elítélve. S nem magától mondta ki Józsué ezt az átkot: ő csak a mennyei bosszúállás hírnöke volt.

S még szörnyűsebb, hogy Isten népe között találtatott valaki, akit a szabályszerűen elhangzott félelmetes átok sem tartott vissza a szentségtörő vakmerőségtől. Akháb idején (1Kir16:34) kelt fel Hiel, egy bételi polgár, aki mondhatni bevallottan ki merészelte hívni Istent ebben a dologban, de a szent történelem egyben arról is bizonyosságot tesz, hogy az átok, amit Isten Józsué szájával hirdetett ki, nem maradt hatástalan, mert Hiel az új várost Abirámrá, az

⁶⁵ Franciául: „Car combien qu’il y ait en cela de la severite, toutes fois c’est un bon moyen par lequel ils sont appelez a renoncer a leur vie precedente”, „Mert bár van ebben szigorúság, is, ez mégis jó módszer a felszólításukra, hogy tagadják meg a korábbi életüket”. – *a szerk.*

elsőszülöttjére alapozta, a kapuit pedig Segubra, a legkisebb fiára állította fel, s az utódai pusztulásában tanulta meg, hogy mit jelent megpróbálni bármit is Isten akarata és parancsa ellenére.⁶⁶

⁶⁶ Ez a Hiel által történt újjáépítés a régi város pontos helyén a szokásos kronológiának megfelelően 520 évvel az utóm történt, hogy Józsué kihirdette az átkot. Úgy tűnik azonban, hogy egy másik Jerikó is épült egy sokkal korábbi időszakban: nem a tényleges korábbi helyen, ami átkának az emlékezete fennmaradt, s ezért valószínűleg elkerülték, de nem nagy távolságra tőle. E tény alátámasztásához Jerikó említése a Józs18:21-ben nem döntő, mert talán csak a helyet kívánta megjelölni, nem pedig a tényleges várost, s az sem abszolút biztos, hogy „a pálmák városa”, amit Eglon elfoglalt (Bír3:14), az újjáépített Jerikó volt, bár Jerikó néven volt általánosan ismert. A létezése azonban legalább egy évszázaddal Hielt megelőzően világosan bizonyított a Dávid követjeinek adott parancsok alapján, akiknek az ammoniták királyától elszenvedett sérelmek után ezt mondta: „Maradjatok Jerikóban” (2Sám10:5). S érdemes lehet egy futó pillantást vetni Hiel szentségtörő városának az utóéletére. Mintha az újjáépítés büntetése teljes mértékben ki lett volna fizetve az alapítóra kiszabott büntetéssel, az átok látszólag vissza lett vonva, s egy körülbelül húsz éves időszakra nézve azt olvassuk, hogy nemcsak a próféták iskolájává választották (2Kir2:19-22), de nagyon fontos kiegészítést is nyert a többi látványosságához lakóhelyként, amikor Elizeus csodálatos módon meggyógyította a vizeit. A lakosait a babiloni fogságból történt visszatérésük után úgy említik, mint akik segítettek Jeruzsálem falainak újjáépítésében (Neh3:2). Egy későbbi időszakban Bakchidesz szír tábornok erősítette meg (1Mak9:50), vagy inkább erősítette tovább a korábban is létező erődítményeit, de látszólag nem tett szert nagy fontosságra egészen Nagy Heródes koráig, aki miután elfoglalta és kirabolta, sokkal fenségesebb formában építette újjá és fényes palotát épített fel benne, melyben sokszor megfordult, s végül meg is halt. Kedvelt tartózkodási helyévé vált a fiának is a csodálatos elhelyezkedésének kinézete miatt. A Római Birodalom későbbi szakaszában Palesztina egyik főbb városának számított. Az ország általános elpusztulása annak a birodalomnak a felbomlása folytán okozta a végső pusztulását, s a helyét ma csak kétséges módon jelzi egy Riha nevű nyomorult falucska mindössze 200-300 lakossal. – *a szerk.*

(Hozzá kell tenni, hogy Jerikónak manapság mintegy 25 ezer lakosa van, bár a fogság után a város mintegy 2 km-re épült fel az eredeti helyszínétől. Forrás: Wikipédia. – *a ford.*)

7. fejezet

Józs7:1-9

1. De az Izráel fiai hűtlenül bántak vala a teljesen Istennek szentelt dolgokkal, mert elvön a teljesen Istennek szentelt dolgokból Ákán, Kárminak fia (ki a Zabdi fia, ki a Zéra fia a Júda nemzetségéből); felgerjede azért az Úrnak haragja Izráel fiai ellen.

2. Küldte ugyanis Józsué férfiakat Jérikhóból, Aiba, a mely Bethaven mellett van, Bétheltől napkelet felé, és szóla nékik, mondván: Menjetek fel és kémleljétek ki azt a földet. És felmenének a férfiak és kikémlelék Ait.

3. Majd visszatérének Józsuéhoz, és mondának néki: Ne menjen fel az egész nép; mintegy kétezer férfi, vagy mintegy háromezer férfi menjen fel, és megverik Ait.⁶⁷ Ne fáraszd oda az egész népet, hiszen kevesen vannak azok!

4. Felméne azért oda a népből mintegy háromezer férfi; de elfutának Ai férfiai elől.

5. És megölének közülök Ai férfiai mintegy harminczhat férfit, és üldözék őket a kaputól kezdve egész Sébarimig, és levágták őket a lejtőn. Azért megolvada a népnek szíve, és lón olyaná, mint a víz.

6. Józsué pedig megszagatá az ő ruháit, és földre borula arczczal az Úrnak ládája előtt mind estvéig, ő és Izráel vénei, és port hintének a fejökre.

7. És monda Józsué: Ah Uram Istenem! Miért is hozád által ezt a népet a Jordánon, hogyha az Emoreus kezébe adsz minket, hogy elveszítsen? Vajha úgy akartuk volna, hogy maradtunk volna túl a Jordánon!

8. Óh Uram! mit mondjak, miután meghátrált Izráel az ő ellenségei előtt!

9. Ha meghallják a Kananeusok és e földnek minden lakói, és ellenünk fordulnak, és kiirtják nevünket e földről: mit cselekszel majd a te nagy nevedért?

1. *De az Izráel fiai hűtlenül bántak vala stb.* Utalás ez a bűnre, mégpedig valójában egyetlen ember titkos bűnére, akinek a vétke az egész népre szállt. Sőt mi több, a büntetés is sújtott egyeseket, akik pedig ártatlanok voltak. Nagyon megmagyarázhatatlannak tűnik azonban, hogy az egész népet elítéljék egyetlen ember rejtett bűnéért, amiről nem tudtak. Erre azt mondom, hogy nem új dolog, ha egy tag bűnéért az egész test büntetést kap. Ha képtelenek vagyunk is kideríteni az okát, több mint elegendőnek kell lenni a számunkra, hogy a törvénytárs Izrael gyermekeinek lett tulajdonítva, míg a bűn csak egyetlen emberre korlátozódott. De mivel nagyon gyakran megtörténik, hogy azok, akik nem vétkesek, táplálják a felebarátjaik bűneit szemet hunyva azok felett, a gyalázat egy része joggal sújtja azokat, akik a palástolással belekeveredtek partnerként. Emiatt feddi meg Pál (1Kor5:4-6) az összes korinthoszit egyetlen ember egyedi borzalmassága miatt, és mennydörög a gőgjük ellen, amiért dicsekedni merészelték ilyen bélyeggel magukon. Itt azonban könnyű azt a kifogást támasztani, hogy senki sem tudott a lopásról, s nincs helye a közmondásnak, mely szerint, aki engedi a bűn elkövetését, miközben meggátolhatná, az annak elkövetője. Én természetesen elismerem, hogy nem világos, miért tulajdonítatik egyetlen ember bűne az egész népnek, hacsak nem azért, mert korábban nem voltak kellően gondosak a gonosz cselekedetek megbüntetésében, s talán ennek köszönhetően a ténylegesen vétkes személy jelen esetben nagyobb bátorsággal követte el a bűnt. Közismert, hogy a gyomok lopva lopakodnak be, majd gyorsan nőnek és mérges gyümölcsöket teremnek, ha nem szagatjuk ki gyorsan azokat. Az ok azonban, amiért Isten az

⁶⁷ Kálvin latin változata a francia változathoz hasonlóan elhagyja ennek az ígeversnek a záró mondatát: „Ne fáraszd oda az egész népet, hiszen kevesen vannak azok!” A kihagyás, aminek nem jelöli meg az okát, annál is figyelemre méltóbb, mert kétség sem férhet az eredeti mondat hitelességéhez, s a jelentését nagyon pontosan visszaadja nemcsak a Septuaginta, de más változatok is, például Lutheré, amit Kálvin igen jól ismert. – *a szerk.*

egész népet bünteti a titkos lopásért, mélyebb és nehezebben érthető. Ő rendkívüli kinyilatkoztatással akarta emlékeztetni az utódokat arra, hogy egyetlen ember cselekedetei folytán valamennyien vétkeseké válhatnak, s ezzel akarta őket arra ösztökélni, hogy szorgalmasabban ügyeljenek a bűnök megelőzésére. Semmi sem jobb tehát, mint visszafogni az elméinket, amíg meg nem nyílnak a könyvek, amikor a most a sötétségünk miatt homályos isteni ítéletek tökéletesen világosokká nem válnak. Elégedjünk meg azzal, hogy az egész népet beszennyezte egy magánember foltja, mert a Legfőbb Bíró így jelentette ki, Aki előtt illik némáknak maradnunk, mint olyanoknak, akiknek egy napon majd meg kell jelenni az Ő ítélőszéke előtt. Ákán leszármazását a szörnyűség fokozása, sőt mondhatni terjesztése miatt teszi hozzá: mintha pontosan azt mondta volna, hogy ő volt a családja és a nemzetsége szégyene. A történet írója ugyanis egészen Júda törzséig megy vissza. Ebből megtanuljuk, hogy amikor bárki, velünk kapcsolatban álló személy aljas és gonosz módon viselkedik, a bélyeg bizonyos módon ránk is felkerül az ő személyében, hogy megalázkodhassunk. Nem azért történik ez, hogy a gonosz ember egész rokonságát sértegethessük, hanem először is azért, hogy az egész rokonság gondosabban alkalmazza a kölcsönös helyesbítéseket egymással szemben, másodsor pedig, hogy eljussanak annak felismerésére, hogy vagy a saját szemhunyasukért, vagy a saját hibáikért kapják a büntetést.

Nagyobb alkalmat kínált a botrányra, ami alkalmas volt általános riadalmat kelteni, a tény, hogy a bűn Júda törzsében lepleződött le, mely az egész nemzet virága és dicsősége volt. Természetesen Isten bámulatos tanácsvégzésének köszönhető, hogy a kiválóság, mely táplálta a jövőlei uralkodás reménységét, abban a törzsben lakozott. De amikor nagyon közel a kezdetéhez ezt a tisztességet ostoba módon beszennyezte egy ember cselekedete, az a körülmény nem csekély zavart kelthetett a gyenge elmékben. A súlyos büntetés azonban elsöpörte a botrányt, ami egyébként fennmaradhatott volna. S ebből megértjük, hogy amikor alkalom adódik a gonoszoknak az istenkáromlásra, az egyháznak nincs alkalmasabb eszköze a gyalázat eltávolítására, mint példás büntetéssel sújtani a vétkeseket.

2. *Külde ugyanis Józsué férfiakat Jérikhóból* stb. A város elhelyezkedésének megvizsgálása és az összes megközelítési lehetőségének megszemlélése a bölcsesség cselekedete volt, hogy ne hogy elkapkodva, taláalomra, ismeretlen helyeken csapdába essenek. De amikor nem sokkal később az összes erővel el kell indulni, egy kis csapat előre küldése a város bevétele céljából látszólag a katonai ügyesség elárulását jelenti. Így nem furcsa, ha két-háromezer ember a hirtelen kirohanástól pánikba estek és megfutamodtak. S természetesen várható volt az egész testület számára, hogy húsz- vagy harmincezer szétterjedjen minden irányban fosztogató csapatokban. Ehhez hozzátehetjük, hogy még a mézszárlás cselekedete is, még ha nem is tanúsítottak ellenállást, elégséges volt a csapatok kis testületének kifárasztásához. Így tehát amikor a háromezret vagy nagyjából annyit visszavertek, az csak a jogos ellentételezése volt a magabiztosságuknak és a tunyaságuknak. A Szentlélek azonban kijelenti, hogy nem a kis létszám volt a vereség oka, s nem kell azt hibáztatni miatta. A valódi ok Isten titkos tanácsvégzése volt, Aki a haragja jelét akarta adni, de engedte, hogy a létszám kicsiny legyen annak érdekében, hogy a veszteség ne legyen súlyos. S az természetesen a kegyelem ritka megmutatkozása volt, amikor a népet gyengéden, minden nagy vereség nélkül büntette a felrázásukra tekintve, hogy azonnali orvosságot keressenek a bajra. Talán Ai városának lakói sem mertek volna támadást indítani, ha az izraeliták minden erőjükkel felvonultak volna a város ellen. Az Úr tehát utat nyitott az ítéletének, de az mégis úgy módosította, hogy csak a rejtett bünt tárja vele fel, ami alatt a nép egyébként úgy sorvadozhatott volna, mint holmi lassú lefolyású fertőzés alatt.

S bár semmi csodálatos nincsen az izraeliták vereségében, akik előnytelen feltételekkel, alacsonyabban fekvő helyen küzdöttek, az tökéletesen nyilvánvaló volt, hogy a félelem és a bátorságuk hiánya miatt szenvedtek vereséget, még mielőtt közel jutottak volna, mert a hátat fordítással feladták a magasabban fekvő helyet és visszavonultak a völgybe vezető lejtőn. Az

ellenség viszont megmutatta, mennyire teljes mértékben vetették meg őket a magabiztosságuk és a bátorságuk folytán, amivel megpróbálták teljes sebességgel üldözőbe venni a táboruk felé menekülőket. A táborban valóban akkor volt a felbolydulás, hogy minden szív megolvadt. Elismerem, volt okuk a félelemre, amikor oly sok győzelem kivívása után látták, amint ennyire gyalázatos vereséget szenvedtek. Váratlan körülmények között könnyebben összezavarodunk. De a mennyei rettentés volt az, ami jobban kétségbe ejtette őket, mint a harminc ember halála és a háromezer megfutamodása.

6. *Józsú pedig megszagatá az ő ruháit* stb. Bár könnyű volt az elszenvedett vereségért vagy gyalázatért másokra hárítani a felelősséget, és semmiképpen sem illett egy bátor vezetőnek ennyire letörni harminc ember elvesztése miatt, különösen amikor százszor akkorára növelve az erőit, könnyedén visszaverhette volna az erőfeszítésekben kifáradt ellenséget, mégsem ok nélkül érezte Józsú a legmélyebb bánatot, és adott utat a kétségbeeséssel határos érzelmeknek. Azt a gondolatot, mely szerint a hadi események kétségeseek – a gondolatot, ami fenntartja és megeleveníti a veszteseket – nem táplálhatta, mert Isten megígérte nekik, hogy mindig győztesek lesznek. Így amikor a siker nem felelt meg a reményeinek, az egyetlen következtetésre, amire juthatott, hogy azért harcoltak sikertelenül, mert meg lettek fosztva Isten megígért segítségétől. Ennek megfelelően mind ő, mind a vének nemcsak a bánatnak és a keserűségnek adták át magukat, hanem ünnepélyes gyászba is kezdtek, mint a legvégzetesebb események során: megszagatták a ruháikat és port szórtak a fejükre. A bánat kifejezésének ezt a módját a pogányok is használták, de különösen alkalmas volt Isten kegyes imádói között a könyörgésekben az Ő haragjának enyhítése érdekében. A ruhák megszagatása és más kísérő események magukban foglalták a megtérés gyakorlását, amire következtethetünk a kapcsolódó imából, ami ugyanakkor kevert természetű, részben a hit és a kegyesség tiszta lelkülete, részben a szélsőséges felzaklatottság által diktált. Amikor egyenesen Istenhez fordultak és elismerték, hogy az Ő kezében, ami a sebet is ütötte, van az orvosság, a hit befolyásolta őket, de a szélsőséges bánatuk folytán nyilvánvalóan túlléptek az illő határokon. Innen származik a szabadság, amivel felkiáltottak és innen származik a vakmerő kérés is: bárcsak engedte volna Isten, hogy a pusztában maradjunk!⁶⁸

Nem új dolog azonban a kegyes elmék esetében, amikor szent buzgalommal igyekeznek keresni az Istent, hogy elhomályosítsák a hit világosságát az érzelmeik heveségével és türelmetlenségével. S ezen a módon minden ima beszennyeződik, ha az Úr határtalan elnézéssel nem bocsátaná meg azokat és eltörölve minden foltjukat, nem úgy fogadná őket, mint tisztákat. De mégis, miközben így vitatkoznak szabadon, a gondjaikat mégis Istenre vetik. S bár még ennek a nyers őszinteségnek is szüksége van megbocsátásra, mégis sokkal elfogadhatóbb, mint a képmutatók színlelt mértékletessége, akik miközben gondosan megzabolázzák magukat, nehogy bármilyen magabiztos kijelentés hagyja el a szájukat, belsőleg felfuvalkodnak és majdhogynem izzanak a makacsságtól.

Józsú átlépi a mértékletesség határait, amikor kérdőre vonja Istent, miért hozta ki őket a pusztaságból. De még nagyobb türelmetlenséggel jár el, amikor az isteni ígérettel szemben kimondja a fegyelmezetlen kívánságát is: bárcsak soha ne jöttünk volna ki a pusztaságból! Ez az isteni szövetség teljes eltörlését jelentette volna. Mivel azonban a célja az isteni dicsőség fenntartása és támogatása volt, a hevesége, ami egyébként joggal bőszítette volna fel Istent, megbocsátást nyert.

Ebből megtanuljuk, hogy a szentek, amikor jó célok megvalósítására törekednek, gyakorta megbotlanak és elesnek, s ez néha még az imáikban is megtörténik, amikben a hit és az érzelmek az engedelmességre formált tisztaságának kellene különösen megnyilvánulni. Az, hogy Józsú különösen az isteni dicsőséggel törődött, a következő igeversből derül ki, ahol felvállalja annak fenntartását, ami bizonyos módon rá lett bízva. Mit mondjak, kérdezi, amikor

⁶⁸ Franciául: „O que je voudrois que nous eussions prins a plaisir de demeurer au delà du Jordain”, „Ó de szeretném, ha tetszett volna nekünk a Jordánon túl maradni”. – *a szerk.*

majd kifogásolják, hogy a nép hátat fordított? S joggal panaszolja, hogy válasz nélkül maradt, mintha Isten őt tette volna meg a kegyessége tanújának és hírnökének, amikor volt alapja a győzelmek szakadatlan sorozatába vetett reménységnek. Ennek megfelelően, miután a legfennköltebb kifejezésekkel magasztalta fel az isteni mindenhatóságot a rá bízott hivatal beteljesítésében, most szükségessé vélt a számára az események szerencsétlen menete következtében, hogy szégyenletes csendben maradjon. Látjuk tehát, hogy semmi sem izgatja jobban, mint az elhívását ért gyalázat. Nem a saját hírnevével törődik, hanem attól fél, nehogy Isten igazsága kerüljön veszélybe a világ szemében.⁶⁹ Röviden, miután csak Isten rendeletére vitte be a népet Kánaán földjére, most, a bajban Hozzá fordul, mint szerzőhöz és bosszúállóhoz. Mintha ezt mondta volna: mivel Te juttattál ebbe a szorult helyzetbe, s fellépett a veszélye, hogy csalónak lássanak, Neked kell közbelépni és megadni nekem a védekezés eszközeit.

9. *Ha meghallják a Kananeusok és e földnek minden lakói* stb. A félelem másik alapját említi meg. Minden szomszédos nemzet, akiket vagy a megpróbáltatások győztek le, vagy a csodák rettentettek meg, s csendben voltak, most visszanyerik a magabiztosságukat és hirtelen támadást indítanak a nép ellen. Valóban valószínű volt, hogy amiképpen az isteni hatalom összezúzta a lelküket és eltöltötte őket kétségbeeséssel, most úgy mennének bátran a csatába, amint megtudták, hogy Isten ellenségessé vált az izraelitákkal szemben. Ezért fordul Istenhez a jövőbeli veszélyt illetően, könyörögve neki, hogy gyorsan tegyen valamit ellene, mert a kánaániták majd kapva kapnak az alkalmon, akik bár eddig megdermedtek a félelemtől, most agresszíveké válnak és könnyedén megsemmisítik a pánik-sújtotta népet.

Az utolsó mondatból azonban nyilvánvaló, hogy nem pusztán a nép biztonságára gondol, hanem mindenekelőtt az Isten nevének tisztességével törődik, hogy a sértetlen maradjon, és ne tapossa lábbal a gonoszok türelmetlensége, ami bekövetkezne, ha a nép ki lenne vetve az oly gyakran megígért örökségből. Ismerjük a nyelvezetet, amit Maga Isten használt, amiképpen fel van jegyezve Mózes énekében (5Móz32:26-27): „Elfuvom őket, eltörlöm emlékezeteket az emberek közül. Ha nem tartanék az ellenség bosszantásától, hogy szorongatóik a dolgot félremagyarázzák, és hogy ezt mondják: A mi kezünk a hatalmas, és nem az Úr cselekedte mind ezt!” Magától a dologtól akar tehát most Józsué örökre mentesülni, amiről Isten is azt mondta emberi módon szólva, hogy fél. Ellenkező esetben az ellenség, örömmámorban úszva a nép veresége miatt, pökhendivé válik és Maga Isten felett fog dicsekedni.

Józs7:10-18

10. És monda az Úr Józsuénak: Kelj fel! Miért is borulsz te arczra?

11. Vétkezett Izráel, és általhágták szövetségemet is, a melyet rendeltem nékik, mert elvettek a teljesen nékem szentelt dolgokból is, és loptak is és hazudtak is, és edényeik közé is dugdostak.

12. Ezért nem bírtak megállni Izráel fiai az ő ellenségeik előtt, hátat fordítottak ellenségeiknek,⁷⁰ mert átkozottakká lettek. Nem leszek többé veletek, ha ki nem vesztitek magatok közül azt a nékem szentelt dolgot.

⁶⁹ Franciául: „Soit revoquee en doute, ou moins estimee devant le monde”, „Megkérdőjeleződjön, vagy kisebb megbecsülésnek örvendjen a világ előtt”. – *a szerk.*

⁷⁰ Az angol változat múlt időbe teszi az igét, s a „hátat fordítottak” kifejezéssel fordít. Kálvin „vertent cervicem”, „el fogják fordítani a nyakukat” kifejezése, ami a kifejezést nem a már lezajlottak kijelentésévé, hanem a még bekövetkezendők kihirdetésévé teszi, közelebb áll az eredetihez és a Septuaginta is megerősíti, ami a *αυχενα υποστρεψουσις* kifejezést használja. Luther még hozzá is járul a kifejezés erejéhez, ezt mondván: „muffen ihren Feinven ven Rüden fehren”, „hátat kell fordítaniuk az ellenségeiknek”. Kálvin írásjel használata ugyanennél a versnél sajátos. Vesszőt téve az ellenségek után elkülöníti a „quia sunt in anathema” szakaszt az elő mondattól és a második részévé teszi, amit ennek megfelelően így olvas: „Mert átok alatt állnak (elvtették az átkozott dolgot). Én többé nem megyek veletek.” stb. – *a szerk.*

13. Kelj fel, és tisztítsd meg a népet, és mondjad: Tisztítsátok meg magatokat holnapra, mert ezt mondá az Úr, Izráelnek Istene: Istennek szentelt dolog van közötted, Izráel! Nem állhatsz meg a te ellenségeid előtt, míg el nem távolítjátok közületek az Istennek szentelt dolgot.

14. Azért jőjjetek elő reggel nemzetségeitek szerint; a nemzetség pedig, a melyet bűnösnek jelent az Úr, jőjjön elő családonként; a család pedig, a melyet bűnösnek jelent az Úr, jőjjön elő házanként, a ház pedig, a melyet bűnösnek jelent az Úr, jőjjön elő férfianként.

15. És léssen, hogy a ki az Istennek szentelt dologban bűnösnek találtatik, tűzzel égettessék meg, ő és mindene, a mije van, mivelhogy megszegte az Úrnak szövetségét, és mivel alávaló dolgot cselekedett Izráelben.

16. Felkele azért Józsué és jó reggel előállítá Izráelt az ő nemzetségei szerint, és bűnösnek jelenteték a Júda nemzetsége.

17. Ekkor előállítá a Júda családait, és bűnösnek jelenteték a Zéra családja; azután előállítá a Zéra családját férfianként, és bűnösnek jelenteték a Zabdi háza.

18. És előállítá az ő házát férfianként, és bűnösnek találtaték Ákán, Kárminak fia, a ki Zabdi fia, a ki a Júda nemzetségéből való Zérának fia.

10. *És monda az Úr Józsuénak stb.* Isten nem teljesen azért feddi meg Józsuét, amiért a földre borul és siratja a nép vereségét, mert a bocsánat elnyerésének igazi módja Istentől a leborulás és könyörgés Előtte, hanem mert átadja magát a szélsőséges bánkódásnak. A feddést azonban inkább a jövőre, semmint a múltra kell vonatkoztatni, mert azt mondja neki, hogy vessen véget a jajveszékelésének. Mintha azt mondta volna, hogy már túl hosszú időn át feküdt a földön, s most minden tétlenséggel fel kell hagyni, mivel más orvosságra van szükség. Először azonban megmutatja a bajok forrását, majd utána írja elő az orvoslás módját. Tájékoztatja tehát arról, hogy a csata kimenetele azért volt katasztrofális, mert sértette Őt a nép gonoszága, ezért felhagyott a védelmükkel.

Korábban már magyaráztuk, hogy az egyetlen ember által elkövetett szentségtörés miért szállt át mindenkire: mert bár a maguk vagy mások szemében nem voltak vétkesek, Isten ítéletének azonban, ami ugyanazon ítélet alá vonta mindannyiukat, megvoltak a rejtett okai, melyeket talán törvényes lehet józanul megvizsgálni, de mégsem törvényes tapintatlan kíváncsisággal kutatni. Ugyanakkor az irgalmasság ritka példáját látjuk abban a tényben, hogy miközben az ítélet szóban mindenkire kiterjed, a tényleges büntetés csak egy családot sújtott, amelyik ténylegesen beszennyeződött a bűntől. Ami ez után következik, az azt hivatott megmutatni, hogy milyen borzalmas volt ez a bűn, s ennek megfelelően a ׀ kötőszó sem hangsúlytalanul ismétlődik, mert egyébként enyhíthették volna a szörnyűségét. Ezért amikor azt mondja, hogy megszegték a szövetséget *is*, az azt jelenti, hogy nem csekély mértékben vétkeztek. A szövetség megnevezést arra a tiltásra vonatkoztatja, amit, mint láttuk, korábban adott, mert kölcsönös kikötést tettek az egész föld zsákmányának átadására az izraelitáknak, amennyiben Ő megkapja az első zengéket. Itt tehát nem az általános szövetségre utal, hanem azt panasolja, hogy becsapták azzal, ami konkrétan félretétetett. S rögtön utána magyarázatképpen teszi hozzá, hogy elvettek a Neki szentelt dolgokból, s ez szentségtörés volt, mert abból loptak, amit a sajátjának nyilvánított. A *hazuđtak* kifejezés itt sok más igeszakaszhoz hasonlóan a táplált reménység meghiúsulását vagy a megtévesztést jelenti. Az utolsó említett dolgot, ami első ránézésre apróságnak tűnhet, nem ok nélkül szögezi le a vétek koronájaként, nevezetesen, hogy a tiltott dolgot a saját holmijaik közé rejtették. Az egyébként amúgy nem teljesen gonosz embereket is megkísérti néha a nyereségvágy, de a dolgok elrejtésével és más holmik közé dugásával a makacsabb kitartásra utal gonoszság cselekvésében, mert az illető kimutatja, hogy semmi lelkiismeretfurdalása sincs. A 12. vers utolsó részében az anatómia szót

a megátkozás más értelmében használja, mert az ellopott arany miatt váltak átkozottakká Izrael gyermekei és jutottak majdnem végromlásra.

13. *Kelj fel, és tisztítsd meg a népet* stb. Noha a *שדק* szónak kiterjedtebb a jelentése, mivel azonban a szóban forgó téma a nép engesztelése, nekem kétségem sem fér ahhoz, hogy a megtisztulás formális rítusára utal. Azok tehát, akik általánosan fordítják *felkészülni* értelemben, véleményem szerint nem adják vissza a jelentésének teljes erejét. Sőt, mivel most bizonyos módon az Isten jelenlétébe kerültek, szükség volt a megtisztulásra, nehogy még szennyesen jöjjenek oda. Azt is meg kell jegyezni a megtisztulás módját illetően, hogy Józsué a jogi megtisztulást adja a nép tudtára. S bár maga a ceremónia önmagában lehet csekély jelentőségű, erőteljesen hajlamos volt felrázni a bárdolatlan népet. A külső áldozatnak a lelki tisztaságra kellett irányítania a gondolataikat, miközben a tartózkodásuk az amúgy törvényes dolgoktól emlékeztette őket a megkövetelt nagyon magas és mocsoktalan tisztaságra. S előzetes figyelmeztetést kaptak arról, ami majd megtörténik, hogy mindegyikük még gondosabb legyen az önvizsgálatban. Sőt, az Úr lépésről lépésre halad előre, mintha időtartamokat biztosított volna a megtérésre. mert semmi más okot nem lehetett elképzelni a leereszkedésre a törzstől a családig, majd egészen egyetlen emberig.

Mindebben látjuk Ákán szörnyüségese kábultságát. Talán a szégyentől elborítva kettőzi meg a pökhendiségét és van mersze sértegetni az Alkotóját is. Hiszen miért nem lép elő és vallja meg a bűnét, amikor látja, hogy lelepleződött, ahelyett, hogy kitartana az ellenszegülésben, amíg akarata ellenére vonják elő? De ilyen a jogos büntetése azoknak, akik megengedik, hogy az ördög megvakítsa őket. Akkor, amikor először a törzse, majd a családja lett kiválasztva, világosan látta, hogy Isten keze ösztökéli és fogja őt erősen: miért nem lép hát előre és önkéntes megadással miért nem enyhíti a büntetést? Úgy tűnik tehát, hogy miután megkeményedett a gonoszságában, az értelmét és minden érzékszervét megigézte az ördög.

Noha Isten nem hoz minden vétkes cselekedetet azonnal napvilágra, s nem alkalmaz mindig sorsvetést ebből a célból, ezzel a példával mégis azt tanította nekünk, hogy semmi sincs annyira elrejtve, hogy a maga idejében ne lepleződne le. A kiderülés módja valóban eltérő lesz, de vegye fontolóra mindenki a saját maga számára, hogy azok a dolgok, amelyek akár az egész világ előtt rejtve maradnak, sincsenek elrejtve Isten előtt, s ezek nyilvánosságra hozatala csakis az Ő jótetszésétől függ. Mert jóllehet a bűn tűnhet alvónak, mégis ébren van az ajtó előtt, és addig ostromolja a nyomorult embert, amíg a hatalmába nem keríti és romba nem dönti őt.

Józs7:19-26

19. Monda azért Józsué Ákának: Fiam, adj dicsőséget, kérlek, az Úrnak, Izráel Istenének, és tégy néki vallást, és add tudtomra, kérlek, nekem, mit cselekedtél, és el ne titkoljad tőlem!

20. Ákán pedig felele Józsuének, és monda: Bizony én vétkeztem az Úr ellen, Izráel Istene ellen, és ezt s ezt cselekedtem!

21. Láték ugyanis a zsákmány közt egy jó babiloni köntöst, kétszáz siklus ezüstöt és egy arany vesszőt, a melynek súlya ötven siklus vala, és megkivántam ezeket, és elvevém ezeket, és ímé elrejtve vannak a földben, a sátoromnak közepében, az ezüst pedig alatta van.

22. Ekkor követeket küldé Józsué s ezek a sátorba futának, és ímé, elrejtve vala az az ő sátorában, és az ezüst is alatta vala.

23. Kivivék azért azokat a sátor közepéből, és vivék Józsuéhez és Izráelnek minden fiához, és lerakák azokat az Úr előtt.

24. Józsué pedig fogá Ákánt, a Zéra fiát, az ezüstöt, a köntöst és az aranyvesszőt, az ő fiait és leányait, az ő ökreit, szamarait és juhait, sátorát és mindent, a mije vala, és vele lévén az egész Izráel is, vivék azokat Akor völgyébe.

25. És monda Józsué: Miért rontottál meg minket? Rontson meg téged e napon az Úr! És elborítá őt egész Izráel kövekkel, és megégeték őket tűzzel, miután megkövezték vala őket.

26. És nagy kőhalmot rakának feléje; megvan mind e napig. És megszűnék az Úr haragjának gerjedezése. Ezért nevezik ezt a helyet Akor völgyének mind e napig.

19. *Monda azért Józsué Ákának* stb. Bár csak a sorsvetés által, ami tűnhet teljességgel véletlenszerűnek, Ákánt mégis elkapták. Mégis, mivel Isten kijelentette, hogy mintegy ujjal mutat majd rá a bűnösre, Józsué minden kétséget kizáróan kikérdezi, s mikor lelepleződik, arra ösztökéli Ákánt, hogy vallja meg a bűnt. Valószínű, hogy ez volt a szokásos eskütételi forma, ahogyan azt a Jn9:24-ben is olvassuk, ahol az írástudók és a papok ugyanezeket a szavakat használják a vak ember megesketésénél, akit a Megváltó gyógyított meg, hogy válaszoljon a csodával kapcsolatosan. De speciális oka volt annak, amiért Józsué arra biztatta Ákánt, hogy adjon dicsőséget Istennek: mert tagadással vagy mellébeszéléssel csorbíthatta volna az ítélet hitelességét. A dolog sorsvetés által már eldőlt. Józsué tehát egyszerűen csak azt parancsolja neki, hogy vesse alá magát az isteni ítéletnek és ne súlyosbítsa a bűnt hiábavaló tagadással.

Fíának nevezi, de nem gúnyosan, se nem képmutató módon, hanem igazán és őszintén jelenti ki, hogy úgy érez iránta, aki már halálra lett ítéelve, mint egy atya. Ebből a példából azt tanulják meg a bírók, hogy miközben a bűnöket büntetik, úgy kell mérsékelniük a szigorúságukat, hogy ne tegyék félre az emberiesség érzéseit. Másrészt anélkül kell könyörületességeknek lenniük, hogy figyelmetlenek vagy hanyagok lennének. Röviden, mintha a szüleik lennének az elítélteknek, nem helyettesítve az indokolatlan lágyságot a jog szigorával. Sokan hízogó kedvességgel teszik elővigyázatlanokká a nyomorult bűnösöket, azt színlelve, hogy meg akarnak nekik bocsátani, majd miután kicsikarták a vallomást, hirtelen hozzák rájuk az ítéletvégrehajtót, miközben a büntetlenség reménységével kecsgetetik őket. De Józsué, megelégedve a bűnös beidézésével Isten ítélőszéke elé, egyáltalán nem kecsgeteti őt a megbocsátás hiú reménységével, s így szabadabban kimondja az Isten által kiszabott ítéletet.

20. *Ákán pedig felele Józsuénak* stb. Miután most lesújtotta a megdöbbenés, nem keres kibúvót, nem mentegeti a bűnét és nem is igyekszik semmiféle színezetet adni annak, hanem inkább nyíltan részletezi az egész dolgot. Így Isten szent neve hatékonyabb volt a vallomás kicsikarásában, mint lett volna bármiféle kínvallatással. De az így mutatott egyszerűség Ákán részéről nem a megtérés biztos jele volt, mert a félelemtől elborítva nyíltan kibeszélte, amit szeretett volna eltitkolni. S nem új dolog ez a gonoszoknál, miután egy ideig menekülni igyekeztek, sőt még meg is keményedtek a bűnben, hogy önként tanúbizonyságot tesznek önmaguk ellen: tulajdonképpen nem saját maguktól, hanem mert Isten vonja elő őket az akaratok ellenére s kergeti őket bizonyos módon hanyatt-homlok előre. Az itt adott nyílt válasz elítéli sokak képmutatását, akik a kifogásaikkal igyekeznek elhomályosítani a tiszta világosságot. A kifejezés hangsúlyos: ezt és ezt cselekedtem, s ez azt jelenti, hogy a tevékenység minden részét konkrétan és sorjában elmagyarázta. S nemcsak elismeri a cselekedetet, de megtagadva minden védekezést és elvetve minden ürügyet önmagát ítéli el a szörnyűség vonatkozásában. Vétkeztem, mondja: ezt nem mondaná, ha nem lenne tudatában a szentségtörésnek, s ebből kiderül, hogy nem hivatkozott tévedésre vagy meggondolatlanságra.

22. *Ekkor követeket küldé Józsué* stb. Noha nem páratlan a követeknek azzal bizonyítaniuk az engedelmisségüket, hogy futnak és sietnek, az itt említett sietség megmutatja, mennyire mindenkinek a szándékában állt az engesztelés munkájának a lehető leggyorsabb elvégzése, mivel a legnagyobb aggodalom töltötte el őket a zord kijelentés hallatán: nem leszek veletek, amíg ki nem tisztítjátok magatok közül az átkot. Ezért gyorsan futottak, s nemcsak Józsué parancsának végrehajtása végett, hanem sokkal inkább az Urat kiengesztelendő. A lopva elvitt dolgok, amikor a szemük elé tárultak, több mint elégséges módon magyarázták meg a gyalázat okát, valamint az általuk elszenvedett vereséget.

Azt olvastuk, hogy hátat fordítottak az ellenségnek, mert beszennyeződtek az átkozott dologtól, s meg lettek fosztva Isten megszokott támogatásától. Az ellopott tárgyak látványából most könnyű arra következtetni, hogy az Úr joggal vált az ellenségükké. Ugyanakkor emlékezteti őket arra, mekkora fontosságot tulajdonított az Úr a Kánaán egész földje első zsengeinek mocsoktalan állapotban történő átadásának annak érdekében, hogy az Ő nagylelkűsége soha ki ne töröldjön az emlékezetükből. Azt is megtanulták, hogy miközben Isten tudása behatol a legmélyebb zugokba is, teljességgel hiábavaló rejtegetéseket alkalmazni a kitérésre az Ő ítélete elől.⁷¹

24. *Józsué... és vele lévén az egész Izráel is* stb. Ákánt két okból vezették ki a táborból. Egyrészt, hogy az ne mocskolódjon és szennyeződjön be a kivégzéstől (mivel Isten mindig is megkövetelte, hogy az emberiség valamicske nyoma maradjon meg még a törvényes büntetések kiszabásakor is), másrészt, hogy ne maradjon mocsok a nép között. Megszokott dolog volt a táboron kívül kiszabni a büntetést, hogy a nép nagyobb utálattal viseltessen a vérontás iránt. Most azonban egy rothadt tagot vágnak ki a testből, s a tábor megtisztul a szennyezéstől. Látjuk, hogy az esemény emlékezetessé vált, mert ez adott nevet a helynek.

Ha bárkit zavar vagy sért a büntetés súlyossága, mindig vissza kell térnie oda, hogy bár az értelmünk nem feltétlenül ért egyet Isten ítéleteivel, mégis meg kell zaboláznunk az önteltségünket a kegyes mértékletesség és józanság zablájával, s nem utasíthatunk el mindent, ami nem tetszik nekünk. Nyersnek, sőt barbárnak és embertelennek tűnhet, hogy fiatal gyerekeket hurcolnak a kegyetlen kivégzésre, majd megkövezik és eltemetik őket. Az, hogy az oktalan állatokkal is hasonlóképpen kell bánni, nem annyira furcsa, mivel ők az emberek kedvéért teremttettek, így joggal osztoznak a tulajdonosaik sorsában. Miden tehát, amivel Ákán korábban rendelkezett, elpusztult, mint tartozék, de mégis kegyetlen bosszúállásnak tűnik megkövezni és elégetni a gyermekeket az atyjuk bűnéért, s Isten itt nyilvános büntetést szab ki a gyermekekre a szüleik miatt azzal ellentétben, amit Ezékielnél olvasunk. De miképpen van az, hogy Ő nem semmisít meg egyetlen ártatlant sem és a gyermekeken látogatja meg az atyák bűneit, röviden elmagyaráztam, amikor beszéltem Jerikó városának közös megsemmisítéséről és a válogatás nélküli mészárlásról az életkora való tekintet nélkül. A csecsemőket és a gyermekeket, akik kard által vesztek el, méltatlan mészárlásként siratjuk, mert nem volt látható vétkük, de ha fontolóra vesszük, mennyivel mélyebbre képes hatolni az isteni értelem az emberinél, akkor inkább belenyugszunk az Ő döntésébe, semhogy a szakadékba taszítsuk magunkat, utat engedve az önteltségnek és a féktelen gögnek. Természetesen nem az engesztelhetetlen gyűlöletnek volt köszönhető, hogy Ákán fiait irgalmatlanul lemészárolták. Ők nemcsak Isten kezének teremtményei voltak, de a körülmételéssel az örökbefogadás eltéveszthetetlen jele is bele lett vésve a testükbe, ám Ő mégis halálra ítéli őket. Mi más marad hát itt a számunkra, mint a gyengeségünk elismerése, és önmagunk alávetése az Ő felfoghatatlan tanácsvégzésének? Lehet, hogy a halál orvosságnak bizonyult a számukra. Ha azonban elvetettek voltak, az ítélet nem lehetett elhamarkodott.⁷²

⁷¹ Franciául: „C'est folie de chercher couverture et deguisement pour eschapper son jugement et l'abuser”, „Ostobaság leplet és álruhát keresni azért, hogy elkerüljük az Ő ítéletét és becsapjuk Őt.” – *a szerk.*

⁷² Ezek a bámulatos megjegyzések nagyon alkalmasak minden tárgyilagos elme kielégítésére, s nemcsak ennek a nagyon figyelemre méltó kivégzésnek a természetét, de a hasznosságát és a szigorú igazságosságát illetően is, függetlenül az elismert szigorúságától. Egyes magyarázók azonban továbbra is elégedetlenkedve igyekeznek a saját nézeteikkel összhangba hozni a dolgot, így megpróbálják annak egyes részeit félremagyarázni az aprólékos és erőltetett kritika segítségével. De nem túl sikeresnek látva ezt a folyamatot, rendkívüli találgatásokkal igyekeznek azt alátámasztani. Először is, a kritikát illetően azt mondják, hogy az utasításokban, amiket az Úr ad Józsuének (Józs7:10-15), Józsué nem kap engedélyt bárki halálra ítélésére, csak akit tényleges bűnelkövetőnek talál. Amikor a 15. vers „ő és mindene, a mije van” szavait idézik ezzel a nézettel szemben, a válasz az, hogy a kifejezések nem szükségeszerűen jelentenek többet, mint magát az embert, a barmait és más tulajdonát, ezért úgymond nem biztos, hogy beleértendő a családja, vagy azok a személyek, akik a háztartását alkották. A másik, még szélsőségesebb kritika aligha szolgálna rá bármi figyelemre, ha nem a kiváló Grotiustól kapott volna támogatást, aki azt állítja, hogy Ákán volt az egyetlen, aki elszenvedte a halált, mert a gyermekeit elvitték

Hozzátehetjük, hogy az életet, amit Isten adott, el is veheti, amikor csak tetszik Neki s nemcsak betegséggel, hanem bármi más módon is. Egy vadállat elragad egy csecsemőt és darabokra tépi. Egy kígyó a mérgező marásával öli meg a másikat. Egy egyik vízbe esik, a másik tűzbe, megint másra ráfekszik a nővér, a negyediket egy lehulló kő üti agyon, sőt egyesek még csak a szemüket sem nyithatják ki a világosságra. Biztos, hogy e halálok közül egy sem történt Isten akarata ellenére. De ki merészelné az Ő eljárását ebben a vonatkozásban megkérdőjelezni? S ha bárki olyan örült lenne, hogy megtenné, mit nyerne vele? Nekünk valóban azt kell vallanunk, hogy az Ő parancsára senki sem pusztul el, csak akit Ő adott halálra. Ákán ökreinek, szamarainak és juhainak felsorolásából arra következtetünk, hogy kellőképpen gazdag volt, ezért nem a szegénység készítette a bűnre. A csillapíthatatlan kapzsisága bizonyítékának kell hát tulajdonítani, hogy mohón megkívánta az ellopott tárgyakat, nem használati, hanem a luxus céljából.

25. *És monda Józsué* stb. A szidalom szélsőségesen nyersnek tűnik: mintha az lett volna a célja, hogy dühöngő örütségbe kergesse a nyomorult embert, amikor pedig inkább a türelemre kellett volna buzdítania. Nincs kétségem felőle, hogy a nép kedvéért beszélt így, hogy hasznos példát mutasson mindenkinek, s ezért arra következtetek, hogy nem akarta kétségbeesésbe taszítani Ákánt, csak meg akarta mutatni a személyében, milyen fájdalmas bűn Isten egyházának a megsértése. Lehet azonban, hogy a gőgös Ákán azt panaszkolta, hogy az elégtételét, amivel azt hitte, hogy kellőképpen sikerült felmentenie magát, nem fogadták el,⁷³ és Józsué a makacosságának helyesbítése vagy megtörése érdekében mennydörög ellene ennyire keserűen. A kérdés azt látszik sugallani, hogy vitatkozott, és amikor Istenhez, mint bíróhoz folyamodott, látszólag elhallgattatta a csökönyös embert. A megkövezés az egész nép által a megvetés általános jele volt, amivel kijelentették, hogy nem osztoznak a bűmben, amit így megbosszultak, s amire undorral tekintettek. A kövek felhalmozása részben emlékeztül szolgált az utódok számára, részben pedig azt volt hivatott megakadályozni, hogy bárki aranyat vagy ezüstöt szedegessen a helyszínen, ha az őrizet nélkül marad. Mert bár az Úr korábban elrendelte, hogy Jerikó aranyát Neki kínálják fel, mégsem engedné meg, hogy a szentélyét lopott holmikkal szennyezzék be.

a kivégzés helyéről, s az igevers, melyben ezt olvassuk: „És elborítá őt egész Izráel kövekkel, és megégették őket tüzzel” ő úgy magyarázza, hogy csak Ákánt kövezték meg, s égették el a holttestét, a barmait és a személyes tárgyait. Ezek a kritika ama példái, amiket ez az eseménysorozat hívott életre, s majdnem sértés lenne az olvasó számára ezek komoly cáfolatának a közreadása. A feltevések, amikre utaltunk, ugyanúgy különcök. Ezek egyike A Bibliai Irodalom Enciklopédiájában olvasható Ákán címszó alatt, s mivel úgy tűnik, a szerző maga koholta, és nagyra is van a koholmányával, helyesnek tűnik a saját tulajdon szavaival közreadni: „Azt a feltevést részesítjük előnyben, hogy őket (Ákán családjának tagjait) a válogatás nélküli nép bosszúállás ösztönzésére vonták bele az ítéletbe, amire a zsidó nép mindig is rendkívül hajlamos volt, s amit Józsué ebben az esetben semmiféle olyan hatalommal sem tudott megzabolázni, amilyet az adott körülmények között képes volt gyakorolni.” – *a szerk.*

⁷³ Franciául: „Combien qu’il se peut faire, qu’Achan estant fier se soit plaint de ce qu’on ne se contentoit pas de la reparation, et payement qu’il avoit fait, par lequel il pensoit s’estre bien acquitte, et avoir grand devoir”, „Bár lehetséges, hogy Ákán azt panaszkolta, hogy nem elégedett meg a jóvátétellel és a fizetéssel, amit ő ajánlott fel, s amiről azt gondolta, hogy jól felmentette vele magát és nagy kötelességnek tett vele eleget.” – *a szerk.*

8. fejezet

Józs8:1-29

1. És monda az Úr Józsuénak: Ne félj és ne rettegj! Vedd magadhoz mind a fegyverfogható népet, és kelj fel és menj fel Aiba, meglásd: kezedbe adom Ainak királyát és az ő népét, városát és földét.

2. Úgy cselekedjél Aival és az ő királyával, a mint cselekedtél Jérikhóval és az ő királyával; de zsákmányolni valóját és barmait magatoknak zsákmányolhatjátok! Vess lest a városnak, annak háta megett!

3. Felkele azért Józsué és az egész fegyverfogható nép, hogy felmenjenek Aiba, és kiválaszta Józsué harmincezer erős férfiút és elküldé őket éjjel.

4. És parancsola nekik, mondván: Vigyázzatok! Ti lest vettek a városnak, a város háta megett; igen messzire ne menjetek a várostól, és mindnyájan készen legyetek!

5. Én pedig és az egész nép, a mely velem van, megközelítjük a várost. És ha kijönnek ellenünk, mint először, akkor megfutamodunk előttök.

6. És utánunk jönnek, mígnem elszakasztjuk őket a várostól, mert azt fogják mondani: Futnak előlünk, mint először. És a míg futunk előttök,

7. Ti támadjatok elő a leshelyből, és foglaljátok el a várost, mert az Úr, a ti Istenetek adja azt a ti kezetekbe.

8. És ha majd beveszitek a várost, gyújtsátok fel a várost tűzzel. Az Úrnak szava szerint cselekedjete, vigyázzatok, megparancsoltam néktek!

9. Elküldé azért őket Józsué, és elmenének a leshelyre, és megszállának Béthel és Ai között, Aitól napnyugat felé; Józsué pedig ez éjszakán a nép között hála.

10. És felkele Józsué, jó reggel, és megszemlélé a népet, és felméne ő és Izráelnek vénei a nép előtt Aiba.

11. És felméne a fegyverfogható nép is mind, a mely vele vala, és elközelítének és jutának a város elé, és táborba szállának Aitól északra, a völgy pedig köztök és Ai közt vala.

12. És vón mintegy ötezer férfiút, és lesbe állítá őket Béthel és Ai között a városnak nyugati részén.

13. Így állíták fel a népet, az egész tábor, a mely Aitól észak felé, utócsapatja pedig a várostól napnyugot felé vala. Józsué pedig beméne ez éjszakán a völgynek közepébe.

14. És lőn, hogy mikor meglátta vala Ainak királya, sietve felkelének, és kijövének a város férfiai Izráel ellen a harcra; ő és egész népe a megszabott helyre, a síkság elejére, mert nem tudja vala, hogy lest vetének neki a város háta mögött.

15. Józsué pedig és az egész Izráel mintha megverettek volna előttök futnak vala a puszta felé vivő úton.

16. És felriasztaték az egész nép, a mely a városban vala, hogy üldözze őket. És üldözék Józsuét, és elszakadának a várostól.

17. És nem marada ember Aiban, sem Béthelben, a ki nem jött volna Izráel után, és ott hagyák a várost kinyitva, és üldözék Izráelt.

18. Az Úr pedig monda Józsuénak: Emeld fel a kopját, a mely kezedben van, Ai felé, mert kezedbe adom azt. És felemelé Józsué a kopját, a mely kezében vala, a város felé.

19. A lesben levők pedig nagy hamarsággal felkelének helyökről, és a mint felemelte vala kezét, futásnak eredének, és bemenének a városba, és bevéék azt, és nagy hamarsággal tűzbe boríták a várost.

20. Ai férfiai pedig hátratekintének, és láták, hogy ímé a városnak füstje felszáll vala az ég felé, és hogy nincsen módjukban imide vagy amoda elfutni, mert a nép, a mely fut vala a pusztának, visszafordul vala az üldöző felé.

21. Józsué ugyanis és az egész Izráel látták vala, hogy a lesben levők bevették a várost, és hogy a városnak füstje felszállott vala: visszafordulának azért és vágák Ainak férfiai.

22. Amazok pedig a városból jövének ki ellenök, és így közben valának Izráelnek: ezek innen, amazok meg amonnan, és vágák őket mindaddig, a míg egy sem marada közülök élve, vagy a ki elszaladt volna.

23. Ainak királyát is elfogák élve, és elvivék őt Józsué elé.

24. Mikor pedig leöldöse Izráel Ainak minden lakosát a mezőn, a pusztában, a hol üldözték vala őket, és mikor mindnyájan elhullottak vala az utolsóig fegyver éle alatt: visszafordula az egész Izráel Ai ellen, és vágá azt fegyver élével.

25. Mindazok pedig, a kik e napon elhullottak, férfiak és asszonyok együtt, tizenkét ezeren valának; Ainak minden embere.

26. Józsué ugyanis nem voná vissza a kezét, a melyet a kopjával együtt felemelt vala, míglen megölék Ainak minden lakosát.

27. A barmot azonban és a mi zsákmányolni valója volt ennek a városnak, magának zsákmányolá el Izráel az Úr rendelete szerint. A mint utasította vala Józsuét.

28. Ait pedig felgyújtatá Józsué és tevé örökkévaló kőhalommá, pusztassággá mind e napig.

29. Ainak királyát pedig felakasztá fára és ott vala estvéig; de naplementekor parancsolt Józsué, és levevék annak holttestét a fáról, és veték a város kapujának bejáratához, és nagy rakás követ hordának fölébe, mind e napig.

1. *És monda az Úr Józsuénak* stb. Nagyon fontos volt mind Józsuénak, mind az egész népnek újra nekibátorodni, hogy magabiztosan készülhessenek Ai város ostromára, amitől nemrég veszteséggel és nagyobb gyalázattal verték vissza őket. Isten tehát, hogy nagyobb elszántságra serkentse őket, megígéri, hogy nekik fogja adni a várost. Ugyanerre tekintette parancsolja meg nekik, hogy inkább cselvetéssel, mintsem nyíl hadakozással küzdjenek, csalogassák ki az ellenséget, s válasszanak egy titkos helyet, ahol meglepetésszerűen rajtuk üthetnek. Néhány ezret minden nehézség nélkül leverhet egy nagy sereg, ami hirtelen és váratlanul támad a városra. De amint azt korábban láttuk, hogy mindenki szíve megolvadt, Isten megtámogatta a gyengeségüket, nem rakva rájuk nagyobb terhet annál, amit képesek voltak elhordozni, míg fel nem épültek a szélsőséges pánikból és képesekké nem váltak fürgén végrehajtani az Ő parancsait.

Valóban igaz, hogy most a saját erőfeszítéseiket használta, részben azért, hogy ne mindig a csodákra várjanak, közben átadva magukat a lustaságnak, részben pedig azért, mert a különböző és nem egyforma cselekvésmódokban felismerhették, hogy az Ő hatalma ugyanaz. De ügyelnünk kell arra, hogy ne feledkezzünk meg a különleges okról, nevezetesen, hogy még nem épültek fel a félelmükből, ezért aligha lehetett volna őket rávenni a nyílt összecsapásra, ha nem látták volna, hogy a cselvetést kiegészítő segítségként alkalmazzák. A legelső azonban az ígéret: Ne félj, mert én a kezedbe adtam. Noha ezt szavakban Józsuának mondta, mégis közösen az egész népnek szólt, mert az volt a legszükségesebb, hogy mindenki megszabaduljon az aggodalomtól és új magabiztosságra tegyen szert. A parancs a város felégetésére Jerikóhoz hasonlóan látszólag engedmény a közös érzelmek iránt, mert az így megállt bosszú a gyalázatuk eltörlését szolgálta. Ugyanakkor a zsákmányt is meghagyta nekik a győzelem jutalmául, hogy szívesebben vessék bele magukat a hadjáratba.

13. *Józsué pedig beméne ez éjszakán* stb. Nem valószínű, hogy mindenkit kihívtak a táborból, hanem azokból állították össze a hadsereget, akik jobban hozzászórtak a

hadakozáshoz. S hogy elég nagy volt a létszámuk, az kiderül abból, amikor ötezer embert választ ki a lesben álláshoz. Először látszólag harmincötezret soroznak be, de a szöveggörnyezetből világos, hogy a létszám nem volt ennyire hatalmas. Én inkább úgy vélem, hogy a harmincezret a nyílt küzdelembe vezette, s ötezret különített el a leshez. Józsué siet végrehajtani a rá bízott feladatot, reggel indítva a hadjáratot, és ebben a sietségben látjuk, mennyire hatékonyan bizonyult az ígélet. Ha nem lett volna megszabadítva valamennyiük elméje a félelemtől, akkor soha nem érte volna el, hogy ilyen gyorsan engedelmessé legyenek.

Látszólag valóban kevés bölcsesség mutatkozik meg ekkora hadsereg elküldésében, hogy rejtetekuton érék el a lesvetésre alkalmas helyet. Mert bármekkora csendben és összeszedettséggel haladnak is előre, pusztán a lépéseik is figyelemre méltó zajt csapnak. Ha bárki azt mondaná, hogy nem volt senki, aki találkozott volna velük, mert minden bennszülött a területen elhagyta a földet és a városba menekült, nos röviddel később említést találunk arról, hogy mielőtt az izraeliták a város közelébe jutottak, az érkezésükről már tudott Ai királya, s ez aligha történhetett volna meg felderítók nélkül. De feltételezve, hogy senkivel sem találkoztak a mezőn, természetesen akkor is nehéz volt haladni, kiválasztani éjjel a megfelelő leshelyet, majd úgy elfoglalni azt, hogy semmi jele se legyen a jelenlétüknek. Józsué eljárását illetően, noha láthatta, hogy a dolgot kisebb erővel is be lehetett volna fejezni, a nép mostani felindulása miatt látszólag arra kényszerült, hogy ne tegye ki őket semmiféle veszélyes kockázatnak. Mert ha csak kisebb hadsereget mozgósít, akkor részben talán visszautasíthaták volna, ami konkrét veszélybe sodorhatta volna őket.

Az Úr közben a legnagyobb engedékenységet tanúsítja a népe iránt az ellenség átadásával, akiket ennyire könnyen legyőztek. Csodálatos kegyessége főleg abban nyilvánul meg, ahogyan megvakítja minket, hogy ne is gyanakodjanak a lesre. Kétségem sincs felőle, hogy amikor azt olvassuk, hogy nem tudnak róla, a történetíró fel akarja hívni a figyelmet Isten ritka és rendkívüli kedvességére, amivel így eltakarta mondhatni a keze árnyékával először a Józsuét kísérő harmincezret, majd az ötezret, hogy mindannyian elkerülték az ellenség figyelmét. Nem úgy értem, hogy Józsué új lest állított, mintha a már amúgy is nagy szám nem lett volna elegendő, hanem az író csak azt mutatja be, hogy a Józsué által felfegyverzett harmincötezer ember miképpen lett elosztva. Hisz mi célból adatott volna egy csekély erősítés az oly nagy tömeghez? Emellett a hely, ahol megállást parancsoltak nekik, ugyanaz, mint amit már korábban is kijelöltek: ez nem vonatkozhatott két különálló csapatra.

15. *Józsué pedig és az egész Izrael mintha megverettek volna előttök futnak vala* stb. Ez újabb hadicsel. A menekülést színlelve messzire vonják el az ellenséget, nem hagyván nekik utóbb visszavonulási lehetőséget a városba, ami már lángokban állt, mielőtt gyaníthatták volna, hogy bármiféle katasztrófa közeledik a hátukhoz. Ezért, miközben Ai királya legyőzött ellenségként üzi az izraelitákat, a hadsereg másik részének, ami Bétel felé állt lesben, elegendő ideje volt bevenni a várost, s túl késővé tenni a lakosai számára annak észlelését, hogy végleg végük van. Mert miután visszaverték és mindenfelé mészárolták őket, úgy elborította mindet a kétségbeesés a város lángjai láttán, s annyira teljesen körülzárták őket, hogy egyetlen lélek sem menekülhetett el.

Egyesek kérdése, hogy vajon törvényes-e az ellenség legyőzése fortélyokkal és hadicselkkel, a vaskos tudatlanságból fakad. Először is biztos, hogy a háborúk nemcsak csapásmérésekből állnak, mert azok, akiket a legjobb parancsnokoknak tartottak, többet értek el ügyességgel és tanácskozással, mint a pusztá erőszakkal. Másodszor, minél tovább szolgált valaki a tapasztalatszerzést illetően, annál jobb katonává válik. Ha tehát a háború törvényes, akkor minden vitán felül áll, hogy a győzelem kivívásának szokásos módszerei törvényesen alkalmazhatók, amennyiben nem szegnek meg ígéletet a fegyverszünetre esküdve vagy bármi más módon.

17. *És nem marada ember Aiban* stb. A szöveggörnyezetből kiderül, hogy egyeseket a városban fogtak el és mészároltak le, ezért azt kell vallanunk, hogy a kitörésben nem vett

mindenki egyetemesen részt, hanem az idős férfiak, a nők és sok hadakozásra alkalmatlan nem törtek ki a mezőre. Az egész csak annyit jelent, hogy nem maradt őrség a város védelmére. Ugyanezt olvassuk Bételről is, s ebből könnyen arra következtethetünk, hogy Bétel, miután egy nem túl fontos kisváros volt, más hatalma alá volt rendelve. A lakosai viszont, miután képtelenek voltak megvédeni a saját városukat, elhagyták és az egész erejüket felkínálták Ai királynak, akinek talán az adófizetői voltak. Bizonytalan, hogy elmentek-e Ai királyához az izraeliták megérkezése előtt, hogy egyesítsék erőiket vele a küzdelemhez, de valószínű, hogy miután képtelenek voltak ellenállni, egyezséget kötöttek a nagyobb lélekszámú várossal. Úgy vélték, nem lehetnek biztonságban, hacsak a szomszédos, az övékkel szomszédos nagyobb város árnyéka nem örzi őket.

18. *Az Úr pedig monda Józsuénak* stb. Ez az igeszakasz megmutatja, hogy köszönhetően a város erőteljes megerősítéseinek vagy a lakosai hősiességének vagy az izraeliták aggodalmának nehéz volt a győzelem, mert Isten Maga ígéri meg, hogy beveszi a lándzsa felemelésével. Ha a siker kétségtelen lett volna, akkor a jelkép is felesleges lenne. Az elméiknek tehát izgatott és zavart állapotban kellett lenni, mert az Úr, hogy megóvja őket a csüggedéstől, a magabiztosság zászlóját emeli fel Józsué kezében. Valóban igaz, hogy nem sokkal később a lándzsa felemelésének másik okát említi, amikor elmondja, hogy ezen a módon adott jelet a lesben állóknak, akik ennek megfelelően előrontottak. De ha valóban így használták jelként, akkor aligha lehet a lándzsát Isten minden kételyt eloszlató győztes hatalma jelének tekinteni. De miután nincs konkrétan leírva, hogy a lándzsa volt az ok, ami előhozta a lesben álló katonákat, az igazság lehet az, hogy maguktól jöttek elő, vagy mert alkalmas volt rá az idő, vagy mert a kiáltozásból és a zajból megtudták, hogy a csata ténylegesen megkezdődött. Aligha hihetjük ugyanis azt, hogy látták a lándzsát, ha figyelembe vesszük a közöttük levő jelentős távolságot, s főleg azt, hogy Józsué egy völgyben állt. Sőt, ha azt valljuk, hogy a lándzsa felemelése, noha annak más volt a célja, szintén hozzájárult a bátorságuk további serkentéséhez, abban semmi abszurd sem lesz.

Ennyit kell biztosra venni, *először*, hogy ez az ünnepélyes jelvény biztosabbakká tette őket a csata boldog végkimenetelében, *másodszor*, hogy Józsuénak nem volt más célja, mint a csapatainak serkentése Isten parancsának megfelelően. Mert végül hozzáteszi, hogy Józsué nem vonta vissza a kezét, míg be nem vették a várost, le nem verték mindenütt az ellenséget és a háború magától be nem fejeződött. Ebből kiderül, hogy ő a csata közepén győzelmi jelet mutatott fel, hogy az izraeliták ne kételkedjenek a sikerben. Mert jóllehet megparancsolta nekik, hogy vessék bele magukat a csatába és bátran használják a fegyvereiket, egyidejűleg konkrétan azt is kijelentette, hogy már győztek.

A csata menete némileg homályossá vált ugyanannak a dolognak a kétszeri elmondása folytán, de a lényeg elég világos. Izrael gyermekei félelmet színlelve visszavonultak, s a csata ténylegesen nem kezdődött el, amíg Ai lakosait el nem vágta a visszatéréstől és a városuk megvédésétől. Miután a két hadsereg megközelítette egymást, a lesből előtörtek, és annyira siettek, hogy a tűzvész lángjai csaptak fel a városból, amikor az ellenség hátat fordított annak. Ebből arra következtetünk, hogy a város már az izraeliták birtokában volt, de a legnagyobb mézárálás akkor ment végbe, amikor a városban maradtak kijöttek, hogy részt vegyenek a csatában, mert a lakosok, minden oldalról körülzárva az ellenszegülést és a harcot egyformán hasztalannak találták. Így fogta el őket a kétségbeesés és összezsúfolódtak egy szűk helyre, ahol aztán mindenütt kaszabolták őket.

A kijelentés, mely szerint a mézárálás nem zajlott le a városban addig, amíg a menekülést színlelők vissza nem tértek, én úgy értelmezem, hogy az összes csapat egyesült, betörték, zsákmányoltak és mindenkit levágtak, akik ott maradtak. Ha bárki ennek azt veti ellenébe, hogy a várost még a csata közben égették fel, arra azt válaszolom, hogy a tüzet valóban használták és így adták mindkét hadsereg tudtára, hogy a város az izraeliták birtokába került, de ténylegesen nem semmisítették meg azzal a tűzzel. Nem volt kivitelezhető egy pillanat alatt

elfoglalni és elszállítani a zsákmányt, sőt, elvinni az edényeket és a vagyon nagyobbik részét a falak ledöntése nélkül, s abszurd lett volna a számukra megsemmisíteni az Isten által nekik juttatott zsákmányt. Látjuk tehát, hogy az első tüzet nem az egész város megsemmisítése végett gyújtották, hanem csak egy részleges gyújtogatás volt, ami jelezte a város elfoglalását. Az izraeliták pedig a nyitott kapukon át jöttek be a városba vérontás vagy küzdelem nélkül. Ezt röviddel utána meg is erősíti, amikor a felgyújtást magának Józsuének tulajdonítja, s nemcsak azért, mert az ő parancsára gyújtották fel, hanem mert a csatából visszatérve ügyelt arra, hogy a város végleg megsemmisüljön, ahogyan azonnal ezt követően hozzáteszi: kőhalommá tette azért, hogy örök pusztaság lehessen.⁷⁴

25. *Mindazok pedig, a kik e napon elhullottak* stb. Ez nem azt jelenti, hogy minden lemészárolt Ai lakosa volt, hanem akik benne tartózkodtak, azokat lemészárolták le úgy, hogy egy sem menekült meg. Már láttuk, hogy Bétel lakosai is közéjük keveredtek, s mivel utóbb az a város sincs megemlítve, ebből arra következtethetünk, hogy valószínűleg elhagyták a saját városukat, ami csak kissé volt megerősítve, s elmentek a nagyobb biztonság végett abba a városba, amit könnyen védhetőnek reméltek. A szavak tehát egyszerűen csak azt jelentik, hogy mindenkit, aki kijött a városból, vagy akiket abban találtak, lemészárolták az utolsó szálig. Ha bárki inkább azt gondolná, hogy ez azok száma, akiknek a lemészárlása a falakon belül történt és korlátozódik az idősekre, a betegek, az asszonyokra és a gyermekekre, én nem vitatom a dolgot. Mégis, ha fontolóra vesszük, hogy egy kisváros csatlakozott egy nem túl nagy kiterjedéssel vagy népsűrűséggel bíró városhoz, akkor valószínűbb, hogy a szám azokat is magában foglalja, akik a csatában estek el.

26. *Józsué ugyanis nem voná vissza a kezét* stb. Mivel a lándzsa felemelése a reménység jelét és zálogát adta mondhatni a mennyből, ő nem szűnt meg emlékeztetni a követőit rá, amíg a város uraivá nem lettek. Így kitarva kellőképpen bebizonyította, mennyire távol áll tőle a becsvágy, s mennyire mentes volt attól, hogy bármit kérkedésből tegyen. Mert ez pontosan ugyanaz volt, mintha feladta volna a vezetői hivatalát és az egész dicsőséget a győzelemért Istenre ruházta volna át. Az, hogy mennyire rettenhetetlen harcos volt, más igeszakaszokból kiderül. Most is önként elláthatta volna a katonai feladatait, s ha azt teszi, az sokkal jobban előmozdította volna a saját tisztességét és hírnevét. De mintha csak a lándzsához ragadt volna a keze, arra biztatja a katonákat, hogy egyedül Istenre nézzenek, Akinek átengedi a csata sikerét. Ebből a tartózkodásból több haszna származott, mintha mindenfelé és sajátkezűleg verte volna le az ellenség tömegeit. Egyidejűleg a nyugalomban maradása dicséretesebb volt, mint bármekkora serénység lehetett volna.

29. *Ainak királyát pedig felakasztá fára* stb. Noha látszólag nagyon szigorúan bánt a királlyal, hogy kielégítse a nép gyűlöletét, én mégsem kétlem, hogy ne járt volna el hűségesen az isteni ítélet végrehajtásában. A győztesek valóban meg szokták kímélni a foglyul ejtett királyokat, mert a rangjuk mellé némi tiszteletreméltóság is társul. Más volt azonban a király helyzete azok között a népek között, melyekben Isten konkrétan be akarta mutatni, mennyire gyűlöli az oly hosszú időn át eltűrt gonosztságot. Mert miközben mindenki halálra volt ítélve, az isteni bosszúállás joggal mutatkozott meg nagyobb keménységgel és szigorúsággal a vezetőkön, akikről a megsemmisülés oka származott.

⁷⁴ Ai és a vélhetően hűbéres Bétel városa, melyek félelmetes pusztítást szenvedtek el, mintegy 20 kilométerre voltak Jeruzsálemtől, és úgy 27 kilométerre északkeletre Jerikótól. Korábban nagyon más körülmények között kerültek az izraeliták figyelmének középpontjába. Mózesnél ugyanis érdekes történetet olvasunk arról, miképpen állította fel Ábrahám a sátrát egy hegyen, ahol „Béthel vala nyugatra, Hái pedig keletre, és ott oltárt épít az Úrnak, és segítségül hívá az Úr nevét” (1Móz12:8, 1Móz13:34), s miképpen változott meg a korábban Lúznak hívott Bétel neve, amikor Jákob, felébredve a csodálatos álmából, kijelentette, hogy „nem más ez, mint Isten háza” és „a menny kapuja” (1Móz28:11-19). Függetlenül az Aira kimondott és rajta végrehajtott ítélettől látszólag újjáépült, s a benjáminiták foglalták el a fogságból történt visszatérésük után. (Neh7:32, Neh11:32, Ezsd2:28). Josephus Aina néven említi, s még mindig vannak némi jelei az elhelyezkedésének. – *a szerk.*

Hozzátehetjük, hogy a királyra kiszabott megalázó büntetés még kevésbé szükségessé tette, hogy a köznéppel elnézően bánjanak, s ezzel megakadályozta az izraelitákat a helytelen könyörületre indulásban, ami lustábbakká vagy gondatlanabbakká tehetné őket az egyetemes kivégzés munkájával szemben.

Isten céllal adta elevenen a királyt Józsué kezébe, hogy a büntetése jelesebb lehessen és jobb például szolgáljon. Ha a csatban esett volna el válogatás nélkül a többiekkel együtt, akkor mentesült volna a gyalázatnak ettől a különleges bélyegétől, de most, még a halála után is üldözi a tetemét az isteni bosszúállás. Sőt, miután felakasztották, a város kapujához vetették, ahol az ítélszékét állította fel, és emlékművet állítottak abból a célból, hogy a gyalázatát állandósítsák az utókor számára. A temetését azonban azért említi, hogy megtudjuk: semmi sem történt zavaros elhamarkodottságból, mert Józsué gondosan betartotta, amit Mózes a törvényben írt elő (5Móz21:23), nevezetesen, hogy a bitófára akasztottakat naplemente előtt le kell venni, mert ezt a látványt utálattal fogadták. S természetesen, miközben emberséges dolog a föld alá temetni a holtakat, embertelenül kegyetlen kivetni őket, hogy a vadállatok vagy a madarak szaggassák szét mind. Ezért, hogy a nép ne szokjon hozzá a barbársághoz, Isten megengedte a bűnösök felakasztását, amennyiben nem lógnak temetetlenül egy napnál hosszabb ideig. S hogy a nép még jobban ügyeljen erre a kötelezettségre, amit egyébként elhanyagolhattak volna, Mózes kijelenti, hogy mindenki, aki a fán függ, átkozott. Mintha azt mondta volna, hogy a föld beszennyeződik ettől a halálneemtől, ha a visszataszító dolgot nem takarítják el azonnal.

Józs8:30-35

30. Majd oltárt építette Józsué az Úrnak, Izráel Istenének Ebál hegyén,

31. Miképpen megparancsolta vala Mózes, az Úrnak szolgálója Izráel fiainak, a mint meg van írva Mózes törvényének könyvében; oltárt ép kövekből, melyeket vas nem érintett és vivének arra egészen égőáldozatot az Úrnak, és áldozának hálaáldozatokat.

32. És felírta ott kövekre a Mózes törvényének mását, a melyet az írt vala Izráel fiai elé.

33. Az egész Izráel pedig és az ő vénei, vezérei és bírái ott álltak vala kétfelől a láda mellett, a Lévíta-papok előtt, a kik az Úrnak frigyládáját hordozták vala, úgy a jövevény, mint a benszült, fele a Garizim hegye felé, fele pedig Ebál hegye felé, a mint megparancsolta Mózes az Úr szolgálója, hogy megáldaná az Izráel népét először.

34. Azután pedig felolvasta a törvénynek minden ígését, az áldást és az átkot, mind úgy, a mint meg van írva a törvény könyvében.

35. Nem volt egy íge sem azok közül, a melyeket Mózes parancsolt vala, a melyet fel nem olvasott volna Józsué, az Izráelnek egész gyülekezete előtt, még az asszonyok, gyermekek, jövevények előtt is, a kik járnak vala közöttök.

30. *Majd oltárt építette Józsué stb.* Tetszett Istennek, hogy ez legyen az első, Neki bemutatott rendkívüli áldozat a Kánaán földjén, s a nép így tehessen bizonyosságot a hálájáról, s a föld elkezdjen szabályos formában megszentelődni. Korábban nem volt lehetséges a nép számára ezt szabadon és a saját földjükön megtenni, amíg nem jutottak a birtokában néhány üres területnek.⁷⁵ Nos, Isten két parancsot adott nekik egyszerre: *először*, hogy építsenek oltárt

⁷⁵ A 29. vers lezárja a beszámolót Ai megsemmisítéséről, a 30. pedig hirtelen az Ebál-hegyi oltár építésével folytatódik. A távolság a két hely között nem több 30-35 kilométernél, mivel Ai csak 19, Ebál pedig 38 kilométerre van Jeruzsálemtől északra. Aznak utazás ekkora távolságon az izraeliták teljes serege számára egy olyan országon keresztül, ami legalábbis az Ai felett aratott győzelemig vitathatatlanul az ellenség birtokában volt, jelentős időtartamot kellett magában foglalni, s nem csekély munka és nehézségek árán vitelezték azt ki. Hogyan lehetséges az, hogy egyetlen szót sem olvasunk róla, és úgy megyünk át Aiból Ebálba, mintha a két nemhogy messze lennének egymástól, de egyenesen szomszédosok lennének egymással? Vajon az utazás során

az Ebál-hegyén, *másodszor* pedig, hogy állítsanak fel két lemeszelt követ, amikre írják fel a törvényt, hogy minden arra menő láthassa és olvashassa azt. Most azt olvassuk, hogy mindkettőt hűségesen teljesítették. Egy harmadik parancs is elhangzott az áldások és az átkok felolvasásáról: Józsué ezt is nem kisebb gondossággal hajtotta végre.

Kezdjük az oltárral. Azt olvassuk, hogy isteni parancsra ezt faragatlan kövekből állították fel. Az egész köveket ugyanis, melyeket nem munkált meg a kőműves vasa, nyerseknak és meg nem munkáltaknak nevezzük.⁷⁶ Ez konkrétan az 5Móz27 mondja ki az oltárról, amire most utal. De korábban ugyanazt mondta általánosságban minden másról. Egyes igemagyarázók az okokat keresve szükségtelenül folyamodtak az allegóriához, és feltételezték, hogy az emberek érintése és munkája azért tilos, mert abban a pillanatban, hogy a saját elgondolásainkat is hozzátesszük, az rögtön megrontja Isten imádatát. Ezt valóban igazán és bölcsen mondták, de nem helyénvaló, mivel a mennyei szándék egyszerűen csak az oltárok örökérvényűségének megtiltása volt. Hisz tudjuk, hogy a megfelelően bemutatott áldozat érdekében lett megparancsolva, hogy mindenkinek egy közös oltára legyen azért, hogy egyrészt táplálja a kölcsönös egyetértést, és eltörölje a járulékos babonáságból fakadó romlás minden forrását. Röviden azért, hogy a vallás egyetlen és egyszerű maradjon, mert az oltárok változatossága hamarosan széthúzásokhoz vezetett volna, elvonva ezzel a népet és menekülésre készítette az őszinte kegyességet.

S nem a nép választására lett bízva a hely kiválasztása, hanem Isten ezt egyetemesen Magának követeli meg Mózes könyveiben. Ő tehát a kegyesség gyakorlását arra a helyre korlátozza, ahová a neve emlékezetét helyezi. Sőt, miután az isteni akarat nem nyilatkoztatott ki azonnal, s a hely sem lett kijelölve, ezért, hogy az imádás ne szűnjön meg a közbenső időben, engedélyt kaptak oltár építésére ott, ahol a láda megállt, de az oltárt csak a kövek nyers halmából vagy gyeptől építhették, hogy az csak időszakos lehessen.

Az olvasó figyelje meg, hogy választási lehetőség adatott a népnek: építhették nyers kövekből, melyek nem keltenek tiszteletet, vagy földből, ami aztán magától összeroskad. Egyszóval ez az elrendezés arra irányult, hogy elsőseget biztosítson az örök oltárnak, miután Isten kijelölte annak helyét a Sion hegyén. Ezért olvassuk a zsoltárokból: „Örültem, mert a lábaink a te tornácaidban fognak állni, ó Jeruzsálem! (Zsolt122:1-2). Amit más fordítók *békeáldozatoknak* fordítanak, és nem ok nélkül fordítottam *a bővelkedés áldozatainak*, mivel ezeket vagy könyörgésképpen kínálták fel a szerencsés végkimenetel érdekében, vagy hálaadásképpen. S a héber kifejezés nem alkalmazható, amint azt az olvasó megtalálhatja a Mózes könyveiről írott kommentárjaimban.

32. *És felírta ott kövekre* stb. Külön szabály vonatkozik az itt említett kövekre, melyekkel Isten azt akarta, hogy az Ő törvényének emlékezete mindig látható legyen, s így egyfajta korlát védje a tiszta vallást az egyiptomi babonáságtól. Ezeket tehát lemeszelték, hogy látványosabbak legyenek, s a rajtuk levő írás pedig jobban megkülönböztethető. Én szívesem osztom azok véleményét, akik az írásos formában megismételt törvény alatt azt értik, amit

lezajlott események annyira lényegtelenek voltak, hogy a legcsekélyebb említést sem érdemlik? Vagy, a Józsué könyvében leírt történet olyannyira tömör, hogy még azok az események is, melyek jelentős helyet foglalnának el egy részletesebb műben, szándékosan maradtak ki belőle? Ha mindkét kérdésre nemmel válaszolunk, s látszólag ezt is kell tennünk, akkor egyetlen kérdés marad fenn: vajon az időrendi sorrend be van tartva? Más szóval, vajon a most olvasott beszámoló az egyik legcsodálatosabb nemzetgyűlésről nemcsak újabb példája az első fejezetben olvasható előzetes történetnek? Ha feltételezzük, hogy ez a helyzet, a történet folytatódása a 9. fejezetben keresendő, miközben az Ebál és Garizim-hegyi eseményeket epizódnak kell tekinteni. Nagyon figyelemre méltó, hogy a Septuaginta a teljes eseményt kihagyja ezen a helyen, s nem is említi az emoreusok szövetségéről szóló beszámolóig, ami a 9. fejezet elején olvasható. – *a szerk.*

⁷⁶ Franciául: „Car quand il est parle de pierres entrieres sur lesquelles le fur n’avoit point passe, cela signifie des pierres, telles qu’elles viennent de la carriere, qui ne sont point polies ni accoustrees par artifice”, „Mert amikor az egész köveket említi, melyeket szerszám nem érintett, az olyan köveket jelent, melyek egyenesen a kőbányából jöttek, és csiszolás vagy faragás-mentesek.” – *a szerk.*

másolatnak, vagy másodpéldánynak neveznek. Azt azonban nem hiszem, hogy az egész kötetet felírták a kövekre, mert a kövek, bármilyen nagyok is lettek volna, nem lettek volna elégségesek az összes részlet feltüntetéséhez. Én ezért úgy vélem, hogy a törvény szó csak annak lényegét és szankcióit jelöli.⁷⁷ Ez tette kézenfekvővé még a földre belépő idegeneknek is, hogy azon Istent imádták, s a tévelygés minden mentsége elvétetett, amikor a törvényt nem egy könyvben őrizték kincsként, hanem mindenki szeme elé tárták. Röviden, még ha meg is némultak a papok, maguk a kövek világosan beszéltek.

33. *Az egész Izráel pedig és az ő vénei* stb. Az engedelmesség harmadik példája volt a törzsek felállítása az Ebál hegyén és a Garizim hegyén hat-hat sorban, egymással szemben. Úgy álltak fel ugyanis, hogy hat állt az Ebál hegyén, és azonos számú szemben, a Garizim hegyén. A közbenső téren álltak a lévíták a frigylárával, hogy az Urat mindenfelől az Ő népe vegye körül. Azt olvassuk, hogy Józsué azért állt fel, hogy először is megáldhassa a népet, mert Isten célja volt a nép Magához csalogatása édes és meggyőző leereszkedéssel. Mert jóllehet Mózes a nép makacosságának megfeddése végett csak az átkokat említi, biztos, hogy ezek csak véletlenek voltak bizonyos módon, mert az igazi módszer az áldások használata volt eszközként azok engedelmességének elnyerése végett, akik egyébként vonakodók lettek volna. De amikor az emberi hívogató haszontalannak bizonyult, hozzátették az átkokat is, mint új forrást és orvosságot.

Isten bőséges jutalmat ígért azoknak a szolgálóinak, akik engedelmeskedni fognak a törvénynek. Viszont átkokat hirdettek ki annak érdekében, hogy elrettentsék a törvénytiszteletet. Most mindenkinek meg kellett erősítenie a maga ítéletét, amikor áment mondtak minden egyes mondatra. Mert ezen a módon nemcsak Isten szája által elítélteknek hallották magukat, hanem mintha az Ő hírnökei lettek volna, kihirdették a rájuk váró büntetéseket. Hasonló kihirdetés történt Moáb mezején a Jordán folyó túlsó partján, de most ünnepélyesebben vállalták a kötelezettségeket és ismerték el, hogy milyen feltételekkel kell a Kánaán földjén lakozniuk. Nem csekély súlyt kölcsönzött az egésznek, hogy a gyermekeket is elfogadták tanúkként.

⁷⁷ Franciául: „Le sommaire, et les defenses et commandemens”, „A summáját, a tiltásait és a parancsait”. – *a szerk.*

9. fejezet

Józs9:1-15

1. Lőn pedig, hogy mikor ezt meghallották mind ama királyok, a kik a Jordánon túl a hegyeken és síkon és a nagy tengernek egész partja-mentén valának a Libánon ellenében: a Khittheus, az Emoreus, a Kananeus, a Perizeus, a Khivveus és a Jebuzeus:

2. Egybegyülekezének, hogy megvívjanak Józsuéval és Izráellel egy akarattal.

3. De meghallák Gibeon lakosai is, a mit Józsué Jérikhóval és Aival cselekedett vala.

4. És ők is ravaszul cselekedének. Elmenének ugyanis és követekül adák ki magokat. Szerzének azért szamaraikra ócska zsákokat, és ócska, megrepedezett és összekötözött boros tömlőket;

5. És ócska, megfoltozott sarukat lábaikra, és ócska ruhákat magokra; az útravaló kenyerek is mind száraz és penészes vala.

6. Így menének el Józsuéhoz a táborba Gilgálba, és mondának néki, és Izráel férfiainak: Messze földről jöttünk, most azért kössetek frigyet mi velünk.

7. Izráel férfiai pedig mondának a Khivveusnak: Hátha közöttem lakol te; hogyan kössek azért frigyet te veled?

8. Azok pedig mondának Józsuénak: Szolgáid vagyunk mi! És monda nékik Józsué: Kik vagytok, és honnan jöttetek?

9. És mondának néki: Igen messze földről jöttek a te szolgáid, az Úrnak, a te Istenednek nevéért, mert hallottuk az ő hírét és mindazt, a mit Égyiptomban cselekedett;

10. Mindazt is, a mit cselekedett az Emoreusok két királyával, a kik valának túl a Jordánon, Szíhonnal, Hesbon királyával és Óggal, Básán királyával, a ki Astarótban vala.

11. Ezért szólának nekünk a mi véneink és földünk lakosai is mind, mondván: szereztek magatoknak eledelt az útra, és menjetek eléjük, és mondjátok nékik: Szolgáitok vagyunk mi, most azért kössetek frigyet mi velünk!

12. Ez a mi kenyereink meleg volt, a mikor eleségül elhoztuk a mi házainkból elindulván, hogy hozzátok jójjünk; most ímé, száraz és penészes lett.

13. Ezek a boros tömlők is, a melyeket új korokban töltöttünk vala meg, ímé, de megszakadoztak; e mi ruháink és saruink pedig megavultak az útnak igen hosszú volta miatt!

14. És vőnek a férfiak azoknak eledeléből, az Úr tanácsát pedig nem kérték vala.

15. És békességesen bánt velök Józsué, és frigyet köte velök, hogy életben hagyja őket, a gyülekezet fejedelmei pedig megesküdének nékik.

1. *Lőn pedig, hogy mikor ezt meghallották mind ama királyok* stb. Mivel a nép érkezése jól ismert volt a királyok előtt a kezdetektől fogva, biztos, hogy az elméiket felülről megmérgezte a biztonságérzet vagy a bódultság, így nem kötöttek azonnal szövetséget ellenük. Szélsőséges tunyaságnak kellett annak lennie, hogy nem gondoskodtak magukról, amíg fel nem rázta őket az erőfeszítések megtételére a két város bevétele.⁷⁸ Mert miután a háború közös volt, egyfajta önkéntes megadást jelentett nem küldeni segítséget a szomszédoknak, sőt a hadsereget sem készíteni fel, ami erőteljes hatással lehetett volna a védelmükre. De Isten ezen a módon gondoskodott a népe gyengeségéről, akik számára a sok nemzet egyesített erői nem csekély

⁷⁸ Franciául: „Car c'estoit une stupidite par trop grande de ne se point tenir sur ses gardes, jusqu'a tant qu'ils fussent resveillez comme par force de leur paresse oyans la ruine et le sac de deux villes”, „Mert szélsőséges ostobaságot kellett annak jelentenie, hogy nem vigyáztak magukra, míg mondhatni erővel fel nem rázta őket a tunyaságukból a két város lerombolása és kifosztása.” – *a szerk.*

félelmet keltettek volna. Biztos tehát, hogy az ellenségeik lustasága és tunyasága által az izraeliták gyorsabbakká lettek. Mert adatott nekik egy időszak, hogy összeszedjék magukat, s így azok, akiket az ellenség pusztá nevé megrettenthetett volna, kényelmesen felkészülhettek a velük való szembeszállásra.⁷⁹ Ugyanezen a módon, bár az elvetettek szeretnék minden lehetséges eszközzel megsemmisíteni az egyházat, veszi el Isten tőlük az erejüket a bántalmazáshoz, szórja szét és hiúsítja meg a terveiket, sőt semmisíti meg a lelküket.⁸⁰ Másrészt ezek a nemzetek eszeveszett vakmerőséget tanúsítanak. Ahelyett, hogy engednének a nyilvánvaló csodának, továbbra is vadállatokként dühöngenek Isten vitathatatlan hatalmával szemben. Jerikó bevételének híre eljutott hozzájuk. Vajon emberi tervek, vagy cselekedetek, vagy az emberek hősiessége, illetve hadi szerszámai segítségével vették azt be? Dehogy, a falak maguktól omlottak le. Miféle magabiztossággal szövetkezhetnének hát a fegyverfogásra a menny ellen?

3. *De meghallák Gibeon lakosai is* stb. Egyedül Gibeon lakosai, elutasítva a javaslatot a háborúskodásra, csaláshoz folyamodtak, és megpróbálták azzal békét kötni, hogy nagyon messze laknak. Ez a próbálkozás nagyon gyűlöletes volt a szomszédjaiknak, mert bizonyos értelemben egyházszakadás volt közöttük, hisz megnyitotta az ajtót az izraelitáknak és meggyengítette a szövetségeseik erejét. S bár jogosan hibáztatható Józsué és a vének ostoba hiszékenysége, akinek nem volt kötelező elhamarkodottan alkut kötni egy kellőképpen ki nem vizsgált dologban, az Úr, Aki világosságot szokott előhozni a sötétségből, mégis a nép javára fordította ezt, mert a pihenés időszakát biztosította a számukra, amikor egy nyugodt körzetben megálltak.

A gibeoniták valóban helyesen és bölcsen ítélték meg, amikor elhatározták, hogy inkább bármi mást elviselnek, semhogy Istent maguk ellen ingereljék a hiábavaló ellenszegüléssel. De csalafinta és törvénytelen módszerekkel csapták be azokat, akiknek a kegyeit és a védelmét akarták élvezni, s ez nem kevésbé volt abszurd és nevetséges, mint amennyire ellentétes a józan ésszel és az egyenlőséggel. Hiszen milyen lehetett annak a szövetségnek a stabilitása, ami nem máson, mint vaskos csaláson alapult? Azt színlelik, hogy idegenek, akik egy nagyon távoli országból érkeztek. Józsué tehát a pusztá álarcokkal alkudozik és köt megállapodást, csakis a szavaik alapján vállalva kötelezettséget. Ezért a ravaszsnak, amivel befurakodtak, nem lett volna szabad a hasznukra válni. Mégis, mivel nagy becsületesség létezett még az emberek között, elegendőnek vélték megszerezni a csalással kicsikart esküt, s teljesen meg voltak arról győződve, hogy Izrael népe nem fogja azt megszegni.

A kifejezést, miszerint ravaszul cselekedtek, egyesek tévesen vélik utalásnak arra a hadicselre, amit Józsué alkalmazott Ai polgárainak megtévesztésére, s nem kevésbé tévesen vonatkoztatják mások Jákob idejére, akinek a fiai, Simeon és Lévi⁸¹ áruló módon gyilkolták le a sikemieket (1Móz34). Az ellentét itt pusztán a királyok ellenséges készülődése és a titkos mesterkedések között áll fenn, amivel a gibeoniták Józsuéval felvették a kapcsolatot. Ennek megfelelően, miután kijelenti, hogy egyesek összeszövetkeztek a nyílt háború megvívásának szándékával, ehhez teszi hozzá a gibeoniták trükkjét. S ebből kiindulva a jelentése az, hogy Józsuénak nemcsak a nyílt ellenségekkel volt dolga, akik összegyülekeztek a csatára, hanem az egyik nemzet ravasz alakoskodásával is.

Megkérdéshető azonban: miért munkálkodtak akkora igyekezettel a gibeoniták egy olyan dologban, ami egyáltalán nem volt szükséges? Mert máshol látjuk, hogy az izraeliták azt

⁷⁹ Hogy szembeszálljanak velük. Latinul: „Ad eos excipiendos”. A francia változatban: „Kellő fogadtatásban részesíteni és bátran visszaverni őket.” – *a szerk.*

⁸⁰ Franciául: „Dissippe et renverse leur conseils, entreprises, et machinations: et mesme il leur oste le sens et l’entendement”, „Oszlatja szét és hiúsítja meg a terveiket, próbálkozásait és mesterkedéseiket, sőt, megfosztja őket az értelemről és a józan észről.” – *a szerk.*

⁸¹ Franciául: „Duquel les trois enfans, assavoir, Ruben, Levi et Simeon”, „Akinek a három fia, Ruben, Lévi és Simeon.” – *a szerk.*

a parancsot kapták, hogy mindenkinek kínáljanak békét, hogy utána jogos és törvényes okuk legyen a háború kihirdetésére. Mivel azonban mindenfelé az a szóbeszéd járta, hogy állandó lakóhelyet kerestek a letelepedéshez a Kánaán földjén (amit nem kaphattak meg a lakosok elűzése nélkül), a gibeoniták arra a következtetésre jutottak, hogy nincsen őket az irgalmassághoz kötő eszköz, csak ha azt így vagy úgy rájuk kényszerítik, mert önként és tudatosan soha nem engednék, hogy az általuk megszállt földeket mások foglalják el. Sőt, mivel ismert volt, hogy parancsot kaptak mindennek a megsemmisítésére, nem volt más lehetőségük, mint a csaláshoz folyamodni, mert másképpen a biztonság megszerzésének minden reménysege elvétetett volna tőlük. S emiatt kérnek röviddel ez után bocsánatot a belőlük a szükség által kicsikart család miatt.

Itt azonban felmerül egy kérdés, mivel az izraeliták azzal tiltakoznak, hogy nem szabad nekik semmiféle szövetséget kötni a kánaáni nemzetekkel, hanem végleg el kell törölniük azokat. Természetesen ellentmondás áll fenn a két dolog: a behódolásra buzdítás, valamint a könyörgők és önkéntesek befogadásának egyidejű visszautasítása között. De jóllehet Isten megkövetelte, hogy a háború törvényeit betartsák a bevett szokások szerint, így tehát békét kínáljanak a megadás feltételével, Ő pusztán csak próbára akarta tenni ama nemzetek elméit, hogy a saját makacsságukkal hozhassanak pusztulást magukra. Egyidejűleg azt adta tudtára az izraelita népnek, hogy meg kell semmisíteniük őket. Ezért szükségszerűen következett a végkövetkeztetés, miszerint a Kánaán földjén lakozók nem tűrhetők, s törvénytelen dolog szövetséget kötni velük.

Utóbb majd mindkét dolog konkrét kimondásával találkozunk, ti., hogy mindenki kitarított a háború folytatásában, mert az volt az isteni szándék, hogy megkeményedjenek a szíveik, s ezért el kell pusztulniuk. Törvényes következtetés volt tehát, hogy akik halálra lettek ítélve, azokat nem lehetett megőrizni. Ha bárki azt kifogásolja, hogy a gibeoniták, akik önkéntesen kértek békét, ily módon kivételt jelentettek, arra azt válaszolom, hogy az izraeliták jelenleg nem azon a formális szokáson gondolkodtak, aminek nem volt eredménye, hanem csak az ígéretre és Isten parancsára ügyeltek. Innen származott, hogy nem hagytak reményt a megmaradásra, mert egyszerűen és pontosan azt a parancsot kapták, hogy tisztítsák meg a földet, *minden* embert halálra adva és örököljék meg a kivágottak helyét.

6. *Így menének el Józsuéhoz* stb. Mondtam, hogy szigorúan a törvény alapján ez a szövetség nulla és érvénytelen volt. Mert amikor megnyerték a kérésüket, mi mást kaptak, mint hogy biztonságban lesznek, amennyiben a Föld egy távoli, messze fekvő helyéről jöttek? S minél gyakrabban ismételték a hazugságot, annál inkább érvénytelenítették a szerződést, amit csalással csikartak ki, mert az igazi lényege annak nem más, mint hogy az izraeliták nem fognak zaklatni egy nagy távolságra élő idegen nemzetet. Konkrétan ez látszik a jelentésének abból a tényből kiindulva, hogy az izraeliták konkrétan a Kánaán földjének lakosait üzték el. Ők tehát semmit sem értek el a csalással. S z sem segítette őket jobban, ha színlelt módon használták Isten nevét és elámították Józsué elméjét. Azt állítják, hogy Isten nevében jöttek, mintha Istennek, nevezetesen Izrael Istenének akarnának dicsőséget adni, mivel ebben benne rejlik mindannak a hallgatóságos elvetése, amihez hozzá voltak szokva. Ha ugyanis igaz volt, hogy azokba a csodákba vetett hit indította el őket, amiket Egyiptomban vitt véghez, akkor a legfőbb hatalmas Izrael Istenének adják, egy számukra ismeretlen Istennek.

14. *És vőnek a férfiak azoknak eledeléből* stb. Egyes igemagyarázók itt ahhoz az unalmas feltevéshez fordultak, hogy ettek a kenyérből annak megállapítása végett, hogy az az régisége miatt volt száraz, illetve, hogy lakomával erősítették meg a szövetséget. A szavak véleményem szerint inkább közvetett feddése a szélsőséges hiszékenységüknek, amiért a belenyugodtak a csekély alapokon álló, meseszerű történetbe, s csak a kenyérré figyeltek, nem véve fontolóra, hogy a mese teljesen színtelen volt. S természetesen, ha a szemük nem tompult

volna el, sok dolgot azonnal észrevettek volna a gibeoniták megcáfolásához.⁸² Mivel azonban néha megtörténik, hogy a legélesebb szemeket is elkápráztatja az üres színjáték, még súlyosabb ítéletet kaptak, amiért nem győződtek meg Isten akaratától. Az orvosság kéznél volt, amennyiben nem próbáltak volna meg semmit a jövődölések tanulmányozása nélkül. Alapos vizsgálódást érdemlő dolog, így a vaskos gondatlanság jele volt, amikor a pap kész volt Istennél keresni a választ az Urim és a Thummim segítségével, hogy egy homályos ügyben elhamarkodottan döntöttek, mintha semmi eszközük sem lett volna a tanács megszerzéséhez. Az elhamarkodottságuk még kevésbé volt menthető, amikor Isten kegyelmének ennyire közönyös elhanyagolása is társult mellé.

Józs9:16-27

16. De harmadnap múlva azután, hogy frigyét kötöttek vala velök, meghallják, hogy közel valók azok hozzájuk, sőt közöttök lakoznak azok.

17. Elindulának azért Izráel fiai, és eljutának azoknak városaihoz harmadnapon. Városaik pedig valának: Gibeon, Kefira, Beéróth és Kirjáth-Jeárim.

18. De nem bánták őket Izráel fiai, mivelhogy megesküdtek vala nékik a gyülekezet főemberei az Úrra, Izráel Istenére, és zúgolódék az egész gyülekezet a főemberek ellen.

19. Mondának azért mind a főemberek az egész gyülekezetnek: Mi megesküdtünk nékik az Úrra, Izráel Istenére, most hát nem bánthatjuk őket.

20. Ezt cselekedjük velök, hogy életben hagyjuk őket, és így nem lesz harag ellenünk az esküvésért, a melylyel megesküdtünk nékik.

21. Mondának azért a főemberek nékik: Ám éljenek! És lőnek favágóivá és vízhordozóivá az egész gyülekezetnek, a mint szólottak vala nékik a főemberek.

22. Hívatá ugyanis őket Józsué, és szóla nékik, mondván: Miért csaltatok meg minket, ezt mondván: Igen messziről valók vagyunk mi tőletek, holott ti közöttünk laktok?

23. Most azért átkozottak legyetek, és ne fogyjon ki közületek a szolga, a favágó és vízhordó az én Istenemnek házába.

24. Azok pedig felelének Józsuénak, és mondának: Mivelhogy nyilván tudtokra esett a te szolgálidnak az, a mit az Úr, a ti Istenetek parancsolt vala Mózesnek, az ő szolgáljának, hogy néktek adja ezt az egész földet, és hogy kiirtja elöletek a földnek minden lakosát: igen féltettük tőletek a mi életünket, ezért cselekedtük ezt a dolgot.

25. És most ímé, a te kezedben vagyunk, a mint cselekedni jónak és igaznak tetszik előtted, úgy cselekedjél mivelünk!

26. És úgy cselekedék velök, és kiszabadítá őket Izráel fiainak kezéből, és nem ölék meg őket.

27. És tevé őket Józsué azon a napon favágókká és vízhordókká a gyülekezethez és az Úr oltárához, mind e napig, azon a helyen, a melyet választánd.

16. De harmadnap múlva azután stb. A hanyagságuk büntetésének a csalás három nap múlva történt leleplezésével a büntetés gyorsasága folytán még 7érzékenyebbekké kellett volna őket tennie a szégyen és a gyalázat iránt. Mert így derült ki, hogy a tunyaság és a lustaság

⁸² Semmi sem lehetett volna durvább, mint az így elkövetett csalás. A gibeoniták fővárosa alig 22 kilométerre volt Jerikótól, s durván feleakkora távolságra Aitól, ahol az izraeliták oly jeles győzelmet arattak. Ezért nem valószínű, hogy az izraeliták, miközben a menekülőket üldözték, ne jártak volna ténylegesen azon a területen, amiről most a vezetők azt feltételezik tudatlanul, hogy nagyon messze fekszenek, teljességgel az ígért földjének határain kívül. A hősiességük dicsérete annyira hízogó volt a büszkeségüknek, s a szövetség egy erős, bár távoli néppel oly sok előnyt ígért a további győzelmeik vonatkozásában, hogy azonnal beleestek a csapdába úgy, mintha csak akarták volna, hogy megtévesszék őket. – *a szerk.*

flytán estek ostoba módon abba a hibába, hogy nem vették a fáradságot egy amúgy majdnem a szemük elé táruló dolog vizsgálatára. Az, hogy nyugodtan masírozhattak keresztül azon a régió, könnyedén bevehették a városokat és ingyenes életszükségleti javakat találtak Isten atyai engedékenységének volt köszönhető, Aki nemcsak megbocsátotta a hibájukat, de még azokat a dolgokat is a javukra változtatta meg, amik joggal lehetnek volna ártalmasak a számukra. Itt arról olvasunk, hogy az izraeliták nem viselkedtek ellenségesen azon a területen, mert a gibeoniták a biztonság esküvel megerősített ígérletét kapták.

Felmerül két kérdés. Először, vajon az izraeliták, akiknek nem állt szándékukban semmiféle ígérletet tenni a csalóknak, vajon így elkötelezték magukat? Másodszor, vajon nem volt-e meg a népnek a választási lehetősége annak a szövetségnek az elvetésére, amit a vezetőik ostoba és téves módon kötöttek? Az általános álláspont vonatkozásában az esküt a legnagyobb szentségben kell tartani, így a tévedés indokával nem léphetünk vissza a szerződésektől, még azoktól sem, melyekkel becsaptak minket, mert Isten szent neve drágább, mint az egész világ összes gazdagsága.⁸³ Ezért bár esküdhettek az ember kevésbé megfontoltan, semmiféle veszteség vagy költség nem mentesítette őt a teljesítéstől. Nekem kétségem sincs felőle, hogy Dávid ebben az értelemben mondja (Zsolt 15:4), hogy az Isten igazi imádói, ha a maguk kárára esküdtek, nem változtatják meg, mert inkább elviselik a veszteséget, semhogy Isten nevét gyaláztatnak tegyék ki az ígéreteik visszavonásával.

Én tehát arra a következtetésre jutok, hogy ha csak a magánérdek érintett, mindent, amit esküvel ígértünk meg, teljesítenünk kell. S kiderül a szavakból, hogy az izraeliták attól féltek, nehogy kitegyék Isten nevét a gyaláztatnak a kánaáni népek között. Mert úgy vélem, hangsúlyos a kifejezés, miszerint Izrael Istenére esküdtek meg. De egy különleges ok engedte az izraelitáknak, hogy elálljanak a csalárd szerződéstől, mert nemcsak a saját jogait adták fel, hanem helytelenül eltértek Isten parancsától, amitől törvénytelen volt eltérni a legkisebb ióta erejéig is. Nem állt a hatalmukban sem megkímélni a legyőzötteket, sem törvénybe iktatni a megadás törvényeit, amivel most úgy járnak el, mintha a dolgot rájuk bízta volna. Ennek megfelelően látjuk, hogy kétszer is megszentelték Isten nevét, miközben az eskü színe alatt kitarítottak annak védelmében, amit ostoba módon megígértek.

⁸³ Kálvin a jogi képzettségénél fogva jól felkészült volt az itt felvetett fontos kérdés tárgyalására, s lehetlenség vitatni a vele kapcsolatos álláspontjának szilárdságát mind itt, mint a kommentárjának előző fejezetében. Némely kijelentésben azonban van némi látszata a következtetésnek. A harmadik verssel kezdődő szakaszban latinul ezt mondja: „Cum larvis ergo paciscitur Josue, nec quidquam obligationis contrahit, nisi secundum eorum verba”, illetve franciául: „Josue donques traitte alliance avec des masques ou phantosmes et n'est nullement obligé, sinon suivant leurs paroles”, „Józsue tehát álarccal, vagy fantomokkal köt szövetséget, és semmiképpen sincs megkötve, csak az ő szavaik szerint”. A hatodik verssel kezdődő szakaszban pedig ezt mondja: „Dixi summo jure evanidium et irritum fuisse ejusmodi foedus”, vagy franciául: „J'ay dit qu'a la rigueur de droit une telle alliance estoit nulle et cassee”, „Mondtam, hogy szigorúan a törvény szerint az efféle szövetség nulla és érvénytelen volt.” S kérdéses formában megadja ennek az okát is, amikor megkérdezi: „Mit nyertek ők (a gibeoniták), amikor a kérésüknek eleget tettek, de csak úgy lehettek biztonságban, ha messzi országból jöttek?” De ha a gibeoniták nem nyertek, vagy más szóval nem követelhetek semmit, akkor tökéletesen világos, hogy az izraeliták nem voltak kötelezhetőek bárminek a megadására. Őt egy kölcsönös szerződés két fele voltak, melyben az egyik fél követelése pontosan megfelelt a másik fél ellentételezéseinek vagy a kötelezettségei mértékének. Várható volt tehát, hogy miután Kálvin úgy döntött, hogy a gibeoniták nem követelhetek semmit, természetesen arra a következtetésre jut, hogy az izraelitáknak sem volt semmiféle kötelezettségük. Itt azonban látszólag megváltoztatta az álláspontját, miután tanulmányozta az utóbbi dolgot, mert konkrétan kijelenti, hogy akkor sem állhatunk el a szerződésektől, ha azok megkötése során becsaptak minket. A következtetés azonban csak látszólagos. Nem azt mondja, hogy minket úgy kötnek az efféle szerződések, mintha önmagukban érvényesek lennének, hanem azokra a körülményekre utal, melyek formális kötelezettséget róhatnak ránk, hogy úgy cselekedjünk, mintha kötvé volnánk. Más szóval a bíróság kezéből a lelkiismeret kezébe teszi át az ügyet, s így azok közé az esetek közé sorolja, amikre Szent Pál is utal, amikor különbséget tesz a törvényes és a hasznos dolgok között. Józsue és a vének elhamarkodottan esküdtek meg, de ezt cselekedve Izrael Istenének tisztességét tették zálogba, amit mindenáron meg kellett védeniük. – *a szerk.*

A megvédésben, amivel a köznép adózik a vezetőiknek a tartózkodással a gibeonitákkal szembeni minden erőszaktól, a kor becsületességét látjuk. Máshol azonnal megtörtént volna, hogy kitérnek az ígélet teljesítése elől azt állítva, hogy a népet nem köti néhány ember egyezsége. Ahogyan a rómaiak tették, amikor megtagadva a caudinus békét, amire csak a konzulok, a legátusok és a tribunusok esküdtek meg a szenátus és a nép rendjei nélkül. Annál dicséretesebb tehát az a nyers egyszerűség, melyben a vallási kötelezettség jobban számított, mint a rafinált érvek, melyeket manapság az emberek nagyobb része elfogad és megtapsol. A nép valóban megsértődött, amiért a vezetői többet vettek magukra, mint amire fel voltak hatalmazva, de a mértékletességük nem engedte meg nekik, hogy túllépjenek a morgolódás és a zajongás korlátjain.⁸⁴

20. *Ezt cselekedjük velök* stb. Noha a szerződés szerint meghagyják a gibeoniták életét, az egész szövetséget mégis csak részben erősítik meg. Mert miközben meghagyták a gibeonitákat tökéletes biztonságban, megfosztották őket a szabadságuktól, ami drágább, mint az életük. Ebből arra következtetünk, hogy Józsue és mások, mint a kétséges ügyekben, a középutat eszelték ki, hogy ne tegyék az esküt teljességgel érvénytelenné. Ennek a kiagyálásnak a fő célja a tömeg lecsillapítása volt, akik miközben sértődöttek voltak azért, mert rájuk kényszerítették a gibeonitákat, megbüntették a csalást, s nem hagyták, hogy a büntetlenség fokozza a gúnyolódásukat. Kemény feltétel volt ebben az elrendezésben, hogy a gibeonitákat nemcsak szolgai munkára kötelezték, de az otthonaikból is kiűzték őket, hogy változó és kóborló életet éljenek. A szolgai munka nem kevésbé volt alantas, mint amennyire fáradtságos, de a legrosszabb minden között a favágás és a vízfordás lett, ahol csak tetszett Istennek megállítani a frigyládát.

22. *Hivatá ugyanis őket Józsue* stb. Mivel fájdalmas és szigorú ítéletet készült közölni, elvként kimondja, hogy a döntésben nincs igazságtalanság, mert semmi sem lenne illetlenebb, mint engedni, hogy a trükkök és a fortélyok azok hasznára váljanak, akik alkalmazzák ezeket. Ezért először vitatkozik velük, amiért hazugsággal hártották el a veszélyt, majd rögtön utána átkozottaknak mondja ki őket. Ezalatt azt értem, hogy a szolgaságuk gyalázatát rájuk hártja, mert nem hordoznak semmi mást, csak amire a cselükkel vagy az álnokságukkal rászolgáltak. Mintha azt mondta volna, hogy a kihirdetett elítéltetés alapja bennük rejlik. Valóban kemény dolog, hogy vége-hossza nincs a munkának, amire ítélték őket, mert ezt jelentik a *soha ne fogyjon ki közületek a szolgálta* szavak. De kijelenti, hogy nem bántak velük igazságtalanul, mert saját maguk miatt vagy a saját hibájukból lettek átkozottakká. Ők valóban enyhítették a vétket a kényszerítő szükségükre hivatkozva, de mégsem hártották el a büntetést, amit jogosan kiszabottnak ismernek el. Valóban lehetséges, hogy a félelemtől legyűrve nem utasítottak el semmit, sőt, higgadtan és hízelegve⁸⁵ nyugodtak bele a rájuk kényszerített feltételekbe. Mert mit nyerhettek volna a vitatkozással? Kétségem sincs azonban felőle, hogy mivel tudatában voltak annak, hogy rosszat cselekedtek, s nem voltak eszközeik ahhoz, hogy teljesen felmentsék magukat, úgy tekintették, hogy nagyon emberségesen bántak velük, mivel az életüket meghagyták.⁸⁶

⁸⁴ Franciául: „Quand il ne passe point outre le murmure, et qu’il se contente de cela”, „Amikor nem lépnek túl a morgolódáson, hanem megnyugodnak abban.” – *a szerk.*

⁸⁵ Latinul: „nec sine assentatione”, „hízelkedés nélkül”. Franciául: „et sans flatterie”, „és hízelkedés nélkül.” – *a szerk.*

⁸⁶ Az ebből az elrendezésből fakadó megannyi káros következmény között volt a lefokozott kaszt az izraeli társadalom szívében, s a házi rabszolgaság ezt követő bevezetése az egyik legrosszabb formájában. – *a szerk.*

10. fejezet

Józs10:1-14

1. Lőn pedig, hogy a mikor meghallá Adonisédek, Jeruzsálemnek királya, hogy bevette vala Józsué Ait, és elpusztította azt, és hogy a mint cselekedett vala Jérikhóval és annak királyával, úgy cselekedett Aival és annak királyával, és hogy békességre léptek Gibeon lakói Izráellel, és közöttük vannak:

2. Igen megijedének, mivelhogy nagy város vala Gibeon, olyan mint egy a királyi városok közül, sőt nagyobb vala az Ainál, férfiai pedig mind vitézek valának.

3. Küldé azért Adonisédek, Jeruzsálemnek királya Hohámhoz, Hebronnak királyához és Pireámhoz Jármutnak királyához és Jáfiához, Lákisnak királyához és Debirhez, Eglonnak királyához, mondván:

4. Jőjjetek fel hozzám, és segítetek meg engem, és verjük meg Gibeont, mert békességre lépett Józsuéval és Izráel fiaival!

5. Összegyülének azért, és felméne az Emoreusoknak öt királya: Jeruzsálemnek királya, Hebronnak királya, Jármutnak királya, Lákisnak királya, Eglonnak királya, ők magok és minden seregök, és tábort ütének Gibeonnál, és hadakozának ellene.

6. Küldének azért Gibeon férfiai Józsuéhoz a táborba, Gilgálba, mondván: Ne vond meg kezeidet a te szolgálóidtól! Jőjj fel hozzánk hamar és ments meg minket, és segíts rajtunk, mert mind felgyűltek ellenünk az Emoreusok királyai, a kik a hegyen lakoznak.

7. Felméne azért Józsué Gilgálból, ő maga és az egész hadakozó nép vele, és a seregnek minden vitéze.

8. Monda pedig az Úr Józsuénak: Ne félj tőlök, mert kezembe adtam őket; senki sem áll meg közülök előtted.

9. És rájok töre Józsué nagy hirtelen, miután egész éjszaka ment vala Gilgálból.

10. És megrettenté őket az Úr Izráel előtt, és megveré őket Gibeonnál nagy vereséggel, és úzé őket a Bethoronba vivő úton, és vágá őket egészen Azekáig és Makkedáig.

11. Mikor pedig futnak vala ők Izráel előtt a bethoroni lejtőn, az Úr nagy köveket hullata rájuk az égből egész Azekáig, és meghalának. Többen valának, a kik a jégeső kövei miatt haltak vala meg, mint azok, a kiket fegyverrel öltek meg Izráel fiai.

12. Akkor szóla Józsué az Úrnak azon a napon, a melyen odavetette az Úr az Emoreust Izráel fiai elé;⁸⁷ ezt mondotta vala pedig Izráel szemei előtt: Állj meg nap, Gibeonban, és hold az Ajalon völgyében!

13. És megállá a nap, és vesztegle a hold is, a míg bosszút álla a nép az ő ellenségein. Avagy nincsen-é ez megírva a Jásár könyvében? És megállá a nap az égnek közepén és nem sietett lenyugodni majdnem teljes egy napig.

14. És nem volt olyan nap, mint ez, sem annakelőtte, sem annakutána, hogy ember szavának engedett volna az Úr, mert az Úr hadakozik vala Izráelért.

1. *Lőn pedig, hogy a mikor* stb. Korábban csak futólag említette, most azonban részletesebben is tárgyalja a hegyekben és a síkságon lakó királyok szövetségét. Mert miután megemlíti, hogy a félelemtől sújtottak voltak, s összeálltak a közös hadakozásra, megszakította a történetet és elkezdett a gibeonitákról beszélni. De amit korábban általánosságban mondott a királyokról, azt most egyetlen emberre vonatkoztatja. Nem azért, mert egyedül Adonisédek félt,

⁸⁷ Az eredetiben és az általános változatokban nem található további mondatot szűr ide be a Septuaginta az alábbi szavakkal: „ήνικα συνέτριψεν αὐτοὺς ἐν Γαβαων καὶ συνετρίβησαν ἀπὸ προσώπου υἱῶν Ἰσραηλ”, „amikor összezúzták őket Gibeonban és összezúztak Izrael gyermekeink szeme láttára”. – *a szerk.*

hanem mert ő szította fel a többieket, s ő volt a fő kezdeményezője és szervezője az izraeliták elleni háborúnak. Ezt kellőképpen kifejezi az ige többes száma, mert azt olvassuk, hogy amikor Adonisédek hallotta – akkor nagyon megijedtek. Ebből kiderül, hogy ugyanarra gondoltak valamennyien, de miközben egyeseket visszatartott a félelem, a nagyobb tekintéllyel rendelkező és a veszélyhez közelebb álló másokat is fegyverkezésre szólított fel.⁸⁸

A fejezet elején ismét elhangzik, miképpen kötött az öt király szövetséget a szembeszállásra az izraelitákkal, és a vereség elhárítására, ami mindannyiukat fenyegette. Mivel azonban a gibeoniták közben megadták magukat, ezért először ellenük fordították a fegyvereiket, egyrészt, mint az országuk elárulóinak megbüntetése végett, hogy például szolgáljanak minden szomszédjuknak, másrészt, hogy félelmet keltsék a legyőzött ellenségben, egyidejűleg a saját katonáik magabiztosságát is fokozhassák. Ezért a gibeoniták megtámadása mellett határozta, akik a követségükkel szakadást okozta és utat nyitottak az izraelitáknak. Valóban kifogástalan ürügyük volt a hadakozásra azok elpuhultságának a határozott megbüntetésével, akik elhatározták, hogy egyetértenek az egész országot végig pusztítani akaró idegenekkel ahelyett, hogy hűségesen védelmezték volna a szomszédjaikat. S a gibeoniták megtapasztalták, mennyire haszontalan lett volna a ravasz mesterkedésük, ha az izraeliták nem könnyörültek volna meg rajtuk. Aztán az Úr is megengedte, hogy veszélybe sodródjanak, hogy kétszeresen megrettenve szívesebben és engedékenyebben vegyék magukra az igát.

6. *Küldének azért Gibeon férfiai Józsuéhoz* stb. A történet menete megfordul, mert a gibeoniták természetesen nem várták meg, amíg ostrom alá vették őket, hanem látván, hogy hadsereget toboroztak és készítettek fel, kétségük sem volt afelől, hogy az első rohamot sem fogják kiállni, mert általános gyűlöletet keltettek, elébe mentek a támadásnak és Józsué védelméhez folyamodtak.⁸⁹ Cserben hagyni azokat, akiket életben hagytak, azonnal törvénytelen, igazságtalan és embertelen lett volna. Sőt, mivel a megadásuk az egyezés folyamánya volt, ezért jogosultak az erőszakkal és a bántalmazással szembeni védelemre. Jogosan kérik tehát az izraelitákat, akiknek a védelme alatt álltak, s Józsué nem is vonakodik, hanem a kötelességének ítéli azok megvédését, akinek a behódolását hajlandó volt elfogadni. Becsapták őt, ez igaz, de miután leleplezték a csalást, ők pedig meg is vallották azt, néhány mentő körülmény figyelembevételével bocsánatot nyertek.

Az egyenlőség és a kötelességérzet tehát nem engedte meg az izraelitáknak, hogy sorsukra hagyják a gibeonitákat. Józsué mégis jogos dicséretet érdemel a kérés teljesítésében tanúsított gyorsaságáért és az azonnali segítségküldésért. Azt olvassuk, hogy egész éjjel menetelt, s így jobban nem is siethetett volna, még ha az egész nép sorsa forgott volna kockán. Ha ugyanezt a hűséget tanúsították volna a pogány nemzetek is, akkor inkább megsegítették volna a kellő időben a szövetségeseiket, semhogy az általuk elszenvedett katasztrófákat bosszulták volna meg. A *hirtelen* kifejezés azonban nem szabad egyetlen napra korlátozni, mintha Józsué a háromnapos utat egyetlen éjszaka alatt járta volna be, s a következő reggelen jelent volna meg a gibeonitáknál. Mindössze csak annyit jelent, hogy nagy sebességgel haladt és nem késleltette az indulást a következő reggelig.⁹⁰

⁸⁸ Franciául: „Appela et suscita les autres a prendre les armes”, „Felhívott és fegyverfogásra ösztökélt másokat”. Jeruzsálem csak kb. 8 kilométerre volt dél-délkeletre Gibeontól, a többi városok pedig kb. 32-48 kilométeres távolságban terültek el dél-délnyugatra. – *a szerk.*

⁸⁹ A következtetés, mely szerint a történet itt megfordul, kissé indokolatlannak tűnik. Lákis, a legmesszebb fekvő város nem volt messzebb 48 kilométernél, s Jeruzsálem, mint említettük, csak mintegy 9-re. Ezért ami pusztán a távolságot illeti, semmi sem tart vissza minket attól, hogy úgy véljük a történet szó szerinti jelentésével összhangban, hogy a királyok hirtelen támadtak Gibeonra és ténylegesen ostromolták azt, amikor a gibeoniták küldöttséget menesztettek Józsuéhoz. – *a szerk.*

⁹⁰ Itt ismét, a távolságot eltúlozva véli Kálvin szükségesnek egy elmés magyarázathoz folyamodni. és egyfajta színezetet adni a történetnek. A távolság Gilgáltól Gibeonig több, mint 29 kilométer volt, s ezt természetesen be lehetett járni erőltetett menetben egyetlen éjszaka alatt. Kálvin azt mondja, hogy nekünk nem szabad azt feltételezni, hogy „Józsué a háromnapos utat egyetlen éjszaka alatt járta volna be”. De sehol nem olvassuk, hogy

Bár az izraeliták Aitól vagy a szomszédságából indították el a táborukat, a harmadik napon jutottak el a gibeoniták határára. Elfogadta, hogy lassan haladtak előre a csatarendben, Józsué még mindig valamekkora távolságra volt, amikor a gibeoniták megsegítésére vonatkozó kérés elérkezett hozzá. Látjuk, hogy Gilgál volt az első állomás a Jordánon történt átkelés után, így távolabb volt, mint Jerikó. Ha bárki abszurdnak tartja, hogy néhány város behódolásának elfogadása után hátat fordított és üresen hagyta a területet, melynek visszafoglalása az ellenségtől új fáradozást jelenthetett volna, arra azt válaszolom, hogy nem volt alapja a félelemnek attól, hogy az ellenség majd eljön és elfoglalja azt egy nagy veszéllyel és nehézségekkel járó hadjáratban. Valószínű, hogy amikor kiválasztotta a csapattesteket Jerikó megtámadására, az asszonyokat, a gyermekeket és a hadakozásra képteleneket hátra hagyta egy csendes sarokban, ahol élvezhették a rubeniták, gádíták és Manassé fél törzsének a védelmét, akiket a Jordán túlpartján hagyott. Hisz minek vitt volna a csatába gyermekeket és terhes, vagy csecsemőt szoptató asszonyokat? Hogyan talált volna az ellenség betörései közepette elegendő élelmet ekkora tömegnek, vagy a nyájak és a gulyáik számára elegendő vizet? Én tehát úgy vélem, hogy Józsué és a katonái visszatértek a sátraikba, hogy a feleségeik és a gyermekeik mellett felfrissüljenek, s ott tegyék le a zsákmányt, ami meggazdagította őket.

8. *S az Úr a kezébe adta őket* stb. Bizonytalan, hogy az Úr vajon elébe ment a hadmozdulatnak és felfegyverezte Józsuét a jövővel, elvonva őt Gilgálból, még mielőtt egy lépést is tett volna, vagy hogy csak megerősítette őt, miután befejezte a készülődést az indulásra. Nekem valószínűbbnek tűnik, hogy Józsué nem rontott előre Isten megkérdezése nélkül azonnal, amint megkérték rá, hanem miután tájékozódott az Ő akaratáról, akkor ragadott bátran és gyorsan fegyvert. Miután nemrég kapott büntetést a túlzott könnyedségéért, legalábbis valószínű a következtetés, hogy ebben az esetben nem próbált meg semmit, csak azt, amire isteni parancsot kapott. Az Úr tehát tekintettel volt a nyomorult gibeonitákra, amikor nem engedte, hogy az Ő népe segítségének híjával legyenek.

Józsuét biztossá teszi a győzelemben, hogy felmenthesse őket, mert Isten hatékonyabban serkent minket a kötelesség ellátására ígéretekkel, mintsem parancsokkal. Amit itt egynek ígér, az mindenkire vonatkozik, de Józsué megtisztelése végett konkrétan neki mondja, hogy utóbb ő lehessen a hadsereg tudtára adó személy. Isten ugyanis nem szól válogatás nélkül mindenféle embernek a mennyből, hanem ezt a tisztességet csak a kiváló szolgálóira és a választott prófétáira korlátozza.

Az is érdemes továbbá megemlíteni, hogy Józsué nem élt vissza az isteni ígérettel, megtéve azt a tunyaság mentségének, hanem még hevesebben fellobbantnak érezte magát, miután biztosítékot kapott a szerencsés végkimeneteltől. Sokan, miközben kérkedve mutogatják a hitüket, lustákká és tunyákká válnak a romlott biztonságérzet miatt. Józsué hallja, hogy a győzelem a kezében van, s hogy megszerezze, gyorsan a csatába siet. Mert tudja, hogy a boldog végkifejlet nem azért lett kijelentve neki, hogy lazítson a menetelés sebességén, vagy hogy hanyagabbá tegye őt, hanem azért, hogy még nagyobb buzgósággal tegyen erőfeszítéseket. Így történt, hogy meglepetésszerűen tört rá az ellenségre.

10. *És megrettenté őket az Úr* stb. Az első részben az Úr bevetette a saját erejét, de a nép kardjait használta. Ebből arra következtetünk, hogy valahányszor csak emberek által tevékenykedik, az nem von le semmit az Ő dicsőségéből, mert akármi történik, mindaz egyedül az Ő becsületére válik. Amikor ugyanis az emberek közreműködését választja, nem tartalék erőként hívja őket szövetségesként, s nem is kölcsönöz tőlük semmit. Mivel egyetlen fejbiccentéssel képes elvégezni bármit, ami csak tetszik Neki, az embereket eszközökként

Gibeon háromnapos járóföldre lett volna Gilgáltól. A szavak az alábbiak: „Elindulának azért Izrael fiai, és eljutának azoknak városaihoz harmadnapon” (Józs9:17). Más szóval, az izraeliták ebben a konkrét esetben három napot használtak el, vagy inkább, ha elfogadjuk a szokásos héber számítási módszert, az első egy részét, a teljes másodikat és a harmadik nap egy részét. Ez a kijelentés aligha igazolja azt a következtetést, hogy a két helyszín háromnapos járóföldre esnének egymástól. – *a szerk.*

használja annak bemutatása végett, hogy őket is az ő keze és akarata irányítja. Közben igazat mond, amikor azt olvassuk, hogy megverte és űzte őket vagy az Úr, vagy az izraeliták, mivel Isten az izraeliták közreműködésével okozott nekik vereséget. A második mézszárlásban Isten keze világosabban is megmutatkozott, amikor az ellenséget a jégeső semmisítette meg. S konkrétan kijelenti, hogy többen haltak meg a jégesőtől, mint amennyit a kard kaszabolt le, hogy kétség se férhessen hozzá: a győzelem a mennyből szereztetett. Ebből megint megértjük, hogy nem közönséges jégeső volt ez, olyan, amilyen a viharok idején szokott esni. Mert először is, attól többen sebesültek volna meg és szóródtak volna szét, mint amennyien hirtelen elpusztultak, másodsor, ha nem Isten szórta volna közvetlenül azt, akkor annak egy része az izraelitákra hullott volna. Most, amikor az egyik hadsereget külön támadás éri, a másik pedig, a sebesülésektől mentesen masírozik előre, mondhatni a segédcsoportokhoz való csatlakozás végett, azzal tökéletesen világossá válik, hogy Isten harcol a mennyből. Ugyanezt jelenti az is, hogy Isten a jégeső nagy köveit hullatta a mennyből, mert azt jelenti, hogy rendkívüli erővel zuhogtak alá a szokásosnál sokkal nagyobb méretben. Ha a közönséges csatákban bármikor hirtelen vihar támadt, s az hasznosnak bizonyult az egyik fél számára, akkor látszólag Isten adta a kegyessége jelét annak a félnek, s innen származik a közmondás: Hón szeretettek azok, akiknek az oldalán az elemek is felsorakoznak.⁹¹ Itt egy különlegesebb csoda beszámolójával van dolgunk, amiben Isten mindenhatósága világosan megmutatkozott.

12. *Akkor szóla Józsué az Úrnak* stb. Ez a szó szerinti olvasat, de egyesek úgy magyarázzák, hogy az Úr *előtt*, mert Istenhez szólni, Akinek, ahogyan a kegyesség diktálja, könyörögni kell nagyon alázatosan, látszólag nem áll összhangban a hit mértékletességével, s itt rögtön hozzáteszi, hogy Józsué a Naphoz intézte a szavait. Kétségem sincs felőle, hogy az előző mondat az imát vagy a fogadalmat jelöli, az utóbbi pedig a magabiztosság kifejezése, miután meghallgatást nyert. Vakmerő és gőgös dolog lett volna megálljt parancsolni ugyanis a Napnak, mielőtt engedélyt kapott volna rá. Először tehát tanácskozik Istennel és megkérdezi, majd miután azonnali választ kap, bátran megparancsolja a Napnak azt, amiről tudja, hogy tetszik Istennek.

S ilyen a Krisztus által ihletett hit hatalma és kiváltsága (Mt17:20, Lk17:6): hegyek és tengerek modulnak meg a parancsára. Minél jobban érzik az istenfélők a saját ürességüket, annál szabadabban ruházza rájuk Isten az erejét, s amikor a hit az Ígéhez kapcsolódik, abban a saját hatalmát mutatja be. Röviden, a hit a parancsolás magabiztosságát adja meg abból az Ígéből, amin alapszik. Így nyitotta meg Illés Isten parancsára az eget és hozott le onnan tüzet, s így látta el Krisztus a tanítványait mennyei hatalommal, hogy az elemek engedelmeskedjenek nekik.

Óvatosaknak kell lennünk azonban, nehogy bárki saját magától adjon ki elhamarkodott parancsokat. Józsué addig nem próbálta késleltetni és visszafogni a Nap menetét, amíg nem kapott kellő tájékoztatást Isten céljairól. S jóllehet amikor azt olvassuk, hogy beszélt Istennel, a szavak nem fejezik ki kellő mértékletességgel a szerénységet és az alázatosságot, amivel Isten szolgájának illik hangot adni az imáinak. Ezért legyen elegendő röviden szólva beleértetni, hogy Józsué könyörgött az Úrnak: tegye meg, amit szeretne. S a kérésének elnyerésévé vált a hihetetlen, addig soha nem látott csoda szabad és nemesszívű hírnökévé. Soha nem mert volna ennyire magabiztosan parancsolni mindenki jelenlétében a Napnak, ha nem lett volna teljes tudatában az elhívásának. Ha másképp lett volna, azzal kitette volna magát az aljas és gyalázatos megszégyenülésnek. Amikor vonakodás nélkül megnyitja a száját és azt mondja a Napnak és a Holdnak, hogy térjenek el a természet örök törvényétől, az ugyanaz volt, mintha

⁹¹ Az itt beszúrt szakaszt Claudianus latin költőtől származik, aki a Theodosius császárnak írt dicsőítő beszédében említi annak a császárnak a győzelmét, melynek kivívása során látszólag még az elemek is az ő oldalán küzdöttek, s így kiált:

O nimium dilecte Deo, tibi militat aether,
Et conjurati veniunt ad classica venti! – *a szerk.*

Isten határtalan hatalmával szólította volna fel ünnepélyesen azokat, amivel fel volt ruházva. Az Úr itt is fényesen bemutatja az egyháza iránti páratlan kegyét. Ahogyan az emberiség iránti jóságában szétválasztja a napot az éjszakától a Nap napi menetével és fáradhatatlan gyorsasággal forgatja azt a hatalmas gömböt, úgy, amikor tetszett Neki, le is állította azt egy rövid időre, amíg Izrael ellenségei megsemmisültek.⁹²

13. *És megállta a nap* stb. A kérdést, hogy miképpen állt meg a Nap Gibeonban, nem kevésbé helytelenül teszik fel egyesek, mint amennyire tudatlanul magyarázzák mások.⁹³ Józsué ugyanis nem elhelyezte titokzatosan a Napot egy konkrét ponton, szükségessé téve annak színlelését, hogy a csatát a nyári napforduló idején vívták, hanem amint az Ajalon felé fordult, amennyire csak a szem ellátott, Józsué megparancsolja, hogy álljon meg és maradjon ott, más szóval, maradjon a horizontnak nevezett vonal felett. Röviden, a már lenyugodni készülő Napot akadályozta meg a lenyugulásban.⁹⁴

Nekem semmi nagyobb aggodalmat sem okoz az órák száma, mert számomra elegendő, hogy a nap egész éjszakán át folytatódott. Ha lennének még történelmi feljegyzések abból a korból, azok kétségtelenül ünnepelnék ezt a nagy csodát. De nehogy a hitelessége megkérdőjeleződjön, ennek a könyvnek a szerzője megemlíti, hogy a róla szóló beszámoló máshol olvasható. Jóllehet a munka, amit idéz, elveszett, s a magyarázók között nincs túl nagy egyetértés a Jásár kifejezést illetően. Azok, akik úgy vélik, Mózesről van szó, ahhoz ragaszkodnak, hogy az itt szereplő példát az általános jövedölések közé sorolják. Mivel Mózes ezt a nevet a választott népre vonatkoztatja, jobban ideillő azt vallani, hogy az eseményekkel kapcsolatos kommentárokat kell érteni alatta a maguk történetében. Én a magam részéről inkább Izrael Istenét értem alatta, semmint a történet szerzőjét.⁹⁵

14. *És nem volt olyan nap, mint ez* stb. Ézsaiásnál és a Szent történelemben olvassuk, hogy a Nap járása utóbb is megváltozott Ezékiás király iránti kegyességképpen (Ézs35:5-8). Mert annak biztosítékaképpen, hogy az élete még meghosszabbodott tizenöt esztendővel a Nap árnyéka tíz fokot visszament a napórán a már bejárt útján. Itt tehát nem abszolút tagadja, hogy bármi hasonló történt bárki mással, hanem csak felmagasztalja a csodát, mint páratlant. A מנחם szó fordítását az *engedelmeskedett* kifejezéssel, ahogyan egyesek adják közre, én elvetem, mint túlon túl nyerszet. Mert noha meg van írva a zoltárokból, hogy az Úr a szolgája kívánságának megfelelően cselekszik, ami felfogható az engedelmeskedéssel egyenlőnek, mégis jobb

⁹² A záró mondatból valaki arra következtethetne, hogy Kálvin nem ismerte a kopernikuszi rendszert, s továbbra is azt hitte, hogy nem a Föld, hanem a Nap kering. Mint tudjuk azonban, ő sok vonatkozásban megelőzte a korát, ezért nem hihetjük, hogy ez állt mögötte. – *a szerk.*

⁹³ A feddés azoknak szól, akik megkettőzött erővel igyekeznek megmagyarázni a csodát azoknak, akik félremagyarázzák azt. Inkább furcsa, hogy ezek között feltűnik a legkiválóbb rabbik egyike-másika is, például Lévi ben Gerzson és Maimonidész. Mindketten azt vallották, hogy nem történt csoda, csak ahhoz valami nagyon hasonló. A fő indítékuk ennek a nagyon furcsa nézetnek az elfogadására a Mózes tisztelete iránti buzgóságuk volt, amiről úgy vélik, súlyosan sérül, ha elismerik, hogy egy általa soha nem tett csoda történt az utódja, Józsué közreműködésével. – *a szerk.*

⁹⁴ Franciául: „En somme, le soleil remonte estant ja commence a se coucher”, „Egyszóval, a Nap újra feljebb emelkedik, miután elkezdett lenyugodni.” – *a szerk.*

⁹⁵ Franciául: „Quant a moy, pour dire la verite, je le prends comme s'il estoit parle de Dieu ou du peuple d'Israel, plutost que de celuy qui a escrit Phistoire”, „Az igazat megvallva, én úgy értem, hogy ezt Istenről vagy Izrael népéről mondta, mintsem arról, aki a történetet leírta”. Az itt elfogadott nézetet Jásárt illetően sok kiváló igemagyarázó támogatja, ókoriak és modernek egyaránt, akik úgy vélik, léteztek valamiféle feljegyzések, melyekben a választott nép történelmének főbb eseményeit rendszeresen beszúrták, s amiről így mint az Igazak könyvéről kezdhettek el általánosságban beszélni ahhoz hasonlóan, ahogyan mi szoktunk beszélni az Érdemesek könyvéről, a Mártírok könyvéről stb. Az egyetlen további utalással Jásár könyvére a 2Sám1:18-ban található, ahol úgy utalnak rá, mint ami Dávidnak a Saul és Jonatán miatti siralmait tartalmazza, vagy legalábbis ahhoz kapcsolódik. Erre az utalásra alapozva állítja De Wette és más nacionalisták, hogy Józsué könyve nem annyira korai, mint amilyennek tulajdonítják, hanem Dávid kora után kellett íródnia. Ez az érv Jásárt tételezi fel a Dávid korában vagy rögtön az után élt szerzőnek, aminek semmiféle jó alapja sincsen, s teljesen híjával van minden valószínűségnek. – *a szerk.*

elkerülni mindent, ami látszólag alárendelt szerephez juttatja Istent.⁹⁶ Egyszerűen tehát csak a csoda kiválóságát dicséri, mint olyasvalamit, amit sem azelőtt nem láttak soha, sem utólag nem történt meg. Az igevers második mondata Isten jóságát és leereszkedését dicséri Józsué meghallgatásáért, valamint a népe iránti atyai jóindulatáért, akikért, mint olvassuk, harcolt.

Józs10:15-28

15. Ezután visszatére Józsué és vele az egész Izráel a táborba, Gilgálba.

16. Ez az öt király pedig elfutott vala, és elrejtözék Makkedában a barlangban.

17. És megizenék ezt Józsuénak, mondván: Megtaláltatott az öt király, elrejtözve a makkedai barlangban.

18. És monda Józsué: Hengergessetek nagy köveket a barlang szájához és rendeljete mellé férfiakat, hogy őrizzék őket.

19. Ti pedig meg ne álljatok,⁹⁷ nyomuljatok ellenségeitek után és vágjátok utócsapataikat, és ne engedjétek őket bejutni az ő városaikba, mert kezetekbe adta őket az Úr, a ti Istenetek.

20. Minekutána pedig elvégezték Józsué és Izráelnek fiai azoknak igen nagy vereséggel való verését, egészen azok megsemmisítéséig, és az élvemaradtak a megerősített városokba vonultak:

21. Visszatére az egész nép Józsuéhoz a táborba, Makkedába békességgel; nyelvét se mozdította senki Izráel fiai ellen.

22. És monda Józsué: Nyissátok fel a barlang száját, és hozzátok ki hozzám ezt az öt királyt a barlangból!

23. És akképen cselekedének, és kihozák hozzá a barlangból ezt az öt királyt: Jeruzsálem királyát, Hebron királyát, Jármut királyát, Lákis királyát, Eglon királyát.

24. Mikor pedig kihozták vala ezt az öt királyt Józsuéhoz, előhívatá Józsué Izráelnek minden férfiát, és monda a hadakozó nép vezéreinek, a kik vele mentek vala: Jőjjetek elő, tegyétek lábaitokat e királyoknak nyakára. Eljövének azért és tevék lábaikat azoknak nyakára.

25. És monda nékik Józsué: Ne féljete, és meg ne rettenjete; legyete bátrak és erősek, mert ekképen cselekszik az Úr minden ellenségetekkel, a kik ellen ti hadakoztok.

26. Azután pedig megveré őket Józsué, és megölé őket, és felakasztatá őket öt fára, és felakasztva maradtak a fákon mind estvéig.

27. Lőn pedig a nap lementének idején, parancsola Józsué, és levevék őket a fákról, és behányák őket a barlangba, a melyben elbújtak vala, és nagy köveket rakának a barlang szája elé, mind e napig.

28. Makkedát is bevévé Józsué ugyanazon a napon, és fegyver élére hányá azt és annak királyát, és megölé őket és egy lelket sem engedett menekülni azokból, a melyek benne valának. Úgy cselekedék Makkedának királyával, a mint cselekedett vala Jérikhónak királyával.

15. *Ezután visszatére Józsué stb.* Ez a vers nem a tulajdonképpeni helyére van beszúrva,⁹⁸ mert röviddel ez után teszi hozzá a csata végét, s a királyokra kiszabott büntetés a csata után következett. Olvasunk tehát a letáborozásról Makkedában, majd a fejezet végén a

⁹⁶ Franciául: „Néanmoins si est ce meilleur d'éviter toujours toutes façons de parler derogantes a la majeste de Dieu, comme s'il estoit question de la ranger”, “Mindazonáltal jobb elkerülni minden beszédmodot, ami elvenne Isten fenségéből, mintha alárendeltté akarná tenni Őt.” – *a szerk.*

⁹⁷ A „meg ne álljatok” szavak szerepelnek az eredetiben, a Septuagintában, az angol és más egyéb változatokban, de Kálvin latin változatából kimaradtak. – *a szerk.*

⁹⁸ A Septuagintából teljesen ki is maradt. – *a szerk.*

visszatérést Gilgálba, amit a kezdetben említett az időrendi sorrend figyelembevételével nélkül, megismétli. Ezért a királyok menekülésének és elrejtőzésének a története összekapcsolódik a korábbi eseményekkel. Mert amikor a csata hevében megtudta, hogy a barlangban rejtőztek el, Józsué, attól félve, hogy ha utánuk indulnak, a többiek elmenekülnek, bölcsen meglepődött annak megparancsolásával, hogy zárják le a barlang száját nagy kövekkel, s öröket állítva oda, bezárta őket mintegy a börtönbe, hogy majd a megfelelő időben lehessen őket kihozni és kivégezni. Ebből is kiderül, hogy az ellenség hadserege nagyon nagy volt, mert jóllehet az izraeliták szoroson a nyomukban jártak a menekülésük során, s maga a Nap is adott pót-időt a mézszárlásukra, mégis lehetetlen volt megakadályozni, hogy egy részük az erődített városokba meneküljön. Az izraelitáknak nyújtott isteni segítséget azonban kellően alátámasztotta a tény, hogy addig folytatták a válogatás nélküli mézszárlást, míg bele nem fáradtak, majd biztonságban tértek vissza. A kifejezés ugyanis, mely szerint a nyelvét sem merete mozdítani senki, arra utal, hogy az izraeliták vérveszteség nélküli győzelmet arattak,⁹⁹ mintha nem is harcolni, hanem csak öldökölni jöttek volna.

18. *És monda Józsué: Hengergessetek* stb. Az ellenségek gyökerestől kiszaggatták. Józsué most szabadon és mondhatni ráérősen szab ki büntetést a királyokra. Ennek fontolóra vételekor az isteni parancsot mindig szem előtt kell tartani. De ehhez határtalan gőgöt és barbár embertelenséget jelentene a nyakukra lépni és a holttestüket fákra akasztani. Bizonyos, hogy nemrég isteni közreműködéssel emelkedtek a szent méltóságra, s ültek fel a királyi trónra. Az emberi érzésekkel ellentétes lenne tehát ujjongani a gyalázatuknak, ha nem Isten rendelte volna így. Mivel azonban Neki így tetszett, illik belenyugodnunk a döntésébe anélkül, hogy vakmerően kérdeznénk, miért volt ennyire szigorú.

Egyidejűleg emlékeznünk kell arra, mint már korábban utaltam rá, hogy mindenki, a legkisebttől a legnagyobbig halálra volt méltó, mert a bűneik elérték a legmagasabb csúcsokat, s a királyok, akik bűnösebbek a többieknél, súlyosabb büntetést érdemeltek. Másodszor, szükséges volt a hajthatatlan szigor példáját statuálni a királyokban, akiknek a nép az irgalmasságból fakadó túlzó, de romlott megkülönböztető szeretetből nagyon is hajlamos lett volna megbocsátani. Isten akarata volt, hogy mindenki pusztuljon el, s Ő kényszerítette rá ennek az ítéletnek a végrehajtását a népére. Ha nem sarkantyúzta volna őket erőteljesen a végrehajtására, találhattak volna tetszetős álokokat a megbocsátásra. De a könyörület, ami Isten tekintélyét csorbítja az ember akarata miatt, megvetendő.¹⁰⁰ Most viszont, amikor a királyi méltóságot sem kímélték, minden, az emberséggel kapcsolatos plebejus és közönséges fogódzkodó eltöröltetett.

Ezzel a példával mutatja meg Isten azt a nagy érdeklődést, ami a választott népe iránt tanúsít, mert a ritka leereszkedés példája volt a királyokat a lábuk alá vetni, s megengedni nekik a méltóságuk megsértését úgy, mintha kistílú rablók lettek volna. Ahogyan a zsoltárokból olvassuk, kétélű kard van kezükben a nemzetek feletti bosszú végrehajtásához, a királyaik bilincsekbe veréséhez, a nemeseik láncra veréséhez, a megírt ítélet végrehajtásához: ez a tisztesség minden szentet megillet (v. ö. Zsolt149:6-9). Az a félelmetes jel egyben a lesújtó félelem hatásával is járt, s megakadályozta az izraelitákat abban, hogy utánozzák azoknak a nemzeteknek az életmódját, akik oly súlyos büntetést kaptak. Ennek megfelelően találkozunk újra meg újra ezzel a figyelmeztetéssel Mózes könyveiben: Láttátok, miképpen állt bosszút Isten azokon a nemzeteken, akik előttetek éltek a Kánaán földjén. Óvakodjatok tehát, nehogy felszítsátok Isten haragját az ő romlott tetteikkal. Egyszóval Isten, hogy nagyobb szentségben

⁹⁹ „Vértelen győzelem”. Latinul: „Incruenta victoria”. Franciául: „De la part des Israelites ils ont acquis la victoire sans qu’il leur ait couste la vie d’un seul homme”, „Az izraeliták anélkül arattak győzelmet, hogy az nekik akár csak egyetlen ember életébe került volna.” – *a szerk.*

¹⁰⁰ Franciául: „Or c’est une misericorde qui merite d’être deteestee, quand elle derogue a l’authorite de Dieu, et qu’elle la deminue selon qu’il semble bon aux hommes”, „S az a könyörület megvetendő, ami elvesz Isten tekintélyéből és csökkenti azt annak megfelelően, ahogyan az emberek jónak látják.” – *a szerk.*

imádják, elrendelte a föld megtisztítását minden mocsoktól. S miután a lakosai rendkívül gonoszok voltak, azt akarta, hogy ez az átok új és szokatlan módon szálljon rájuk.

25. *És monda nékik Józsué: Ne féljete* stb. Józsué most diadalt ül az öt király személyében mindazok felett, akik megmaradtak. Mert magabiztosságra serkenti a népét pont úgy, mintha azok, akiket még nem győztek le, ténylegesen a lábaik alatt hevernének. Ebből megértjük, hogy néhány ember lábbal tiprása által az egész nép úgy fellelkesült, hogy olyan megvetően néztek le a többiekre, mintha már azokat is legyőzték volna. S itt természetesen az isteni hatalom világosabb bemutatójával van dolgunk, mely így tölt el magabiztossággal a jövőre nézve.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a királyokat nem azért akasztották fel, hogy nagyobb szigorúsággal bánjanak velünk, hanem a gyalázat jeleként, mintha már lemészárolták volna őket. Szükséges volt, hogy az isteni bosszúállásnak ez az emlékezetes cselekedete mindenki számára nyíltan láthatóvá váljon. Talán az is célja volt Istennek, hogy felbosszantsa a többi nemzetet a kétségbeeséssel és az örületbe kergesse őket, s így gyorsabb pusztulást vonjanak a fejükre, felszítva az izraeliták haragját a makacsságukkal. Ugyanezzel a gyalázzal sújtották Makkeda királyát is, bár ő nem vezette ki az erőit, s hasonló megsemmisítést hajtottak végre az egész nép felett, akik nyugodtan megmaradtak a falaik mögött.¹⁰¹ Valóban valószínű, hogy tettek néhány ellenséges kísérletet, de a fő ok az volt, hogy Isten ugyanazt az ítéletet mondta ki mindenkire. S hogy miért dobálták vissza a tetemetek a barlangba, azt másutt már magyaráztam. Aztán ez az egész történet mondhatni tükörben mutatja be nekünk, hogy amikor az Úr beül az ítélszékébe, minden világi ragyogás szertefoszlik előtte, s azok dicsősége, akik kiemelkedőknek látszottak, az Ő ítélete általa legnagyobb gyalázzá változik.

29. *Általméne annakutána Józsué* stb. Most a városok bevételének története következik, melyekből az ellenség hadserege összegyűlt. S Isten itt nem kevésbé csodálatosan mutatta be a hatalmát, mint ahogyan a nyílt mezőn tette, főleg, ha a gyorsaságot vesszük. Mert noha azok, akik ide menekültek lázas sietséggel, kelthettek bizonyos fokú pánikot, mégis, amikor enyhült a félelem, hasznosokká lehettek a védekezésben.¹⁰² A helyőrség növekedhetett általuk a létszámban. Amikor tehát Józsué rövid idő alatt minden várost bevesz, s hatalmába keríti a kisebb városokat, Isten jelenléte nem kevésbé látványosan, mint váratlanul mutatkozott meg a sikerben. Mert ha csak a kapukat csukták be, amikor támadás érte őket – miután Józsuének nem voltak a falak megmászásához szükséges létrái, vagy a falak leöntéséhez szükséges hadigépezetei – minden ostrom jelentős fáradsággal és késlekedéssel járhatott volna. Ezért, amikor másnap bevesz egy várost, majd még egyet ugyanaznap, miután megtámadta, ezek a folyamatos, könnyű és gyors győzelmek nyilvánvalóan felette álltak minden emberi közreműködésnek.

Nem ok nélkül ünnepli konkrétan tehát a fejezet végén Isten jóságát, mivel világossá vált, hogy Ő harcolt Izraelért, amikor Józsué egyszerre elfogott és levert oly sok királyt és a területeiket. Ő valóban nem lett volna képes még a szemrevételezés során sem ilyen gyorsan haladni várossal várossal, ha az út nem nyílt volna meg előtte isteni módon, az akadályok eltávolításával. A csoda csak fokozódott, amikor Gézer királyát, aki mások megsegítésére jött kétségtelenül az eredményben vetett teljes magabiztossággal, hirtelen tönkrementek majd minden erőfeszítés nélkül, így nem volt képes késleltetni az izraeliták előrehaladását. Azok, akiket a városokban vágtek le mintegy tükörben mutatják be azok példáját, akiket a Mindenható felfüggeszt, amíg másokon áll ténylegesen bosszút. Mert bár a halálbüntetés ily módon megadott felfüggesztésével kérkednek, az állapotuk mégis rosszabb, mintha azonnal a

¹⁰¹ Franciául: „Tout le peuple qui n’etoit point sorti, de la ville n’en a pas eut meilleur conte”, „Az egész nép, akik nem jöttek ki a városból, nem úszták meg könnyebben”. – *a szerk.*

¹⁰² Franciául: „Ils pourroyent servir de defense pour garder les villes”, „Szolgálhattak védőkként a városok védelmében.” – *a szerk.*

kivégzésre vinnék őket.¹⁰³ Úgy tűnt, mintha szörnyű csapás lett volna elesni a csatamezőn, s elmenekülve a falaik mögött keresnek menedéket. De sokkal félelmetesebb dolog várt rájuk. A feleségeiket és a gyermekeiket a szemük láttára mérszárolták le, s a saját haláluk is sokkal félelmetesebb, mintha karddal a kézben estek volna el. Ezért semmi okunk sincs irigyelni az elvetettekét azért a rövid időért, amit Isten néha megad nekik, mert amikor elkezdnek maguknak biztonságot ígérni, a hirtelen pusztulás akkor szakad rájuk (2Thessz5:3). Közben tanuljunk meg nem visszaélni Isten türelmével, amikor elhalasztja az ítéleteit, s ahelyett, hogy önelégültségbe merülnénk, amikor látszólag megszabadultunk minden veszélytől, vagy amikor az azoktól való menekülés eszközei mutatkoznak, jussanak eszünkbe Jeremiás szavai (Jer24:2), hogy miközben egy kosár korai fügének¹⁰⁴ volt némi zamata, a másokban levők annyira savanyúak voltak, hogy egyszerűen ehetlenné váltak.

40. *Megveré azért Józsué az egész földet* stb. Itt az isteni tekintély ismét közbelép, hogy teljesen felmentse Józsuét a kegyetlenséggel kapcsolatos minden vád alól. Ha saját magától cselekedett volna, elkövetve az asszonyok és a gyermekek válogatás nélküli mérszárlását, akkor semmiféle mentség sem menthette volna őt fel a megvetendő kegyetlenség vádjára, olyan kegyetlenség, amit a vadállati szint fölé alig-alig felemelkedett törzseknél olvasunk. De amitől mindenki egyébként joggal elborzadhatott volna, azt most tisztelettel illett magukhoz ölelni, mint Istentől származó dolgot. Azok irgalmasságát joggal dicsérik az egyik fő erényként, akik mérséklék a haragjukat, amikor sérelem éri őket, s amikor igazuk lenne, ha magánemberekként vért ontanának. Mivel azonban Isten a nép kardját az emoreusok lemérszárlására rendelte, Józsué nem tehetett mást, mint engedelmeskedett a parancsának. E tény tehát nemcsak befog minden száját, de minden elmét is visszafog attól, hogy rosszállja a dolgot. Amikor bárki azt hallja, hogy Józsué levágott mindenkit válogatás nélkül, akik az útjába kerültek, bár letették a fegyvereiket és alázatosan könyörögtek kegyelemért, a legnyugodtabb elméket is felrázza ez a pusztaság és egyszerű kijelentés. Amikor azonban hozzáteszi, hogy Isten parancsolta ezt, akkor úgy nincs többé alapja a becsmélésének, mint azokénak, akik ítéleteket mondanak ki a bűnözőkre.

Bár a mi megítélésünk szerint a gyermekek és az asszonyok közül sokan mentesek voltak a vétkektől, mégis emlékezzünk arra, hogy a mennyei ítélőszék nincs alávetve a mi törvényeinknek. Sőt, amikor látjuk, miképpen égnek meg a zöldellő fák, mi, akik száraz fák vagyunk, féljünk a súlyosabb ítélettől. S természetesen bárki, aki alaposan megvizsgálja önmagát, rájön, hogy száz halált érdemel. Miért ne találhatna akkor az Úr jogos alapot egy halálhoz egy csecsemőben, aki most jött ki az anyja méhéből? Hibába zúgolódunk, vagy panaszkodunk hangosan, hogy egy átkozott nemzetség összes utódját ugyanarra a halálra adta: a fazekasnak mindenképpen abszolút hatalma van az edényei, vagy inkább az agyagja felett.¹⁰⁵

Az utolsó igevers¹⁰⁶ megerősíti a korábban tett megjegyzést, miszerint az egész népnek Gilgálban volt az állandó tábora, s a katonák, akik a háborúba mentek, ide tértek vissza egyrészt megpihenni, másrészt a zsákmányt biztonságra helyezni. Nem lett volna helyes megengedni nekik, hogy jobban szétszóródjanak, amíg s sorsvetés meg nem mutatta, hol kell lennie mindegyikük állandó lakóhelyének.

¹⁰³ Latinul: „Quam si mox ad mortem traherentur”. Franciául: „Que s’ils estoient depeschez soudainement sur le champ”, „Mintha azon melegében kivégeznék őket.” – *a szerk.*

¹⁰⁴ Latinul: „Ficus praecoces”. Franciául: „Les figes hastives”, „Koraérett vagy túl gyorsan beérett fügék”. – *a szerk.*

¹⁰⁵ Franciául: „Car cela n’empeschera point que le potier n’ait puissance de faire de ses pots tout ce qu’il luy plaira”, „Mert az nem gátolja meg a fazekast abban, hogy hatalma legyen a tetszése szerinti edényeket elkészíteni.” – *a szerk.*

¹⁰⁶ A Septuaginta ezt az igeverset is kihagyja. – *a szerk.*

11. fejezet

Józs11:1-15

1. Mikor pedig meghallotta ezt Jábin, Hásornak királya, küldte Jobábhöz, Mádonnak királyához, és Simronnak királyához, és Aksáfnak királyához,

2. És azokhoz a királyokhoz, a kik laknak vala észak felé a hegységben, és a pusztában Kinneróttól délre, és a síkságon, és Dór magaslatain a tenger felé;

3. A Kananeushoz napkelet és napnyugat felé, és az Emoreushoz, a Khittheushoz, a Perizeushoz, a Jebuzeushoz a hegyek közé, és a Khivveushoz a Hermon alá, Mispának földére.

4. És kijövének ők és velök az ő egész táboruk, sok nép, olyan sok, mint a fvény, a mely a tenger partján van, és igen sok ló és szekér.

5. És összegyülenek mindezek a királyok, és megindulának, és táborba szállának együttesen Méromnak vizeinél, hogy hadakozzanak Izráel ellen.

6. Ekkor monda az Úr Józsueának: Ne félj tőlök, mert holnap ilyenkorra mindnyájokat átdöföttem vetem az Izráel elé; lovaikat bénítsd meg, szekereiket pedig égesd meg tűzzel.

7. Elméne azért Józsue és vele az egész hadakozó nép azok ellen a Mérom vizeihez nagy hirtelen, és reájok rohanának.

8. És adá őket az Úr Izráelnek kezébe, és verék őket és úzék őket egészen a nagy Sidonig és Miszrefót-Majimig, és Mispának völgyéig napkelet felé, és leverék őket annyira, hogy senki sem maradt közülök életben.

9. És úgy cselekedék velök Józsue, a mint megmondotta vala néki az Úr: az ő lovaikat megbénítá, szekereiket pedig tűzzel égeté el.

10. Majd visszafordula Józsue ugyanazon időben és bevé Hásort, királyát pedig fegyverrel megölé (Hásor ugyanis mindezeknek az országoknak feje volt az előtt);

11. És levágának minden lelket, a mely benne vala, megölvén őket fegyver élével; nem maradt meg egy élő sem; Hásort pedig tűzzel égeté meg.

12. És e királyoknak minden városát és minden királyukat is meghódoltatá Józsue, és megölé őket fegyver élével, kipusztítván őket, a mint megparancsolta vala Mózes, az Úrnak szolgálója.

13. Csak épen azokat a városokat nem égeté meg Izráel, a melyek halmokon állottak vala, kivéve Hásort, egyedül ezt égeté meg Józsue.

14. És e városoknak minden zsákmányolni valóját, és a barmokat is magoknak zsákmányolák el Izráel fiai; csak az embereket hányák mind fegyver élére, míglen kipusztíták őket. Nem hagytak meg egy élőt sem.

15. A mint parancsolt az Úr Mózesnek, az ő szolgálójának, úgy parancsolt Mózes Józsueának, és úgy cselekedék Józsue, semmit el nem hagyott mindabból, a mit az Úr parancsolt vala Mózesnek.

1. *Mikor pedig meghallotta ezt Jábin stb.* Ebben az új szövetségben is fényes megnyilvánulását látjuk Isten több mint atyai gondoskodásának, amivel elhárítja a veszélyeket a népétől, és segítséget nyújt nekik kedvességgel és türelemmel. Ha Jábin a most említett szövetségesekkel együtt nyíltan hirdette volna maga a szomszédos királyok szövetségét, egy sokkal félelmetesebb háború törhetett volna ki az izraeliták ellen, s nagyobb izgalom és aggodalom foghatta volna el az elméiket. Valóban könnyű lett volna az Úr számára egycsapásra kiszagatni minden erejüket, s elosztatni a tőlük való félelmet és rettegést. Nem akart azonban túl nagy nyomást gyakorolni a népére, akik egyébként gyengék voltak, nehogy az ellenség rendkívül nagy száma rettegéssel töltse el és a kétségbeesésbe űzze őket. Ezért a sok nemzetet,

akik célja a gyors fegyverfogás volt, a közöny és a bámulat állapotában tartotta, míg a népe meg nem elevenedett a jeles győzelmektől, a még visszamaradt háborúk megvívásához. Nagy területet fosztottak ki és pusztítottak végig, lakosok és források nélkül hagyva azt. De egyetlen szomszédos hatalom, akik utóbb ellenségesen léptek fel, a legcsekélyebb mértékben sem mozdultak meg. Amikor összeszedték a bátorságukat és készen álltak az új háborúra, hirtelen nagy hadsereg jelenik meg, ami különböző nemzetekből állt össze, akik eddig csendben maradván lehetőséget adtak a győzelemre. A fellépésük ebben a későbbi időszakban olyan volt, mintha fegyverszünetet kötöttek volna. Isten tehát nemcsak harcolt az Ő választott népéért, de nagy mértékben meg is növelte az erejüket az ellenség megosztásával. Milyen félelmetes lett volna a támadás, ha az izraeliták nem tettek volna szert fokozatosan a magabiztosságra a csatában, egyidejűleg megtapasztalva Isten nyilvánvaló segítségét! Először is, az ellenségeik száma annyi volt, mint a tenger homokjáié, s voltak lovaik és szekereik is. Mivel az izraeliták teljesen híjával voltak a lovasságnak, furcsa, hogy nem rettentek meg ettől a csatasortól. Ezért fokozatosan lettek színre léptetve, amikor már képesek voltak elhordozni ezt. Mert a korábbi csatáik során csak mondhatni kellemes előzetesekben gyakoroltatta őket.¹⁰⁷ Hozzátehetjük, hogy az Úr a néhány győzelemmel minduntalan bizonyosságot tett a hatalmáról, hogy ne gondolkodjanak könnyedébben arról, mint ahogyan illet. Ha minden ellenségüket azonnal kiszaggatta volna, akkor valóban ünnepelehetnének volna fennköltén Isten dicséretét, de könnyedén meg is feledkezhetnének volna annak emlékezetéről. Szükséges volt tehát, hogy az ismétlődő, egymástól elkülönülő konkrét bizonyságok a szemük elé táruljanak, nehogy a szerencse forgandóságának tulajdonítsák valamelyik győzelmüket.

6. *Ekkor monda az Úr Józsuénak* stb. Minél nagyobb volt egy ennyire nagy számú és jól felszerelt hadsereg megsemmisítésének munkája és nehézsége, annál szükségesebb volt új magabiztosságra serkenteni őket. Az Úr tehát megjelenik a szolgájának, Józsuénak, s ugyanazt a sikert ígéri, amit korábban is megadott neki több alkalommal. Gondosan meg kell figyelni, hogy valahányszor csak felidézi az ígéreteit, azzal az embereket a feledékenységre, a lustaságukra és az ingatagságukra emlékezteti. Mert amíg hébe-hóba nem adatik új táplálás a hitnek, ők azonnal elgyengülnek és elbuknak.¹⁰⁸ Sőt, olyan a romlott finnyáságunk, hogy kétszer ugyanazt hallani rendszerint bosszantónak tűnik. Ezért tanuljuk meg, hogy valahányszor csak új csatába lépésre kapunk felhívást, jussanak eszünkbe az isteni ígéretek, amik javíthatnak a közönyünkön, vagy felrázhatnak minket a tunyaságunkból. S különösen azt alkalmazzuk a napi gyakorlatunkban, ami itt általánosan hangzik el, mivel az Úr most azt jelzi, hogy amit minden nemzetet illetően jelentett ki, az különösen biztos és szilárd lesz a jelen esetben.

A felhasznált időről szóló beszámolóból arra következtetünk, hogy ezek a királyok jelentős távolságot masíroztak be, hogy megtámadják Józsuét és a népet Gilgálban, mert az isteni értesítés után közvetlenül megemlíti Józsué hadjáratát.¹⁰⁹ Isten győzelmet ígér másnapra. Nem voltak tehát túl messze. S a Mérom-tó, ahol a táborukat felállították, szomszédos a Jordánnal, és sokkal közelebb van Gilgálhoz, mint Genezáret, ahonnan néhány ellenségük jött.¹¹⁰ Mondják, hogy ez a tó leapad, vagy feldagad attól függően, ahogyan a hó a hegyek

¹⁰⁷ Latinul: „Judundis praeludiis”. Franciául: „Escarmouches plaisantes”, „Kellemes csetepatékban”. – *a szerk.*

¹⁰⁸ Franciául: „Elle secoule et evanouist”, „Az” (a hit) “megolvad és szertefoszlik”. – *a szerk.*

¹⁰⁹ Latinul: „Oraculo enim subnectitur expeditio Josue”. Franciául: „Car l’expédition de Josue est conjointe avec l’avertissement que Dieu luy donne”, „Mert Józsué hadjárata összekapcsolódott az Isten neki szóló közlésével.” – *a szerk.*

¹¹⁰ Latinul: „Et lacus Merom, ubi castra locaverant, qui Jordani contiguns est, longe propius accedit ad Gilgal quam Gennesara ex cujus tractu pars hostium profecta erat”. Franciául: „Et le lac de Merom ou ils s’estoyent campez, qui est contigu au Jourdain, approche beaucoup plus pres de Gilgal que ne fait Gennesara, du rivage duquel une partie des ennemis s’estoit levee”, „S a Mérom-tó, ahol táboroztak, szomszédos a Jordánnal és sokkal közelebb van Gilgálhoz, mint Genezáret, aminek a partjairól jött az ellenség egy része.” Az itt megadott földrajzi adatok, főleg a Mérom-tó vonatkozásában tévesek és pontatlanok. A kommentár azt a benyomást kelti,

között megfagy, vagy megolvad. Emellett a Józsuének és a népnek adott parancs a lovak lábainak vagy inainak elvagdolására és a szekerek felégetésére kétségtelenül azt volt hivatott megakadályozni, hogy alkalmazzák azokat a jobban tanulmányozott hadviselési módszereket, melyek a világi nemzetek között voltak használatban. Valóban szükséges volt, hogy úgy szolgáljanak, mint katonák és bátran harcoljanak az ellenség ellen, de még mindig csak az Úrtól kellett függeniük, csak az Ő erejében kellett erősnek tartaniuk magukat és csak Őrá kellett támaszkodniuk.

Ez aligha történhetett volna meg, ha lett volna lovasságuk és egy csomó harci szekerük. Mert tudjuk, hogy az efféle csinnadratta miképpen kápráztatja el a szemet, s mérgezi meg az elmét fennhéjázó magabiztossággal. Aztán a törvény is elrendelte (5Móz17:16), hogy a királyok ne tartsanak lovakat és szekereket, nyilvánvalóan azért, mert rendkívül hajlamosak lennének a saját katonai képzettségüknek tulajdonítani, amit Isten Magának követelt. Innen származik a közmondás: „Ezek szekerekben, amazok lovakban bíznak; mi pedig az Úrnak, a mi Istenünknek nevééről emlékezünk meg” (Zsolt20:8). Isten meg akarta őket fosztani a vakmerőség minden serkentőjétől azért, hogy nyugodtan éljenek, megelégedve a saját korlátjaikkal, s ne támadjanak igazságtalanul a szomszédaikra. S a tapasztalat megmutatta, hogy amikor a rossz becsvágy lovak vásárlására ösztökélte a királyait, akkor nem kevésbé elhamarkodottan, mint amennyire sikertelenül kezdtek háborúzni. Szükséges volt tehát, hogy haszontalanokká tegyék a lovakat a hadakozáshoz, elvagdolván az inákat, és megsemmisítve a szekereket ezért, hogy az izraeliták ne szokjanak hozzá a pogányok gyakorlatához.

8. És adá őket az Úr Izráelnek kezébe stb. A vereség nagyságáról következtethetünk abból, hogy a mészárlás Sidontól folytatódott Mérom-tóig, ami nagyon távol volt tőle. Sidont nagynak nevezi, mert híres volt, mint kereskedelmi központ és nagy volt a lakosainak száma. Nem hasonlatot tesz közte és az ugyanolyan nevű kisebb város között. A mozerefot héber ígét, amit egyesek változtatás nélkül tulajdonnévként tartanak meg, mi jobbnak látjuk „a vizek forrásának” fordítani,¹¹¹ mert valószínű, hogy hőforrások voltak arra, melyekben forrt a víz. Azután a pánik, ami ilyen szétszórt menekülésre készítette őket világosan megmutatja, hogy az Úr titkos rettentése üzte őket hanyatt-homlok előre. Ezért biztos, hogy az izraeliták, akik oly sok veszélyen át merték úzni a menekülőket, az emberi hősiesség csúcánál magasabbra emelkedtek a mennyei közreműködés által.

Józsuét egyformán illeti dicséri mind a tartózkodásáért, mint az azonnali engedelmességéért. Nem is engedte volna oly szívesen a sok ló és szekér megsemmisítését, ha

hogy a királyok, miután félelmetes szövetséget hoztak össze, egyesítették az erőiket majd elkezdtek dél felé masírozni és közel jutottak Gilgálhoz, ahol valószínűleg hirtelen akartak rárontani Józsuéra, majd meglepetésszerűen akarták elfogni őt. Közben a Mérom-tónál táboroztak, s Józsué az isteni figyelmeztetés következtében gyorsan elindult a hadseregével, azzal a meglepetéssel lepve meg őket, amit neki szántak. E nézet szerint a Mérom-tó viszonylag közel volt Gilgálhoz, s ezért mondja ki ezt konkrétan a latin és a francia idézetekben, melyek ezzel a kijelentéssel kezdődnek. A francia világosan kimondja, hogy kisebb volt a távolság Gilgál és a Mérom-tó között, mint Genezáretig. S a latin, noha nem mentes a kétértelműségtől, vagy ugyanazt mondja, vagy valami még pontatlanabbat, nevezetesen, hogy a Mérom-tó közelebb volt Gilgálhoz, mint Genezárethez. Épp ellenkezőleg, ma közismert, hogy a Mérom-tó, a modern El Hule tizenhat kilométerre északra van a Genezáreti-tótól, következésképpen pontosan ugyanannyi kilométerrel messzebb Gilgáltól, mint a Genezáreti-tó. A tavak távolsága tehát Gilgáltól mintegy 120 kilométer a a Mérom-tó, míg 104 kilométer a Genezáreti-tó esetében. Ebből a tényből kiindulva nyilvánvaló, hogy Józsué nem lehetett Gilgálban, amikor azt az isteni közlést kapta, ami győzelmet ígért neki a következő napon. A tényleges helyzet látszólag az, hogy miután Józsué legyőzte az ország középső és déli részeit, sok király vagy vezető, akiknek a területei az ígért földjének egész északi részét foglalták el, szövetséget kötöttek és a Mérom-tavat jelölték ki a találkozás helyének. Józsué, jól ismerve a szövetséget és tudatában lévén annak félelmetes természetéről, nem várt, hogy időt adjon az ellenségnek a felfejlődésre, s nem maradt tétlen, amíg azok egy napi járóföldre nem értek a táborától, hanem elindult azzal az elhatározással, hogy ő fog támadni, s ezt szem előtt tartva ment messze északra az ellenség területének magába a szívébe, amikor azok egyesülésének minden lehetséges félelmét – akár benne, akár a hadseregében – teljesen szertefoszlatta a gyors és jeles siker bizonyossága. – *a szerk.*

¹¹¹ Forrás, forrongás a hőségétől értelemben. – *a ford.*

nem az istenfélelem vezérli őt. Mert akkora az elmésségünk a kifogások koholásában, hogy valószínű lenne azt feltételezni, hogy ha már katonai célra nem is használhatta azokat, az értéküket semmiképpen sem szabad lebecsülni. De úgy vélte, semmit sem szabad tekintetbe vennie, csak azt, ami Istennek tetsző. Azután, mivel a saját jó lelkiismeretével tette a népet szívessé és engedelmessé, őt, mint magánembert, joggal illeti meg a dicséret azért, amit általánosan mindenki tett.

12. *És e királyoknak minden városát* stb. Megsemmisítve a hadsereget, elkezdték kifosztani és végig pusztítani az országot, s bevenni és lerombolni a városokat. Mert amikor azt mondja, hogy az épen maradt városokat nem égették fel, abból valószínűleg arra következtethetünk, hogy egyes városokat erővel és ostrommal vettek be, majd leromboltak. Egyedül Házort semmisítették meg tűzzel, miután az ostrom béget ért és a küzdelem heve is alábbhagyott, mivel az emelte fel a háborút lánggra lobbantó fáklyát. De a már adott magyarázattal összhangban ismételt és világosabban is kijelenti ebben az igeszakaszban, hogy Józsué nem engedte szabadjára a szeszélyeit, amikor mindenkit levágott a legkisebbtől a legnagyobbig. Mert most konkrétan kijelenti azt, ami eddig még nem hangzott el, nevezetesen, hogy Józsué hűségesen tette a saját dolgát, elvégezve mindent, amit az Úr parancsolt neki Mózes által. Ez olyan, mintha az Úrra bízta volna a kezeit, amikor megsemmisítette azokat a nemzeteket az Ő parancsának megfelelően. S így kell nekünk is vallanunk, hogy még ha az egész világ ítéel is el minket, akkor is elegendő a felmentésünkhöz minden gyalázat alól, hogy Isten tekintélyével rendelkezünk.¹¹² Közben illik bölcsen fontolóra vennünk, mit követel meg minden egyes ember elhívása, nehogy valaki a buzgóságát szabadjára engedve Józsué akarja utánozni, s inkább kegyetlennek és vérszomjasnak, mint Isten fegyelmezett szolgájának ítéljék.

Józs11:16-23

16. És elfoglalá Józsué mindazt a földet, a hegységet, az egész déli vidéket, az egész Gósen földét, úgy a síkságot, mint a pusztát, és Izráel hegyét és annak síkságát.

17. A kopasz hegytől fogva, a mely Szeír felé emelkedik, egészen Baál-Gádig, a Libanon völgyében, a Hermon hegye alatt; királyaikat pedig mind elfogá és megveré és megöle őket.

18. Sok napon át viselt hadat Józsué mindezekkel a királyokkal.

19. Nem volt város, a mely békességre lépett volna Izráel fiaival, kivéve a Gibeonban lakó Khivveusokat; haddal vették azt meg mind.

20. Mert az Úrtól volt az, hogy megkeményítvén szíveiket, haddal menjenek Izráel ellen, hogy eltörölje őket; hogy ne legyen nekik irgalom, hanem hogy elpusztítsa őket, a mint megparancsolta vala az Úr Mózesnek.

21. Majd elméne Józsué ez időben, és kiirtá az Anákokat a hegyek közül Hebronból, Debirből, Anábból és Júdának minden hegyéből, és Izráelnek minden hegyéből; városaikkal együtt törle el őket Józsué.

22. Nem maradtak Anákok Izráel fiainak földén, csak Gázában, Gáthban és Asdódban hagyattak meg.

23. Elfoglalá azért Józsué az egész földet egészen úgy, a mint az Úr mondotta vala Mózesnek, és adá azt Józsué örökségül Izráelnek, osztályrészeikhez képest, nemzetségeik szerint. A föld pedig megnyugovék a harctól.

16. *És elfoglalá Józsué mindazt a földet* stb. Amikor a föld a győzelmek megszakítás mentes sorozatában magától köpte ki a régi lakosait, hogy szabad birtoklást biztosítson az

¹¹² Latinul: „Deum habere authorem”. Franciául: „Que nous ayons Dieu pour garant et auteur de ce que nous faisons”, „Hogy Isten a garanciája és a szerzője annak, amit teszünk.” – *a szerk.*

izraelitáknak, akkor látható módon vált világossá, ami a zsoltárokból van megírva: „Nemzeteket űztél te ki saját kezeddel, őket pedig beplántáltad; népeket törtél össze, őket pedig kiterjesztetted. Mert nem az ő fegyverökkel szereztek földet, és nem az ő karjok segítettek nekik; hanem a te jobbod, a te karod és a te orczád világossága, mert kedvelted őket.” (Zsolt44:3-4) A helyek és a területek felsorolásának az volt a célja, hogy a tudunkra adja: a munkát, amit Isten elkezdett, szünet nélkül folytatta. De hiba azt feltételezni, ahogyan egyesek teszik, hogy az Izrael név alatt egy konkrét hegyet ért. Mert a fejezet végéből világosan kiderül (Józs11:21), hogy a kifejezést különbségtétel nélkül Izrael és Júda hegyes területeire vonatkoztatja. Így tehát egy felnagyítás van a felsorolásban, mert a tíz törzs hegyeit hasonlítja össze hallgatólágyan Júda hegyeivel. Ennek megfelelően egy ellentétet kell beleérteni. A másik hegynél (Józs11:17) a ragadványnév homályos. Egyesek *megosztásként* értelmezik, mintha két részre oszlana.¹¹³ Mások *síkként* értelmezik, mert nem voltak rajta fák: pont úgy, ahogyan a fejet is simává teszi a kopaszság. Mivel a dolog bizonytalan és csekély fontosságú, az olvasó szabadon kiválaszthatja a neki tetsző változatot.

18. *Sok napon át viselt hadat Józsué* stb. Korábban rövid idő alatt és mondhatni egy futó gyorsaságával vett birtokba öt királyságot. A többi esetében más volt a helyzet, de nem azért, mert húzódozott vagy megfáradt, illetve lusta volt, hanem mert az Úr különféle módon gyakoroltatta a népét, hogy még világosabban kimutassa a sokrétű kegyelmét, ami rendszerint az értékét veszi a szemünkben, ha csak egy és ugyanazon a módon mutatkozik meg. Így tehát, mivel az isteni hatalom korábban jelesen megmutatkozott a sikerek hihetetlen gördülékenysége által, amikor az ellenséget azonnal megsemmisítették, így most az elhúzódozó háborúskodás is a mennyei segítség megannyi bizonyítékát szolgáltatta.¹¹⁴ S nem hirtelen és váratlanul történt ez a dolog, mert Isten előre megmondta Mózes által, hogy ha a föld elpusztulna, a vadállatok elszaporodnának rajta (5Móz7:22). Röviden, itt mint egy tükörben látjuk, hogy mindaz, amit az Úr Mózes által ígért, a valóságban beteljesedett és pedig nem félreérthető eseményként. Miközben azonban elismerjük az Isten ígéreteinek biztos voltát, el kell gondolkodnunk a népe iránt megerősített kegyén is, amikor úgy tevékenykedett, mint előrelátó vezető, nem mulasztva és nem hagyva el semmit, ami a javukra válhatott.

19. *Nem volt város, a mely békességre lépett volna Izrael fiaival* stb. Ez a mondat első ránézésre ellentmondónak látszik azzal, amit Mózes könyveiben mindenütt olvasunk, miszerint az izraelitáknak nem volt szabad semmiféle szövetségre lépni azokkal a nemzetekkel vagy bármilyen békefeltételeket kikötni velük, hanem épp ellenkezőleg, végleg meg kellett őket semmisíteni, eltörölve a nemzeteiket és a neveiket (2Móz23:32, 5Móz7:2).¹¹⁵ Látva, hogy a nemzetektől így vonta meg a békekötés lehetőségét, s hiába próbáltak volna meg bármiféle javaslatot tenni a békekötésre, abszurdnak tűnik a pusztulást, aminek még csak a helytelenítéséhez sem voltak meg az eszközeik, a makacosságuknak tulajdonítani.

Hiszen tegyük fel, hogy ha követeket küldtek volna olajfaágakkal a kezükben a békülés szándékával, Józsué akkor is azonnal azt válaszolta volna, hogy törvényesen semmiféle tárgyalásba sem bocsátkozhat, mert az Úr megtiltotta azt. Ezért, ha száz kísérletet tettek volna is a háború elhárítására, akkor is el kellett volna pusztulniuk. Miért hibáztatnánk akkor őket

¹¹³ Latinul: „Dissectus”. Franciául: „Couppee ou fendue”, „Kettévágva vagy kettéhasítva.” – *a szerk.*

¹¹⁴ Josephus szerint (Antiquitates Iudaicae, 5:2) az idő, amit Józsué töltött ezekkel a hadjáratokkal öt év. Mások hétnek vélik, s a következő számításal igyekeznek alátámasztani a becslésüket: A Józs14:7.10-ben Káleb azt mondja, hogy negyven éves volt, amikor elküldték Kádes-Barneából kikélni a földet, s attól az időponttól kezdve mostanáig (szemlátomást a háborúk befejeződéséig) negyvenöt év telt el. Ebből a negyvenötből harmincyolcat a sivatagban töltöttek, tehát a maradék hét alkotja a teljes időszakot a Jordán átlépésétől kezdve addig a napig, amíg Káleb ezt a kijelentést tette. – *a szerk.*

¹¹⁵ A Septuaginta, mintha az említettekkel hasonló megfontolások vezetnék, a 19. vers következő fordításával kerülte ki a látszólagos ellentmondást: „S nem volt város, melyet Izrael be ne vett volna: mindent háborúban foglaltak el”. Különböző olvasatok léteznek azonban, melyek majdnem szóról-szóra megegyeznek a szokásos fordítással. – *a szerk.*

azért, mert nem keresték a békét, mintha a szükség nem ösztökélte volna őket a helyes útra, miután látták, hogy egy engesztelhetetlen néppel van dolguk? De ha nem cselekedhettek szabadon másképpen, akkor igazságtalan bármiféle vádat megfogalmazni velük szemben, amikor az ellenségük dühe visszaverésének kényszerre vezette őket.

Erre az ellenvetésre én azt válaszolom, hogy az izraeliták, noha tilos volt bármiféle könyörületet mutatniuk, mégis ellenséges fogadtatásban részesültek, hogy a háború igazságos lehessen. S Isten titkos gondviselése csodálatos módon elrendezte, hogy a pusztulásra ítéltetve önként kínálják fel magukat arra, s az izraelitákat bősztítve legyenek a saját pusztulásuk okai. Az Úr tehát amellet, hogy elrendelte: tagadják meg tőlük a megbocsátást, egyben vak dühre is gerjesztette őket, hogy ne maradjon helye a kegyelemnek. S illett a népnek nem túl bölcsnek vagy kíváncsinak lenni ebben a dologban. Mert miközben az Úr egyrésről eltiltotta őket bármiféle szövetségkötéstől, másrésről azt sem akarta, hogy ellenséges lépéseket tegyenek anélkül, hogy bősztítenék őket, s az eljárás túl izgatott megtanácskozása nagyon megzavarhatta volna az elméiket. Ezért az egyetlen módja annak, hogy megszabaduljanak az összezavarodástól az volt, ha Isten keblére vetik a gondjaikat. Ő a felfoghatatlan bölcsességében gondoskodott arról, hogy amikor eljött az idő, a népe útját semmiféle akadály se gátolja. Így a Jordánon túli királyok, miután először ők ragadtak fegyvert, joggal szenvedték el a vakmerőségük büntetését. Az izraeliták ugyanis nem támadták meg őket ellenséges fegyverekkel mindaddig, amíg nem bősztítették őket. Ugyanezen a módon Jerikó lakosai is a kapukat bezárva hirdettek először háborút. Ugyanez a helyzet másokkal is, akik a makacsságuk miatt alapot szolgáltattak az izraelitáknak a háború folytatásához.

Most már kiderül, milyen tökéletes összhangban van a két dolog. Az Úr megparancsolta Mózesnek azoknak a népeknek a megsemmisítését, akiket Ő pusztulásra ítélt, s ennek megfelelően nyitotta meg az utat a saját rendelete számára, amikor megkeményítette az elvetetteket. Első helyen áll tehát Isten akarata, amit a fő oknak kell tartani. Látván ugyanis, hogy a bűneik felérték a csúcra, elhatározta a megsemmisítésüket. Ez volt a Mózesnek adott parancs eredete, azé a parancs, ami nem valósult volna meg, ha a választott nép nem lett volna felfegyverezve az isteni ítélet végrehajtásához azok romlottsága és makacssága által, akiket meg kellett semmisíteni. Isten pont abból a célból keményíti meg őket, hogy kizárják magukat a kegyelemből.¹¹⁶ Ezért nevezik azt a keménységet az Ő munkájának, mivel az biztosítja a céljának megvalósulását. Ha bárki megpróbálna elhomályosítani egy ennyire világos dolgot azok által, akik azt hiszik, hogy Isten csak lenéz a mennyből, hogy láthassa, mit szeretnének tenni az emberek, s akik nem képesek elviselni azt a gondolatot, hogy a titkos tevékenységével oda hajlítja az emberek szíveit, ahová csak akarja, akkor mi mást mutatnak ki, mint a saját vakmerőségüket? Ők is megengedő hatalmat tulajdonítanak Istennek, s ezen a módon teszik függővé az Ő tanácsvégzését az emberek tetszésétől. De mit mond a Lélek? Azt, hogy a megkeményedés Istentől való, Aki így taszítja el azokat, akiket meg akar semmisíteni.

21. *Majd elméne Józsué ez időben* stb. Anák fiairól beszéltünk máshol. Ők az óriások nemzetségéből valók voltak, akiknek a magas termetével olyannyira megrettentették a kémek a népet, hogy megtagadták a belépést a Kánaán földjére. Ezért, látva, milyen sok félelem tárgyát képezték, fontos volt, hogy eltakarítsák őket az útból, s a nép éberebb legyen a sikerek jó reménysége által. Nagyon ártalmas lett volna¹¹⁷ meghagyni olyasmit, ami riadalommal tölti el őket. S az aggodalom mindig környékezte az elméjüket, mert a félelem elhomályosította az Istennek tulajdonított dicsőséget a korábbi győzelmekért és megrengette a hitüket, s úgy vélték, az összes csata közül a legnehezebb még előttük áll. Ezért nem ok nélkül említi az isteni segítség más példái között, hogy a föld alkalmas lakóhelyé vált a nép számára a megtisztítással ezektől

¹¹⁶ Franciául: „Dieu les endureit, afin qu'ils se monstrent indigne de toute pitié et compassion qu'on eust peu avoir d'eux”, „Isten azért keményíti meg őket, hogy méltatlanokká váljanak minden sajnálatra és könyörületre, amit érezhettek volna irántuk.” – *a szerk.*

¹¹⁷ Latinul: „Perquam noxium”. Franciául: „Fort dangereuse”, „Nagyon veszélyes”. – *a szerk.*

a szörnyetegektől. Minél hihetlenebbnek látszott, hogy sikerrel küzdhetnek, annál látványosabban mutatkozott meg az isteni hatalom.

23. *Elfoglalá azért Józsué az egész földet stb.*¹¹⁸ Noha messze nem volt igaz, hogy Józsué az egész földet ténylegesen elfoglalta, mégis igazán mondja, hogy megszerezte azt annak megfelelően, amit Isten mondott Mózesnek: az utóbbi mondat korlátozza az általános mondat jelentését. Mert konkrétan hozzátette, hogy a győzelem, amit Isten megígért, fokozatosan következik majd be, nehogy utóbb az erdők vadállatai ellen kelljen harcolni, ha azok előjönnek a pusztaságba. Ezért szabad azt mondanunk, hogy noha az Úr még nem adta az ígért földjét a népe birtokába, tulajdonképpen mégis végrehajtotta, amiben megegyeztek, mert kényelmes lakóhelyet adott nekik, ami pillanatnyilag elegendő is volt a számukra. S a használt szavak arra utalnak, hogy a többi terület, amiknek még nem jutottak a teljes és tényleges birtokába, szintén beleértendő, mert azt mondja, hogy amit elfoglaltak, azt felosztották a családok között. Egyszóval, utóbb majd látjuk a felosztásban, hogy a földeket, amiket a nép még nem kerített a hatalmába Józsué haláláig, sőt sokáig még azután sem,¹¹⁹ sorsvetés által osztották el. A szavak jelentése, ami most már világos, egyszerűen ez: amíg Józsué még élt, az ígért bizonyos része teljeseedett be, ami teljesen bizonyossá tette őt a föld sorsvetéssel történő elosztásában.¹²⁰

¹¹⁸ A 23. vers latin szövege így kezdődik: „Accepit itaque Josue totam terram prorsus ut dixerat Jehova Mosi”, „Józsué tehát az egész földet teljességgel elfoglalta, ahogyan az Úr megmondta Mózesnek”. Ez eltörli a látszólagos ellentmondást, de csak a szó szerinti jelentés feláldozásával, amit az angol változat tökéletesen visszaad: „Így (és) Józsué elfoglalta az egész földet *mindannak megfelelően*, amit az Úr mondott Mózesnek”. Ez természetesen jobb, mint a latin változat, ami megpróbálja egy magyarázó szó beszúrásával visszaadni azt, amit az angol ugyanolyan jól ad vissza a szó szerinti fordítással. A Kommentárban a 23. vers szavai az alábbiak: *Et cepit Josue*. Ez valószínűvé teszi, hogy a szövegben szereplő *Accepit* szó csak elgépelés az *Et cepit* kifejezés helyett. – *a szerk.*

¹¹⁹ Franciául: „Or en la division nous verrons puis apres, que les regions qui furent assujetties a l’empire de peuple apres la mort de Josue, voire plusieurs siecles depuis, furent mises en sort pour voir a qui elles escherroyent”, „Nos, a föld felosztásában utóbb majd látjuk, hogy az országokra, melyek a nép uralma alá kerültek Józsué halála után, sőt jóval később, sorsot húztak annak meglátása végett, hogy azok kinek jutnak”. – *a szerk.*

¹²⁰ Latinul: „Exhibitum fuisse certum specimen promissionis ut secure licuerit terram sorte dividere”. Franciául: „La promesse fut tellement ratifiée, et si bien éprouvée par effect, qu’il leur fut loisible de diviser la terre par sort”, „Az ígértet úgy erősítette meg és bizonyította a tény, hogy képesek voltak kényelmes sorsvetéssel elosztani a földet.” – *a szerk.*

12. fejezet

Józs12:1-24

1. Ezek pedig ama földnek királyai, a kiket levertek Izráelnek fiai, és a kiknek földjét birtokba vették a Jordánon túl, napkelet felé, az Arnon pataktól fogva a Hermon hegyéig, és az egész mezőséget kelet felől:

2. Szíhon, az Emoreusok királya, a ki lakik vala Hesbonban, a ki uralkodik vala Aróertől fogva, a mely van az Arnon patak partján, és a patak közepétől és a Gileád felétől a Jabbok patakig, az Ammon fiainak határáig.

3. És a mezőségtől a Kinneróth tengerig napkelet felé, és a pusztá tengeréig, a Sóstengerig napkelet felé, a Béth-Jesimothi útig, és délfelé a Piszga hegyoldalainak aljáig.

4. És Ógnak, a Básán királyának tartománya, a ki Refaim maradékai közül való, a ki Astarotban és Edreiben lakozik vala.

5. És uralkodik vala Hermon hegyén, Szalkhában és az egész Básánban, a Gesurnak és Maakhátnak határáig, és a fél Gileádon, Szíhonnak, Hesbon királyának határáig.

6. Mózes, az Úrnak szolgálja és Izráelnek fiai verték le őket, és oda adta azt a földet Mózes, az Úrnak szolgálja örökségül a Rúben és Gád nemzetségeknek és a Manassé nemzetség felének.

7. Ezek pedig ama földnek királyai, a kiket levertek vala Józsué és az Izráelnek fiai a Jordán másik oldalán napnyugat felé, Baál-Gádtól fogva, a mely van a Libánon völgyében, egészen a kopasz hegyig, a mely Szeír felé emelkedik. És oda adá azt Józsué örökségül az Izráel nemzetségeinek, az ő osztályrészeik szerint:

8. A hegységben és a síkságon, a mezőségen és a hegyoldalakon, a pusztán és a déli vidéken, a Khittheus, Emoreus, Kananeus, Perizeus, Khivveus és Jebuzeusok földjét.

9. Jérikhónak királya egy; Ainak, a mely oldalra vala Béthel felé, királya egy;

10. Jeruzsálemnek királya egy, Hebronnak királya egy;

11. Jármutnak királya egy, Lákisnak királya egy;

12. Eglonnak királya egy, Gézernek királya egy;

13. Debirnek királya egy, Gédernek királya egy;

14. Hormáhnak királya egy, Aradnak királya egy;

15. Libnának királya egy; Adullámnak királya egy;

16. Makkedának királya egy, Béthelnek királya egy;

17. Tappuáhnak királya egy, Héfernek királya egy;

18. Afeknek királya egy, Lassáronnak királya egy;

19. Mádonnak királya egy, Hásornak királya egy;

20. Simron Meronnak királya egy, Aksáfnak királya egy;

21. Taanáknak királya egy, Megiddónak királya egy;

22. Kedesnek királya egy, a Kármelen levő Jokneámnak királya egy;

23. A Dór magaslatán levő Dórnak királya egy, a Gilgál népeinek királya egy;

24. Tirczának királya egy; összesen harminczegy király.

1. *Ezek pedig ama földnek királyai* stb. Ez a fejezet nem igényel hosszas magyarázatot, mert csak felsorolja azokat a királyokat, akiknek a területeit az izraeliták birtokba vették. Kettő közülük a Jordánon túli volt, Óg és Szíhon, akiknek kiterjedt birodalmuk volt, a Kánaán földjén pedig harmincegyen voltak. S bár mindegyikükről, akiket most összefoglalóan említ, korábban részletesebben is beszámolt, nagyon jó okunk van itt a szemünk elé állítani mondhatni Isten jóságának élő képét, bizonyítva, hogy végbement az Ábrahámmal kötött szövetség teljes megerősítése és beteljesítése, ami ezekben a szavakban volt összefoglalva: „A te magodnak

adom ezt a földet” (1Móz12:7, 13:15, 15:18). Isten kegyelmének ez az élő képmása tárul itt elénk úgy, mintha a valóságban is jelen lenne.¹²¹ Józsué nyolcvan éves volt, amikor belépett a földre. Ebben az idős emberben honnan volt annyi életerő,¹²² ami alkalmassá tette őt ennyi háború megvívásához, a hadakozás fáradságainak elviselésére, ha nem a mennyei életerő látta el őt többel is, mint egy halandó ereje? S a győzelmeinek szüntelen sorozata, a minden körülmények közötti sikerei, a kételkedéstől és bizonytalanságtól mentes könnyedsége, amivel a városokat ostromolta, a mozgásának gyorsaságában és a hajthatatlan szilárdsága – vajon mindezek nem Isten kezének megannyi világos bizonyítéka pont úgy, mintha Ő Maga jelent volna meg a mennyből?

Az országok meghatározásának a határaikkal az volt a célja, hogy az isteni hatalmat jobban szemléltesse a kiterjedtségükkel, de ez természetesen csak azok számára, akik ismerték ezek helyét. Ezért bárki, aki nem ismeri a földrajzi helyüket, a neveik hosszas fejtegetése hiábavaló és ostoba kíváncsiság lenne. Elismerem, hogy valóban hasznos odafigyelni a helyekre, melyekre, miután gyakran említi ezeket a Szentírás, kicsit jobban kell ismernünk. Mint amikor a határokat a Jabbok patakja szabja meg Libanon területén és a Genezáreti-tó, amit itt Kinneróth tengernek, máshol Kinnerethnek nevez. Egy kis figyelem ugyanis segít majd megértenünk a történetet. Ha nem tudunk tovább lépni, hagyjuk a képzetebbekre, hogy alaposabb kutató elemzéseket végezzenek arról, ami meghaladja a képességeinket.¹²³ De noha ezeknek a kicsiny királyoknak a birodalmi csekélyek és nem sűrűn lakottak voltak, látjuk majd azonban, hogy sok város kapcsolódott a fővárosaikhoz. A számukat főleg a lévitáknak mondottakból határozhatjuk meg. Másrészt, ha figyelembe vesszük, hogy egy kis terület miképpen képes befogadni idős férfiakat, nőket és gyermekeket, sőt, a nép nagy részének voltak háziállatai is, csak bámulhatjuk Isten felbecsülhetetlen jóságát, ami megakadályozta, hogy minden dolog teljes és jóvátehetetlen zűrzavarba süllyedjen.¹²⁴

¹²¹ Latinul: „Quam si nos Deus in rem praesentem adduceret”. Franciául: „Comme si Dieu nous mettoit presentement sur le fait, pour nous faire voire la chose de nos yeux”, „Mintha Isten ténylegesen odaállítana minket, hogy a saját szemünkkel lássuk a dolgot.” – *a szerk.*

¹²² Franciául „Comment un povre vieillard pouvoit-il estre si vigoureux”, „honnan tudott ez az idős ember ennyire életerős lenni”. – *a szerk.*

¹²³ Ezekből a megjegyzésekből kiderül, hogy noha más igeszakaszoknál Kálvin inkább leszólni látszik a magyarázatokat, amiket a Szentírás története kaphat a földrajztól, ő mégsem becsülte annyira alá a fontosságát, hogy a tökéletlenségét panaszolta volna abban a korban, amikor írt. Ebben az értelemben manapság minden panaszt ügyesen orvosoltak, s biztonsággal kijelenthető, hogy semmi sem tett többet a Szentírásban fellelhető homályosságok feltárása, s a szigorú és szó szerinti pontosságának győztes megszilárdítása végett, mint korunk utazóinak munkái és felfedezései. – *a szerk.*

¹²⁴ Latinul: „Ne horribili confusione, omnia miscerentur”. Franciául: „Que tout ne vint a estre brouille pesle mesle d’une confusion horrible”, „Hogy minden dolog nem zuhant egymás hegyén-hátán borzasztó zűrzavarba.” – *a szerk.*

13. fejezet

Józs13:1-14

1. Mikor Józsué megvénhedett és igen megidősödött vala, monda az Úr néki: Te megvénhedtél, igen megidősödtél, pedig még igen sok föld maradt elfoglalni való.

2. Ez az a föld, a mi fennmaradt: A Filiszteusoknak minden tartománya és az egész Gesur.

3. A Sikhórtól fogva, a mely Égyiptom felett foly, egészen Ekronnak határáig északra, mely a Kananeushoz számíttatik; a Filiszteusok öt fejedelemsége: a Gázáé, Asdódé, Askelóné, Gáthé, Ekroné és az Avveusoké.

4. Délről a Kananeusnak egész földje és Meára, a mely a Sídombelieké, Afékáig, az Emoreusok határáig.

5. Továbbá a Gibli földje és az egész Libanon napkelet felé, Baál-Gádtól fogva, a mely a Hermon hegy alatt van, egészen addig, a hol Hamáthba mennek.

6. A hegységnek minden lakosát a Libanontól Miszrefóth-Majimig, a Sídoniakat mind, magam űzöm ki őket Izráel fiai elől, csak sorsold ki Izráelnek örökségül, a mint megparancsoltam néked.

7. Mostan azért oszd el ezt a földet örökségül kilencz nemzetségnek, és a Manassé nemzetség felének.

8. Ő vele együtt a Rúben és Gád nemzetségek elvették örökségüket, a melyet adott vala nékik Mózes, túl a Jordánon, napkelet felé, a miképen adta vala nékik Mózes, az Úrnak szolgálja.

9. Aróertől fogva, a mely az Arnon patak partján van, úgy a várost, a mely a völgynek közepette van, mint Medebának minden sík földét Dibonig.

10. És minden városát Szihonnak, az Emoreusok királyának, a ki uralkodik vala Hesbonban, az Ammon fiainak határáig.

11. És Gileádot és Gesurnak és Maakátnak határát, az egész Hermon hegyet és az egész Básánt Szalkáig.

12. Básánban Ógnak egész országát, a ki uralkodik vala Astarótban és Edreiben. Ez maradt vala meg a Refaim maradékai közül, de leveré és kiűzé őket Mózes.

13. De Izráel fiai nem űzék ki a Gesurit és a Maakhátit, és ott is lakik a Gesuri és Maakháti az Izráel között mind e mai napig.

14. Csak Lévi nemzetségének nem adott örökséget; az Úrnak, Izráel Istenének tüzes áldozatai az ő öröksége, a mint szólott vala néki.

1. Mikor Józsué megvénhedett és igen megidősödött vala stb.¹²⁵ Mivel korábban láttuk, hogy a föld harmincegy király legyőzésével vált békéssé, valószínű, hogy most némi szünet következett a fáradalmaik kipihenése céljából, nehogy elcsigázódjon a nép a folyamatos szolgálatban. S nem is lehet vádolni őket, ha csak egy ideig pihentek, majd folytatták, mindig a szemük elé tárt célra törekedve. De hogy az új erő összeszedése végett biztosított szünet ne bizonyuljon alkalomnak a lustálkodásra, az Úr újabb serkentőt alkalmaz az ösztökélésükre a folytatáshoz. Mert elrendeli, hogy az egész örökséget osszák fel a törzsek között, s a Földközi-

¹²⁵ A „megvénhedett és igen megidősödött” szavak nem tartalmaznak felesleges szöszaporítást, hanem pontosan fejezik ki az életkort annak a felosztásnak megfelelően, ami már régen ismert a zsidóknál, s lehet, hogy már ebben a korai időszakban is ismerték. Ennek a felosztásnak megfelelően az idős kor három részből állt: az *első* a hatvanadiktól a hetvenedik életévig tartott, s tulajdonképpen az idős kor kezdetének nevezték. A *második* a hetvenedikétől a nyolcvanodik életévig tartott, s *ősznek*, vagy *ősz-hajú* kornak nevezték. A *harmadikat* pedig a nyolcvanodik évtől az élet végéig számították, s *élemedett* kornak nevezték, s az illetőt, aki megérte, megidősödöttnek mondták. Józsué most ebbe a korszakba lépett be. – a szerk.

tenger egész partvonalát is, amit akkor még az ellenség birtokol, vegyék bele a sorsvetésbe. Az efféle felosztás valóban tűnhet abszurdnak, sőt teljes gúnyolódásnak, hisz látjuk, hogy úgy kezelték egymás között mások tulajdonát, mintha az máris az övék lett volna. De az Úr a legjobb okokból rendelkezett így. *Először*, elvethették volna az ígéret reménységét és megelégedhettek volna a dolgok jelenlegi állapotával. Sőt, noha miután a sorshúzás lezajlott, biztosak lehettek mindabban, amit Isten megígért, a saját gyávaságuk folytán a tőlük telhető módon megsemmisíthették volna az Ő szavainak hitelét. S nem is az ő érdemeiknek volt köszönhető, hogy az igazmondása nem rövidült és csonkult meg. A sorsvetésnek tehát a biztos birtoklás zálogának kellett lennie, hogy arra mindig készen álljanak. *Másodszor*, azoknak, akiknek az ellenség országában jutott osztályrész, mivel közben úgy éltek, mint idegenek, a bizonytalan vendégszeretetre támaszkodva a saját örökségükön kívül, egyfajta munkafelügyelőkként kellett tevékenykedniük, másokat sarkantyúzva. Az pedig biztosan szélsőséges tunyaságot jelentett, ha elhanyagolták és elvetették, ami isteni módon jutott nekik osztályrészül.

Most már látjuk, miféle célból kellett az egész földet sorsvetéssel elosztani, s mindegyik törzs székhelyét kijelölni. Az is szükséges volt, hogy ez még Józsué életében megtörténjen, mert az ő halála után az izraeliták kevésbé hajlottak az engedelmességre, mivel egyetlen követője sem rendelkezett elegendő tekintéllyel ennek a nehéz feladatnak a végrehajtásához. Sőt, mivel Isten már megmondta Mózes szájával, hogy ezt meg kell tenni, ha nem látta volna el a rá bízott feladatot, az egész munka hajótörést szenvedhetett volna, amikor a törvényes szolgáló eltávozott. S bár a konkrét időpontot nem említi, mégis valószínű, hogy amíg Józsué élt, nem volt remény arra, hogy a nép ismét fegyvert fog a határaik kiszélesítése végett. Ő tehát csak megpróbálta felosztani a földet úgy, mintha ünnepélyes bizonyágtétellel hirdette és ígéret volna meg, hogy az elosztás bizonyosan megtörténik, mert Isten igazsága nem hiúsulhat meg senki emberfia halálának következtében.

2. *Ez az a föld* stb. Az Isten által réges-régen megszabott határokat említi meg annak érdekében, hogy Józsué és a nép teljesen meggyőződhesen róla: az Ábrahámmal kötött szövetség minden részletében be fog teljesedni. Ezzel azt parancsolja nekik, hogy tanulmányozzák a még birtokba veendő részeket. A következtetés helyes lesz, ha ennek a kitarásnak a gyakorlati alkalmazását tesszük a magunkévá arra, amit tőlünk követelnek, ti. elfelejtjük a mögöttünk levő dolgokat, és nekifeszülünk az előttünk állóknak a magasztos elhívásunk jutalmára igyekezve (Fil3:14). Hiszen haszontalan lenne megfutni a távot anélkül, hogy a cél elérésére törekednénk.

A határ, ami az Egyiptomot elválasztó folyónál kezdődik a tenger felé a szentföldtől, legvalószínűbben a Nílus, ha az elfogadott vélekedésnek megfelelően értelmezzük, vagy egy kis folyó, ami Rhinocornea városa mellett folyt, ami sokak szerint a Raphia vagy a Raphane.¹²⁶ Valóban vitán felül áll, hogy a nép abban a negyedben kezdődő öröksége szomszédos volt Egyiptommal. De jóllehet én követtem az igemagyarázók többségének véleményét, mely szerint a határok tovább is terjedtek a kevésbé művelt és bizonyos fokig puszta földterületnél,

¹²⁶ A Kálvin korában általánosan elfogadott vélemény, mely szerint ez a Nílus folyó vagy annak legalábbbi valamelyik ága részben a *sihor* szó jelentésén alapult, ami szó szerint *fekete*, s az igemagyarázók *iszaposként* magyarázták, mely kifejezés kimondottan a Nílusra vonatkozik, részben pedig a Jer2:18-on, ahol a próféta ezt kérdezi: „Most is mi dolgod van néked Égyiptom útjával? Hogy Sihor-vizet igyál?” (A Károli-fordításban a Sihor helyett a Nílus szó szerepel.) A Sihort itt kétségtelenül a Nílus tulajdonneveként használja. A Kálvin által említett második véleményt manapság általánosan az egyetlen tarthatóként fogadják el. Még a Sihorról itt adott leírás is, „Égyiptom felett foly” (Józs13:3) is teljesen alkalmatlan arra, hogy a Nílusra vonatkoztassuk, ami ahelyett, hogy Egyiptom felett, illetve annak határán folyt volna, majdhogynem a közepén folyik. Az itt szereplő és mind Mózes (4Móz34:5), mind Józsué (Józs15:4) által konkrétan említett folyót most Wadi El-Arish néven emlegetik az azonos nevű várostól, ami közel fekszik a torkolatához és nincs messze az ókori Rhinocolura vagy talán helyesebben Rhinocorura helyétől. Kálvin Rhinocorneaként említi, ami, ha nem ismétlődne meg a francia változatban, elgépelésnek tűnhetne. – *a szerk.*

nehogy a közelebbi szomszédság káros legyen, túl szoros ismeretséget alakítva ki az egyiptomiakkal, semmiképpen sem vetek el más véleményt.

A harmadik vers felvet egy kérdést. Miután kijelentette, hogy a tengerpart felé eső területek öt fejedelemségé voltak, hozzátesz egy hatodikot is, nevezetesen az avveusokét. Egyesek úgy vélik, hogy azért nem számolta az öt közé, mert jelentéktelen tartomány volt. De én szeretném, ha az olvasóim fontolóra vennék, vajon nincs-e közvetett ellentmondás a szabad nép, a saját uraik, valamint a fejedelmek által kormányzott öt terület között. Ezért az avveusokat, akik más körülmények között éltek, külön említi. A többes számot a megkülönböztetés végett használja. A fejedelemségek felsorolása nem a méltóságuk vagy a pompájuk szerint történik, hanem az első helyre Gáza kerül a közelsége miatt Egyiptommal, s ugyanaz vonatkozik Asdódra és a többiekre.

A Septuaginta fordítói a rendes szokásuknak megfelelően a görög γ (gamma) betűt használják a héber אין (ain) helyett, és így keletkezett a Gáza név, ami a héberben Áza. Hasonlóképpen alakítják át az Amorra nevet Gomorává.¹²⁷ Ez kellően leleplezi azok hibáját, akik azt feltételezik, hogy a neve perzsa, ami a vagyonából származik¹²⁸ Cambyses (Kambúdzsija) miatt, aki mikor háborúra készült Görögországgal, a kincsei raktárának tette meg azt. Mivel azonban a Cselekedetek könyvében (Csel8:26) Lukács beszél az útról, „mely Jeruzsálemből Gázába megy alá”, ebből kiderül, hogy ezen a néven egy város is volt hozzá közel, de más helyen. Asdód pedig ugyanaz, mint amit a görögök Azótusnak neveznek. Ennek a területnek az egésze, ami vagy a tengerparton van, vagy azzal határos, egészen Sidonig terjed ki. S vannak, akik azt gondolják, hogy a föníciaiak voltak egykor mind Gáza, mind Azótus urai. Az, hogy Libanon meddig terjed ki, közzismert.¹²⁹ Mert néha magában foglalja a Hermon hegyét, s a hossza miatt az egyik részét Antilibanonnak nevezik.¹³⁰ Az olvasó a Hermon-hegy témájának elemzését Mózes ötödik könyvének negyedik fejezetében találja meg.

6. *A hegységnek minden lakosát* stb. Józsuét megint inti, hogy jóllehet az izraeliták még nem birtokolják azokat a területeket, mégse hagyják abba a felosztást, hanem bízzanak Isten ígéretében, mert fájdalmasan elvenne az Ő tisztességéből, ha bármiféle kételyt táplálnának az dolog iránt. Ennek megfelelően mondja: Csak tedd, ami a dolgod a föld elosztásával, s ne hagyd ki a most még az ellenség által erősen tartott területeket, mert gondom lesz rá, hogy beteljesítsem, amit ígértem. Tanuljunk meg ebből bármi dolog felvállalása során úgy függeni Isten ajkaitól, hogy semmiféle kétely se késleltessen minket. Valóban nem a mi dolgunk hiábavaló reményéseket fabrikálni magunknak, de amikor a magabiztosságunk az Úron alapszik, akkor csak engedelmessédjünk a parancsainak, s nincs okunk attól félni, hogy az események menete majd csalódást okoz nekünk.

Ez után a Kánaán földjét kilenc és fél törzs között osztja szét, mert a rubeniták, a gáditák és Manassé fél törzse része már ki lett jelölve a Jordánon túl. Bár látszólagos szószaporítás van az *a melyet adott vala nékik Mózes... a miképen adta vala nékik Mózes* szavakban, mégsincs ebben semmi felesleges, mert a második mondattal az adományt erősíti meg. Mintha Isten rendelte volna el, hogy ami megadatott az legyen megerősítve. Más szavakkal: mivel Mózes

¹²⁷ Itt azt feltételezi, hogy az egyetlen helyes hang, amit a héber ain képvisel, az „a”. De valóban ez a helyzet? Gesenius épp ellenkezőleg, miközben megfeddi a modern héber kiejtést, az orrhangú gn vagy ng hangot határozottan hamisnak állítva be, azt mondja, hogy ez a legkeményebb g hang, utalva a Gáza és Gomora szavakra, amikkel Kálvin az ellenkezője szemléltetésére hozakodik elő. Lásd Gesenius *Héber nyelvtanját* (Bagster, 1852).

¹²⁸ A francia változat hozzáteszi: „Et qu’il signifie Richesses”, „Ami azt jelenti: Kincsek”. – *a szerk.*

¹²⁹ Franciául: „Quant au Liban, c’est une chose assez notoire quelle longeur d’étendue il a”, „Ami Libanont illeti, kellően ismert, hogy mekkora volt a kiterjedése.”

¹³⁰ Ez természetesen helytelen. Az Antilibanos nem a hosszától kapta a nevét, hanem attól, hogy ez egy hegylanc a tulajdonképpen Libanonnal szemben és azzal párhuzamosan, amit a görögök és a rómaiak által a Coele-Szíria vagy Koile (Medence) Szíria néven ismert szép völgy választ el egymástól és a Litáni folyó öntözi. – *a szerk.*

adta nekik azt a földet, maradjanak meg békeességben annak birtoklásában.¹³¹ Emiatt is van megkülönböztetve az Isten szolgája titulussal, mintha azt mondaná: Senki se ártsa bele magát abba a rendeletbe, amit egy hűséges szolgáló hirdetett ki Isten tekintélyével. Természetesen elejét kellett venni a vitáknak, melyek egyébként naponta kirobbanhattak volna.

14. *Csak Lévi nemzetségének nem adott örökséget* stb. Ez a kivétel is szükséges volt, nehogy a lévíták úgy véljék, igazságtalanul maradtak ki az örökösödésből, s ez hatalmas civakodásokat keltsen a jogaikat illetően. Ezért emlékezteti őket arra, hogy Mózes volt ennek a megkülönböztetésnek a szerzője, s egyidejűleg azt is megmutatja: nincs okuk panaszkodni, hogy bármi módon becsapták őket, mert kiváló ellentételezést kaptak. Mert bár az áldozatokat nem egyformán osztották el a lévíták között, a létfenntartásukról bőségesen gondoskodtak az első zsongók és a tizedek. S ahogyan a szent dolgokról való gondoskodással csalogatja őket Isten, úgy buzdítja a népet a szent áldozatok bemutatására, kijelentve, hogy az áldozataik a lévíták létfenntartó eszközei.¹³²

Józs13:15-33

15. Adott vala pedig Mózes örökséget a Rúben fiai nemzetségének az ő családjaik szerint.

16. És lón az ő határuk Aróertől fogva, a mely az Arnon folyó partján van, úgy a város, a mely a völgy közepette van, mint az egész sík föld Medeba mellett;

17. Hesbon és annak minden városa, a melyek a sík földön vannak; Dibon, Bámoth-Baal és Béth-Baál-Meon;

18. És Jahcza, Kedemót és Méfaát;

19. És Kirjáthaim, Szibma és Czeret-Sáhár a völgy mellett való hegyen;

20. És Béth-Peór, a Piszga hegyoldalai, és Béth-Jesimóth.

21. És a sík föld minden városa és Szihonnak, az Emoreusok királyának egész országa, a ki uralkodik vala Hesbonban, a kit megvert vala Mózes, őt és a Midiánnak fejedelmeit: Evit és Rékemet, Czúrt és Húrt és Rébát, Szihonnak fejedelmeit, a kik e földön laktak vala.

22. A jövendőmondó Bálámot is, Beórnak fiát, megölelék Izráel fiai fegyverrel, azokkal együtt, a kiket levágtak vala.

23. Vala tehát a Rúben fiainak határa a Jordán és melléke. Ez a Rúben fiainak öröksége az ő családjaik szerint, a városok és azoknak falui.

24. A Gád nemzetségének, a Gád fiainak is adott vala örökséget Mózes, az ő családjaik szerint.

25. És lón az ő határuk Jaázer és Gileádnak minden városa és az Ammon fiai földjének fele Aróerig, a mely Rabba felett van.

26. És Hesbontól fogva Ramath-Miczpéig és Betónimig, meg Mahanáimtól Debir határáig.

¹³¹ A Septuaginta kikerüli a szószaporítás látszatát mind a vers lerövidítésével, mind más punktálás használatával, s így fordít: „Rubennek és Gádnak adott az Úr (örökséget) a Jordán túloldalán: napkelet felé adta azt nekik Mózes, az Úr szolgája”. Ez azonban nem az egytelen változtatás, amit a Septuaginta változatában találunk. Mert rögtön a most idézett vers előtt beszúr egy másikat a következő kifejezésekkel: „A Jordántól nyugaton a Nagy Tengerig fogod neki adni: a Nagy tenger lesz a két törzs és Manassé fél törzsének határa.” – *a szerk.*

¹³² Ennek a versnek a végéhez a Septuaginta hozzáteszi a következő mondatot: „καὶ οὗτος ὁ καταμερισμός, ὃν καταμερίσεν Μωϋσῆς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐν Ἀραβῶθ Μωαβ ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου κατὰ Ἱερῖχω”, „s ez az az elosztás, amit Mózes osztott ki Izrael gyermekeinek, Arabót-Moáb földjén a Jordánon túl, Jerikóval szemben”. – *a szerk.*

27. A völgyben pedig Béth-Harám, Béth-Nimra, Szukkóth és Czáfon, Szíhonnak, Hesbon királyának maradék országa, a Jordán és melléke, a Kinnereth tenger széléig a Jordánon túl napkelet felé.

28. Ez a Gád fiainak örökségök, az ő családjaik szerint, a városok és azoknak falui.

29. A Manassé nemzetség felének is adott vala Mózes örökséget. És lón a Manassé fiainak félágáé, az ő családjaik szerint;

30. És lón az ő határuk: Mahanáimtól fogva az egész Básán, Ógnak, Básán királyának egész országa és Jainak minden faluja, a melyek Básánban vannak, hatvan város.

31. És pedig Gileádnak fele és Astarót és Edrei, Óg országának városai Básánban, a Manassé fiának, Mákirnak fiaié, Mákir feléé, az ő családjaik szerint.

32. Ezek azok, a miket örökségül adott vala Mózes a Moáb mezőségén, a Jordánon túl Jérikhótól napkelet felé.

33. A Lévi nemzetségének pedig nem adott vala Mózes örökséget. Az Úr, Izraelnek Istene az ő örökségök, a mint szólott vala nékik.

15. *Adott vala pedig Mózes örökséget a Rúben fiaí nemzetségének* stb. Amit látszólag a kellő világossággal mondott el, most még teljesebben részletezi, s nemcsak azért, hogy az olvasása hálára indítsa a népet, látva az isteni jóságot feljegyezve a nyilvános iratokban, s mondhatni állandóan a szemük elé tárva, hanem hogy mindenki zaklatás és civakodás nélkül élvezhesse a saját örökségét. Hiszen tudjuk, mennyire ötletes az emberi kapzsiság az ürügyek kiagyálásában a pereskedéshez, hogy senki sem bírhatja a saját jogait biztonságban, amíg a jogainak világos és szabatos meghatározása azok megkérdőjelezését. Azt az országot sorsvetés nélkül adták át. Mások számára tehát nyitott volt annak megkérdőjelezése, hogy a jogos részt nem tartották be, s az egyenlőtlenséget illeté kiigazítani. Azért tehát, hogy az ésszerűtlen vita soha ne zavarhassa meg a közbékességet, a határokat mindenütt Isten tekintélyével rögzítették, s mindenféle vitának elejét vették a határkövek kihelyezésével. Isten tehát nem pusztán egyetlen kifejezéssel adta oda Szíhon egész királyságát a Ruben törzsének, hanem a szélső határaikat az Aróertől veszi Arnon folyó partján, s így teljes kört húzva összehúzza vagy kiterjeszti úgy a területüket, hogy egyetlen holdnyit sem hagy belőle kétségesnek. Emellett azt, hogy mennyire hasznos volt ez a pontos közvonalazás, megtudhatjuk a világi történelemből, melyben mindenütt a szomszédok nemcsak bosszantó, de egyenesen káros vitáival találkozunk a határaik vonatkozásában.

Hozzátehetjük, hogy a gondoskodás, amivel az Úr kegyeskedett a népével bánni, és a kölcsönös békességet táplálni közöttük, megmutatja az Ő valódi atyai szeretetét, mert nem hagyott el semmit, ami hozzájárulhatott a nyugalmukhoz. S valóban, ha a gondoskodás nem lett volna ennyire korai, akkor felemészthették volna őket a belső civakodások.¹³³ Ismét kérem az olvasóimat, bocsássanak meg, ha nem foglalkozom aprólékosan a városok elhelyezkedésének leírásával, sőt, még a nevekre sem vagyok kíváncsi. Sőt, készséggel elfogadom, hogy ezeket a neveket, amiket helyesnek véltem tulajdonnevekként meghagyni a héberben, köznevekként használják, s ezzel megváltoztassák, latin formát adva nekik.¹³⁴

Érdemes megjegyezni, hogy amikor a midianiták földjéről szól, a fejedelmeket, akik felette uralkodtak, Szíhon szatrapáinak nevezi, hogy a tudunkra adja: ők ugyanabban a

¹³³ Franciául: „Et de fait, s’il n’euste pourveu a cela de bonne heure, ils se fussent mangez et consumez les uns les autres en debatant entre eux”, „S valóban, ha ezt nem a megfelelő időben biztosította volna, akkor felemészthették és megsemmisítették volna egymást, miközben egymással civakodnak.” – *a szerk.*

¹³⁴ Franciául: „Qui plus est, je suis content qu’on traduise en d’autres langues certains noms, qu’il m’a semble bon, de laisser ici en la langue Hebraique comme noms propres”, „Sőt, megelégszem azzal, hogy bizonyos szavakat, amiket én jónak véltem tulajdonneveknek meghagyni itt a héber nyelvben, lefordítsák más nyelvekre.” – *a szerk.*

vereségben osztoztak, mert igazságtalan háborúba keveredtek, és Szíhon, egy nyílt ellenség kormányzása alatt álltak. S hogy még világosabbá tegye, hogy joggal pusztultak el, elmondja, hogy közöttük Bálámot is levágták, aki a nyelvével ezer kardnál is jobban igyekezett megsebezni az izraelitákat.¹³⁵ Pont mintha azt mondta volna, hogy abban a mézárásban találták meg az ellenséges zászlót, amivel nyílt háborút hirdettek az izraeliták ellen. Amikor azt mondja, hogy a Jordán és a határa (Károlinál: *melléke*) volt a határ, akkor a haszontalan ismételtetés elkerülés végett helyes úgy értelmezni, hogy a Jordán volt a határuk a (saját) határainak megfelelően.¹³⁶

24. *A Gád nemzetségének, a Gád fiainak is adott vala örökséget Mózes stb.* Az előbb említett megfigyelés Gád törzsére is vonatkozik, nevezetesen, hogy a törvényes határaik gondosan ki lettek jelölve a birtokviták elkerülése érdekében. Közben Istent magasztalja a nagylelkűségéért, amiért kiűzte a nagyhírű nemzeteket és őket ültette be a helyükre. Ez még világosabban fejezi ki Manassé fél törzsének vonatkozásában, amikor hatvan várost említ az ő örökségük részeként. Ebből is kiderül, hogy Mózes nem volt hibásan nagylelkű, mert Isten számára jól ismert, mennyi várost adott nekik a határtalan nagylelkűsége folytán. Egy rövid mondattal Lévi törzsét ismét kizárja, hogy a lévíták egy későbbi korszakban ne állíthassák, hogy az osztályrészek, amiket a rubeniták, a gáditák és Manassé fél törzse sorsvetés nélkül kaptak, az övék is, mert konkrétan megtiltja, hogy a testvéreikkel együtt ők is részesüljenek. Ez megkönnyítette a számukra, hogy ravaszul a maguk javára értelmezzék, miszerint másokkal együtt ők is jogosultak az örökségre. Itt azonban nem az áldozatokat mondja a részüknek, mint korábban, hanem Magát Istent. Ha mégsem elégedettek, az csak a szélsőséges gögjüket és a túrhetetlenül válogatós mivoltukat bizonyítja.¹³⁷

¹³⁵ A furcsa ellentéttekkel ennek a figyelemre méltó embernek az életében, akinek a sorsát itt feljegyzni, valamint a szemléletes példákkal megvilágított magyarázatukkal a szokásos életben bámulatos módon ábrázolja Butler püspök a témával kapcsolatos prédikációjában. – *a szerk.*

¹³⁶ Latinul: „Terminum illis fuisse Jordanem secundum suos fines”. Franciául: „Que le Jordain estoit leur borne selon ses limites”, „Hogy a Jordán volt a határuk a saját határainak megfelelően”. Az ismétlést a Septuaginta kihagyja. – *a szerk.*

¹³⁷ A 33. verset a Septuaginta teljesen kihagyja. – *a szerk.*

14. fejezet

Józs14:1-15

1. Ezek pedig azok, a miket örökségül vőnek el Izráel fiai a Kanaán földén, a miket örökségül adtak nekik Eleázár, a pap, Józsué, a Nún fia és az atyai fejedelmek, a kik valának Izráel fiainak nemzetségei felett;

2. Sorsvetés által való örökségökül, (a mint megparancsolta vala az Úr Mózes által) a kilencz nemzetségnek és a félnemzetségnek:

3. Mert két nemzetségnek és fél nemzetségnek a Jordánon túl adott vala Mózes örökséget, a Lévitáknak pedig nem adott vala örökséget ő közöttök.

4. Mert a József fiai két nemzetség voltak: Manassé és Efraim; a Lévitáknak pedig nem adtak osztályrészt a földből, hanem csak városokat lakásul és az azokhoz való legelőket barmaik és marháik számára.

5. A mint megparancsolta vala az Úr Mózesnek, úgy cselekedének az Izráel fiai, és úgy oszták fel a földet.

6. Hozzámenének pedig Józsuéhoz Júdának fiai Gilgálba és monda néki a Kenizeus Káleb, Jefunné fia: Te tudod azt a dolgot, a melyet beszélt vala az Úr Mózesnek, az Isten emberének én felőlem és te felőled Kádes-Barneában.

7. Negyven esztendő valék én, mikor elküldött engem Mózes az Úrnak szolgálja Kádes-Barneából, hogy kikémleljem a földet, és úgy hoztam néki hírt, a mint az én szívemben vala.

8. Atyámfiai pedig, a kik feljöttek vala velem, elrémítették a népnek szívét, de én tökéletesen követtem az Urat, az én Istenemet.

9. És megesküvék Mózes azon a napon, mondván: Bizony a föld, a melyet megtapodott a te lábad, tiéd lesz örökségül, és a te fiaidé mind örökké, mivelhogy tökéletesen követted az Urat, az én Istenemet.

10. Most pedig, ímé megtartott engem az Úr életben, a mint szólott vala; most negyvenöt esztendeje, a mióta szólott vala az Úr e dolgról Mózesnek, a mi alatt Izráel a pusztában bolyongott vala; és most ímé, nyolczvanöt esztendő vagyok!

11. Még ma is olyan erős vagyok, a milyen azon a napon voltam, a mikor elküldött engem Mózes; a milyen akkor volt az én erőm, most is olyan az én erőm a harczoláshoz és járásra-kelésre.

12. Most azért add nekem ezt a hegyet, a melyről szólt vala az Úr azon a napon; mert magad is hallottad azon a napon, hogy Anákok vannak ott, és nagy, erősített városok; hátha velem lesz az Úr, és kiűzöm őket, a mint megmondotta az Úr.

13. És megáldá őt Józsué, és odaadá Hebront Kálebnek, a Jefunné fiának örökségül.

14. Azért lőn Hebron a Kenizeus Kálebé, a Jefunné fiáé, örökségül mind e mai napig, a miért hogy tökéletesen követte vala az Urat, Izráelnek Istenét.

15. A Hebron neve pedig annakelőtte Kirjáth-Arba volt; a ki a legnagyobb ember volt az Anákok között. A föld pedig megnyugodott a harcztól.

1. *Ezek pedig azok, a miket örökségül vőnek el stb.* Most rátér a Kánaán földjére, amiből a kilenc és fél törzsnek kellett örökséget kapni. S mint azt majd látjuk, azonnal meg is szakítja a történetet. Az átmenet azonban mégis időszerű attól a régiótól, aminek az elhelyezkedése más volt, hogy az olvasó megtudhassa: az értekezés a Kánaán földjével kapcsolatos, amit sorsvetés útján kellett elosztani. Mondtuk, hogy Józsué és Eleázár nemcsak azt osztották el, amit az izraeliták már megszereztek, hanem Isten ígéletében bízva magabiztosan belefoglalták mindazt, amit Ő ígért a népének, pontosan úgy, mintha már ténylegesen a birtokukba vették volna.

Valóban látni fogjuk, hogy a felosztás nem azonnal fejeződött be, de amikor az első sorsvetés Júda javára esett, a többiek osztályrésze is reményteljes maradt.

Itt felmerül egy nehéz kérdés. Miképpen mondható, hogy a föld felosztását Józsué, Eleázár és a fejedelmek végezték el, ha a sorsvetés döntött? Mert a sorsvetés eredményét nem az emberek véleménye, akarata vagy tekintélye szabályozza. Ha erre bárki azt válaszolja, hogy átvették az irányítást és ügyeltek a csalások megakadályozására, azzal nem törli el a nehézségét, sőt ezt a kibúvót a szöveggörnyezet is cáfolja. Tudni kell tehát, hogy nem egyszerűen a föld sorsvetéssel történő elosztására lettek kiválasztva, de utóbb a törzsek határainak megnövelésére vagy korlátozására is, megadva mindenkinek a neki kijáró részt. Az pedig, hogy ezt a dolog nem lehetett a pusztá sorsvetéssel elintézni, nagyon is nyilvánvaló. Mert miközben az emberi elképzelések szerint semmi sem jobban a szerencse dolga, mint a sorsvetés végeredménye, nem lehetett tudni, hogy Isten vajon nem azt a helyet választja-e Manassé fél törzsének, ahol Júda törzse telepedett le, vagy hogy nem foglalja-e el Zebulon Efraim helyét. Ezért a kezdettől fogva nem volt szabad messzebbre menniük, mint tíz kerületre, vagy provinciára osztani a földet. Ezen a módon azonban az egyesekhez tartozó terület meghatározatlan maradna. Mert ha mindenkinek megadatna a vélemény-nyilvánítás lehetősége akkor egyesek a központba szeretnének kerülni, mások egy csendes környéket tartanának jobbnak, megint másokat pedig a föld termékenysége, illetve a táj klímája és szépsége vezetne. De a sorsvetés Júdát tette meg mondhatni főnek, miközben Zebulont kivitte a tengerpartra, Benjámint pedig Júda mellé helyezte és Efraimot messzebbre vitte. Röviden, a sorsvetés végeredménye az lett, hogy tíz rész adódott Egyiptomból Szíria felé, s a Földközi-tenger északi sarkától, egyeseket Egyiptom szomszédaivá téve, másoknak tengerparti helyzetet adva. Másoknak hegyes vidék, megint közbenső völgyek jutottak.

Ezt megértve, a nép vezetői számára visszamaradt hivatal a határok felügyelete volt minden oldalon, összhangban az egyenlőség szabályaival. Az maradt hát meg nekik, hogy számolják meg, hány ezer lélek van az egyes törzsekben, s több vagy kevesebb területet jelöljenek ki a számukra, a létszámuk nagyságának vagy kicsiségének megfelelően. Mert az isteni parancshoz igazodva a megfelelő nagyságú részt kellett betartani, s tágabb, illetve szűkebb területet kijelölni az elvégzett népszámlálásnak megfelelően, ami meghatározta a létszámokat (4Móz26). A fejedelmek ítélete hasonló módon a területek alakjánál is latba esett, szabályozva a hosszúságot és a mélységet a körülmények szabta követelményeknek megfelelően. Azt is észben kell tartani, ami a 4Móz26-ban hangzik el: a tíz embert, akiket itt családfőknek nevez, nem az emberek szavazatai, hanem Isten elhívása alapján választották ki erre a hivatalra. Így mindegyik törzsnek megvolt a maga felügyelője a csalások vagy erőszak elkövetésének megelőzésére. S istentelenség lett volna bármiféle gyanút is táplálni azokkal szemben, akiket Isten jelölt ki. Ez az a mód, ahogyan Józsué mondhatni elosztotta a földet, bár a felosztás sorsvetés által történt.

4. *A Lévitáknak pedig nem adtak osztályrészt a földből* stb. Harmadszor ismétli a lévitákat illetően, hogy nem voltak benne a létszámban, így nem kaptak törzsi területet. Most azonban más célból említi, mert rögvest utána hozzáteszi, hogy József fiai két törzsre oszlottak, s így kiváltságból két részt kaptak. Így prófétált Jákob (1Móz49), vagy inkább, mint egy Isten által kijelölt bírónak ebben a dologban József fiainak kedvezett a többiekkel szemben. Isten tehát különleges örökségként vette Magához a lévitákat, és a helyükre József két családja közül az egyiket állította.

6. *Hozzámenének pedig Józsuéhoz Júdának fiai* stb. Itt a föld felosztásáról szóló beszámoló megszakad egy történet beszúrása végett, nevezetesen arról, hogy Káleb a Hermon hegyét kérte örökségül, ahogyan Mózes ígérte meg neki. Ez hosszú idővel az előtt történt, hogy a nép felhagyott a hadakozással, és szükségessé vált a sorsvetés. Azt olvassuk, hogy a földre történő belépésük ötödik esztendejében történt, s nem azt kéri, hogy egy már legyőzött és az ellenségtől megtisztított területet kapjon, hanem a csatazaj közepette, a hadakozás hevében

engedélyt kér a terület elfoglalására az óriások kiirtásával és lemészárlásával. Ő csak azt szeretné biztosítani, hogy amikor a hősiessége legyőzte az óriásokat, akkor ne csalódjon a munkálkodása jutalmát illetően. Ennek a biztosításnak az a módja, hogy kivételt képezzen a törzs közös osztályrésze alól. Ennek megfelelően nemcsak a saját maga kérését terjeszti itt elő, hanem a törzse tagjai, Júda fiai is azonos nézeten vannak vele, mert ennek a rendkívüli jótéteménynek a ráruházása egy családra mindaddig kiegészítés volt mindenhez. Ezért, bár Káleb egyedül beszélt, az egész törzs, akiknek érdekükben állt, hogy a kérése teljesüljön, szintén jelen voltak.

Nem világos a számomra, hogy Káleb miért kapta a kenizeus előnevet. A 4Móz32-ben is így nevezik őt. Tudatában vagyok egyes igemagyarázók feltételezésének, mely szerint azért kapta a kenizeus előnevet, mert vagy ő maga, vagy valamelyik elődje a keniták között élt. De én nem látom ennek a szilárd megalapozottságát. Mi van, ha ezt az előnevet valamelyik nevezetes cselekedete miatt kapta pont úgy, ahogyan a győztesek vesznek fel néha előneveket az általuk legyőzött nemzetekről? Mivel az ígélet nem került bele egyetlen nyilvános feljegyzésbe sem, s egyedül Józsué volt az annak még mindig életben lévő tanúja, ezért intézi hozzá a kérését. S valószínű, hogy amikor a tíz kém megemlítette az anákok nevét a nép megrettentésének céljával, Káleb, hogy cáfolja a becstelenségüket, igazán válaszolta, hogy olyannyira nem voltak félelmetesek, hogy akár a saját kezével is megtámadná őket, amennyiben a kiűzésük után elfoglalhatja a földjüket. S ezekkel a feltételekkel adott neki Mózes lakóhelyet azon a területen, amit a saját hősiességével kellett megszereznie.

7. *Negyven esztendő's valék én* stb. Látszólag fennköltebb kifejezésekkel beszél a saját érdemeiről, mint az illene egy kegyes és mértékletes emberhez. De emlékezzünk arra, hogy maga a dolog is irigylésre méltó és megannyi tiltakozást kiváltó volt, ezért különleges dicséretre szorult az irigykedés visszaszorítása érdekében. Ezért megemlíti, hogy jó hittel cselekedett, amikor beszámolt arról, mit tapasztalt meg a földet illetően. Mert az „a mint az én szívemben vala” kifejezés egyértelműen az őszinteséget jelzi, a szíve szembezállását a csalárd szavakkal. Nevetséges feltételezés azt képzelni, hogy ezt a szívében mondta, mert félve attól, hogy a társai megölhetik, nem mert semmi efféle egyébként kimondani. Semmi más nem jelent, mint egyszerűen azt, hogy őszintén cselekedett a neki adott parancsnak megfelelően, félremagyarázás vagy leplezés nélkül. Felnagyítja a becsületessége érdemét, mert bár minden társa ellene szegült Józsué kivételével, ő nem engedett a rosszindulatuknak, s nem is csüggedt el a gonosz összeesküvésük következtében, hanem kitartóan követte a maga célját. A szó legszorosabb értelmében vett szavak az alábbiak: elvégeztem vagy teljesítettem az Isten után járást. A nyilvánvaló jelentésük azonban az, hogy nem tért el a kötelességének hűségese teljesítésétől a tíz ember gonosz mesterkedése miatt, bármilyen nehéz volt is ellenállni nekik, mert hajthatatlan kitartással követte Istent, tökéletesen meg lévén győződve arról, hogy Isten a küldetés szerzője, melytől azok az álnok emberek megpróbálták elvonni a népet.

Tanuljunk meg ebből az igeszakaszról először is, hogy amíg az utolsó rész nem felel meg az elsőnek, minden jó kezdet semmivé vélik, másodsor, hogy az állhatatosság csak akkor dicséretre méltó, ha Istent követjük.

9. *És megesküvék Mózes azon a napon* stb. Itt tehát a követség egyik jutalma teljesül őszintén és hűségesen – annak az örökségnek a birtokba adása, amit a néptől megvontak. Mert jóllehet a hosszú életet joggal tartják Isten egyik kegyelmének, az általa ajánlott végcélt itt teszi hozzá, tudniillik, hogy Káleb megkaphassa azt az örökséget, amit másoktól vettek el. Ez nem közönséges kiváltság volt. Utána Isten hűségét magasztalja az életének meghosszabbítása miatt, sőt mi több, még eleveiséget és erőt is adott hozzá. Ezért, noha most nyolcvan éves volt, egy cseppet sem volt gyengébb, mint a fiatalsága virágjában. Másoknak is megadatott a jó erőben levő idős kor, de nagyon kevesen voltak, s az ő esetükben nem adatott a napjaik egyenletes folyásához olyan férfierő, mely teljes egészségben tartotta volna meg őket a nyolcvanötödik

életévükig. Mert Káleb nemcsak egy vezető ügyességére és bátorságára tart igényt, hanem egy katona fizikai erejére is.

Utána megemlíti az életének többi hivatalát és cselekedeteit. Mert kimenni és bejönni a héberben megfelel a kötelességünk minden része betartásának és teljesítésének. S ezt Káleb ténnyel erősíti meg, amikor a saját feladatának kéri az óriások megtámadását és kiűzését. Azonban nem az egykedvű gögtől lelkesedett fel a győzelem meggyőződéses bizonyosságára, hanem Isten segítségétől várja a jó végkimenetelt. Látszólag a kétely oda nem illő kifejeződését látjuk a *hátha* szóban, mintha csak a szerencsével övezné fel magát a harchoz.¹³⁸ Azok az igemagyarázók, akik azt gondolják, hogy a mértékletesség érzése miatt zavartatja magát és a saját gyengeségét fontolgatja, mondanak valamit a dologról, de nem mondanak el mindent. Ők természetesen kihagyják a leglényegesebbet, tudniillik, hogy ez a *hátha* azokra az általános értelmekre utal, amiket az emberek szoktak táplálni a dolgok tényleges állását fontolgatva.

Az első szükséges dolog a céljainak kellő fontolóra vétele. Ha egy olyan hegyet kért volna ajándékba, amit minden nagyobb erőfeszítés nélkül megszerezhetett volna, azt nehezebb lett volna megkapnia. De most, amikor a feladat nehézsége világosan megmutatkozik, elnyeri Józsué és a fejedelmek kegyét, mert beleegyezve a kérésébe nem adnak neki mást, mint a fáradságos, kétséges és veszedelmes küzdelem bizonyosságát. Tudva tehát, hogy Izrael gyermekei reszkettek és féltek az óriásoknak még a nevéől is, a vélekedésüknek megfelelően szól a mintegy kétséges és bizonytalan dologról. Ami saját magát illeti, a szavak világosan kimutatják, mennyire távol állt attól a nézettől, amit kételkedő és ingadozó elmével mondtak neki. Kiűzöm őket, mondja, ahogyan az Úr kijelentette. Mondjuk talán azt, hogy amikor Isten kijelentését hangoztatja, akkor kételkedik benne, hogy Isten vajon teljesíti-e, amit megígért, vagy sem? Teljesen világos, hogy csak arra emlékeztette őket, mennyire veszélyes volt ez a dolog, hogy könnyebben megszerezhesse az egyetértésüket. Egyébként nem szokatlan a héberben ennek a kifejezésnek a használata pusztán a nehézség megjelölésére anélkül, hogy burkoltan utalna rá: az elméjét a bizalmatlanság vagy a nyugtalanság gyötri. S abból a tényből következtethetünk arra, hogy mennyire nehéz volt kiűzni az óriásokat abból az erősségből,¹³⁹ hogy Józsué halála még az előtt bekövetkezett, hogy Káleb megpróbálta volna kiűzni őket.

13. *És megáldá őt Józsué* stb. Azért könnyörgött ilyen buzgón, hogy kimutassa az örömet, amit érzett. Hiszen hasznos volt egy példával felmagasztalni a vitézségét, ami másokat is arra ösztönözhetett, hogy győzzék le az előttük álló akadályokat. Mert olyan igaz volt, mintha egy magaslatot szerzett volna meg, melyről lenézhetett az óriásokra. Káleb megáldása tehát magában foglalja azt a dicséretet, aminek lehet buzdító hatása a népre. A fejezet végén azt olvassuk, hogy Kirjáth-Arba volt Hebron korábbi neve, Itt meg kell figyelni, hogy nem magát a hegyet érti alatta, hanem a fővárost, amit a Szentírás gyakran említ. Azt olvassuk, hogy az egyik, a természetéről híres óriástól kapta a nevét. S ez cáfolja azok képzelgését, akik ahhoz ragaszkodnak, hogy azért kapta ezt a nevet, mert a négy pátriárka – Ádám, Ábrahám, Izsák és Jákob – temetkezési helye volt.

Világos, hogy Káleb, ezt kérve nem a pillanatnyi könnyűsége, vagy a magánhaszonra tekintett, mivel nem törekszik arra a helyre, ami sok évvel később megadatott neki. Ezért nem kevésbé a nép érdeke is volt, mint egyetlen családé, hogy ami egyelőre még Isten felfoghatatlan kegyelmétől függött, s csak a reménységre támaszkodott, speciális kegyként megadasson. S egy ajándék, ami nem adathat meg az isteni közreműködés csodálatos megnyilvánulás nélkül, aligha lehet irigylésre méltó.

¹³⁸ Franciául: „Il est vrai que ce mot *Peut estre*, qui est une marque ordinaire de doute, semble estre estrange et ne convenir point, comme s’il se preparoit au combat a l’aventure”, „Valóban igaz, hogy a *hátha* szó, ami a kételkedés közönséges jele, furcsának és ide nem illőnek tűnik: mintha csak vaktában készülne a harcra”. – a szerk.

¹³⁹ Latinul: „*Ea munitione*”. Franciául: „*Cette forteresse si bien munie*”, Egy ilyen jól megerősített erődből”. – a szerk.

Felmerül azonban egy kérdés. Mivel Hebron nemcsak a Léviták osztályrésze lett, hanem egyike a menedékvárosoknak is, miképpen volt átadható? Ha azt mondjuk, hogy Káleb megelégedett más városokkal, s lemondott a jogairól a léviták javára, azzal a probléma nyilvánvalóan nem oldódik meg, mert Kálebet konkrétan megnevezi annak a városnak a tulajdonosaként. De ha arra gondolunk, hogy mindössze csak a városban lakás jogát kapták meg a léviták, akkor nem lesz következtetés. Közben nem csekély dicséretet érdemel Káleb mértékletessége, aki a rendkívüli kiváltság folytán neki jutott helységben nem tagadta meg a léviták vendégszerető befogadását.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Az itt adott magyarázatnak megfelelően a léviták Hebronban csak kétes, Káleb jóindulatától függő haszonélvezettel maradhattak, aki szívélyesen fogadtatásban részesítette, de el is utasíthatta volna őket. Más igeszakaszokból, s különösen a Józs20:7-ből és Józs21:9-13-ból azonban úgy tűnik, hogy a joguk Hebronhoz ugyanolyan teljes és abszolút volt, mint bármely más, általuk birtokolt városhoz. Sőt, miután ezeket a városokat sorsvetéssel, más szóval isteni határozattal jelölték ki, semmiféle igazságtalanság sem érte Kálebet, s furcsán következtelen lenne mindaz, amit korábban olvastunk a viselkedéséről és a jelleméről, ha ebben a dologban bármiféle ellenállást tanúsított volna. – *a szerk.*

15. fejezet

Józs15:1-13

1. A Júda fiai nemzetségének sors által való része pedig az ő családjaik szerint ez vala: Edomnak határa felé a Czin pusztája délre, a déli határnak végén.

2. Vala pedig az ő déli határuk a Sóstengernek szélétől, a tengernyelvtől fogva, a mely délfelé fordul.

3. És halad délre az Akrabbim hágónak, majd átmegy Czin felé, és felmegy délről Kádes-Barneának, átmegy Hesronnak, felmegy Adárnak és kerül Karka felé;

4. Majd átmegy Asmonnak és halad Egyiptom patakának. A határ szélei pedig a tengernél vannak. Ez a ti határotok délre.

5. Napkelet felé pedig a Sóstenger a határ a Jordán végéig; az északi rész határa pedig a tengernyelvtől, a Jordán végétől kezdődik.

6. És felmegy ez a határ Béth-Hoglának, és átmegy északra Béth-Arabán majd felmegy ez a határ Rúben fiának, Bohánnak kövéhez.

7. És felmegy ez a határ Debirbe is az Akor völgyéből, és északra fordul Gilgál felé, a mely átellenében van az Adummim hágójának, a mely a pataktól délfelé esik. És átmegy a határ az Én-semes vizeire és tova halad a Rógel forrása felé.

8. Azután felmegy a határ a Hinnom fiának völgyén, Jebuzeusnak, azaz Jeruzsálemnek déli oldala felé; felmegy továbbá e határ a hegynek tetejére, a mely átellenben van a Hinnom völgyével napnyugat felé, a mely északra van a Refaim völgyének szélén.

9. És hajlik e határ a hegynek tetejétől a Neftoáh víznek kútfejéhez és kimegy az Efron hegyének városai felé; majd hajlik e határ Baalának, azaz Kirjáth-Jeárimnak.

10. Baalától pedig fordul e határ napnyugotnak a Szeír-hegy felé, és átmegy északra a Jeárim-hegy oldala felé, azaz Kesalon felé és alá megy Béth-Semesnek és átmegy Timnának.

11. Majd tova megy e határ Ekron északi oldala felé, és hajlik e határ Sikkeronnak, és átmegy a Baala hegynek, és tova megy Jabnéel felé. A határ szélei pedig a tengernél vannak.

12. A napnyugati határ pedig a nagy tenger és melléke. Ez Júda fiainak határa köröskörül az ő házoknépe szerint.

13. Kálebnek, a Jefunné fiának pedig a Júda fiai között ada részt, az Úrnak Józsuéhoz való szavai szerint; Kirjáth-Arbának, Anák atyjának városát, azaz Hebront.

1. Már előre bocsátottam, hogy nem leszek túl pontos a helyek elhelyezkedését és a nevek tárgyalását illetően, részben azért, mert elfogadom, hogy nem ismerem kellőképpen a földrajz vagy a térképészet tudományát, részben pedig azért, mert még nagy munka is csekély gyümölcssel járna az olvasó számára,¹⁴¹ sőt, talán az olvasók nagyobb része fáradozna zavarná

¹⁴¹ Franciául: „Jai desia par ci devant adverti que je ne seroye point curieux a desirer ou peindre la situation des lieux, et a espulcher tous les noms, en partie parce que je confesse franchement que je ne suis pas bien exerce a faire descriptions de lieux ou de regions; en partie d'autant que d'un grand travail qu'il faudroit prendre, il n'en reviendroit que bien peu de fruict aux lecteurs”. „Már korábban is utaltam rá, hogy engem nem érdekel a helyszínek elhelyezkedésének leírása vagy lefestése, és az összes név hosszas kikutatása, részben azért, mert őszintén megvallom, hogy nem vagyok túl gyakorlott a helyek vagy országok leírásának elkészítésében, részben pedig mivel a nagy munka, amit fel kellene vállalni, igen csekély haszonnal járna az olvasó számára.” Ehhez hozzátehető, hogy a határoknak ez a leírása, legyen bármennyire aprólékosan részletes, igen halvány benyomást tenne a legalaposabb olvasó elméjére is, s sokkal alkalmatlanabb a fül, semmint a szem számára, ami egyetlen pillantást vetve a térképre sokkal elevenebb, megkülönböztetettebb és pontosabb információt szolgáltat, mint ami a leírás oldalairól leszűrhető. Ugyanakkor emlékeznünk kell arra, hogy a különböző törzsek határainak

össze magát bármiféle előny megszerzése nélkül. Ami a szóban forgó témát illeti, meg kell jegyezni, hogy Júda törzsének osztályrésze nemcsak a felföldre esett, a terület magaslatára, jelezve a jövőbeli királyság méltóságát, de hasonló előjel adatik azzal is, hogy ez az első sorsvetés, ami kijött. Amit már megszereztek a fegyverekkel, azt kezdik elosztani. A tíz törzs nevét beleteszik egy urnába. Júda mindenki mást megelőz. Ki ne látná, hogy a legmagasabb rangra emelkedik annak érdekében, hogy Jákob prófécijája beteljesüljön? Aztán az itt kikötött határtokon belül közismerten voltak gazdag legelők és szőlőskertek, melyeket a termékenységük és a boruk kiválósága miatt ünnepeltek. Ezen a módon, miközben a sorsvetés összhangban van Jákob prófécijával, tökéletesen világos, hogy nem annyira a véletlen folytán történt így: a szent pátriárka csak azt mondta ki, amit a Szentlélek diktált neki.

Ha bárki képzetebb a helyek vonatkozásában, egy aprólékosabb vizsgálat kellemes és hasznos lesz a számára. De nehogy a kevésbé képzetek terhesnek tartsák az ismeretlen nevek olvasását, vegyék fontolóra, hogy nem kis értékű tudáshoz jutottak, amennyiben észben tartják azokat a tényeket, melyekre röviden és összefoglalóan utaltam – hogy Júda törzse magasföldre került, hogy látványosabb lehessen a többeknél, amíg a vezéri pálca nem támad majd belőle, hogy a termékeny szőlőskertek és gazdag legelők területét kapták osztályrészüli az utódjai. Végül, mindez azért történt, hogy az egész nép megérthesse: semmi véletlen jellegű dolog nem volt a sorsvetés végeredményében, ami már háromszáz évvel korábban megmondott. Emellett a tanulatlanoknak is könnyű a leírt nagy körből arra következtetni, hogy az egy törzsnek így kijelölt terület igen nagy kiterjedésű volt.¹⁴² Mert noha később történt némi csökkentés, a törzs osztályrésze mégis mindig a legnagyobb maradt.

Szükséges azonban észben tartani, amit korábban mondtam: a sorsvetés semmi mást nem határozott meg azon kívül, hogy Júda gyermekei határának szomszédosnak kell lennie Edom földjével és Szin gyermekeivel, a másik oldalon pedig Egyiptom folyójának és a Földközi-tengernek kellett lennie. Továbbá azok, akiket kiválasztottak az ország felosztására, a legjobb megítélésük szerint jártak el a területek mennyiségének arányosításánál a népük létszámai alapján anélkül, hogy bármennyivel is tovább tolták volna a határaikat – s ugyanezt a módszert követték más esetekben is, amikor a szomszédság vagy más egyéb körülmények megkövetelték.

Bármely hiba, amibe beleestek, egyáltalában nem befolyásolta a döntésük általános érvényességét. Mert ahogyan nem szégyenkeztek részben felidézni bármely elosztást, amit a kellő megfontolás nélkül végeztek, úgy a nép is a maga részéről, miközben elfogadták, hogy a legszigorúbban jó hittel és őszinteséggel jártak el, szívesebben engedelmeskedtek annak, amit csak meghatároztak. Így bármely részleges hiba ellenére az általános rendelkezéseik teljes hatályba léptek.

Érdeemes itt egy megjegyzést tenni Jebus városáról, amit utóbb Jeruzsálemnek neveztek. Noha Isten titkos tanácsvégzése már kiválasztotta a szentélye és a későbbi királyság trónja helyének, azonban továbbra is az ellenség birtokában maradt egészen Dávid koráig. Ebben a hosszadalmas kizárásban a helyről, amelyen a föld többi részének szentsége, kiválósága és dicsősége alapult, világosan megmutatkozott az isteni átok, ami a tunyaságukért sújtotta a népet, mert ez tulajdonképpen ugyanaz volt, mintha a föld meg lett volna fosztva a legfőbb méltóságától és ékességétől. Másrészt viszont Isten csodálatos jósága mutatkozott meg látványosan abban, hogy a jebuzeusokat, akik a nekik adott hosszas haladék következtében látszólag a legmélyebb gyökereket verték, végül mégiscsak kiszaggatták, és kiűzték a biztonságos lakóhelyükről.

pontos és részletes leírása abszolút kötelező volt maguknak az izraelitáknak a számára, akik birtokleveleket állítottak össze, melyek a birtokjogaikat erősítették meg és bebiztosították őket a határsértések ellen. – *a szerk.*

¹⁴² Az eredeti leírás alapján a Jordán nyugati partján fekvő izraeli területnek majdnem a harmadát alkotta. – *a szerk.*

13. *Kálebnek, a Jefunné fiának pedig* stb. Ha a dolgok pillanatnyi állapotából kellene megítélnünk, akkor nevetséges lenne ismét ünnepelni azt a képzeletbeli adományt, amiből Kálebnek semmi haszna sem volt, míg Józsué élt. De itt a megillető dicséretet kapja mind Isten igazsága, mind a szentjének az Ő ígéretére támaszkodó hite. Ezért jöllehet a csúfondáros emberek és magának a helynek a lakosai, ha eljutott hozzájuk a szóbeszéd, gúnyolódhattak Káleb hiábavaló törődésén, és Józsué üres nagylelkűségén, az így kifejezett megvetés csak őket bizonyította elbizakodott csúfolódóknak. Isten végül kimutatta a rendeletének szilárdságát az eredménnyel, és Káleb, bár képtelennek látta magát a hegyhez való hozzáférés megszerzésére, bizonyoságot tett róla, hogy megelégedett Isten pusztá ígéretével. Ez a hit valódi gyakorlása, ami nem más, mint szándékos megmaradás a megígért dolgok gyümölcsei nélkül, amíg a megfelelő idő ténylegesen el nem jön. Emellett ez és a hozzá hasonló igeszakaszok arra tanítanak minket, hogy az óriások, akiket Anákoknak (Enakim) nevez, ősatyjuktól, Anáktól kapták a nevüket, ez tehát egy pogány eredetű szó. Hamarosan látjuk majd az időt, amikor Káleb kiszaggatta Anák fiait. S ez az igeszakasz azt is megmutatja, hogy Káleb, amikor Mózes nevével hozakodott elő, nem pusztán látszatot keltett, vagy olyasmit mondott, ami nem volt szigorúan igaz, mert most világosan kijelenti, hogy Mózes rendelkezett így, összhangban Isten parancsával.

Józs15:14-63

14. **És kiüzé onnan Káleb Anáknak három fiát: Sésait, Ahimánt és Tálmaid, Anák gyermekeit.**

15. **És felméne innét Debir lakói ellen, Debirnek neve pedig azelőtt Kirjáth-Széfer volt.**

15. **És felméne innét Debir lakói ellen, Debirnek neve pedig azelőtt Kirjáth-Széfer volt.**

16. **És monda Káleb: A ki megveri Kirjáth-Széfert és elfoglalja azt, néki adom Akszát, az én leányomat feleségül.**

17. **Elfoglala pedig azt Othniél, Kénáznak, a Káleb testvérének fia; és néki adá Akszát, az ő leányát feleségül.**

18. **És lón, hogy a mikor eljöve az, biztatá őt, hogy kérjen az ő atyjától mezőt. Leszálla azért a számárról; Káleb pedig monda néki: Mi bajod?**

19. **Ő pedig monda: Adj áldást nékem! Mivelhogy száraz földre helyeztél engem, adj azért nékem vízforrásokat is. És néki adá a felső forrást és az alsó forrást.**

20. **Ez a Júda fiai nemzetségének öröksége az ő családjaik szerint.**

21. **A Júda fiai nemzetségének városai pedig a déli végtől kezdve Edom határa felé valának: Kabseél, Éder és Jágur;**

22. **Kina, Dimóna és Adada;**

23. **Kedes, Hásor és Ithnán;**

24. **Zif, Télem és Bealóth;**

25. **Hásor-Hadatha és Kerioth-Hesron, azaz Hásor;**

26. **Amam, Séma és Móláda;**

27. **Hasar-Gaddah, Hesmón és Béth-Pelet;**

28. **Hasar-Suál, Beer-Seba és Bizjotheja;**

29. **Baála, Ijjim és Eczem;**

30. **Elthólád, Keszil és Hormah;**

31. **Siklág, Madmanna és Szanszanna;**

32. **Lebaóth, Silhim, Ain és Rimmon. Összesen huszonkilencz város és ezek falui.**

33. **A síkságon: Esthaól, Czórah és Asnáh;**

34. **Zanoah, Én-Gannim, Tappuáh és Énám;**

35. **Jármut, Adullám, Szókó és Azéka;**

36. Saárain, Adithaim, Gedéra és Gederóthaim. Tizennégy város és azok falui.
37. Senán, Hadása és Migdal-Gad;
38. Dilán, Miczpe és Jokteél;
39. Lákis, Boczkát és Eglon;
40. Kabbon, Lahmász és Kitlis;
41. Gedéróth, Béth-Dágon, Naama és Makkéda. Tizenhat város és ezeknek falui.
42. Libna, Ether és Asán;
43. Jifta, Asná és Neczib;
44. Keila, Akzib és Marésa. Kilencz város és ezeknek falui.
45. Ekron, ennek mezővárosai és falui.
46. Ekrontól fogva egész a tengerig mind azok, a melyek Asdód mellett vannak, és azoknak falui.
47. Asdód, ennek mezővárosai és falui; Gáza, ennek mezővárosai és falui; Égyiptom patakjáig, és a nagy tenger és melléke.
48. A hegységen pedig: Sámír, Jathír és Szókó;
49. Danna, Kirjáth-Szanna, azaz Debir;
50. Anáb, Estemót és Anim;
51. Gósen, Hólon és Giló. Tizenegy város és ezeknek falui.
52. Arab, Dúma és Esán;
53. Janum, Béth-Tappuah és Aféka;
54. Humta, Kirjáth-Arba, azaz Hebron és Czihor. Kilencz város és ezeknek falui.
55. Maón, Karmel, Zif és Júta;
56. Jezréel, Jokdeám és Zánoah;
57. Kajin, Gibeá és Timna. Tíz város és ezeknek falui.
58. Halhul, Béth-Czúr és Gedor;
59. Maarát, Béth-Anóth és Elthekon. Hat város és ezeknek falui.
60. Kirjáth-Baál, azaz Kirjáth-Jeárim, és Rabba. Két város és ezeknek falui.
61. A pusztában: Béth-Arábá, Middin és Szekáka;
62. Nibsán, Ir-Melah és Én-Gedi. Hat város és ezeknek falui.
63. De a Jebuzeusokat, Jeruzsálemnek lakóit, Júda fiai nem bírták kiűzni, azért laknak ott a Jebuzeusok Júda fiaival együtt Jeruzsálemben, mind e mai napig.

Itt egy olyan történetet olvasunk, amiről Józsué könyvéből világosan kiderül, hogy Józsué halála után történt. De nehogy kérdés merülhessen fel az eljárás új mivolta miatt a termékeny és jól öntözött mező szülői örökségként történt átadásáról, a könyv szerzője helyesnek gondolta beszűrni az utána történtek történetét, hogy ne maradjon kétség Júda törzsének osztályrészével kapcsolatban. Először is azt olvassuk Kálebről, hogy miután bevette Hebron városát, megtámadta Debirt vagy Kirjáth-Széfert és kijelentette, hogy az abba elsőnek belépő személy lesz a veje. S úgy tűnik, amikor ezt a ritka jutalmat mutatta fel a katonatársainak a város bevételéért, akkor nem csekély mértékű sikert követelt meg. Ez megerősíti azt, aminek a helyzet korábban látszott: veszélyes és nehéz feladatot kapott, amikor teljesítették a feltételes kérését. Ennek megfelelően a legbátrabbak ösztökélése végett az igyekezetre a saját lánya kezét ígéri jutalomként annak az embernek a bátorságáért aki elsőnek mássza meg a falakat.

Utána hozzáteszi, hogy Othniél, az unokaöccse nyerte el ezt a jutalmat. Nem tudom, hogyan csúszott be a megszokott fordításba, hogy ő Kaleb öccse volt, mert ennek a baklövésnek a védelmében semmi, a legcsekélyebb mértékben hihető dolog sem mondható. Ezért egyes igemagyarázók nagyon szükségtelenül fárasszják magukat azzal, hogy igyekeznek elmagyarázni, miképpen vette feleségül Othniél az unokahúgát, mert az efféle házasságot tiltotta a törvény. Könnyű belátni, hogy nem a felesége nagybátyja, hanem az unokatestvére volt.

De felmerül itt egy másik kérdés. Hogyan merészelt Káleb a lányával üzletelni, amíg nem ismerkedett meg a hajlandóságával?¹⁴³ Jóllehet a szülők feladata elrendezni a lányaik életét, de nem szabad nekik zsarnoki hatalmat gyakorolni és kijelölni a számukra bárki, általuk alkalmasnak tartott férjet anélkül, hogy kikérnék a véleményüket. Mert amíg minden szerződésnek önkéntesnek kell lennie, főleg a szabadságnak kell a fő szerepet játszania a házasságban, nehogy bárki az akarata ellenére kötelezze el magát. Kálebet azonban valószínűleg az a hit mozgatta, hogy a leánya szívesen adja majd a hozzájárulását, mert erkölcsösen nem utasíthatott vissza ilyen megtisztelő feltételeket.¹⁴⁴ A számára kijelölt férj ugyanis nem közönséges ember volt, hanem olyasvalaki, aki a harci vitézségben mindenki mást felülmúlt. Nagyon valószínű azonban, hogy Káleb a harc hevében megfontolatlanul ígérte meg azt, aminek a teljesítése nem állt a hatalmában. Nekem úgy tűnik azonban, hogy a köztörvénynek megfelelően az egyezés magában foglalta a leány hozzájárulását és csak akkor lépett hatályba, ha azt megszerezték.¹⁴⁵ Isten természetesen meghallgatta Káleb imáját, amikor pontosan a neki tetsző vőt adta meg neki. Mert ha szabad választást adott volna neki, akkor nem lett volna senki, akit előnyben részesített volna.

18. *És lőn, hogy a mikor eljőve az stb.* Noha következtethetünk arra, hogy Aksza kiváló erkölcsű volt és jó nevelést kapott, s a vele való házasságot a győzelem különleges jutalmaként említi,¹⁴⁶ mégis leleplezi itt a romlott kapzsiságát. Tudta ugyanis, hogy az isteni törvény kizárta az asszonyokat a föld örökléséből, ennek ellenére mohón sóvárgott utána, és ösztökelte a férjét az igazságtalan panaszkodásra. A becsvágyó és kapzsi feleségek így nem szűnnek meg zaklatni a férjeiket, míg végül rákényszerítik őket az elfeledkezésre a szegényről, a mértékletességről és az egyenlőségről. Mert jóllehet a az emberek kapzsisága szintén csillapíthatatlan, az asszonyok mégis hajlamosak arra, hogy még hebehurgyábbak legyenek. Annál jobban kell óvakodniuk a férjeknek, nehogy lángra lobbantsák őket az efféle tolakodó tanácsok.¹⁴⁷

Még nagyobb fokú féltelenséget mutat azonban, amikor pótlólagos bátorságot merít a férje adottságaiból és atyja engedékenységből. Nem elégedve meg a kapott mezővel, jól öntözött területet is követel magának. S így van ez, ha valaki egyszer átlépte a becsületesség és a tisztesség határait: a hibájához onnantól kezdve a pökhendiség is társul. Az pedig, hogy az

¹⁴³ Ha találgatásokba bocsátkoznánk a témában, ezt a kérdést meg lehetne válaszolni egy másikkal. Miképpen tudhatjuk, hogy Káleb nem a saját feje után ment és ahelyett, hogy belenyugodott volna az itt vázolt és neki tulajdonított homályos képzelgésekbe, ténylegesen megszerezte a leánya egyetértését ahhoz a javaslatához, amit tenni készült? Lehet, hogy ez nem volt hirtelen, a csata hevében támadt gondolata, ahogyan Kálvin feltételezi, hanem korábban meghozott nyugodt elhatározással indult Debir ellen és akarta megjutalmazni a legbátrabbat azok közül, akik segítettek neki az óriásokkal vívott háborújában. S még az sem lehetetlen, hogy sem ő, sem a leánya, akik számára Othniélnak a közeli rokonság miatt jól ismertnek kellett lennie, nem kételkedtek a korábban mutatott vitézségében, s abban, hogy megelőzi majd minden versenytársát és elviszi a díjat. Ezek természetesen pusztán feltételezések, de ugyanannyira valószínűsíthetők, mind azok, amiket más igemagyarázók vetettek fel, akik a kérdés felmerülése után szemlátomást rendkívül sok szükségtelen fejtörést okoztak maguknak, igyekezve azt megoldani. – *a szerk.*

¹⁴⁴ Franciául: „Pource qu'un tel partie et condition si honorable ne pouvoit estre refusee honnestement et sans impudence”, „Mert egy ilyen parti és ennyire megtisztelő feltételek nem utasíthatók el őszintén (tisztességesen) és pökhendiség nélkül”. – *a szerk.*

¹⁴⁵ Más szóval, Káleb nem abszolút módon ígéri oda a lányát a várost bevevő embernek, hanem annak az embernek, aki a város bevétele során tanúsított vitézsége mellé udvarlással a leány beleegyezését is megszerzi. Nehéz elhinni, hogy a tett ígéretet akár Káleb értette így, akár a követői értelmezték ekképpen. Ő nagyon valószínűleg úgy ítélte meg – és az események is ezt bizonyították – hogy atyai befolyása vagy elnyeri, vagy megparancsolja a leánya egyetértését. – *a szerk.*

¹⁴⁶ Franciául: „Pour un salaire exquis et precieux”, „Mint nagyszerű és drága jutalmat”. – *a szerk.*

¹⁴⁷ Latinul: „Foeminae tamen magis praecipites feruntur”. Franciául: „Les femmes sont beaucoup plus bouillantes, et se laissent transporter plus aisement. Et d'autant plus sogneusement les maris se doyvent donner garde, de peur que par leurs conseils importuns, qui sont comme des soufflets, ils ne soyent embrasez”, „Az asszonyok sokkal hevesebbek és könnyebben elragadtatják magukat. Ezért annál inkább óvakodniuk kell a férjeknek, nehogy a tolakodó tanácsaik, melyek olyanok, mint a mennydörgés, lángra lobbanjanak.” – *a szerk.*

atyja nem tagad meg tőle semmit, s ezzel bizonyítja az iránta érzett páratlan szeretetét. De ebből nem következik, hogy a romlott nyereségvágy, ami megvakítja az elmét és megrontja a helyes ítélőképességet, kevésbé gyűlöletes. Akszának a számarról történt leszállását illetően egyes igemagyarázók ezt a színlelésnek és a ravaszságnak tulajdonítják, mintha a bánat miatt tetténe magát képtelennek a helye megtartására. Ezen a módon a leszállását vagy leesését a bűnös és romlott jellem jelének tekintik. Egyszerűbb azonban azt feltételezni, hogy könyörgőként borult atyja lábaihoz. Legyen akárhogy is, a ravaszságával és a hízélgésével elnyerte az egyetértését s ezzel megkisebbítette a testvérei részét.¹⁴⁸

20. *Ez a Júda fiai nemzetségének öröksége* stb. Korábban valóban végig követte Júda gyermekei határait, de most más okból mutatja be, milyen nagy és termékeny volt az a terület, amit az Úr az Ő hatalmas nagylelkűségével nekik adományozott. Százharminc város van felsorolva az elővárosaikkal és a falvaikkal együtt. A szám nemcsak az ország népsűrűségéről, de a termékenységről is bizonyosságot tesz. S nem lehet abban kételkedni, hogy az isteni áldás a termékenység új fokát biztosította annak. Isten jósága azonban a nép számára kiválasztott földben, a minden jóban bővelkedő földnek magában a természetében. Ha megnézzük a törzs lélekszámát, látjuk, hogy az ország fele bőven elegendő lett volna nekik lakóhelyként. Mert amikor nyolcszázan költöztek a városok mindegyikébe, a maradék az elővárosokban és a falvakban maradt. Nem kétséges, hogy később a terület egy részét elvették és Simeon törzsének adták. Mert ebben valósult meg az a szétszórás, amiről Jákob prófétált: „eloszlatom őket Jákobban, és elszélesztem Izráelben” (1Móz49:7). Ennek megfelelően fogadták be őket Júda gyermekei vendégekként.

63. *De a Jebuzeusokat* stb. Ez nem mentség a nép számára, s nem is ebből a célból említi. Ha ugyanis teljes erőfeszítéssel igyekeztek volna, de elmarad a siker, akkor a gyalázat Magára Istenre hárult volna, Aki megígérte nekik, hogy továbbra is velük marad a vezetőjüként, míg át nem adja nekik a föld teljes és szabad birtoklását, s darazsakat küld a lakosok kiűzése végett. Ezért teljes mértékben a tunyaságuknak volt köszönhető, hogy nem váltak Jeruzsálem városának uraivá. Erre nem voltak képesek, de a tunyaságuk, az isteni parancs elhanyagolása és a kényelemszeretet voltak a valódi okok.

Ez az igeszakasz figyelemre méltó: meg kell belőle tanulnunk az erőnk erőteljes próbára tételét Isten parancsainak végrehajtásában, s bármiféle lehetőség megragadását, nehogy miközben tétlenül heverészünk, becsukódjon előttünk az ajtó. Mértékletes késlekedés mentesülhetett volna a gyalázattól, de a nőies puhánység hosszú időszaka bizonyos módon visszautasította az áldást, amit Isten kész volt megadni.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Franciául: „Quoy qu’il en soit, cette femme attira a soy par astuce et flatteries le droit d’autruy, et par ce moyen, la part et portion de ses freres en fut d’autant amoindrie”, „De legyen akárhogy is, ez az asszony ravaszsággal és hízélgéssel ragadta magához más jogát, s ezzel a testvérei osztályrésze és öröksége ennyivel csökkent.” Az Akszára itt kimondott korholás súlyosabbnak tűnik, mint amit a körülmények megkövetelni látszanak. Emlékezni kell arra, hogy az örökösödési ügyekben a férfiak előnyösebb helyzete csak szokásszerű volt, s a természetes törvény alapján a bátyjai jogcíme egy morzsányival sem volt jobb az övéénél. – *a szerk.*

¹⁴⁹ Egyes zsidó igemagyarázók, akik nem akarták elismerni a földijeik gyávaságát és tunyaságát, azt a mesét találták ki, hogy a jebuzeusoknak azért engedték meg a maradást, mert Abimélek leszármazottjai voltak, s annak a szövetségnek a következtében, ami közte és Ábrahám között kötöttett (1Móz21:22, 32) nem lehetett őket törvényesen elűzni. – *a szerk.*

16. fejezet

Józs16:1-10

1. A József fiainak sors által való része pedig juta a jérikhói Jordántól fogva, Jérikhó vizei felé napkeletnek a pusztára, a mely felmegy Jérikhótól a Béthel hegyének.
2. És tovamegy Béthelből Lúzba, és átmegy az Arkiták határára, Ataróthra.
3. Majd lemegy a tenger felé a Jafleteus határának, az alsó Bethoronnak határáig és Gézerig, a szélei pedig a tengernél vannak.
4. Elvevék azért az ő örökségöket Józsefnek fiai: Manassé és Efraim.
5. Efraim fiainak határa is az ő családjaik szerint vala, és pedig az ő örökségöknek határa napkelet felé, Atróth-Adártól felső Bethoronig vala.
6. És kimegy a határ a tengerre; Mikmethattól észak felé, és fordul a határ kelet felé Thaanath-Silónak és átmegy azon napkelet felé Janoáhnak.
7. Janoáhtól pedig lemegy Ataróthba és Naaróthba, és éri Jérikhót, és kimegy a Jordánnak.
8. Tappuahtól tovamegy a határ a tenger felé a Kána patakjának, a szélei pedig a tengernél vannak. Ez az Efraim fiai nemzetségének öröksége az ő családjaik szerint.
9. És a városok, a melyek kiválasztattak Efraim fiai számára a Manassé fiai örökségének közepette, mind e városok és ezeknek falui.
10. De ki nem üzék a Kananeust, a ki lakik vala Gézerben; azért ott lakik a Kananeus az Efraim között mind e napig, és lőn robotos szolgává.

1. *A József fiainak sors által való része pedig juta* stb. A szent író először kijelenti, hogy mi volt az osztályrész, ami József két fiára esett, majd leírja Efraim osztályrészét. Furcsa azonban, hogy amikor Manassé fél törzse már letelepedett a Jordánon túl, akkor több szóban számol be a maradék félről, mint Efraim törzse öröksége egészének leírásánál, bár az utóbbi nagyobb létszámú volt, s joggal követelt magának nagyobb területet. De a Manassé utódaival kapcsolatos nagyobb részletesség a konkrét körülményeknek köszönhető. Először a szerző megismétli, miképpen adatott meg a letelepedés nekik sorsvetés nélkül Básán országában. Másodszor, megemlíti a parancs Józsué által történt megerősítését, amit Mózes adott isteni tekintéllyel Czélofhád leányait illetően. Látván tehát, hogy nem voltak kétségesek Efraim határai, s nem merült fel a civakodás veszélye, az ő jussokra csak futó pillantást vet. De itt felmerül egy új kérdés. Amikor az elsőszülöttségi jog átszállt Manasséról Efraimra, miképpen kapták annak a törzsnek az utódai, mely rangban az első volt, a városait Manassé gyermekei között? Mert az állapotuk ezen a módon látszólag alantasabb volt. Az én magyarázatom a következő: amikor Manassé része túlságosan nagy volt arányaiban a létszámukhoz viszonyítva, végeztek egy számítást és bizonyos városokat elvontak, hogy teljessé tegyék Efraim törzsének igazságos részét. Nem azt jelenti ez, hogy keveredtek Manassé gyermekeivel, hogy bizonytalan birtokjoggal közöttük kapjanak lakóhelyet,¹⁵⁰ hanem csak kiterjedtek a határaik a manassiták irányában, akiknek kisebb terület is elegendő volt.

A fejezet végén Efraim súlyos feddést kap az elpuhultságáért, amiért nem üzték ki a kánaánitákat Gézerből. Mert ha férfias és bátor módon jártak volna el a sorsvetés által nekik jutott jogok érvényesítése végett, a győzelem a kezükben lett volna. Nem lett volna vakmerőség a próbálkozásban, mivel a sorsvetés eredménye ugyanolyan érvényes volt, mintha Maga az Úr nyújtotta volna ki a kezét a mennyből. De a gyalázatos lustaságuk világosabban is kifejeződik

¹⁵⁰ Latinul: „Quasi precario”. Franciául: „Comme par emprunt ou par prieres”, „Mintegy kölcsönbe vagy könyörgés által”. – *a szerk.*

és a vétkeességüket is nagymértékben fokozta a tény, hogy hűbéreseikké tették azokat, akikkel semmiféle egyezsége sem volt törvényes lépni. Látva tehát, hogy Isten konkrétan megtiltotta a népének a bármiféle üzleti kapcsolat létesítését ezekkel a nemzetekkel, s a legkevésbé sem volt szabad velük egyezséget kötni, szerződésben kikötve a megbocsátást és a biztonságot a számukra, az efraimiták sokkal súlyosabban vétkeztek a hűbéri sarc kizsarolásával, mintha csak egyezség nélkül túrték volna el őket.¹⁵¹

¹⁵¹ A Septuaginta itt egy hosszú mondatot tesz hozzá, mely szerint a kánaániták tovább éltek Efraim területén, míg a fáraó, Egyiptom királya el nem jött és el nem foglalta azt, kiűzve onnan a kánaánitákat, perizeusokat és Gézer lakosait, s nászajándékként oda nem adta a leányának (aki Salamonhoz ment feleségül). – *a szerk.*

17. fejezet

Józs17:1-10

1. Lón sors által való része Manassé nemzetségének is, mert ő vala elsőszülötte Józsefnek, Mákirnak, a Manassé elsőszülöttének, Gileád atyjának, mivelhogy hadakozó férfiú vala, juta néki Gileád és Básán.

2. Manassé többi fiainak is juta az ő családjaik szerint: Abiézer fiainak, Hélek fiainak, Aszriél fiainak, Sekem fiainak, Héfer fiainak és Sémida fiainak. Ezek Manassénak a József fiának fiúgyermekai, az ő családjaik szerint.

3. De Czelófhádnak, Héfer fiának (ez Gileád fia, ez Mákir fia, ez Manassé fia) nem valának fiai, hanem csak leányai. Ezek valának pedig leányainak nevei: Makhla, Nóa, Khogla, Milkha és Thircza.

4. Ezek odajárulának Eleázár pap elé, Józsuének, a Nún fiának eleibe és a fejedelmek elé, mondván: Az Úr megparancsolta Mózesnek, hogy örökséget adjon nekünk a mi atyáinkfiai között. Adott vala azért nekik örökséget az Úr beszéde szerint, az ő atyjoknak bátyjai között.

5. Tíz rész esék azért Manassénak, Gileád és Básán földén kívül, a melyek túl vannak a Jordánon.

6. Mert a Manassé leányai örökséget kaptak az ő fiai között; Gileád földe pedig a Manassé többi fiaié lón.

7. A Manassé határa pedig Ásertől Mikmetháth felé vala, a mely Sikem előtt van. És méne a határ jobbkéz felé, Én-Tappuahnak lakói felé.

8. Manasséé volt Tappuah földe, de Tappuah a Manassé határa felé az Efraim fiaié vala.

9. És alámegy a határ a Kána patakjára, a pataknak déli részére. Ezek a városok Efraiméi a Manassé városai között. Manassé határa pedig a pataktól észak felé és a széle a tengernél vala.

10. Délről Efraimé, északról pedig Manasséé, és ennek határa a tenger vala. De észak felől Áserbe ütköznek, napkelet felől pedig Issakhárba.

A történész visszatér Manassé törzsére annak megerősítése végett, amit korábban láttunk Czelófhád leányairól. Mert bár újdonság volt a hölgyeknek válogatás nélkül követni a férfiakat, mégis, miután öten túléltek atyjukat, igazságosnak tartották, hogy osztályrészt kapjanak, nehogy az atyjukat azzal vádolják, hogy gyermektelenül halt meg, miközben ártatlan volt. Isten válaszolt Mózesnek azzal a jövendölésével, hogy egy főnek kell őket számítani. Most azt kérik, hogy az Úr szájával ekképpen adott döntést foganosítsák. Ami az elsőszülött nevét illeti, amit még mindig Manasseként emleget, ezt nem úgy kell érteni, mint Jákob próféciájának ellentmondó dolgot, hanem inkább arról van szó, hogy az elsőszülöttsége bizonyos értelemben el lett temetve és a méltósága a múltra korlátozódott. Itt azonban meg kell jegyezni, hogy az emberek annyira állhatatosak és annyira ragaszkodnak a saját érdekeikhez, hogy aligha gondolnak arra, hogy másoknak is megadják azt, ami jár nekik. Czelófhád leányai mennyei rendelet következtében kaptak osztályrészt: senki sem mert egy szót sem szólani ellene, de ha csendben maradtak volna, mégsem törődött volna velük senki. Ezért, nehogy a késlekedés ártalmasnak bizonyuljon a számukra, Józsuéhoz és Eleázárhoz fordulnak, s ragaszkodnak ahhoz, hogy ne fosszák meg őket a törvényes örökségüktől. Józsué pedig késlekedés nélkül azonnal megadja nekik, ami igazságos, és a nép részéről sincs semmiféle zúgolódás. Ebből arra következtetünk, hogy mindannyian hajlottak az egyenlő elbánásra, de mindenki a saját érdekeivel törődött, és hajlamos volt gondatlanul elnézni mások érdekei felett.

5. *Tíz rész esék azért Manassénak* stb. Manassé gyermekei ebben az igeszakaszban hét ágra oszlanak. Mákirt, elsőszülöttet külön említi, aztán következnek a többi hat. Itt felmerül a kérdés: miképpen oszlott az örökség tíz részre? Egyes igemagyarázók ravaszul leplezik a problémát,¹⁵² mások, mivel nem képesek megoldani, puszta játszadozásba fognak. Természetesen nagyon abszurd azt mondani, hogy négy részt kellett adni a leányoknak és egy morzsányival sem ideillőbb az, hogy az osztályrészüket meg kellett kettőzni, mert az atyjuk elsőszülött volt. Minden vita felett áll, hogy Gileád, Mákir fia és a szóban forgó hölgyek dédapja a Gileád hegyén és Básánban választott lakóhelyet. Ezért látva, hogy már megkapták az örökségüket kiváltságosan, sorsvetés nélkül, neki nem kellett kapnia egy részt sorsvetés által a Kánaán földjén, hacsak nem csak a családja egy részét telepítette le a Jordán túlsó partján. Mert Héfer volt az egyik fia, de nem az egyetlen, s hasonlóképpen a másik öt testvér leszármazottai is feloszthatók különböző ágakra a létszámuk szerint, ami alapján a sorsvetés által történő elosztás elvégezhető. Nem ismert ugyanis, hogy a családokat, akik osztályrésze a Kánaán földjére esett, milyen arányban vették figyelembe. S itt mindössze arról olvasunk, hogy tíz rész keletre esett Manassé fiai között amellest az országrész mellett, amit korábban a Jordánon túl szereztek meg maguknak. Felesleges tehát vitatkozni a számokat illetően, amik bizonyossággal nem állapíthatók meg az előttünk levő történetből, mert az első dolog, amit ismerni kéne, a családok pontos száma, akiknek a területe közös volt. Sőt, az sem lehetetlen, hogy Czólofád leányai is azon belül kaptak atyai örökséget. Valóban azt olvassuk, hogy atyjuk testvérei között lakoztak, de a hely nincs megadva. Akárhogyan is legyen, nekem kétsésem sincs felőle, hogy a kölcsönös egyenlőséget betartották, s miután gondoskodtak a többiekéről, a sorsvetés alá vett földet tíz család között osztották el, akiknek a neveit itt nem említi.

Józs17:11-18

11. És a Manasséé vala Issakhárban és Áserben: Béth-Seán és mezővárosai, Jibleám és mezővárosai, Dórnak lakosai és mezővárosai, Én-Dórnak lakosai és mezővárosai, Thaanaknak lakosai és mezővárosai, és Megiddó lakosai és mezővárosai, három hegyi tartomány.

12. De nem bírták elfoglalni Manassénak fiai ezeket a városokat, és sikerült a Kananeusnak ott maradni azon a földön.

13. De mihelyt megerősödtek vala Izráel fiai, robot alá veték a Kananeust, de teljességgel nem űték ki őket.

14. József fiai pedig szóltak vala Józsuéval, mondván: Miért adtál nékem egy sors szerint való örökséget és egy osztályrészt, holott én sok nép vagyok, mivelhogy ez ideig megáldott engem az Úr?!

15. Józsué pedig monda nékik: Ha sok nép vagy te, menj fel az erdőre, és írts ott magadnak a Perizzeusoknak és Refaimnak földén, ha szoros néked az Efraim hegye.

16. És mondának a József fiai: Nem elegendő nékünk ez a hegy, a Kananeusoknak pedig, a kik a völgyi síkon laknak, mindnek vas-szekerök van; úgy azoknak, a kik Béth-Seanban és mezővárosaiban, mint azoknak, a kik a Jezréel völgyében vannak.

17. Szóla pedig Józsué a József házának, Efraimnak és Manassénak, mondván: Sok nép vagy te és nagy erőd van néked, nem lesz néked csak egy sors szerint való részed;

18. Mert hegyed lesz néked. Ha erdő az, úgy írtd ki azt, és annak szélei is a tied lesznek; mert kiűzöd a Kananeust, noha vas-szekere van néki, s noha erős az.

¹⁵² Latinul: „Quidam astute hunc scrupulum dissimulant”. Franciául: „Aucuns y vent a la finesse ne faisans nulle mention de ceste difficulté”, „Egyesek a ravaszsághoz folyamodtak, nem említve ez a nehézséget”. – *a szerk.*

11. *És a Manassé vala Issakhárban* stb. Azt, hogy miképpen keveredtek össze úgy, hogy Áser és Izsakhár területén rendelkeztek néhány várossal, nem könnyű kitalálni, hacsak talán nem azt ismerték fel, hogy a kényelmesebb lakóhely nem okoz majd sok panaszt,¹⁵³ vagy talán miután az egész országot jobban megismerték, végrehajtottak bizonyos változtatásokat a korábbi felosztásban az egyenlőség elveinek megfelelően. Ez tehát új szerzeménynek tűnik, miután Manassé gyermekei felismerték, hogy nagyobb részt is elfoglalhatnak anélkül, hogy ez mások kárára lenne. S a nekik adott lakóhely sem volt legyőzött terület, amit azonnal élvezhettek, hanem a reménységben felhalmozott kincs, ami inkább a mennyei ígéreten, mintsem a tényleges birtokláson alapult. Mégis, a tény, hogy nem birtokolták ezeket a városokat, az ő hibájuknak tulajdonítható, mert a sorsvetés, ami nekik juttatta ezeket a győzelem kétségbevonhatatlan záloga volt. Annak oka tehát, amiért nem tudták kiűzni az ott lakókat, az volt, hogy nem voltak teljesen meggyőződve az elméjükben arról, hogy Isten igaz, és elfojtották az Ő közreműködését a tunyaságukkal. S elkövettek egy még megbocsájthatatlanabb bűnt, mert bár a hatalmukban állt mindenki megsemmisítése, nemcsak lassúak voltak Isten parancsának a végrehajtásában, de a mocskos nyereségvágytól¹⁵⁴ indítva életben hagyták azokat, akiket Isten pusztulásra ítélt. Mert azokat a személyeket, akikre hűbéri adót vetünk ki, bizonyos módon a hitünkbe és a védelmünkbe veszünk. Isten a bosszúja kiszolgáltatóinak jelölte ki őket és ellátta őket erővel a végrehajtásához: ők nemcsak késlekednek, hanem megfosztják magukat a helyes cselekvés szabadságától is. Nem furcsa tehát, hogy Isten súlyosan megbüntette ezt a romlott szívtelenséget, megtéve azokat a nemzeteket, akiknek a világos tiltás ellenére megbocsátottak, tövisékké a szemeik átszúrásához és tüskékké az oldaluk felsértéséhez.

Itt ismét felmerül egy kérdés. Miképpen kaptak városokat Áser és Izsakhár területén akkor, amikor azok osztályrésze még nem volt ismert? Itt tehát a még meg nem történt eseményekről számol be előzetesen. De akárhogy is legyen, megtudjuk, hogy mivel nem ismerték a helyszíneket, az egyes osztályrészeket nem pontosan osztották el, így utóbb szükségessé vált annak helyesbítése, ami többé-kevésbé volt csak meghatározva.¹⁵⁵ S általánosságban azt kell vallanunk mind Efraim, mind a többi törzs vonatkozásában, hogy sok város, melyeket megszereztek, semmi jelentőséggel sem bírtak, mert elpusztultak. Kétségem sincs felőle, hogy itt sok rom van eltemetve. Másrészt arra kell következtetnünk, hogy a híres városaikat a termékeny területrészekben, vagy az egyéb előnyökkel rendelkező területrészekben építették, ahol csak kis falvak léteztek. Biztos, hogy Sikem elég fontos volt a nevének és a rangjának megtartása vonatkozásában, de itt mégsem említi. Ugyanez a helyzet Samáriával, ami, mint közismert, ugyanúgy Efraim törzséhez tartozott, miután Izrael fővárosává vált. Világos tehát, hogy minden törzsnek megvoltak a maga városai, melyek itt nincsenek említve.

14. *József fiai pedig szóltak vala Józsuéval* stb. Noha a panaszukat a kifogás némi színezetében öltöztetik, mégis csalárdul leplezik aényt, hogy többet tartalmazott egy egyik sorsvetés, mint amennyi egy törzs jogos osztályrésze volt. Nem tudom, hogy a sorsvetés József fiai számára határozatlan volt-e, vagy sem, természetesen nem tűnik illőnek, hogy így legyen. Józsué és a többi földosztó a tudatában voltak, hogy Efraim és Manassé két főt, vagy két ágat alkottak, s többször is elhangzott korábban, hogy a földet tíz törzsre osztották el, mely szám nem volt pontos, hacsak Manassé törzsét nem tekintjük különállónak Efraim törzsétől. Bizonyos tehát, hogy nem estek abba a vaskos hibába, hogy két névnek sorsoltak volna egyetlen

¹⁵³ Latinul: „Nisi quia forte perspectum est; nec habitatio commodior obnoxia esset multis querimoniis”.

Franciául: „Sinon possible qu'on vouldust avoir esgard que s'ils eussent este plus a leur aise, cela eust engendre des complaints”, „Hacsak nem lehetséges, hogy tetszett nekik figyelembe venni, hogy ha kényelmesebben élnének, az panaszokat szülhetne”. – *a szerk.*

¹⁵⁴ Latinul: „Turpi lucro adduti”. Franciául: „Sous couleur, de quelque gain vilain et infame”, „A gyarló és alantas nyereségvágy színezetével”. – *a szerk.*

¹⁵⁵ A francia változatban a kommentárnak ez a szakasza itt befejeződik, s mindaz, ami utána következik a latinban, kimarad. Ez azonban csak egy áthelyezés, mert a kihagyott bekezdés a Józs17:14-be van beszúrva a lábjegyzettel jelölt helyen. – *a szerk.*

osztályrészt. S két törzset rejteni József neve alá annak érdekében, hogy megfosszák őket az osztályrészüik felétől tűrhetetlen igazságtalanság lett volna. S hozzátehetjük, hogy mindegyikük birtokát konkrétan bemutatták és leírták a tulajdonképpeni határaikkal.¹⁵⁶

Arra a következtetésre jutunk tehát, hogy amikor sorsot vetettek a két törzs számára, Isten bámulatos tanácsvégzése úgy rendezte, hogy a testvérek, akik közös ősatyával bírtak, folytonos területen szomszédosok legyenek egymással. Méltatlanság tehát a részükről panaszkodni és azt állítani, hogy egyetlen osztályrészt kaptak, mert Józsué nem volt sem szívtelen, sem olyan rosszindulatú, hogy megfosztotta volna őket a világos jogaiktól gondatlanság vagy irigység okából.¹⁵⁷ De abban rejlik a panaszuk hamissága a szűk határokat illetően, hogy mindazt, amit még hadi vitézséggel kellett elfoglalni, ők semminek tekintették, mintha a többi törzsnek kisorsolt részek csak már legyőzött területekre estek volna. Józsué ennek megfelelően egyetlen mondatban cáfolja meg és rendezi le a kérésüket, s visszahárítja rájuk a vádat, amivel megpróbálták szidalommal elárasztani őt. Ha olyan sokan vagytok, mondja, akkor miért nem törtök rá az ellenségre, akiknek az országa nektek adatott? S a végeredmény sem fog csalódást okozni, ha bízva Isten ígéréteiben bátran elindultok az örökséghez, ami nektek jutott. Látjuk, hogy bár a megfelelő gondoskodásban részesültek, miképpen vakította el őket a tunyaság, amiért elkezdtek arról panaszkodni, hogy szűk a helyük: a kisujjukat sem akarták mozditani az örökségük teljes birtokba vételének érdekében. Ezért ez az igeszakasz arra tanít minket, hogy ha bármely időben kevesebbet kaptunk, mint amennyi kijár, gondosan le kell ráznunk magunkról mindenféle késlekedést és nem szabad elhamarkodottan másokra hárítani a gyalázatot, ami öröklötte bennünk van.

16. *És mondának a Józseffiai* stb. Túlon túl világos, hogy csak magukra gondoltak, mert köntörfalaznak, amennyire csak tőlük telik, hogy elkerülhessék a Józsué által javasoltakat, amiből ésszerűbb dolog azonban nem létezett. A kifogás tehát, hogy a hegy rögs és alig jobb, mint a sivatag, így noha nekik adatott, abból nagyon kevés hasznuk származik. Ami a síkságot illeti, noha az művelt és termékeny volt, azt kifogásolják, hogy ki vannak onnan zárva és

¹⁵⁶ A francia változatban a Józs17:11-ből kimaradt szakasz ide van beszúrva. – *a szerk.*

¹⁵⁷ Természetesen lehetetlen bármiféle, Józsué tisztességével és becsületességével ellentétes feltételezést kialakítani, ezért ragaszkodni kell ahhoz, hogy bármiféle módon is végezték a sorsvetést József gyermekei számára, a legszigorúbb egyenlőséget tartották be. Szükséges azonban elfogadni az alábbi két lehetőség valamelyikét: vagy külön-külön sorsvetéseket végeztek Efraimnak és Manassának, vagy Józsué becsapta őket. Noha két törzsnek számítottak, csak egyetlen pátriárka volt az ősatyjuk, ezért a legelvárhatóbb volt, hogy miután testvérek, a lakóhelyeik is szomszédosok legyenek egymással. Ezt talán elérhették volna külön-külön sorsvetésekkel, mert különféle esetekben már láttuk, miképpen felügyelte a gondviselés a látszólag véletlenszerű sorsvetéseket oly módon, hogy végül az ókori jóvendöléseknek megfelelő eredményre vezessenek és hozzájáruljanak a közjóhoz. Ezért feltételezhetjük, hogy még ha külön-külön sorsvetéseket is végeztek volna, a végeredmény akkor is a két testvér törzs szomszédosába helyezése lett volna. Ám ez problémás volt, így a dolog minden kétséget kizáró megoldása az egyetlen sorsvetés volt mindkettő számára. S ebben nem volt szükségszerű igazságtalanság, mint azt már sokszor megjegyeztük, mert a sorsvetés csak a lakóhelyet rögzítette a pontos határainak meghatározása nélkül, s így nyitva hagyta a létszámoknak megfelelő megnövelésének vagy lecsökkentésének kérdését. Ha történt igazságtalanság József gyermekeivel szemben, az nem pusztán azért történt, mert egyetlen sorsvetéssel intézték el őket, hanem azért, mert jóllehet ez a sorsvetés valójában két törzsről szólt, mégis oly kicsinynek hagyták, mintha csak egyetlen törzsre sorsoltak volna. E nézet szerint a panasz ésszerűtlensége és öszintétlensége abban a tényben rejlik, hogy ragaszkodnak ahhoz, hogy egyetlen sorsvetés történt, de ugyanakkor figyelmen kívül hagyják a másik, ugyanolyan fontos tény, miszerint a terület határainak meghatározása során a létszámoknak megfelelő területet és különálló, elegendően nagy lakóhelyeket kapott mindegyikük. Azt, hogy csak egyetlen sorsvetés történt, erőteljesen megerősíti a történet egész színezete. Először, mikor a gyermekek konkrétan ezt kérdezik Józsuéról: „Miért adtál nekem egy sors szerint való örökséget?”, ő nem hallgattatja el őket azonnal azt válaszolva, hogy a kijelentés, amit ilyen nyíltan tettek fel a kérdés formájában, nem igaz. Épp ellenkezőleg, a válasza közvetettsége látszólag arra utal, hogy ennek a kijelentésnek az igaz mivolta nem tagadható. Másodszor, a Józsué 16-ban olvasható történet Efraim és Manassé lakóhelyeinek leírásáról úgy beszél róluk, mint egyetlen sorsvetés alá esőkről. „A József fiainak sors által való része pedig juta a Jérikhói Jordántól fogva, Jérikhói vizei felé napkeletnek a pusztára” (Józs16:1), illetve „Elvevék azért az ő örökségüket Józsefnek fiai: Manassé és Efraim” (Józs16:4). – *a szerk.*

rekesztve az ellenség félelmetes hadserege miatt. Ennek megfelelően említik meg a vas szekereiket, mintha még nem tanulták volna meg tapasztalatból, hogy az Úr minden nehézség nélkül volt képes eltiporni mind a lovakat, mind a szekereket. Józsué azonban egy egyszerű és jóindulatú válasszal gondoskodik a kijáró büntetésről, valamint a kapzsiságukról, az elpuhultságukról és a tunyaságukról. Ha az erdő, ahogyan most van, nem elég termékeny, vágjátok ki a fákat és alakítsátok át jó mezőkké. Ha nem takarékoskodtok a munkával, nem lesz okotok elégedetlenkedni a lakóhelyetekkel. A vas szekerek emellett nem akadályozhatják meg az Urat annak megadásában, amit megígért nektek. Az örökség a tiétek, csak végezzétek el a magatok részét a megfelelő meggyőződéssel annak birtokba vételéről.

18. fejezet

Józs18:1-10

1. Izráel fiainak egész gyülekezete pedig összegyülekezék Silóban és oda helyezteték a gyülekezetnek sátorát, minekutána meghódola előttök a föld.

2. De maradtak vala még Izráel fiai között, akiknek nem osztották vala ki az ő örökségöket: hét nemzetség.

3. Monda azért Józsué Izráel fiainak: Meddig vonakodtok még elmenni, hogy elfoglaljátok a földet, a melyet néktek adott az Úr, a ti atyáitoknak Istene?

4. Hozzatok elő három-három férfiút nemzetségenként, és elküldöm őket, hogy keljenek fel és járják el a földet, és írják fel azt az ő örökségük szerint, és térjenek vissza hozzám;

5. Azután osszák fel azt magok közt hét részre. Júda maradjon meg a maga határaiban dél felől, József háza pedig maradjon meg a maga határaiban észak felől.

6. És ti írjátok le a földet hét részre, és hozzatok ide hozzám, hogy sorsot vessek itt néktek az Úr előtt, a mi Istenünk előtt.

7. Mert a Lévitáknak nincs részök ti közöttetek; mivelhogy az Úrnak papsága az ő örökségök; Gád pedig és Rúben és Manassé fél nemzetsége megkapták az ő örökségöket a Jordánon túl napkelet felé, a mit Mózes, az Úrnak szolgálja adott vala nékik.

8. És felkelének azok a férfiak, és elmenének. Parancsola pedig Józsué azoknak, a kik elmenének, hogy leírják a földet, mondván: Menjetek el és járjátok el a földet, és írjátok le azt, azután térjete vissza hozzám, és itt vetek néktek sorsot Silóban, az Úr előtt.

9. Elmenének azért a férfiak, és által menének a földön, és leírák azt városenként hét részre, könyvben, azután visszatérének Józsuéhoz a táborba, Silóba.

10. És sorsot vete nékik Józsué Silóban az Úr előtt, és elosztá ott Józsué a földet Izráel fiai között az ő osztályrészeik szerint.

1. *Izráel fiainak egész gyülekezete pedig* stb. Itt olvashatjuk a Silóban tartott nevezetes gyűlés történetét, ahol tanácskoztak a még visszamaradt sorsvetések dolgában. Mert bár kegyes buzgalommal megkísérelték a sorsvetéseket, a folytatás azonban mégis úgy megszakadt, mintha a győzelmeknek illetet volna megelőzni azt az elosztást, ami egyedül csak Isten szájától függött. Összegyűltek tehát Silóban annak meghatározása végett, mit kell megtenniük a jövőben. S nem kétséges, hogy Józsué annak érdekében hívta össze ezt a gyűlést, hogy kiemelje őket a tespedtségükből. Mert nem önként, bármiféle javaslatokkal jöttek el, hanem Józsué elkezdte megpirongatni őket, amiért tunyák és nemtörődömök az Isten által nekik adott örökség birtokba vételében. A beszédjéből könnyen következtethetünk arra, hogy kezdetben nagy elevevést mutattak, de aztán nem volt bennük kitartás.

Az engedelmisséget azonban, ami röviddel utána lankadni kezdett, a Szentlélek mégis kitüntette az egyetértésével. Meg kell jegyezni, hogy a népet nem a sorsvetés folytatása miatt, hanem azért hibáztatja, mert nem foglalták el a nekik az Isten által felkínált örökséget. S természetesen – miután a sorsvetés által történő elosztás a magabiztosság jele volt – így minden kerület, amit kiosztottak, a jövőbeli birtoklás biztos és hűséges záloga volt, mivel az Úr semmiképpen sem csalta meg őket az osztályrészeik kijelölésével.

A פהך szó, amit én a „megszűnni” igével fordítottam, azt is jelenti, hogy hanyagnak vagy gondatlannak lenni. Aljas szívtelenséggel vádolja tehát őket abban, hogy amikor eljött az ellenség teljes kiszaggatásának ideje, a késlekedésükkel késleltették és felfüggesztették az isteni jószág hatását. Mert ha megelégedtek volna a puszta sorsvetéssel, s hűségesen felkarolták volna annak eredményeit, kétségtelenül serények és gyorsak lettek volna a háború folytatásával, sőt, győztesekként törekedtek volna a győzelemre.

A frigyládát, mint olvassuk, Silóban helyezték el,¹⁵⁸ s nemcsak azért, hogy a tanácskozás komolyabb és szentebb lehessen, mintha Isten jelenlétében tartanák, hanem mert ez egy teljesen legyőzött terület volt, biztonságos minden külső erőszakkal és bántással szemben. Illett ugyanis különlegesen gondoskodniuk arról, hogy ne legyen kitéve hirtelen támadásnak. Nem kétséges, hogy Isten kinyújtotta volna a kezét az ellenség támadásainak elhárítására bármely irányból, mégis, noha Isten közöttük lakozott, a frigyláda őreinek és felügyelőinek kellett őket tekinteni.

Bár a frigyláda helyét kiválasztották, az mégsem volt örökös tartózkodási hely, csak egy átmeneti szállás. Mert nem a nép szavazataira volt hagyva annak meghatározása, hogy hol kell lakoznia Istennek, hanem illett nekik megvárni a törvényben oly sokszor emlegetett időszakot, amikor Ő döntötte el, hol legyen a neve emlékezete. Ez végül akkor teljesedett be, amikor a Sion hegye lett kijelölve a templom számára. Emiatt mondja a zsoltáros: „Ott álltak a mi lábaink a te kapuidban, oh Jeruzsálem!” (Zsolt122:2) Ezek a szavak arra utalnak, hogy a frigyláda abban az időben vándorolt. Végül Siló lerombolása és elpusztulása megmutatta, hogy semmiféle rang vagy méltóság sem oltalmazhatja azokat Isten bosszúja ellen, akik megrontják az Ő áldásait. Egészen Éli haláláig megengedte, hogy az Ő szent nevét ott imádják, de amikor minden vallást beszennyezett a papok istentelensége s majdnem eltöröltetett a nép hálátlansága folytán, az a pont az utódok számára a büntetés jeles emlékművévé vált. Ennek megfelelően mondja Jeremiás Jeruzsálem lakosainak, akik gögösen dicsekedtek a templommal, hogy fordítsák a tekintetüket erre a példára. Az Úr nevében szólva mondja: „Mert menjetek csak el az én helyemre, a mely Silóban van, a hol először lakoztam az én nevemmel, és lássátok meg, hogy mit cselekedtem azzal az én népemnek, Izráelnek gonoszságáért!” (Jer7:12).

4. *Hozzatok elő három-három férfiút nemzetségenként* stb. Káleb és Józsué már felderítették azokat a területeket, s a nép sokat megtudott a kérdezősködéssel. Józsué azonban mondhatni a friss felderítésnek megfelelően akarja felosztani a földet,¹⁵⁹ s elrendeli, hogy három-három felderítőt jelöljenek ki minden egyes törzsből, hogy kettő, vagy három ember szájával minden vita lerendezhető legyen. De semmi sem tűnik képtelenebbnek, mint kiküldeni huszonegy embert, akiknek nemcsak közvetlenül az ellenséges területen kellett átmenniük, de végig kellett azt követni a különböző tekervényes utakon és kanyarokon úgy, hogy egyetlen sarka se maradjon ki a vizsgálatból, hanem mérjék fel a hosszát és a mélységét, sőt a kellő figyelemmel legyenek az egyenlőtlenségeire. Minden személy, akikkel találkozhattak, azonnal gyaníthatta, kik ők, s mi okból alkalmazták őket erre a küldetésre. Röviden semmiféle szabad visszatérés nem nyílt meg előttük, csak ezer halálon keresztül. Bizonyos, hogy ennyi veszéllyel nem holmi vak és irracionális impulzus hatására néztek szembe, s Józsué sem tette volna ki őket ennyire nyilvánvaló veszélynek, ha nem lettek volna a tudatában annak, hogy mindazok a nemzetek a mennyei rettentéstől sújtva semmi másra nem vágytak jobban, mint a békére. Mert noha gyűlölték Izrael gyermekeit, mégis, oly sok csatában alulmaradva a kisujjukat se merték megmozdítani ellenük, s így a felderítők biztonságban haladtak előre úgy, mintha békés területet jártak volna be a kereskedelmi utazást, vagy legalábbis az ártalmatlan látogatást

¹⁵⁸ Ezt a helyet, mely utóbb annyira híressé vált a frigyláda és a sátor állandó tartózkodási helyeként Józsué életének hátralevő részében és a bírák korában egészen Éli tragikus haláláig, a Bír21:19 írja le: „északra fekszik Bétheltől, napkelet felé az országút mellett, a mely Bétheltől Sikem felé visz, és délre Lebonától”. Ez az aprólékos leírás megfelel a most Seilunnak nevezett helynek, mely mintegy 32 kilométernyire van észak-északkeletre Jeruzsálemtől. Ha ez volt ez a hely, akkor majdnem az ország közepén állt, s így a legkényelmesebb volt a választhatók közül. Miközben a környék könnyen elérhetővé tette minden irányból, a helyszínt egy medence közepén minden oldalról hegyek zárták közül a déli irány kivételével, ahol egy szűk völgy nyílt a síkságra, bámulatosan alkalmas a vallásos szolgálatok csendes és ünnepélyes ellátására. – *a szerk.*

¹⁵⁹ Latinul: „Quasi ex praesenti aspectu”. Franciául: „Comme s'ils eussent este presens sur le lieu”, „Mintha ott lennének a helyszínen”. – *a szerk.*

színelve.¹⁶⁰ Az is lehetséges, hogy különböző csoportokra osztották magukat, s így nagyobb titokban folytathatták az útjukat. Valóban biztos, hogy csak egyetlen forrás volt, ahonnan mindezt a bátorságot és magabiztosságot meríthették: a bizalomból a Mindenható szárnyainak árnyékában, s ezért nem féltek a vak és ostoba emberektől. Ezért a dicséret itt a készséges akaratuknak szól. Mert ha nem lettek volna meggyőződve, hogy azoknak a nemzeteknek a kezeit a természetfeletti hatalom kötötte össze, akkor igaz és őszinte okuk lett volna a küldetés visszautasítására.¹⁶¹

9. *Elmenének azért a férfiak, és által menének a földön* stb. Itt nemcsak az azonnali engedelmségüket dicséri, ami által látványosan felragyogtak az erényeik, hanem az Úr is látványosan kimutatja a kegyét, figyelemre méltó sikerben részesítve a kegyes Józsuét és a nép buzgalmát. Ha egyedül lopakodtak volna a földalatti lyukakban, aligha kerülhették volna el a megszámlálhatatlanul sok veszélyt, de most, amikor feljegyzik a városokat és a környéküket, a mezőket, a kerületek különböző jellemzőit, s az összes partvidéket, de nem találkoznak semmiféle ellenséges eseménnyel és biztonságban tértek haza a honfitársaikhoz, ki kételkedhetne abban, hogy az életüket az isteni hatalom csodálatos működése tartotta meg ezer veszély közepette? Ennek megfelelően mondja hangsúlyosan, hogy valamennyien visszatértek Isten kegyelmét ünnepelni, ami pont azzal egyenértékű, hogy Isten keze hozta vissza őket. Ettől a nép szívesebben látott neki a sorsvetésnek, mert az elméik nem tisztultak volna meg jól a finnyáságtól, ha nem látták volna abban az utazásban az isteni kegy jeles megnyilvánulását, ami azt ígérte, hogy a végeredmény a kívánságaiknak megfelelő lesz. Ezért mondja, hogy Józsué az örökségük szerint osztotta fel a földet úgy, mintha nyugalmas lakóhelyre küldte volna őket, még ha a végeredmény az isteni jelenlétől függött is, mivel elegendőnek kellett volna lennie a számukra annak, hogy az egész dolog Isten tekintélyével folyt, aki soha nem csalja meg a népét még akkor sem, amikor látszólag szórakozik velük. Azt hogy milyen érelemben nevezi a szövetség ládáját Istennek, illetve Isten arcának, már több igeszakaszban magyaráztam.

Józs18:11-28

11. És kijöve a Benjámín fiai nemzetségének sors szerint való része az ő családjaik szerint; és pedig esék az ő sors szerint való részöknek határa a Júda fiai és a József fiai közé.

12. Vala pedig az ő határok az északi oldalon a Jordántól fogva, és felméne a határ Jérikhó háta mögé észak felé, azután felméne a hegyre napnyugat felé, a szélei pedig Béth-Aven pusztájánál valának.

13. Onnan pedig átmegy a határ Luz-felé, Lúznak azaz Béthelnek háta mögé dél felől; azután alá megy a határ Ataroth-Adárnak a hegyen, a mely dél felől van alsó Béth-Horontól.

¹⁶⁰ Latinul: „Innoxii hospites”. Franciául: „Estrangers innocens qui passent leur chemin”, „Ártatlan utazók a maguk útját járva”. – *a szerk.*

¹⁶¹ Ezeket a megjegyzéseket azzal a felfogással tette, hogy a felderítés ez alkalommal nagyon aprólékos volt, magában foglalva, ahogyan Kálvin fejezi itt ki, „a különböző tekervényes utakat és kanyarokat”, egyetlen szegletet sem hagyva felderítetlenül, s kiterjedve ugyanazzal az aprólékossgal nemcsak a már ténylegesen elfoglalt földekre, hanem azokra is, melyek még mindig az eredeti lakosok vitathatatlan birtokában voltak. Ezt tényként feltételezve a veszélyek, melyekkel a felderítők szembesültek, természetesen nincsenek felnagyítva abban a nagyon szemléletes leírásban, ami itt olvasható ezekről, és a felderítőket semmi más nem menthette meg, csak egy sorozat csodálatos közbenjárás. Mondhatjuk azonban, hogy a felderítők célja csak egy olyan általános felmérés volt, ami elegendő lehetett a már megmagyarázott módon a sorsvetés lebonyolításához anélkül, hogy felkeltette volna a tényleges lakosok gyanakvását, vagy ellenségeskedést kelthetett volna bennük. Azt, hogy a felderítés az aprólékosnál felületesebb volt, a Józs18:9-ben olvasható leírása látszik sugallani: „Elmenének azért a férfiak, és által menének a földön, és leírák azt városenként”. – *a szerk.*

14. Majd tovább megy a határ, és kerül a nyugoti oldalnak dél felé, attól a hegytől, a mely átellenben van Béth-Horonnal délről; a szélei pedig Kirjáth-Baál, azaz Kirjáth-Jeárim felé, a Júda fiainak városa felé vannak. Ez a napnyugoti határ.

15. A déli oldala pedig van Kirjáth-Jeárim szélétől kezdve, és megy a határ napnyugot felé, megy a Nefthoa vizének kútfejéhez.

16. Azután alámegy a határ a hegynek széléhez, a mely átellenben van a Hinnom fiának völgyével, a mely észak felé van a Refaim völgyében; alámegy a Hinnom völgyébe is a Jebuzeus mellett dél felé, és alámegy a Rógel forrásához.

17. És kerül észak felől, és megy Én-Semesnek, azután megy Gelilothnak, a mely átellenben van az Adummimba felvivő úttal; majd alámegy Bohánnak, a Rúben fiának kövéhez.

18. És átmegy az Arabával átellenben levő oldalra észak felé, és alámegy Arabába is.

19. Átmegy a határ azután Béth-Hogla oldalára észak felé; a határ szélei pedig északnak a Sóstenger csúcsánál, délnek a Jordán végénél vannak. Ez a dél felé való határ.

20. A Jordán pedig határolja azt a napkelet felől való oldalról. Ez a Benjámin fiainak öröksége az ő határaik szerint köröskörül, az ő családjaik szerint.

21. A Benjámin fiai nemzetségének városai pedig az ő családjaik szerint ezek: Jérikhó, Béth-Hogla, és Emek-Keczicz;

22. Béth-Arábá, Czemaraim és Béthel;

23. Avvim, Pára és Ofra;

24. Kefár-Amóni, Ofni és Gába. Tizenkét város és azoknak falui.

25. Gibeon, Ráma és Beéroth;

26. Miczpe, Kefira és Mócza;

27. Rekem, Jirpeél és Thareala;

28. Czéla, Elef és Jebuzeus, azaz Jeruzsálem, Gibeath, Kirjáth. Tizennégy város és ezeknek falui. Ez a Benjámin fiainak öröksége az ő családjaik szerint.

Benjámin sorsvetésében semmi konkrét figyelmet érdemlő nem történik, hacsak az nem, hogy ez a kis törzs megelőzi a többieket. Valóban elismerem, hogy a határai a létszámuk csekélysége arányában leszűkültek, mert csak huszonhat várost kapott, de mégis részesült abban a tisztességben, hogy a kiválóbb törzseket megelőzően kapott örökséget. S hozzátehetjük, hogy ezen a módon József többi gyermekének szomszédjaivá lettek,¹⁶² akikkel szorosabb volt a rokonsági kötelék. Ők ugyanis az egyik oldalról Efraim és Manassé közé, a másik oldalról Júda mellé kerültek. S azt a megkülönböztetett tiszteletet is megkapták, hogy Jeruzsálem az ő osztályrészükbe tartozott, bár utóbb egyfajta bizonytalan hűbértokként átadták Júda gyermekeinek királyi rezidencia gyanánt.¹⁶³

Furcsa azonban, hogy ilyen csendes helyet kapva nem éltek békében és barátságban a szomszédjaikkal. ismerjük azonban Jákob próféciáját: „Benjámin ragadozó farkas: reggel ragadományt eszik, este pedig zsákmányt oszt.” (1Móz49:27) Nekik tehát a természetüknél fogva kapzsi és viharos beállítottságúaknak kellett lenniük, illetve valami számunkra ismeretlen szükségyszerűség miatt voltak kénytelenek fosztogatva élni. Lúz városát illetően a másik nevét is hozzáteszi („Lúznak azaz Béthelnek háta mögé”), mert csak akkor kezdték a Jákob által adott

¹⁶² Latinul: „Reliquis filiis”. Franciául: „Des autres enfans”, „A többi gyermek” – látszólag elnézés, mintha Benjámin a gyermeke és nem a testvére lett volna Józsefnek. – *a szerk.*

¹⁶³ Latinul: „Postea filiis Juda quasi precario sedem regiam concederent”. Franciául: „Depuis ils la baillèrent aux enfans de Juda comme par emprunt, pour en faire le siege royal”, „Utóbb mintegy kölcsönként átengedték Júda gyermekeinek királyi rezidencia gyanánt”. Ezek a szavak azt látszanak sugallani, hogy ekkor vagy amakkor szabályos egyezséget kötöttek erről a dolgról, de seholy nem találunk semmiféle említést efféle egyezségről. A Józ15:63-ból és a Bír1:8, 21-ből inkább úgy tűnik, hogy Júda lakosai annak eredményeképpen vették birtokukba Jeruzsálemet, hogy ők üzték ki onnan a jebuzeusokat. – *a szerk.*

nevet általánosan használni (1Móz28:29). Nem volt túl messze Béth-Aventől, aminek a neve, mivel gyalázatos és hírhedt volt, átkerült Béthelre, miután azt megrontották és beszennyezték az istentelen babonaságok.¹⁶⁴ Valószínű, hogy Kirjáth-Baált azért hívták Kirjáth-Jeárimnak, hogy eltöröljék a bálvány nevét, ami folt lett volna a valódi kegyességén. Mert természetesen aljas és gyalázatos dolog lett volna, hogy a nép ajkai olyan védelmező nevével szennyeződjenek be, aki Isten ellensége volt.

¹⁶⁴ Ez a Jeroboám által felállított arany borjakra, valamint a bálványimádásra vonatkozik, amit ő kezdeményezett istentelen módon, majd az utódai is hosszú időn át folytattak. Lásd 1Kir2:28-33, 1Kir13, 2Kir10:29-31, 2Kir23:15, Ám4:4, Hós4:15, 10:5,8. A Bétel vagy „az Isten háza”, mely nevet Jákob adta azon a reggelen, amikor felébredve a csodálatos látomásából, elveszítette a nevét a benne folytatott utálatosságok következtében, s utóbb a Béth-Aven, „a bálványok (vagy a hiábavalóság és a bűn) háza” néven vált ismertté. – *a szerk.*

19. fejezet

Józs19:1-9

1. A sors által való második rész juta Simeonnak, a Simeon fiai nemzetségének az ő családjaik szerint, és lőn az ő örökségök a Júda fiainak öröksége között.
2. És lőn az övék az ő örökségökül: Beer-Seba, Seba és Móláda;
3. Haczar-Sual, Bála és Eczem;
4. Eltolád, Bethul és Horma;
5. Cziklág, Béth-Markaboth és Haczar-Szusza;
6. Béth-Lebaoth és Sarúhen. Tizenhárom város és ezeknek falui.
7. Ain, Rimmon, Ether és Asán. Négy város és ezeknek falui;
8. És mindazok a faluk, a melyek e városok körül valának Baalath-Beérig, délen Rámatig. Ez a Simeon fiai nemzetségének öröksége az ő családjaik szerint.
9. A Júda fiainak osztályrészéből lőn a Simeon fiainak örökségök, mert a Júda fiainak osztályrésze nagyobb vala mint illetet volna nekik; ezért öröklének Simeon fiai azoknak öröksége között.

Most következik Simeon törzsének osztályrésze, nem a megtiszteltetés, hanem inkább a gyalázat jelenként. Jákob kijelentette Simeon és Lévi vonatkozásában: „eloszlatom őket Jákóbban, és elszélesztem Izráelben” (1Móz49:7). Lévi büntetése valóban nemcsak enyhült, de kiváló méltóságba is fordult, mert az utódai egyfajta őrtornyokká lettek, hogy megtartsák a népet a kegyesség útjain. Simeon vonatkozásában a szétosztás látványosan végbement, amikor bizonyos városok Júda területén Simeon utódai számára lettek kijelölve örökségként. Mert bár nem lettek elküldve nagy távolságokra, mégis szétszórta őket, idegenként egy tulajdonképpen másokhoz tartozó földön. Ezért a mérséklés miatt, amit nem kevesebb álnoksággal, mint amennyi kegyetlenséggel vittek véghez, elkülönülten, más-más lakóhelyekre kerültek. Ezen a módon lett megbüntetve az atyák vétke a fiakon, s az Úr ténylegesen megerősítette a szolgájának lediktált ítéletet. S a sorsvetés igazságossága is világos bizonyítást nyert.

Abban a tényben, hogy Júda osztályrészének bizonyos hányadát elvonták, megint látjuk, hogy bár a földet osztók gondosan igyekeztek betartani az egyenlőséget, mégis hibáztak, amit nem szégyelltek helyesbíteni, amint felfedezték. S bár a Lélek vezette őket, semmi furcsa nincs abban, hogy részlegesen tévedtek, mert Isten néha a megítélés lelke nélkül hagyja a szolgálait, s engedi, hogy emberekként járjanak el a különböző esetekben, s ne ékesítsék magukat túlságosan a saját tisztánlátásukkal. Ehhez hozzátehetjük, hogy a nép büntetést is kapott a gondatlanságáért és a magabiztos sietségéért, mivel a kezdetektől fogva alaposabban meg kellett volna győződnie arról, mennyi földet kell tulajdonképpen kijelölni egynek-egynek. Ezt elmulasztották megtenni. A járatlanságuk miatt Júda gyermekei aránytalanul nagyobb területhez jutottak, s az egyenlőség megkövetelte, hogy engedjék át annak egy részét. Nekik is jobb lett volna azonnal biztosan meghatározni a határaikat, semmint utóbb kitéve lenni a sértő harácsolásnak. S tegyük hozzá: mindegyik törzs azt a hiábavaló reménységet dédelgette, hogy a tagjai majd úgy elterjednek szelvényben-hosszában, mintha a földnek nem volnának határai.

9. *A Júda fiainak osztályrészéből lőn* stb. Júda törzse megérdemli a dicséretet, amiért nem vitatkoztak, hogy a nekik már kijelölt területek valamely részének elvonása igazságtalan. Könnyen előhozakodhattak volna Isten nevével és kijelenthették volna, hogy csakis az Ő tekintélyével kapták azt a lakóhelyet. De mivel minden törzs közös egyetértésével határoztak úgy, hogy több adatott nekik, mint amennyivel rendelkezhetnének anélkül, hogy ezzel mások kárára és sérelmére lennének, ők azonnal elállnak mindenféle kifogástól a dolog cáfolata végett. S bizonyos, hogy ha Isten tekintélyével hozakodtak volna elő, azt hamisan és gonoszul teszik,

mert noha az osztályrészüket általa határozták meg az elhelyezkedését figyelembe véve, mégis hibát vétettek a kiterjedését illetően, mert a határokat az emberi megítéléssel tágabbra szabták, mint kellett volna. Elismerve tehát, hogy tévedtek, amikor nekik adták azt, ami vesztesége okoz másoknak, ők önként lemondtak arról, s szívélyes fogadtatásban részesítették a testvéreiket, akik ellenkező esetben örökség nélkül maradtak volna, sőt, megosztottak velük abban, amiről azt hitték, hogy vitán felül álló módon jutott a birtokukba.

Józs19:10-49

10. A sors által való harmadik rész juta a Zebulon fiainak az ő családjaik szerint, és lőn az ő örökségöknek határa Száridig.

11. És felmegy az ő határuk nyugotnak, Mareala felé, és éri Dabbasethet, és éri a folyóvizet is, a mely átellenben van Jokneámmal.

12. Száridtól pedig napkelet felé fordul Kiszloth-Tábor határára, és tova megy Daberáthnak, és felmegy Jafiának.

13. Innen pedig átmegy kelet felé Gittha-Héfernek és Ittha-Kaczinnak, és tova megy Rimmonnak, kerülvén Néa felé:

14. És ennél kerül a határ északról Hannathonnak; a széle pedig a Jiftah-Él völgye.

15. Továbbá Kattáth, Nahalál, Simron, Jidealá és Bethlehem. Tizenkét város és azoknak falui.

16. Ez a Zebulon fiainak öröksége az ő családjaik szerint; ezek a városok és ezeknek falui.

17. A sors által való negyedik rész Issakhárnak, az Issakhár fiainak juta, az ő családjaik szerint.

18. És lőn az ő határuk: Jezréel, Keszuloth és Súnem:

19. Hafaráim, Sion és Anaharath;

20. Rabbith, Kisjon és Ébecz;

21. Remeth, Én-Gannim, Én-Hadda és Béth-Paczcócz.

22. És éri a határ Tábert, Sahaczimát és Béth-Semest, a határuknek széle pedig a Jordán. Tizenhat város és ezeknek falui.

23. Ez az Izsakhár fiai nemzetségének öröksége, az ő családjaik szerint: a városok és ezeknek falui.

24. A sors által való ötödik rész pedig juta az Áser fiai nemzetségének az ő családjaik szerint.

25. És lőn az ő határuk: Helkath, Háli, Beten és Aksáf;

26. Alammelek, Ameád és Misál, és éri Karmelt nyugot felé és Sihór-Libnáthot.

27. Azután visszafordul napkelet felé Béth-Dágonnak, és éri Zebulont és a Jiftah-Él völgyét észak felől, Béth-Émeket és Neielt, és tovamegy Kabulnak balkéz felől;

28. És Ebronnak, Rehobnak, Hammonnak és Kánának a nagy Czidonig.

29. Azután visszafordul a határ Rámának, Tyrusnak erős városáig; és újra fordul a határ Hósznak, a szélei pedig a tengernél vannak Akzib oldala felől;

30. És Umma, Afék és Rehób. Huszonkét város és ezeknek falui.

31. Ez az Áser fiai nemzetségének öröksége az ő családjaik szerint: ezek a városok és ezeknek falui.

32. A sors által való hatodik rész juta a Nafthali fiainak, a Nafthali fiainak az ő családjaik szerint.

33. Lőn pedig a határuk: Heleftől, Elontól fogva Czaanannimnál Adámi-Nekebig és Jabneél-Lakkumig; a széle pedig a Jordán vala.

34. Azután fordul a határ nyugot felé Aznoth-Tábornak; innen pedig tovamegy Hukkóknak, és éri Zebulont dél felől, Ásert pedig éri nyugot felől, és a Júdat is; a Jordán napkelet felé vala.

35. Erősített városok ezek: Cziddim, Czér, Hammath, Rakkath és Kinnereth;

36. Adáma, Ráma és Hásor;

37. Kedes, Edrei és Én-Hásor;

38. Jireon, Migdal-Él, Horem, Béth-Anath és Béth-Semes. Tizenkilencz város és ezeknek falui.

39. Ez a Nafthali fiai nemzetségének öröksége az ő családjaik szerint: a városok és ezeknek falui.

40. A sors által való hetedik rész juta a Dán fiai nemzetségének az ő családjaik szerint.

41. És lón az ő örökségüknek határa: Czóra, Estháol és Ir-Semes;

42. Saalabbin, Ajjálon és Jithla;

43. Élon, Timnatha és Ekrón;

44. Eltheké, Gibbethon és Baaláth;

45. Jehud, Bené-Bárák és Gath-Rimmon;

46. Mé-Jarkon és Rakkon, a Jáfó átellenében levő határral.

47. De tovább méne ezeknél a Dán fiainak határa. Felmenének ugyanis a Dán fiai, és hadakozának Lesem ellen, és el is foglalák azt, és veték azt fegyver élére, és birtokba vevék azt, és lakozának benne, és nevezék Lesemet Dánnak, az ő atyjoknak Dánnak nevére.

48. Ez a Dán fiai nemzetségének öröksége az ő családjaik szerint: ezek a városok és ezeknek falui.

49. Mikor pedig elvégezték vala a földnek örökbe vételét annak határai szerint, akkor adának Izráel fiai örökséget Józsúának, a Nún fiának ő közöttök.

50. Az Úr rendelése szerint adák néki azt a várost, a melyet kért vala: Timnath-Szeráhot az Efraim hegyén, és megépíté azt a várost, és abban lakozék.

51. Ezek azok az örökségek, a melyeket örökül adának Eleázár, a pap és Józsúé, a Nún fia és az atyáknak fejei az Izráel fiai nemzetségeinek sors szerint, Silóban, az Úr előtt, a gyülekezet sátorának nyílásánál. Így végezék el a földnek felosztását.

10. *A sors által való harmadik rész* stb. Zebulon osztályrészében Jákob prófeciájának világos beteljesedése figyelhető meg, aki megmondta, hogy a tengerparton fognak élni. Egy öregember, egy vándor, aki nem tehetta a lábát a saját földjére,¹⁶⁵ tengerparti lakóhelyet jelölt ki fia, Zebulon utódainak. Mi lehetne még különösebb? De most, amikor a sorsvetés egy tengerparti területet jelöl ki nekik, a döntésének szilárdabb megerősítését kívánni sem lehet. Ez pont olyan volt, mintha Isten kétszer mennydörgött volna a mennyből. Zebulon törzse tehát nem saját maguktól vagy emberi szavazás által foglalták el a tengerpartot, hanem az isteni elrendezés rögzítette a lakóhelyüket a tenger szomszédságában. Így noha az emberek tévedtek, a világosság mégis mindig fényesen ragyogott a sötétségben. Jákon tovább is megy és világos megkülönböztetést tesz Zebulon és Izsakhár között. Az előbbi törzs szélében-hosszában utazik majd üzletelve és kereskedve, az utóbbi megmarad a sátraiban, a kényelmet és a helyben maradást művelve (1Móz49:13-15). Ebből valószínűsíthető, hogy a tengerparton, ahol Zebulon letelepedett, voltak kikötők és jól illeszkedett a kereskedelmi kapcsolattartás különféle

¹⁶⁵ Franciául: „Estant un vieillard, povre banni, qui n’avoit pas un pied de terre a luy ou il peust marcher”, „Idős emberként, szegény száműzöttként a lábát sem tehetta arra a földre, melyen járhatott volna.” – *a szerk.*

formáihoz,¹⁶⁶ míg Izsakhár gyermekei megelégedtek a saját terményeikkel, s azokat a gyümölcsöket fogyasztották, amiket a saját munkájukkal és művelésükkel odahaza állítottak elő.

Azok, akiket ezeket az országokat jól ismerőknek mondják, azt állítják, hogy Áser törzsének földje gazdag volt gabonában.¹⁶⁷ Ez teljes összhangban van Jákob prófécijának mind a betűjével, mind a lelkületével (1Móz49:20). Abból a tényből kiindulva, hogy csak csekély számú város van megemlítve név szerint, arra következtethetünk, hogy ott akkor sok romváros volt, melyeket nem vettek számításba. A tényből pedig, hogy a nép kényelemben élt ott, arra is következtethetünk, hogy sok várost építettek, melyek, mint egyéb igeszakaszokból világosan kiderül, ékességei lettek annak a földnek. S természetesen világos, hogy a felosztásnak csak az összefoglalójára vethetünk itt egy rövid pillantást, amit semmiféle vallásos érzelem sem tilt górcső alá venni, amennyiben nem adunk teret a szélsőséges, hasznos eredményre nem vezető kíváncsiságnak. Nem kételkedhetünk abban, hogy akiknek húsz, vagy akár hetven város adatott, azoknak kiterjedtebbek volt a területeik. Ezért itt mindössze egy tömör leírását olvassuk a felosztásnak úgy, ahogyan átvették a földmérők általános és zavaros leírásaiból.

A következő említett sorsvetés Naftalié, s az látszólag megfelel ama törzs beállítottságának és szokásainak. Mert Jákob arról tett bizonyosságot, hogy Naftali egy szabadon engedett szarvas: szép szavakkal szólt róla. Emiatt lettek látszólag egy oldalról Júda gyermekeinek a szomszédjai, a többi oldalon pedig a testvéreik kerítései vették őket körül.¹⁶⁸ Abban a kijelentésben, miszerint Dán törzse bevette Lesemet, hallgatólagos összehasonlítás rejlik, mert Naftali gyermekei nem használtak fegyvereket az útjuk kierőszakolásához, hanem nyugodtan maradtak a legyőzött területen, és így élvezték a biztonságot és a nyugalmat a hit, és mondhatni Júda és a többi törzs védelmében. Lesem elfoglalása Dán gyermekei által, összhangban az isteni garanciával, amit erről kaptak, nem történt meg, csak Józsué halála után. De a tény, ami a bírák könyvében részletesebben is szerepel, itt csak futólag említi, mert dicséret illette őket a bátorságukért és a serénységükért, amiért így magukhoz ölelték a jogot, amit Isten ruházott rájuk, és amiért annyira bíztak Benne, hogy bátran síkra szálltak és legyőzték az ellenséget.

49. *Mikor pedig elvégezték vala* stb. Itt végül a nép Józsué iránti hálájáról szóló beszámolót olvashatjuk. Mert jóllehet a Kánaán földje felosztásának Ábrahám utódai között illett egyenlőnek lennie, Józsué mégis a kiváló erényeivel rászolgált valamiféle megtisztelő jutalomra. S nem is panaszkodhatott senki, hogy egy magánszemély az ő kárukra gazdagodott meg. Mert először is, a késlekedésben világos bizonyítéka volt Isten eme szent szolgálja

¹⁶⁶ A Zebulon által birtokolt tengerpartrész nagyon csekély kiterjedésű volt, de beletartozott a nagy és szép Acre (ma Haifa) öböl, ami északon kezdődik annál a hegyfoknál, melyen Acre városa áll, s gyönyörűen ér véget délen a Kármel-hegy magasztos csúcsainál. – *a szerk.*

¹⁶⁷ A nagyobbik része gazdag és hullámos síkságból állt, melyet alacsony hegyek tettek változatossá és a Libanon havas hegyeitől utánpótlást nyerő Litáni, valamint más folyóktól öntözöttetve fokozatosan lejtett a tengerpartig, ahol Tírusz és Szidón híres városai épültek Clarke szerint Áser és Zebulon síksága nagyon hasonló volt Anglia déli részének területeihez. – *a szerk.*

¹⁶⁸ Naftali törzse területe, ahogyan Józsué, Eleázár és a törzsek vezetői említik, jól összeillik a Jákob által adott jelképes leírással, mert mind a kinézetét, mind a termékenységet tekintve az az egyik legjobb az ígért földjén, de a környék, ahogyan a kommentár kijelöli, páratlanul pontatlan. A latin (és francia) szövegben ez szerepel Naftali gyermekeiről: “Videntur contigui ab una parte fuisse filiis Juda: alibi autem cincti coste ils estoient contigus aux enfans de Juda; et d’autrepart qu’ils estoient environnez du secours de leurs freres”, „Úgy tűnik, hogy az egyik részről a testvéreik segítsége vette körül őket”. Tény azonban, hogy Júda és Naftali az ország ellentétes végein voltak, s távol álltak attól, hogy szomszédosok legyenek, és nem kevesebb mint öt törzs választotta el őket egymástól. Ez Júda határain kezdődött és észak felé folytatódott Benjáminom, Efraimom, Manassén, Izsakháron és Zebulonon keresztül. Aztán mivel a Genezáreti-tó partjától terjed észak felé, Libanon gyökereihez, nem mondható, hogy minden felől a többi törzs kerítései vették körül. Természetesen Zebulon délnyugaton és Áser nyugaton, de északon és keleten az ígért földjének szélső határaiig terjedt, s természetesen idegen és ellenséges területek határolták. – *a szerk.*

mértékletességének. Ő nem szentel semmi figyelmet a saját érdekeinek, amíg a közjó nincs bebiztosítva. Milyen ritkán találunk bárkit, aki miután bemutatta a vitézség egy-két példáját, utána ne igyekezne a zsákmányolásra. De nem így volt Józsué, aki nem gondol magára, míg a földet fel nem osztották. Magában a jutalomban is ugyanaz a mértékletesség és igénytelenség látványos. A város, amit magának és a családjának kér pusztá kőhalom volt, vagy azért, mert lerombolták és romhalmazzá tették, vagy mert ott még nem is építettek várost.

Valószínűnek feltételezhető, hogy azért kért egy nem túl értékes várost, hogy az ajándékot oly kevéssé irigylésre méltóvá tegye, amennyire csak lehetséges. Ha valaki furcsának véli, hogy nem adta a munkáját ingyen, gondoljon arra, hogy Józsué szabadon engedelmeskedett az isteni elhívásnak, s nem voltak haszonleső érzései az oly sok munka, veszély és nehézség felvállalása miatt, hanem miután önként ellátta a feladatát, illett neki nem visszautasítani Isten kegyének emlékezetét, hacsak romlott megvetéssel nem akarta elnyomni az Ő dicsőségét. Mert a neki megszavazott adomány nem más volt, mint az isteni hatalom egyszerű bizonyosága, ami az ő kezén keresztül mutatkozott meg. Itt valóban semmiféle becsvágy sem fedezhető fel, mivel semmit sem akar magának, s nem cselekszik elhamarkodottan a kapzsiság érzésétől hajtva, hanem a közös egyetértésben keresi annak a tisztességnek a megerősítését, amit Isten már ráruházott. Csendben maradni az efféle esetben inkább a szívtelenséget, semmint a mértékletességet jelezné. A kijelentés a fejezet utolsó versében arról, hogy Józsué és Eleázár elvégezték a föld felosztását, a határok állandóságára mutat, ami ki lett kötve, és figyelmezteti Izrael gyermekeit, nehogy bármi módon megzavarják a megsérthetetlen rendeletet.

20. fejezet

Józs21:1-9

1. Majd szóla az Úr Józsuének, mondván:
2. Szólj az Izráel fiainak, mondván: Válaszszatok magatoknak menekülésre való városokat, a melyekről szóltam néktek Mózes által,
3. Hogy oda szaladjon a gyilkos, a ki megöl valakit tévedésből, nem szándékosan, és legyenek azok menedékkül nékik a vérbosszúló elől.
4. A ki pedig beszalad valamelyikbe e városok közül, álljon az a város kapujába, és beszélje el az ő dolgait a város véneinek hallatára, és vegyék be őt magok közé a városba, és adjanak néki helyet, hogy velök lakozzék.
5. Hogyha pedig kergeti azt a vérbosszúló, ki ne adják a gyilkost annak kezébe, mert nem szándékosan ölte meg az ő felebarátját, és nem gyűlölte őt annakelőtte.
6. És lakozzék abban a városban mindaddig, a míg ítéletre állhat a gyülekezet elé, a míg meghal a főpap, a ki abban az időben lesz, azután térjen vissza a gyilkos, és menjen haza az ő városába és az ő házába, abba a városba, a melyből elfutott vala.
7. És kiválaszták Kedest Galileában a Nafthali hegyén, Sikemet az Efraim hegyén és Kirjáth-Arbát, azaz Hebront a Júda hegyén.
8. Túl a Jordánon pedig Jérikhótól napkelet felé választák Beczert a pusztában, a sík földön Rúben nemzetségéből; Rámothot Gileádban, a Gád nemzetségéből, és Gólánt Básánban a Manassé nemzetségéből.
9. Ezek voltak a meghatározott városok mind az Izráel fiainak, mind a jövevénynek, a ki közöttük tartózkodik vala, hogy oda szaladjon mindaz, a ki megöl valakitévedésből, és meg ne haljon a vérbosszúlónak keze által, míg oda nem áll a gyülekezet elé.

1. *Majd szóla az Úr Józsuének* stb. Abban a tényben közvetlen feddésben részesültek, hogy amíg nem emlékeztették rá őket, addig eszükbe sem jutott a menedékvárosok kijelölése. Az erre vonatkozó isteni parancsot a Jordánon túl kapták. Amikor ennek oka mindig egyformán érvényes maradt, miért vártak? Miért nem fejezték be azt, amit helyesen kezdtek? Hozzátehetjük, hogy mennyire fontosak voltak a menedékhelyek az ártatlanok számára azért, hogy a föld be ne szennyeződjön a vértől. Mert ha nem lett volna orvosság, a meggyilkoltak rokonsága kétségtelenül megkettőzte volna a gonoszsgot, ha válogatás nélkül megbosszulták volna a halálukat. Természetesen nem illett a népnek tétlen maradni a föld megőrzésében a folttól és a mocsoktól.¹⁶⁹ Ebből látjuk, mennyire nehézkesek az emberek, de nemcsak a kötelességeik ellátásában, de a biztonságukról való gondoskodásban is, amíg az Úr nem ösztökéli őket gyakran, s nem sarkantyúzza őket a buzdítás serkentőjével. Az azonban, hogy csak gondatlanságból vétkeztek, abból derül ki, hogy azonnal készek voltak engedelmeskedni, nem halogatva a szükséges dolgot, s nem támasztva akadályokat és nem húzva az időt a szükségességén vitatkozva.

A menedékvárosok által nyújtott menedék természetét már magyaráztuk. Ez nem adott menedéket a szándékos gyilkosnak, de ha valaki véletlenül ölt meg egy embert, aki nem volt az ellensége, biztos menedéket talált, ha odamenekült az erre a célra kijelölt városok egyikébe. Így segített Isten a szerencsétlennek és akadályozta meg a szörnyű tett büntetésének elszenvedését,

¹⁶⁹ Kálvin kissé páratlan azt tartva, hogy a Józsuéval közölt üzenet az izraeliták közvetett korholása volt, amiért korábban nem jelölték ki saját maguktól menedékvárosokat. Más igemagyarázók úgy vélik, hogy egészen mostanáig nem jött el a kijelölésük megfelelő ideje, mivel nem előzhette meg, hanem inkább követnie kellett lévíták városainak kijelölésért, mert az eset természete megkövetelte, hogy minden menedékváros lévítai legyen. – a szerk.

amikor az illetők nem voltak abban vétkesek. Közben az elhunyt testvéreinek és a rokonságainak az éréseire is tekintettel voltak annyiban, hogy a bánatukat nem fokozta azok állandó jelenléte, akik a közeli hozzátartozó elhunytát okozták. Végül, a nép hozzászakott a gyilkos megvetéséhez, mert a gyilkosságot, még ha nem is volt büntetendő, a száműzetés követte az országból és a lakóhelyről a főpap haláláig. Az az átmeneti száműzetés mutatta meg ugyanis, mennyire drága az emberi vér Isten szemében. Így a törvény igazságos, egyenlő és hasznos volt mind nyilvános, mind magánszemponból.¹⁷⁰ De röviden meg kell azt is jegyezni, hogy minden nincs itt sorjában megemlítve. Mert az, aki véletlenül ölt meg egy embert, biztonságban maradhatott, a bíróság előtt vizsgálta ki az ügyet és felmentést nyerve a megfelelő és alapos vizsgálatot követően, amint azt részletesebben is magyaráztuk Mózes könyveinél, amikor ezt a dolgot elemeztük.

7. *És kiválaszták Kedest* stb. Az itt használt Kedes héber szó azt is jelenti, hogy alkalmassá tenni vagy odaszentelni. Ennek megfelelően én úgy értelmezem, hogy a városokat annak megfelelően választották ki, ahogyan azt a közszükséglet megkívánta.¹⁷¹ Ebből következtethetünk arra, hogy a dolgok elrendezése annyira jó volt, ami a magánhaszon elé helyezte a közérdeket. Sőt, a következő fejezetben majd látjuk, hogy Kirjáth-Arbát, amit utóbb Hebronnak neveztek, a lévítáknak adták, noha korábban Káleb tulajdona volt. Ebből derült ki ennek az idős szentnek a ritka, sőt páratlan mértékletessége, aki készségesen átadta másoknak mind a várost, mind az elővárosait, amit joggal követelt magának, abban a pillanatban, amint a sorsvetés kimutatta, hogy ez Istennek tetsző. Szükséges volt röviden utalni erre a változásra, mert az Úrnak úgy tetszett, hogy menedékek csak a lévíták városaiban legyenek azért, hogy az ártatlanságukat nagyobb hűséggel és tekintéllyel védelmezhesék.

¹⁷⁰ Futólag megjegyezhetjük, mennyire látványos az emberség és a bölcsesség a mózesi menedékvárosok kijelölésében szemben a sokszoros visszaélésekkel és utálatosságokkal, melyekhez a pápista országok nagy számú menedéke és szentélye vezettek. – *a szerk.*

¹⁷¹ Latinul: „Prout communis usus ferebat”. Franciául: „Selon que le profit et l'utilite commune le requeroit”, „Annak megfelelően ahogyan a közjó és a közszükséglet megkívánta”. – *a szerk.*

21. fejezet

Józs21:1-19

1. És hozzámenének a Léviták atyai fejedelmei Eleázárhoz, a paphoz, és Józsuéhoz, a Nún fiához és az atyai fejedelmekhez, a kik valának Izráel fiainak nemzetségei felett,

2. És szólának nékik Silóban, a Kanaán földén, mondván: Az Úr megparancsolta Mózes által, hogy adjatok nekünk városokat lakóhelyül, és azokhoz való legelőket barmaink részére.

3. Adák azért Izráel fiai a Lévitáknak az ő örökségökből, az Úrnak rendelése szerint, ezeket a városokat és azoknak legelőit.

4. Esék pedig a sors a Kehátiták családjaira, és juta a Léviták közül való Áron pap fiainak a Júda nemzetségétől, a Simeon nemzetségétől és a Benjámin nemzetségétől sors szerint tizenhárom város;

5. Kehát többi fiainak pedig az Efraim nemzetségének családjaitól, Dán nemzetségétől és Manassé fél nemzetségétől sors szerint tíz város.

6. A Gerson fiainak pedig az Issakhár nemzetségének családjaitól, az Áser nemzetségétől, a Nafthali nemzetségétől és Manassének Básánban levő fél nemzetségétől sors szerint tizenhárom város;

7. Mérári fiainak az ő családjaiak szerint a Rúben nemzetségétől, Gád nemzetségétől és Zebulon nemzetségétől tizenkét város.

8. Adák azért Izráel fiai e városokat és ezeknek legelőit a Lévitáknak, a miképen megparancsolta vala az Úr Mózes által, sors szerint.

9. Adák pedig a Júda fiainak nemzetségéből és Simeon fiainak nemzetségéből ezeket a városokat, a melyek névszerint olvashatók.

10. És lőn, hogy esék a sors először a Lévi fiai közül való Kehátnak családjából az Áron fiaira.

11. És adák nékik az Anák atyjának városát, Kirjáth-Arbát, azaz Hebront a Júda hegyén, és annak körülötte levő legelőit;

12. A városnak szántóföldjét és faluit pedig Kálebnek, a Jefunné fiának adák birtokául.

13. Az Áron pap fiainak pedig adák a gyilkosok menekülésének városát, Hebront és annak legelőjét, Libnát és annak legelőjét.

14. Jatthirt és annak legelőjét; Estemoát és annak legelőjét;

15. Holont és annak legelőjét, és Debirt és annak legelőjét;

16. Aint és annak legelőjét, Juttát és annak legelőjét, Béth-Semest és annak legelőjét. Kilencz várost e két nemzetségből.

17. A Benjámin nemzetségéből pedig Gibeont és annak legelőjét, Gébát és annak legelőjét;

18. Anathót és annak legelőjét, Almont és annak legelőjét: négy várost.

19. Az Áron fiainak, a papoknak városai összesen tizenhárom város és azoknak legelői.

1. És hozzámenének a Léviták atyai fejedelmei stb. Itt egy későbbi időszakban olvassuk annak törtnetét, aminek előbb kellett volna szerepelnie. Mert egyetlen menedékvárost sem jelöltek ki mindaddig, amíg városokat nem jelöltek ki a léviták számára. Ehhez hozzátehetjük, amit korábban mondtunk: Józsué és Eleázár befejezték a földosztást. De a föld addig nem volt ténylegesen felosztva, amíg a léviták lakóhelyeit meg nem állapították. Meg kell tehát értenünk, hogy amikor sorsot vetettek a tíz törzs nevében, néhány várost fenntartottak a Kánaán földjén lakóhelyül a lévitáknak. A Jordánon túl már megkapták a részüket. De mikor a léviták előálltak

és az isteni adomány megerősítését kérték, akkor valószínű, hogy elhanyagolták őket mindaddig, amíg nem szálltak síkra a saját ügyükért. Mert úgy szokott lenni, hogy mindenki annyira ügyel a saját dolgaira, hogy még a testvéreiről is megfedezkedik. Természetesen szégyenletes volt, hogy a népet fölön fogva kellett emlékeztetni arra, amit az Úr világosan elrendelt a Lévitákat illetően. De ha nem követeltek volna maguknak uradalmat, fennállt volna annak veszélye, hogy a szabad ég alatt hagyták volna őket, bár egyidejűleg szabad arra következtetnünk, hogy a nép inkább gondatlanságból és feledékenységéből vétkezett, mintsem a becsapás szándékával, mert amint megintették őket, nem késlekedtek semennyit. Sőt dicséret illeti őket az engedelmisségükért, amiért azt tették, ami igazságos és helyes volt az Úr Ígéje alapján.

4. *Esék pedig a sors a Kehátiták családjaira* stb. Itt először is a városok számát írja le, amelyekről csak futólag beszélhetünk. Másodszor konkrétan kimondja, hogy a sors Áron gyermekeire esett a Júda törzsből. Ez nem a vakszerencse folytán történt, mert Isten az Ő bámulatos tanácsvégzésében arra a helyre tette őket, ahol elhatározta, hogy templomot építtet Magának. Harmadszor, a történet megadja a városok pontos nevét, melyek között először Hebront említi, amitől Káleb nagy higgadsággal engedte, hogy megfosszák. Ha bárki azt veti ennek ellenébe, hogy az első városnak mindazok között, melyeket nekik adtak, Jeruzsálemnek kellett volna lennie, ahol majd a későbbi állomáshelyük lesz, könnyű válaszolni: kisebb városokat kaptak az állapotuknak megfelelően. Aztán akkor még Jeruzsálemet sem vették be, így az a jebuzeusok hatalmában maradt. Röviden, abszurd lett volna királyi trónt kijelölni a papoknak. S a vallásukat és a hitüket még inkább alátámasztotta az, hogy saját maguktól elvándoroltak a szülőföldjükről, hogy a figyelmüket a megszentelt dolgokra irányíthassák. A gyengeségükre azonban olyannyira tekintettel voltak, hogy átadták nekik a szomszédos városokat, nehogy elfáradjanak a hosszú úton, amikor mennek ellátni a feladataikat. Emellett az a tény, hogy egyetlen család, mégpedig nem is nagy létszámú tizenhárom várost kapott lakóhelyül, azt bizonyítja, amit máshol mondtam: a többi törzsnek nagyon sok városa volt, amikről nem történik említés.¹⁷² Nemsokára ez még biztosabb megerősítést is nyer.

Józs21:20-45

20. A Kehát fiai családjainak pedig, s a Kehát fiai közül való többi Lévitáknak városai, az ő sorsuk szerint, az Efraim nemzetségéből valának.

21. Nékik adák ugyanis a gyilkosok menekülésének városát, Sikemet és annak legelőjét az Efraim hegyén, és Gezert és annak legelőjét;

22. Kibczaimot és annak legelőjét, Béth-Horont és annak legelőjét: négy várost.

23. A Dán nemzetségéből pedig Elthe két és annak legelőjét, Gibbethont és annak legelőjét;

24. Ajjálon és annak legelőjét; Gath-Rimmont és annak legelőjét; négy várost.

25. A Manassé fél nemzetségéből pedig: Taanakot és annak legelőjét, Gath-Rimmont és annak legelőjét: két várost.

26. Összesen tíz várost és azoknak legelőit a Kehát fiai többi családjainak.

27. A Gerson fiainak pedig, a kik a Léviták családjából valának, adák a Manassé fél nemzetségéből a gyilkosok menekülésének városát, Gólánt Básánban és annak legelőjét, és Beesterát és annak legelőjét: két várost.

28. Az Issakhár nemzetségéből pedig: Kisjont és annak legelőjét, Dobráthot, és annak legelőjét,

29. Jármatot és annak legelőjét, és Én-Gannimot és annak legelőjét: négy várost.

¹⁷² Latinul: „Plurimis urbibus”. Franciául: „Plusieurs villes”, „Számos városaik”. – *a szerk.*

30. Az Áser nemzetségéből pedig: Misált és annak legelőjét, Abdont és annak legelőjét,

31. Helkathot és annak legelőjét, és Rehobot és annak legelőjét: négy várost.

32. A Nafthali nemzetségéből pedig: a gyilkosok menekülésének városát, Kedest Galileában és annak legelőjét, Hammoth-Dórt és annak legelőjét, és Karthant és annak legelőjét: három várost.

33. A Gersoniták összes városai, az ő családjaik szerint, tizenhárom város és azoknak legelői.

34. A Mérári fiai családjainak pedig, e még hátralevő Lévitáknak, adák a Zebulon nemzetségéből: Jokneámot és annak legelőjét, Karthát és annak legelőjét,

35. Dimnát és annak legelőjét, Nahalált és annak legelőjét; négy várost.

36. A Rúben nemzetségéből pedig: Béczert és annak legelőjét, Jahczát és annak legelőjét,

37. Kedémothot és annak legelőjét, és Méfaathot és annak legelőjét: négy várost.

38. A Gád nemzetségéből pedig: a gyilkosok menekülésének városát, Rámothot Gileádban és annak legelőjét, Mahanaimot és annak legelőjét,

39. Hesbont és annak legelőjét; Jaézert és annak legelőjét: összesen négy várost.

40. A Mérári fiainak városai az ő családjaik szerint, a kik a Léviták családjai közül maradtak fel, valának az ő sorsuk szerint összesen tizenkét város.

41. A Lévitáknak összes városai az Izráel fiainak birtoka között: negyvennyolc város azoknak legelőivel.

42. Valának ezek a városok a tulajdonképeni város és körülöttök azoknak legelői. Így vala ez mind e városoknál.

43. Megadá azért az Úr Izráelnek mindazt a földet, a mely felől megesküdött vala, hogy odaadja azt az ő atyáiknak. És bírák azt, és lakozának abban.

44. Nyugodalmat is ada nékik az Úr mindenfelől, szintén úgy, a mint megesküdött vala az ő atyáiknak. És senki nem állott meg ellenökben valamennyi ellenségeik közül; minden ellenségöket kezökbe adá az Úr.

45. Nem esett el csak egy szó is mindama jó szóból, a melyet szólott vala az Úr az Izráel házának. Mindaz betelt.

20. *A Kehát fiai családjainak pedig* stb. Azt, hogy miért kellett a lévitákat elosztani a többi törzs között, az olvasó a Mózes könyveire vonatkozó kommentáromból tudhatja meg. Ez az elosztás az őzüket valóban büntetésként sújtotta a kegyetlenségért és az álnokságért, amivel Sikem gyermekei ellen vétkezett. A gyalázat azonban a legnagyobb tisztességbe fordult át a kijelölésükkel egyfajta örökként minden kerületben, hogy megtartsák a népet a tiszta istenimádatban. Igaz, hogy mindenütt idegenek voltak, de mégis nagy méltóság volt Isten gondnokaként tevékenykedni, és megakadályozni a földijeik eltávolodását a kegyességtől. Ez az oka annak, amiért ennyire gondosan kijelenti, hány várost kaptak az egyes törzsektől. Nekik mindenütt örködniük kellett és csorbíthatlanul fenntartani a szent rítusok tisztaságát.

41. *A Lévitáknak összes városai* stb. Ez az igeszakasz konkrétan is megmutatja, amire már többször utaltam: a többi törzs határai nem voltak annyira szűkre szabva, hogy ne tartalmaztak volna a ténylegesen említetteknel sokkal több várost. Tökéletesen ismert, hogy Lévi törzse volt a legkisebb létszámú az összes között. Miféle egyenlőséggel lehetett volna akkor megengedni, hogy négyszer akkora területet kapjon, mint Zebulon törzse, mely, noha nagyobb létszámú volt, csak tizenkét említett várossal rendelkezett? Csak tizenhat van felsorolva Izsakhár törzséhez tartozóként, tizenkilenc Naftali törzséhez tartozóként és huszonkettő Áser törzséhez tartozóként. Biztosan egyenlőtlen elosztás lett volna nagyobb számú várost adni lakóhelyül a kisebb létszámú lakosságnak. Ebből arra következtetünk, hogy nemcsak a falvak, melyeket mint a városok lakhatásra alkalmas tartozékait említi, hanem más

városok is beletartoztak, melyeket itt nem említ. Röviden, Lévi osztályrésze teljesen világossá teszi, milyen nagy és bőséges területekkel kellett rendelkezni a többi törzsnek.

43. *Megadá azért az Úr Izráelnek* stb. Ha bárki kérdéseket tenne fel ennek a nyugalomnak a vonatkozásában, a válasz könnyű. A Kánaán nemzeteit olyannyira elfogta a félelem, hogy úgy gondolták, nem képesek jobban törődni az érdekeikkel, mint szolgai módon hízelegve az izraelitáknak és megvásárolva tőlük a békességüket bármi áron.¹⁷³ Nyilvánvaló tehát, hogy az országot legyőzték és alkalmassá tették a lakhatásra, mert senki semmivel sem zaklatta őket, illetve nem mert semmiféle ellenséges szándékkal sem viseltetni, mert nem voltak fenyegetések, csapdák, sem erőszak, sem pedig összeesküvések.

A második pont azonban felvet némi kételyt,¹⁷⁴ nevezetesen miképpen mondható, hogy Izrael gyermekei letelepedtek a nekik megígért földön és annak uraivá váltak abban az értelemben, hogy az élvezetét illetően Isten ígéletéből egyetlen szó sem esett el. Hisz már láttuk, hogy sok ellenség keveredett közéjük. Az isteni szándék az volt, hogy egyetlen ellenségnek se engedjék meg a maradást. Viszont az izraeliták sokakat nem űztek el, hanem engedték, hogy a szomszédjaik legyenek, mintha az örökség közös lett volna velük: még szövetségeket is kötöttek. Miképpen egyeztethető össze ez a két dolog, hogy Isten, amiképpen megígérte, a nép birtokába adta a földet, de mégis ki lettel zárva annak egyes részéről az ellenség makacs ellenszegülése folytán?

Eme ellentmondás látszatának az eltörlése végett különbséget kell tenni Istennek az ígéretei megtartásában megnyilvánuló biztos, világos és szilárd hűsége, valamint a nép elpuhultsága és tunyasága között, aminek következtében az isteni jóság bizonyos módon kicsusszant a kezükből. Bármiféle háborúba ment a nép, bármely irányban indították el a zászlóikat, a győzelem elő volt készítve. S nem is volt más késleltetés vagy akadály az összes ellenségük megsemmisítéséhez, mint a saját önkéntes kábultságuk. Ezért noha nem irtották ki valamennyit úgy, hogy a birtokukat megtisztítsák, Isten igazsága mégis láthatóan mutatkozott és valósult meg, mert minden nehézség nélkül megszerezhették volna a maradékot, ha méltóztattak volna kihasználni a nekik felkínált győzelmeket. Az egész csak oda vezet, hogy teljes mértékben a saját gyávaságuknak volt köszönhető, hogy nem élvezték az isteni jóságot a maga teljességében és épségében. Ez majd még világosabb lesz a következő fejezetben.

¹⁷³ Franciául: „Ils penserent qu’il n’y avoit rien meilleur pour eux ni plus expedient, que de racheter la paix avec les enfans d’Israel, en faisant les chiens couchans (comme l’on dit) devant eux, et leur gratifiant en toutes choses”, „Úgy gondolták, semmi sem jobb a számunkra és semmi sem célszerűbb, mint megvásárolni a békét Izrael gyermekeitől, úgymond farkcsóváló kutyákként viselkedni velük és eleget téve nekik mindenben”. – *a szerk.*

¹⁷⁴ Latinul: „Verum de secundo ambigitur”. Franciául: „Mais il y a plus grande difficulte sur le second point”, „Nagyobb a nehézség azonban a második pont vonatkozásában”. – *a szerk.*

22. fejezet

Józs22:1-9

1. Akkor hivatá Józsué a Rúbenitákat, a Gáditákat és a Manassé fél nemzetségét,
2. És monda nékik: Ti megtartottátok mindazt, a mit Mózes, az Úrnak szolgálja parancsolt néktek, és hallgattatok az én szómra mindenben, a mit parancsoltam néktek;
3. Nem hagytátok el a ti atyátokfiat immár sok nap óta mind e mai napig, és megtartottátok a megtartandókat, az Úrnak, a ti Isteneteknek parancsolatját.
4. Most pedig nyugodalmat adott az Úr, a ti Istenetek a ti atyátokfiainak, a mint megmondta vala nékik; most azért térjete vissza, és menjete a ti sátraitekba, a ti örökségekteknek földére, a melyet Mózes, az Úrnak szolgálja adott vala néktek túl a Jordánon.
5. Csak igen vigyázzatok, hogy teljesítéte a parancsolatot és a törvényt, a melyet parancsolt néktek Mózes, az Úrnak szolgálja, hogy szeresséte az Urat, a ti Isteneteket, és járjatek minden ő útján, és tartsátok meg az ő parancsolatait, és ragaszkodjatek hozzá, és szolgáljatek néki teljes szívetekből és teljes lelketekből.
6. És megáldá őket Józsué, azután elbocsátá őket, és elmenének az ő sátraikba.
7. Mert a Manassé nemzetsége felének Mózes adott vala örökséget Básánban; a másik felének pedig Józsué adott az ő atyjafiaival a Jordánon innen napnyugot felől. És a mikor elbocsátá is őket Józsué az ő sátraikba, akkor is megáldá őket,
8. És szóla nékik, mondván: Nagy gazdagsággal térjete vissza sátraitekba, és igen sok barommal, ezüsttel, arannyal, rézzel, vassal és igen sok ruhával. Az ellenségeitektől vett zsákmányt osszátok meg a ti atyátokfiaival.
9. Visszatérének azért, és elmenének a Rúben fiai, a Gád fiai és a Manassé fél nemzetsége Izráel fiaitól, Silóból, a mely Kanaán földén van, hogy menjenek Gileád földére, az ő örökségüknek földébe, a melyben örökséget vőnek az Úr rendelése szerint Mózes által.

1. *Akkor hivatá Józsué a Rúbenitákat* stb. Itt meséli el a két és fél törzs elbocsátását, akik nem azért követték a népet, hogy bármit megszerezzenek maguknak, hanem miután már kaptak lakóhelyet és földet sorsvetés nélkül, közösen hadakozzanak a testvéreikkel, míg azoknak is lesz csendes öröksége. Most. miután hűséges társai és segítői voltak a testvéreiknek, Józsué kijelenti, hogy joguk van az elbocsátáshoz, s így engedi őket szabadon haza. Megkérdézhető azonban, miképpen tekinthető őket olybá, mint akik ellátták a katonai szolgálatból rájuk eső részt, miközben az ellenség még mindig birtokolta a föld egy részét, ami kizárólagos birtokba vételének kellett volna jelentenie a háború tulajdonképpen végét?¹⁷⁵ De ha észben tartjuk, amit nemrég mondtam, a csomó feloldódik. Ha az izraeliták követték volna Isten elhívását, és elősegítették volna a közreműködését, sőt, amikor kinyújtotta feléjük a kezét, nem húzódtak volna aljas módon vissza,¹⁷⁶ a háború hátralevő része veszélytelenül és kevés bajjal ért volna véget. A saját lustaságukkal utasították tehát vissza azt, amit Isten kész volt megadni nekik. S így történt, hogy az egyezés, amivel a két és fél törzs kötelezettséget vállalt, megszűnt kötelezőnek lenni. Az egyetlen kötelezettség ugyanis, amit vállaltak, hogy elkísérik

¹⁷⁵ Latinul: „Cujus sola possessio justum debuit bello imponere finem”. Franciául: „De laquelle il falloit qu’ils fussent paisibles possesseurs avant qu’ils puissent avoir licence, de se desparter, et avant que finir la guerre”, „Aminek szükséges volt, hogy a békés birtokosai legyenek mielőtt engedélyt kaphattak volna a távozásra, mielőtt befejezték volna a háborúskodást”. – *a szerk.*

¹⁷⁶ Franciául: „Ou pour mieux dire, s’ils n’eussent vainement tourne le dos arriere, quand il leur tendoit la main”, „Vagy helyesebben szólva, ha nem fordítottak volna hitvány módon hátat, amikor kinyújtotta feléjük a kezét”. – *a szerk.*

a tíz törzset és ugyanolyan bátran harcolnak az ő örökségükért, mintha az állapotuk pontosan ugyanolyan lenne. Most pedig, amikor kitartóan teljesítették a részüket, mint hűséges szövetségesek, s a tíz törzs megelégedett a pillanatnyi jólétével, nemhogy nem követelik meg, de hallgatólagosan visszautasítják a segítségüket, ezért a szabad hazatérést joggal engedték meg nekik. Valóban dicséretet érdemelnek a türelmes tűrésükért, amiért nem engedték, hogy a szolgálat fáradalmi miatt kelljen az elbocsátásukat kérni, hanem csendesen várakoztak, amíg Józsué saját magától el nem küldte őket.¹⁷⁷

5. *Csak igen vigyázzatok* stb. Úgy menti fel és bocsátja el őket az időszakos szolgálatból, hogy örökre az egy igaz Isten tekintélyéhez köthesse őket. Megengedi tehát nekik a hazatérést, de azzal a feltétellel, hogy bárhol is legyenek, Isten katonáinak kell lenniük és egyidejűleg ennek módját is előírja nekik, nevezetesen, az Ő törvényének betartását. Mivel azonban az emberi elme hiábavalósága és állhatatlansága olyan, hogy a vallás könnyen elhalványul a szívben, miközben a gondatlanság és a megvetés belopakodnak abba, megköveteli tőlük a buzgalmat és a szorgalmat a törvény betartásában. Mózes törvényének nevezi, hogy ne csapongjanak ide-oda a fesztelen spekulációktól, hanem maradjanak meg szilárdan a tanításban, amit Isten hűséges szolgájától tanultak. Megemlíti a törvény végét és célját is: Isten szeretete és a Hozzá való ragaszkodás, mert különben a külsődleges istenimádásnak csekély az értéke. Ugyanazt erősíti meg más szavakkal, amikkel az őszinteséget jelöli, nevezetesen, hogy Istent teljes szívvel és lélekkel szolgálják.

8. *Nagy gazdagsággal térjetez vissza* stb. Mint azt korábban láttuk, a két törzs nagyobbik része a Jordánon túli területen maradt, miközben a többiek átkeltek hadakozni. Miután békében éldegéltek a családjaikkal, vagy az otthoni dolgokkal voltak elfoglalva, illendő volt, hogy megelégedjenek a saját létfenntartásukkal és a saját munkájuk gyümölcseivel. S természetesen nem követelheték becstelenségtől mentesen azt, hogy a zsákmány bármely részét közöttük osszák fel, amikor nem vették ki a részüket a fáradságból és a veszélyből. Józsué azonban nem ragaszkodik szigorúan a jogi nézethez, hanem arra buzdítja a katonákat, hogy nagylelkűen bánjanak a honfitársaikkal, megosztóván velük a zsákmányon. Itt egyesek ésszerűtlenül feltehetik a kérdést: a zsákmány vajon közös volt-e, vagy sem? Józsué ugyanis nem határozza meg abszolút módon, hogy kötelező úgy cselekedniük, ahogyan ő parancsolja: inti őket, hogy miután az isteni áldástól meggazdagodtak, a helyes érzelmek hiányát árulná el, ha nem lennének nagylelkűek és kedvesek a testvéreikkel, különösen mivel nem az ő hibájuk volt, hogy nem vettek részt ugyanabban a küldetésben. Amikor pedig megparancsolja nekik az osztozkodást, nem követel meg egyenlő részt, ahogyan ez megszokott a partnerek és az egyenlő felek között, hanem csak azt, hogy annyit adjanak, ami elegendő lehet minden irigykedés és gyűlölség eltörléséhez.¹⁷⁸

Józs22:10-20

10. Mikor a Jordán mellékére értek, a mely még Kanaán földén van, építének a Rúben fiai, Gád fiai és Manassé fél nemzetsége ott a Jordán mellett oltárt, nagy, láttatós oltárt.

11. Meghallák pedig Izráel fiai, hogy ezt mondják vala: Ímé a Rúben fiai, Gád fiai és Manassé fél nemzetsége oltárt építettek átellenben a Kanaán földével, a Jordán mellékén, Izráel fiainak oldala felől.

¹⁷⁷ A zsidó szerzők a hihető adatokra alapozva úgy számolnak, hogy a szövetséges törzsek, akik a testvéreik megsegítése végett keltek át a Jordánon, tizennégy éven át voltak távol az otthonaiktól. – *a szerk.*

¹⁷⁸ A Septuaginta megmásítja az egész igeszakasz színezetét, a múlt időt felszólító módra cserélve és nem Józsué szavaiként, hanem a tények kijelentéseként olvasva a szavakat: „Sok gazdagsággal távoztak” stb. és „megosztottak az ellenségeik zsákmányán a testvéreikkel.” – *a szerk.*

12. A mint meghallák Izráel fiai, egybegyüle Izráel fiainak egész gyülekezete Silóban, hogy hadakozni induljanak fel ellenök.

13. Küldék pedig Izráel fiai a Rúben fiaihoz, Gád fiaihoz és a Manassé fél nemzetségéhez Gileád földére Fineást, Eleázárnak, a papnak fiát;

14. Tíz fejedelmet is vele, egy-egy fejedelmet az ősök háza szerint Izráelnek minden nemzetségéből. Ezek mind fejedelmei valának az ő őseik házának, Izráelnek ezerei között.

15. És eljutának a Rúben fiaihoz, a Gád fiaihoz és a Manassé fél nemzetségéhez a Gileád földére, és szólának ő velök, mondván:

16. Így szól az Úrnak egész gyülekezete: Micsoda vétek ez, a melylyel vétkeztetek Izráelnek Istene ellen, hogy immár elfordultatok az Úrtól, építvén magatoknak oltárt, hogy pártot üsetek immár az Úr ellen?!

17. Avagy kevés-é nekünk a Peór miatt való hamisságunk, a miből ki sem tisztultunk még mind e napig, és a miért csapás lón az Úrnak gyülekezetén?

18. És ti elfordultatok immár az Úrtól; pedig ha ti pártot üttök ma az Úr ellen: holnap majd Izráelnek egész gyülekezetére haragszik meg.

19. Ha pedig tisztátalannak tetszik előttetek a ti örökségeteknek földje: úgy jöjjetek át az Úr örökségének földjére, a hol ott áll az Úrnak sátora, és legyetek örökösökké mi közöttünk; de az Úr ellen ne üsetek pártot, és ellenünk se üsetek pártot, építvén magatoknak oltárt, az Úrnak, a mi Istenünknek oltárán kívül.

20. Avagy nem Ákán, a Zéra fia vétkezék-é nagy vétekekkel az Istennek szentelt dolog ellen; mégis az Izráelnek egész gyülekezete ellen lón a harag! És az a férfiú nem egymaga halt meg az ő bűnéért!

10. *Mikor a Jordán mellékére értek* stb. Az itt olvasható történet különleges figyelmet érdemel, amikor a két és fél törzs a közös hit és a testvéri egyetértés emlékművét akarta felállítani, s a megfontolatlan buzgalmuk miatt olyan módszert alkalmaztak, ami joggal keltette fel a testvéreik gyanakvását. A tíz törzs azt gondolva, hogy Isten imádatát megsértette az istentelen szemtelenség és vakmerőség, szent haragra lobbantak és fegyvert ragadtak a saját véreik ellen, s nem is csillapodtak le, amíg nem kaptak teljes elégtételt. Az oltárállítás indítéka önmagában helyes volt. Mert Ruben, Gád és Manassé gyermekeinek a bizonyágtétel volt a célja arról, hogy noha elválasztotta őket a testvéreiktől a közöttük levő folyó, mégis egyek voltak velük a vallásban, s kölcsönös egyetértésben voltak a törvény tanítását illetően. Semmi sem állt távolabb tőlük, mint hogy bármi vonatkozásban megújítsák Isten imádatát. De nem csekély mértékben vétkeztek az újdonság megkísérlésével, a főpappal semmit sem törődve, illetve a testvéreikkel sem nem tanácskozva, olyan formában, ami nagyon is alkalmas volt arra, hogy félremagyarazzák.

Tudjuk, milyen szigorúan tiltotta a törvény a két oltárt (2Móz20:24), mert az Úr azt akarta, hogy csak egyetlen helyen imádják Őt. Ezért az ügy első pillantásra mindenkit arra a gondolatra ébresztett, hogy második oltárt építenek. S ki ne ítélte volna őket szentségtörőknek egy romlott rituálé kialakításában, ami ellentétes Isten törvényével? Látva, hogy a tevékenység hibásnak ítélnélhető, nekik egy ilyen nagy és komoly dologban legalábbis tanácskozniuk kellett volna a testvéreikkel. Különösen abban hibáztak, hogy a főpappal sem tanácskoztak, akinek az ajkairól meg kellett volna győződnie Isten akaratáról. Joggal hibáztathatták tehát őket, amiért mintha egyedül lettek volna a világban nem gondolták végig, micsoda sértés származhat a példa újdonságából. Ebből tanuljunk meg semmit sem elhamarkodottan végezni, hogy az mentes legyen minden szemrehányástól, s mindig kellőképpen figyeljünk oda Pál intésére (1Kor6:12, 1Kor10:23), mely szerint nemcsak arra kell figyelni, hogy mi a törvényes, hanem arra is, mi a hasznos. Főleg a kegyes elmék megzavarásától óvakodjunk bármiféle újdonság bevezetésével.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Latinul: „Pios animos”. Franciául: „Les bonnes consciences”, „A jó lelkiismeretek.” – *a szerk.*

11. *Meghallák pedig Izráel fiai, hogy ezt mondják vala stb.* Nem kétséges, hogy szent buzgalom lobbantotta őket lánggra, s a hevességüket sem szabad szélsőségesnek tekinteni, amiért fegyvert ragadtak, hogy egy kőhalom miatt megsemmisítsék a testvéreiket. Mert bölcsen és igazán ítélték, hogy Isten törvényes szentélye beszennyeződik és az ő imádatát megszenteltelenítik, a szent dolgokat megszegik, a kegyes egyetértést megsemmisítik és ajtót nyitnak a babonás gyakorlatok előtt, ha két helyen mutatnak be áldozatokat Istennek, Aki pontosan ezen okok miatt parancsolt oly ünnepélyesen egyetlen oltárt az egész nép számára. Nem elhamarkodottan cselekszik tehát a tíz törzs, amikor hallva a világi oltárról, megvetik annak szentségtörő vakmerőségét.

Itt tehát a kegyesség látványos bemutatóját látjuk, ami azt tanítja nekünk, hogy ha látjuk, amint Isten tiszta imádata beszennyeződik, akkor fáradhatatlanoknak kell lennünk minden tőlünk telhető módon annak megvédelmezésében. A kard valóban nincsen mindenki kezére bízva, de mindenkinek az elhívásának és a hivatalának megfelelően kell férfiasan tanulmányozni és szilárdan fenntartani a vallás tisztaságát minden romlással szemben. Még nagyobb dicséretet érdemel Manassé fél törzsének buzgalma, akik minden testi szempont félretéve nem kímélték a saját családjukat. Ugyanakkor elismerem, hogy ez a buzgalom, noha kegyes, mégsem volt mentes a kavargó türelmetlenségtől, mivel még az előtt igyekeztek háborút hirdetni, hogy tudakozódtak volna a testvéreik elképzeléseiről és megfelelően meggyőződtek volna az ügy mibenlétéről. A háborút, elismerem, csak feltételesen hirdették ki, mert követeket küldtek, hogy miután gondosan megvizsgálták az ügyet, tegyenek jelentést, de a kisujjukat se mozdították a büntetést kiszabandó, amíg meg nem győződtek a bűn ténylegességéről. Lehet tehát mentség a szeszélyeik hevességére, miközben a csatára készülődtek, ha bármiféle tévelygést lepleznének le.¹⁸⁰

16. *Így szól az Úrnak egész gyülekezete stb.* Pontosan úgy, mintha tudták volna, hogy ez a második oltár ellentétes az Isten egyetlen oltárával, elkezdtek velük veszekedni, mégpedig nagyon nyers és komoly módon. Ők tehát megvallott dolognak tekintik, hogy a két törzs azért épített oltárt, hogy azon áldozatokat mutassanak be. Ebben tévednek, mert más célra volt használva és szánva. Sőt, ha az elképzelésük helyes lett volna, minden vitatkozásuk igazságos lett volna, mert a bűnös elszakadás világos esete volt bármiféle változtatást tenni Isten törvényében, Aki többre becsüli az engedelmséget minden áldozatnál (1Sám15:22) és tökéletesen magalapozott lett volna az elítélésük hitehagyottakként, amiért eltávolodtak az egyetlen oltártól.

17. *Avagy kevés-é nekünk a Peór miatt való hamisságunk stb.* Még szörnyösebbnek mutatják be a bűnt, mert a romlott macacsságuk folytán nem szűnnek meg minduntalan bosszantani az Urat az utálatosságaikkal. S a mostani esemény egyik jeles példájával hozakodnak elő. Miközben körülvették a négy égtáj felől Isten szentélyét Isten jó őrszemeiként, s miközben már átvették a helyes imádat formáját és hozzászórtak ahhoz a folytonos gyakorlás következtében, engedték, hogy a ribancok megtévesztő csalogatása beszennyezze őket ostoba babonáságokkal és a Baál-Peórt imádták. Miután az egész nép belekeveredett ebbe a bűnbe, a tíz követ nem vonakodik elismerni, hogy ők is társak voltak ebben a vétekben. Ezért kérdezik meg: Nem elég a vétek, amit a Baál-Peór dolgában elkövettünk? Hozzáteszik, hogy még nem tisztultak meg abból, pont úgy, mintha azt mondták volna, hogy az emlékezete még nem merült teljesen a feledés homályába, vagy hogy Isten bosszúja még nem aludt ki. Ebből arra következtetnek, hogy a két és fél törzs, miközben istentelen macacssággal elfordulnak Istentől és lerázzák az Ő igáját, nemcsak maguknak okoznak bajt, hanem hasonló pusztulást hoznak az egész népre is, mert Isten tágabb körben fogja megbosszulni az Őt ért sértést. Ezt Ákán példájával erősítik meg, aki, noha egyedül volt, amikor titokban ellopta azátkozott dolgot, mégsem egyedül szenvedte el a szentségtörése büntetését, hanem másokat is belerántott abba,

¹⁸⁰ Franciául: „S’il se trouve que les autres se soyent revoltez de la religion”, „Ha rájönne, hogy a többiek elszakadtak a vallástól.” – *a szerk.*

mivel az történt, hogy egyesek elestek a csatában, miközben mindenki szégyenteljes menekülésre kényszerült, mert a beszennyeződés az egész néphez hozzátapadt. A kisebbtől a nagyobb felé haladva érvelnek. Ha Isten haragja sokak ellen izzott egytelen ember alattomos gonosztette miatt, még kevésbé hagyná, hogy a nép megússza, ha szemet hunynak egy nyilvánvaló bálványimádás felett. De egy közbenső nézetet is beiktatnak, miszerint, ha a két és fél törzs oltárt épített, és ha az állapotuk rosszabb volt a Kánaán földjén lakozókénál, akkor inkább jöjjenek és találjanak letelepedési helyet a Kánaán földjén, de ne bősítsék Istent gonosz versengéssel.¹⁸¹ Ebből arra következtetünk, hogy nem holmi fellengzős ösztönzés sarkallta őket, mert a saját kárukra és költségükre akarnak kedvesen partnerséget kínálni azoknak, akik máshol követeltek maguknak letelepedést és otthont.

Józs22:21-34

21. Felelének pedig a Rúben fiai, a Gád fiai és a Manassé fél nemzetsége, és szólának az Izráel ezereinek fejeihez:

22. Az Istenek Istene az Úr, az Istenek Istene az Úr: ő tudja, és az Izráel is megtudja. Ha pártütésből és ha az Úr ellen való vétkekből van ez: ne tartson meg minket e napon!

23. Ha azért építettünk magunknak oltárt, hogy elforduljunk az Úrtól, vagy pedig hogy áldozzunk azon egészen égőáldozatot és ételáldozatot; vagy hogy tegyünk arra hálaadásnak áldozatját: - lássa meg ezt ő maga az Úr!

24. Hát nem inkább a miatt való féltünkben cselekedtük-é ezt, hogy így gondolkoztunk: Maholnap így szólhatnak a ti fiaitok a mi fiainkhoz, mondván: Mi közöttök van néktek az Úrhoz, Izráel Istenéhez?

25. Hiszen határt vetett az Úr mi közöttünk és ti közöttetek Rúben fiai és Gád fiai - a Jordánt; nincsen néktek részetek az Úrban! És elidegeníthetnék a ti fiaitok a mi fiainkat, hogy ne féljék az Urat!

26. Mondottuk azért: Nosza fogjunk hozzá, hogy építsünk oltárt, se nem egészen égőáldozatra, se nem véres áldozatra;

27. Hanem hogy bizonyosság legyen az mi közöttünk és ti közöttetek, és a mi utánunk való nemzetségeink között, hogy szolgálni akarjuk az Urat ő előtte a mi egészen égőáldozatainkkal, véres áldozatainkkal és hálaáldozatainkkal, és hogy ne mondassák a ti fiaitok maholnap a mi fiainknak: Nincs néktek részetek az Úrban.

28. Mondottuk azért: Ha így szólanának maholnap nekünk vagy a mi nemzetségeinknek, ezt mondjuk majd: Lássátok az Úr oltárának mássát, a melyet a mi atyáink készítettek, nem egészen égőáldozatra, sem nem véres áldozatra, hanem hogy bizonyosság legyen mi közöttünk és ti közöttetek!

29. Távoly legyen tőlünk, hogy pártot üssünk az Úr ellen, és elforduljunk immár az Úrtól, építvén oltárt égőáldozatra, ételáldozatra és véres áldozatra az Úrnak, a mi Istenünknek oltárán kívül, a mely az ő sátora előtt van!

30. Hallván pedig Fineás, a pap és a gyülekezetnek fejedelmei és Izráel ezereinek fejei, a kik vele valának, a beszédeket, a melyeket szólottak vala a Rúben fiai, a Gád fiai és a Manassé fiai; tetszésre találtak vala előttök.

31. És monda Fineás, az Eleázár pap fia a Rúben fiainak, Gád fiainak és a Manassé fiainak: Ma tudtuk meg, hogy köztünk van az Úr, mivelhogy nem vétkeztek e vétkekkel az Úr ellen. Most megszabadítottátok Izráel fiait az Úr kezéből.

¹⁸¹ Latinul: „Prava aemulatione”. Franciául: „Abusant en mal de ce qu’ils ont veu faire aux autres”, „Gonoszul visszaélve azzal, amit látták, hogy mások cselekszenek”. – *a szerk.*

32. Visszatérek azért Fineás, az Eleázár pap fia és a fejedelmek a Rúben fiaitól, a Gád fiaitól a Gileád földről a Kanaán földre Izráelnek fiaihoz, és megbeszélék nekik e dolgot.

33. És tetszésre talált e dolog Izráel fiai előtt is, és áldák az Istent Izráel fiai, és nem mondák, hogy hadakozni menjenek fel ellenök, hogy elveszessék a földet, a melyben lakoznak a Rúben fiai és a Gád fiai.

34. Az oltárt pedig így nevezék Rúben fiai és a Gád fiai: "Bizonyosság ez közöttünk, hogy az Úr az Isten."

21. *Felelének pedig a Rúben fiai* stb. A dolog mibenléte a meghatározáson múlik. Mert Ruben, Gád és Manassé gyermekei elmagyarázzák, hogy más volt a szándékuk, s így mentik fel magukat a vádak alól, mivel az eljárás folyamata teljesen különbözött attól, amit mások feltételeztek. Nem keltve zavart¹⁸² és nem szítva civakodást az őket ért igazságtalanság miatt, ritka mértékletességről tesznek tanúbizonyságot, ami utánzás végett tárul elének. Így ha bármikor bármit jól cselekedtünk, de igazságtalanul és hamisan vádolnak érte azok, akik nem ismerik a dolog természetét, elegendőnek tarthatjuk a rosszallás oly mértékű megcáfolását, ami szükséges lehet ahhoz, hogy megtisztítsuk magunkat. Sőt, hogy még több hitelt nyerjenek, s még jobb bizonyágot tehessenek a becsületeségükről, ünnepélyes tiltakozással hártják el a gonoszágot, amivel megvádolták őket. *Az Istenek Istene az Úr, az Istenek Istene az Úr*, amivel hevesen megerősítik, hogy mennyire hűségesen akarnak kitartani a törvény tanításában, s mennyire gyűlölnék minden azzal ellentétes babonáságot. Mivel azonban a szándékaik nem voltak nyilvánvalók az emberek előtt, s mindenki eltérően magyarázta azokat a saját értelmének megfelelően, ők Isten ítéletéhez folyamodnak, s felkínálják, hogy elszenvedik a büntetést, ha Ő úgy dönt, hogy bármit gonoszul próbáltak megtenni. S annak bizonyítása végett, hogy ők nem olyanok, mint a képmutatók, akik züllött gonosszággal folyamodnak Istenhez, mint bíróhoz százszor is, még ha meg is vannak győződve az elméjükben az ellenkezőről, nemcsak a lelkiismerettel hozakodnak elő, hanem egyidejűleg azt is kijelentik, hogy az egész nép lesz a tanújuk. Mintha azt mondták volna, hogy maga a tény teszi majd nyilvánvalóvá, hogy soha semmi szándékuk sem volt az imádat új formáinak a létrehozására. S helyesen magyarázzák, miképpen lenne az oltár törvényellenes: nevezetesen, ha áldozatok bemutatása végett építették volna. Mert a törvény nem ítélte el a kövek pusztá felhalmozását, hanem csak azt parancsolta meg, hogy áldozatokat csakis egyetlen helyen mutassanak be annak érdekében, hogy a nép megmaradjon egy hitben, nehogy a vallás szétszakadjon és nehogy szabadság adasson az emberi vakmerőségnek, ami által mindenki elforduljon a saját koholmányait követve. Látjuk tehát, hogy a cselekedet természetének megmagyarázása miképpen törli el megvetést, amivel a tíz törzs viseltetett iránta.¹⁸³

Szigorúan véve nem helyes, de elég megfelelő az értelem kezdetlegességének megfelelően Istent minden más isten fölé helyezni. Hiszen lehetlenség Őt másokhoz hasonlítani, látván, hogy azok ténylegesen nem is léteznek. Ezért a látszólagos abszurditás elkerülése érdekében egyes igemagyarázók az *angyalok* szóval helyettesítik az *istenek* szót. Ez a jelentés megáll néhány esetben, de nem mindegyikben. Azonban nem kellene nyersnek tekinteni, ha azt, Aki az egyetlen legfelsőbbrendű lény, az istenek Istenének nevezik, mert

¹⁸² Latinul: „Quod autem non tumultuantur”. Franciául: „Et en ce qu'ils n'escarmouchent point”, „És nem keltve csetepatét”. – *a szerk.*

¹⁸³ Egyes katolikus szerzők megpróbálták a legtöbbet kihozni ebből az ügyletből, s úgy vélték, megtalálták az eredeti, az áldozatok bemutatására szolgáló oltárhoz hasonló, de más célból épült oltár világos szentesítésében a felhatalmazást a képmádatuk végtelenül sok formájához. Aligha vehető komolyan az efféle érvelés, s biztosan elegendő annyit válaszolni, hogy miközben a rubeniták és a többiek az oltárállításukat annak a legünnepélyesebb módon történő kijelentésével igazolták, hogy soha nem akarták azt vallásos szolgálatra használni és ezt szilárdan el is határozták, a katolikusok viszont konkrétan ebből a célból állítják fel a képeiket, s folytonosan magasztalják a képelt előnyöket, amit ez a szentségtörő használat ad. – *a szerk.*

miután nincsen Vele egyenrangú, így látványosan felülemelkedik minden más magaslaton és így a dicsőségével elhomályosít és megsemmisít minden istenség-nevet, amiket a világ ünnepel. Ezért ezt a beszédmódot a józan észre utalva közönyösesnek kell tekinteni.

26. *Mondottuk azért* stb. A vaskos istentelenséget, amivel megvádolták őket, most jól megcáfolták, de látszólag mégsem voltak minden tekintetben mentesek a gyalázattól, mert a törvény megtiltja bármiféle szobor felállítását. Ezt azonban könnyű megbocsátani annak kimondásával, hogy csak azokat a fajta szobrokat ítélik el, melyek Istent hivatottak bemutatni. A kőhalom állítását a győzelem jeleként, vagy egy csoda bizonyságaként, vagy Isten valamilyen jeles kegyességének emlékezeteként sehol nem tiltja a törvény (2Móz20:4, 3Móz26:1, 5Móz5:8). Ellenkező esetben ugyanis Józsué és sok szent bíró és király utána beszennyezték volna magukat a profán koholmányokkal. De az egyetlen Istennek nem tetsző dolog az volt, amikor látta, hogy az emberek elméit ide-oda ráncigálják, ezért vaskos és földi módon imádják Őt. Ruben, Gád és Manassé gyermekei megtesznek mindent a tisztázásuk végett, amikor kijelentik, hogy csak a testvéri szövetség kötelekeként fogják használni az oltárt, és hozzáteszi az elégséges okot, nevezetesen azért, mert hosszú idő elteltével fellép a veszélye, hogy a tíz törzs idegenekként kizárhatja őket, mert nem ugyanazt a földet birtokolják. Mert miután a Jordánon túli országrészt először nem tekintették a szövetséghez tartozónak, a lakhelyek különbsége végül bizonyulhat oknak a széthúzásra. Ezért időtlen módon gondoskodnak az utódaikról, hogy az oltár, mint holmi nyilvános dokumentum segítségével képesek legyenek megvédeni a jogaikat, kölcsönösen elismerhessék egymást és egyesülhessenek Isten szolgálatában.

30. *Hallván pedig Fineás, a pap* stb. Fineás és a követek helyesen mérséklék a buzgóságukat, amikor ahelyett, hogy ragaszkodnának a bennük megfogant előítéletekhez és sulykolnák azt, szelíden és szándékosan elfogadják a mentséget. Sok ember, ha egyszer sérelmet szenvedtek és felbőszültek bármilyen dologban, nem csillapíthatók le semmiféle védekezéssel, s mindig találnak valamit, amit rosszindulatúan és igazságtalanul ócsárolhat ahelyett, hogy engedne a józan észnek. Az itteni példa figyelemre méltó. Azt tanítja nekünk, hogy ha bármikor sérelmet feltételezünk egy általunk nem kellően ismert dologban, óvakodnunk kell a makaesságtól, s készen kell állni arra, hogy igazságos nézetet alakítsunk ki abban. Sőt, amikor Ruben, Gád és Manassé gyermekei bünteleneknek találtattak, Fineás és a követek ezt Isten kegyelmének tulajdonították. Mert a „Tudjuk, hogy az Úr közöttünk van” szavakkal azt jelzik, hogy az Úr békülékeny volt velük, s gondoskodott a biztonságukról.

Ezt alaposan meg kell figyelni, mert ebből arra következtetünk, hogy soha nem szakadunk el Istentől vagy nem esünk istentelenségekbe, amíg Ő el nem vet minket, s elvetve át nem ad az illetve gondolkodásra. Minden bálványimádás azt mutatja tehát, hogy Isten korábban elidegenedett és büntetni készül minket az ítélőképességet bénító elvakultsággal. S azt is kell vallanunk, hogy csak annyira tartunk ki a kegyességben, amennyire Isten jelen van, hogy a kezével megtartsen és megerősítsen minket a kitartásban az Ő Lelke közreműködésével. Fineás és a követek úgy beszélnek, mintha ők szabadultak volna meg Ruben, Gád és Manassé gyermekei által, mert többé nem volt alapja a félelemnek az isteni bosszúállástól, amikor a bűnelkövetés minden gyanúja eltöröltetett. Végül, hasonló egyenlőséget és emberséget mutatott az egész nép, amikor elfogadva a testvéreik védekezését hálát adtak Istennek, amiért büntől mentesen tartotta meg a népet.

Noha hirtelen lobbantak lángra, nyugodt elmével távoztak. Hasonlóképpen a két és fél törzs is gondosan igyekeznek ellátni a kötelességüket, nevet adva az oltárnak, ami a helyes használatának elmagyarázása után elvonhatja a népet minden babonától.

23. fejezet

Józs23:1-16

1. Lón pedig sok nappal azután, hogy nyugodalmat adott vala az Úr Izráelnek minden ő körülötte lévő ellenségeitől: megvénhedék Józsué és megidősödék.

2. Előhívá ekkor Józsué az egész Izráelt, annak véneit, fejeit, bíráit és felügyelőit, és monda nékik: Én megvénhedtem és megidősödtem.

3. Magatok is láttatok mindent, a mit az Úr, a ti Istenetek mind eme népekkel cselekedett ti előttetek;¹⁸⁴ mivelhogy maga az Úr, a ti Istenetek harczolt érettetek.

4. Ímé elosztám néktek sors által a fennmaradt népeket örökségül a ti nemzetségeitek szerint, a Jordántól kezdve, és mindazokat a népeket, a melyeket kipusztítottam, és a nagy tengert is napnyugat felől.

5. Az Úr pedig, a ti Istenetek kiüzi őket a ti orczátok elől, és kiüzi őket ti előletek, hogy örököseivé legyetek az ő földüknek,¹⁸⁵ a mint megmondotta vala néktek az Úr, a ti Istenetek.

6. Legyetek azért igen erősek, hogy megtartsátok és megcselekedjétek mind azt, a mi meg van írva a Mózes törvényének könyvében; hogy el ne távozzatok attól se jobbkézre, se balkézre;

7. Hogy össze ne elegyedjétek ezekkel a népekkel, azokkal, a melyek fenmaradtak közöttetek; isteneiknek nevét ki se ejtsétek, azokra ne esküdjétek, se ne szolgáljatok nékik, se előttök meg ne hajoljatok;

8. Hanem ragaszkodjatok az Úrhoz, a ti Istenetekhez, a miképen e mai napig cselekedtetek!

9. Ezért üzött ki az Úr előletek nagy és erős népeket: a mi pedig titeket illet, senki meg nem állhatott ellenetekben mind e napig.

10. Egy férfiú közületek elúz ezeret, mert az Úr, a ti Istenetek az, a ki harczol érettetek, a miképen megmondta vala néktek.

11. Azért igen vigyázzatok magatokra, hogy szeressétek az Urat, a ti Isteneteket!

12. Mert ha elfordulván elfordultok tőle és ragaszkodtok e népek maradékaihoz, a melyek itt maradtak ti közöttetek; és sógorságot köttök ő velök és összeelegyedtek velök és ők veletek:

13. Bizonyynal megtudjátok majd, hogy az Úr, a ti Istenetek ki nem úzi többé e népeket ti előletek; sőt inkább lésznek ti néktek törre és hurokká, oldalaitokban ostorrá, szemeitekben pedig tövisékké, míglen kivesztek erről a jó földről, a melyet az Úr, a ti Istenetek adott ti néktek.

14. Én pedig ímé megyek már a minden földinek útján: Tudjátok meg azért teljes szívetek és teljes lelketek szerint, hogy egy szó sem esett el mindama jó szóból, a melyeket az Úr, a ti Istenetek szólott vala felőletek. Minden betelt rajtatok, egy szó sem esett el azokból!

15. De a miképen betelt rajtatok mind az a jó szó, a melyeket az Úr, a ti Istenetek szólott vala felőletek: akképen teljesíti majd rajtatok mind a gonosz szót is az Úr, míglen kipusztít titeket e jó földről, a melyet az Úr, a ti Istenetek adott ti néktek.

16. Ha általhágjátok az Úrnak, a ti Isteneteknek szövetségét, a melyet parancsolt néktek, és elmentek és szolgáltok idegen isteneknek, és meghajoltok azok előtt: akkor

¹⁸⁴ Az eredeti szó szerint „előletek”, és Kálvin latin változatában helyesebben szerepel az „in conspectu vestro”, illetve az angolban a „miattatok”. Az angol változat annál figyelemre méltóbb, mivel az 5. versben ugyanazt a héber szót a szó szerinti „előletek” kifejezéssel fordítja.

¹⁸⁵ Egyszerűen „Ti fogjátok örökölni”, s ez jobbnak látszik az angol „Ti fogjátok birtokolni” kifejezésnél, ami túl gyenge, vagy Kálvin latin változatában szereplő „Jure haereditario possidebitis”, ami túl erős. – *a szerk.*

felgerjed ellenetek az Úrnak haragja, és hamar kivesztek e jó földről, a melyet ő adott néktek.

Itt arról az ünnepélyes kijelentésről olvasunk, amit Józsué tett a halála közeledtével, hogy megőrizze Isten tiszta imádását a halálát követően is. De jóllehet a béke és a nyugalom, amit az izraeliták élveztek a Kánaén népei között, Isten kiváló áldásaként van leírva, észben kell tartanunk, amit korábban tanítottam, hogy a gyávaságuknak volt köszönhető, hogy az ellenségeik között éltek, akiket nem lett volna nehéz kiszagatni és megsemmisíteni. De joggal adnak hálát Istennek a jóságáért, amiért megbocsátotta a hálátlanságukat.

Józsué kegyes gondoskodása is a szemük elé tárul itt, hogy minden hatalomban lévő utánozza őt. Mert ahogyan egy családapát sem tekintenek kellőképpen gondoskodónak, ha a gyermekeiről csak a saját élete végéig gondoskodik, s nem terjeszti ki időben tovább az atyai gondoskodását, megtéve minden tőle telhetőt, hogy jót tegyen velük még a halála után is, úgy kell a jó magisztereknek és uralkodóknak is alaposan gondoskodni arról, hogy a dolgoknak az általuk hátrahagyott jól elrendezett állapota megerősödjön és hosszú ideig utánuk is fennmaradjon. Emiatt írja Péter (2Pt1:25), hogy igyekszik majd a világból való távozása után az egyház emlékezetében tartani az intéseit, hogy abból hasznuk származzék.

Az elmondottakból, miszerint meghívta az egész Izraelt és miután azonnal hozzáteszi, hogy meghívta a véneket, a főiket, a bírókat és a felügyelőiket én úgy értelmezem, hogy valóban mindenkinek megengedték az eljövételt, de a meghívások konkrétan a főeknek és a felügyelőknak szóltak. S így az utolsó mondat nekem az előbbi magyarázatának tűnik. S valóban egyáltalában nem hihető, hogy az egész népet meghívta, mert ilyen találkozó aligha lett volna lebonyolítható. A szavak értelme, miszerint az egész népet meghívta, egyszerűen csak ez: a véneket, a bírókat és másokat hívott meg, akik annyi embert hozhattak magukkal, amennyit csak akartak.

Józsué beszéde, ahogyan idézve van, duplázott, de nekem úgy tűnik, hogy a történész, ahogyan az lenni szokott, először az egész beszéd rövid összefoglalóját adja, majd részletesebben is végig követi, az addig kihagyott részletekre is kitérve.¹⁸⁶ Az elsőben Józsué röviden lelkesíti a népet és stabil magabiztosságra buzdítja őket Isten folytatólagos és fáradhatatlan kegyelmében. Mert látva, hogy megtapasztalták: Isten mindenben igaz, nem kételkedhettek a jövőt illetően, s bizton remélhették ugyanazt a sikert az ellenség szétkergetésében és megsemmisítésében. Az elosztást, amivel a maradék föld felett rendelkezett, szintén a kétségtelen beteljesedésük foglalójaként vagy zálogjaként tárja eléjük, mert nem véletlenszerűen, hanem Isten rendeletére jelölte ki mindegyik törzs székhelyét és szabta meg a határaikat.

6. *Legyetek azért igen erősek* stb. Most megmutatja nekik a győzelem kivívásának módját: nem belemerülni a teljes biztonságérzetbe, ahogyan az oly sokszor megtörténik, az igazi magabiztosság helyett. Kijelenti, hogy Isten békülékeny lesz velük, és megígéri, hogy

¹⁸⁶ E nézetnek megfelelően a Józsué 23-ban és 24-ben szereplő részletek egyetlen találkozóra vonatkoznak. Lehet, hogy így van, de természetesen a fejezetek egyszerű figyelmes átolvasása során keltett benyomás az, hogy ezek két külön találkozóra vonatkoznak, melyek között el kellett telnie bizonyos időnek. Csak az erőltetett kritika eszközével – ami mellé némi erőltetés is társult – jutottak egyes igemagyarázók más végkövetkeztetésre. De miért kellene szükségesnek tekinteni a kritika használatát efféle célokra? Természetesen nincsen előzetes valószínűtlenség arra nézve, hogy Józsuének a háború forgatagának lezárultával egynél többször tért volna vissza a nyugalomba vonulásából, és hívta volna össze a nép vezetőit, vagy az egész testületüket, hogy meghallgassák a tanácsait, amikor úgy érezte, közeledik az eltávózásának ideje. Vegyük észre továbbá, hogy mindegyik találkozó a saját megfelelő bevezetőjével kezdődött, s megvolt a maga konkrét célja. Az egyiken Józsué a maga nevében beszél, s a saját üzenetét mondja el, a másikon az összes törzs rendezetten jöttek össze és „jelentek meg Isten előtt”, mert jóllehet Józsué volt a szónok, többé már nem a maga nevében beszélt, hanem egy isteni hírnök tekintélyével, s pontosan a szájába adott kifejezésekkel. Ennek megfelelően az általa elsőként kimondott szavak az „Ezt mondja az Úr, Izráelnek Istene”. Az ily módon a Józsué 24:2-ben formálisan és ünnepélyesen bevezetett üzenet szóról szóra, megszakítás nélkül folytatódik a Józsué 24:13 végéig. – *a szerk.*

akármibe fognak, az sikeres véget ér, amennyiben szilárdan kitartanak a törvény iránti engedelmségben. Bármennyire megvetik és gúnyolják is a képmutatók Istent, mégis azt szeretnék, ha vonzódna hozzájuk, sőt, gyakorta nem csekély pompával dicsekednek az Ő ígéreteivel. De az igazi hit, miközben Istenre támaszkodik, megtartja azokat, akik birtokolják, az Isten félelmében. Röviden, azoknak, akik szeretnék megtalálni Istent, őszintén kell Őt keresniük, s ha azt szeretnék, hogy odafigyeljen ránk, óvakodnunk kell attól, hogy hátat fordítsunk neki. A *Legyetek azért igen erősek* kifejezés, mint máshol mondtuk, komoly tanulmányozást jelent, mert a természetünk hatalmas gyengeségében egyetlen ember sem lát neki a törvény alapos betartásának, ha nem törekszik arra az erején felül. S figyelmet kell fordítani a valódi engedelmség meghatározására is, amit itt Mózesről átvéve ismét (5Móz5:32), és azt mondja, abban rejlik, hogy nem fordulunk se jobbra, se balra.

7. *Hogy össze ne elegyedjetez ezekkel a népekkel* stb. Konkrétan inti őket, hogy lehetetlenség lesz helyesen ellátni a kötelességeiket, ha nem óvakodnak gondosan a romlás összes forrásától. Ezt nagyon szükséges volt rájuk kényszeríteni. Hisz minden oldalról a Sátán csapdái vették őket körül, s tudjuk, mily nagyon hajlottak a babonaszokásokra, vagy inkább mennyire hanyatt-homlok törekedtek azokra. Először tehát arra figyelmezteti őket, hogy a nemzetekkel fenntartott bensőséges kapcsolat büntársakká teheti őket, mert az *elegedés* kifejezés ebben az igeszakaszban egyenrangú azzal amit szent Pál *felemás igazság* nevez (2Kor6:14). Röviden, először eltávolítja a bálványimádásra bátorítást vagy csalogatást, majd kijelenti magával a bálványimádással kapcsolatos megvetését. Meg kell azonban említeni, hogy nem említi konkrétan sem a térdhajlítást, sem az áldozatokat, sem pedig egyéb rítusokat, hanem az imádás összes romlott módját a *megnevezésükkel* vagy a rájuk történő *esküvéssel* jelöli meg. Ebből arra következtetünk, hogy Istent fosztjuk meg a dicsőségétől, ha csak egy morzsányit is, legyen az bármennyire kicsi, a bálványoknak adnak abból, amit Magának követel. Ennek megfelelően jut arra a következtetésre, hogy egyedül Istenhez kell ragaszkodniuk, teljes mértékben Őhöz kell kötődniük.

9. *Ezért űzött ki az Úr elöletek* stb. Arra utal, hogy amíg ők maguk meg nem változnak, addig természetesen Isten részéről sem lesz változás. Ezért kijelenti, hogy ha elnyerik Isten jóindulatát, akkor a győzelmek szüntelen sorozata vár rájuk. Végül ismét arra buzdítja őket, mivel értékeli az életüket és a biztonságukat, hogy legyenek gondosak az Isten iránti szeretet fenntartásában, mert ebből a forrásból fakad az összes igazi engedelmség. Ha ugyanis nem ragaszkodunk hozzá szabad és szenvedélyes vonzalommal, akkor hiába igyekszünk majd az életünket a törvény külső formájának megfelelően alakítani.

12. *Mert ha elfordulván elfordultok tőle* stb. A törvényben betartott szokásos módszernek megfelelően egy fenyegetést is hozzátesz azért, hogy ha nem kellően vonzza őket az isteni jószág, akkor a félelem rázza fel őket a kötelességeik ellátására. Valóban gyalázatos az emberek számára, amikor Isten kegyesen leereszkedik és hívogatja őket, akkor nem futnak előre és nem válaszolnak a hívogatásra azonnali és éber engedelmséggel. De akkora a test bódultsága, hogy mindig fenyegetésekkel kell azt serkenteni. Józsué tehát a törvény megszokott módszerét alkalmazza, miközben emlékezteti az izraelitákat az Úr rettentéseire, amennyiben nem saját maguktól ölelik magukhoz a felkínált kegyét. Sőt, nemcsak egyszer tárja a szemük elé azt a fenyegetést, miszerint a Kánaán népei az oldalukban ostromra, a szemeikben pedig tövissekké lesznek, ha összeismerkednek velük. Először, miután Isten Magának szentelte azt a földet, meg akarta tisztítani minden szennytől, másodszer, mivel látta, milyen hajlamos a nép megromlani a rossz példák láttán, erről a gonoszságról is akart gondoskodni. Így, miközben a nép egyrésztől semminek vélte, hogy a földet istentelen babonaszokások szennyezik be és a bálványokat imádják az igaz Isten helyett, másrésztől buzgón bemocskolódtak a bűneiktől,

ennek a vaskos megvetésnek csakis a jogos büntetése volt, hogy zaklatást és ellenségességet tapasztaljanak meg azok részéről, akiket helytelenül megkíméltek.¹⁸⁷

Az, hogy a Mózes és Józsué által megfogalmazott fenyegetés nyíltan beteljesedett, teljesen világos a Bírák könyvéből. Az isteni bosszúállásnak ez a kihirdetése mégsem volt teljesen haszontalan, mert miután Józsué meghalt, kellően bátrakká váltak megkezdeni a háborút. A hevességük azonban mégis tünékenynek bizonyult,¹⁸⁸ s röviddel utána gyalázatos pogány rítusokba kezdtek. Ebből látjuk, hogy az emberi elmében fennáll a romlott imádás iránti gátlástalan vágyakozás, olyan vágyakozás, amit semmiféle zablá sem képes visszafogni.

Most helyesen tesszük, ha megvizsgáljuk, mennyire vonatkoztatható ránk ez a tanítás. Igaz, hogy különleges parancs adatott az ókori népnek a kánaáni nemzetek megsemmisítésére, valamint az elzárkózásra minden világi mocsoktól. Számunkra manapság nem konkrét régiók jelölik ki a pontos határainkat, s karddal sem vagyunk felfegyverezve az istentelenek levágásához. Nekünk csak attól kell óvakodnunk, hogy ne engedjük magunkat közösségre lépni a gonosszággal, nem tartván meg attól a kellő távolságot. Hiszen ha keveredünk azzal, majdnem lehetetlen, hogy elkerüljünk némi foltot vagy pecsétet. De ezt a dolgot másutt magyaráztam már, ezért itt csak futólag utalok rá.

14. *Én pedig ímé megyek már* stb. Mivel elrendeltetett, hogy egyszer minden ember meghaljon (Zsid9:27), Józsué azt mondja önmagáról, hogy mindenki közös vége küszöbön áll, mert ő is halandónak született. Ezek a kifejezések nyilvánvalóan a nép vigasztalására voltak hivatottak, hogy meggátolják a mértéktelen, a veszteség miatti fájdalomérzetüket, amikor majd elvételük tőlük. Nem kétséges ugyanis, hogy ez a veszteség a legnagyobb bánattal töltötte el a népet, amikor látták, hogy mondhatni megcsonkított tuskóvá váltak, megfosztva a főjüktől. Ezért arra inti őket, hogy mivel az élet versenyfutása véget ér a cél elérésével, nem szabad kérniük, hogy az ő állapota más legyen, mint az egész ember nemzetségé. Közben nem utal arra, hogy a halál mindenki számára egyforma, mert a mennyei tanításban hívők különböznek a hitetlenektől a romolthatatlan maggal, ami nem engedi őket hasonló módon elpusztulni, hanem csak azt jelzi, ami mindenki számára közös, nevezetesen az eltávozás a világból, amikor az életút véget ért. Az egész beszéd lényege az, hogy amiképpen igaznak bizonyult Isten a kegyessége és a beteljesített ígéretei által, úgy a fenyegetései sem lesznek üresek vagy hiábavalók, s természetesen meg fogja bosszulni az imádatának megrontását a végleges megsemmisítésükkel.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Latinul: „Male”. Franciául: „A tort et contre leur devoir”, „Helytelenül és a kötelességük ellenére”. – *a szerk.*

¹⁸⁸ Latinul: „Verum evanidus fuit fervor ille”. Franciául: „Mais c’a este un feu de paille comme on dit: car leur ardeur n’a gueres dure”, „De szalmaláng volt ez, ahogyan nevezni szokták, mert a buzgalmuk nem volt tartós”. – *a szerk.*

¹⁸⁹ Latinul: „Ultimo eorum interitu”. Franciául: „En les destruisant a toute rigueur”, „Teljes szigorúsággal semmisítve meg őket” (irgalom nélkül). – *a szerk.*

24. fejezet

Józs24:1-14

1. Józsué pedig összegyűjté¹⁹⁰ Izráelnek minden nemzetségét Síkembe, és előhívá Izráelnek véneit, fejeit, bírait és felügyelőit, és oda állának az Úr elébe,

2. És monda Józsué az egész népnek: Ezt mondja az Úr, Izráelnek Istene: A folyóvizen túl lakoztak régenten a ti atyáitok: Tháré, Ábrahámnak atyja és Nákhornek atyja, és idegen isteneknek szolgáltak vala.

3. De áthozám a ti atyátokat, Ábrahámot a folyóvíz túlsó oldaláról, és elhordozám őt az egész Kanaán földén, és megsokasítám az ő magvát; és adám néki Izsákot.

4. Izsáknak pedig adám Jákóbot és Ézsaut. És Ézsauanak a Szeír hegyét adám birtokul, Jákób pedig és az ő fiai alámenének Égyiptomba.

5. Majd elküldém Mózeszt és Áront, és megverém Égyiptomot úgy, a hogy cselekedtem vala közöttök; azután pedig kihoztalak vala titeket.

6. És kihoztam a ti atyáitokat Égyiptomból, és jutatok a tengerhez, és úzék az égyptomiak a ti atyáitokat szekerekkel és lovasokkal a Veres tengerig.

7. Akkor az Úrhoz kiáltának,¹⁹¹ és homályt vete ti közétek és az égyptomiak közé, és rájuk vivé a tengert és elborítá őket. Szemeitek is látták azt, a mit cselekedtem vala az égyptomiakkal; ti pedig sok ideig lakoztatok a pusztában.

8. Majd elhozalak titeket az Emoreusok földére, a kik túl laktak vala a Jordánon, és hadakozának ellenetek; de kezetekbe adám őket, és bírátok az ő földüket, őket pedig eltörlém a ti orczátok elől.

9. Majd felkele Bálák, a Czippor fia, Moábnak királya, és hadakozék Izráellel, és elküldé és hivatá Bálámot, a Beór fiát, hogy átkozzon meg titeket.

10. De nem akarám meghallgatni Bálámot, ezért áldva áldott vala titeket, és megszabadítalak titeket az ő kezéből.

11. Majd általjövéték a Jordánon, és jutatok Jérikhóba, és hadakozának veletek Jérikhónak urai: az Emoreus, Perizeus, Kananeus, Khittheus, Girgazeus, Khivveus és Jebuzeus; de kezetekbe adám őket.

12. Mert elbocsátám előttetek a darázsokat, és úzék azokat előletek: az Emoreusok két királyát, de nem a te fegyvered által, de nem a te kezíved által!

13. És adék néktek földet, a melyben nem munkálkodtál, és városokat, a melyeket nem építettetek vala, mégis bennök laktok; szőlőket és olajfákat, a melyeket nem ti ültettetek, de esztek azokról.

14. Azért hát féljétek az Urat, és szolgáljatok néki tökéletességgel és hűséggel; és hányjátok el az isteneket, a kiknek szolgáltak a ti atyáitok túl a folyóvizen és Égyiptomban, szolgáljatok az Úrnak.

¹⁹⁰ Az „itaque” (ezért) szó a latin változatba meghatalmazás nélkül van beszúrva, de Kálvin, ahogyan a versre vonatkozó kommentár-szakaszban magyarázza, szükségesnek véli, hogy meglegyen a kapcsolat az előző fejezettel, s megmutassa, hogy a feltevésének megfelelően mindkét fejezet csak egyetlen összejövételről szóló beszámolót tartalmaz. Épp ellenkezőleg, ahogyan azt megjegyeztük a 186. lábjegyzetben, az itt szereplő történet egész jellege azt látszik jelenni, hogy nem a korábbi összesjövétel folytatódására utal, hanem másakra, amit egy soron következő alkalommal tartottak egy még ünnepélyesebb célból. – *a szerk.*

¹⁹¹ Itt egy nagyon hirtelen átmenetet látunk az első személytől a harmadikhoz az igéknél: „kiáltottak” – „vetett” – „vitte” – „elborította”, mintha Józsué abbahagyta volna az aktuális üzenet átadását és pusztán narrátorrá vált volna. Az üzenet azonban azonnal folytatódik: „Szemeitek is látták azt, a mit cselekedtem vala”. A Septuaginta az igevers elején az „αυτοισαμεν” szót a „kiáltottunk” szóval fordítja, majd használja a történetet a Józs24:13 végéig, a Józs24:8-ban az „elhozta”, a Józs24:10-ben „az Úr, a ti Istenetek nem akarta” szavakat használva. – *a szerk.*

1. *Józsue pedig összegyűjté Izráelnek minden nemzetségét* stb. Itt véleményem szerint teljesebben is elmagyarázza, amiről korábban rövidebben beszélt. Mert nem lenne illő kétszer ugyanarra a furcsa helyre odarendelni a népet ugyanabból az okból. Az ismétléssel tehát a történet menete folytatódik. S most kijelenti, amit korábban nem említett, hogy valamennyien az Úr előtt állnak, s ez a kifejezés az összejövetel szentebb máltóságát és ünnepélyességét jelöli. Én azért vezettem be a *tehát* kiegészítő kötőszót, hogy jelezzem: a már megkezdett történet folytatódik. Kétség sem férhet hozzá ugyanis, hogy Józsue szabályos és ünnepélyes módon hívta segítségük az Úr nevét, s miután az Ő jelenlétében szólt a néphez, hogy mindenki saját magának vehesse fontolóra: Isten felügyelt mindent, ami eddig történt, ezért nem magánügyletbe bonyolódtak, hanem a szent és sérthetetlen szövetséget erősítették meg Magával Istennel. Hozzátehetjük, mint az nem sokkal később meg is van említve, hogy ott volt a szentélye is. Ezért valószínű, hogy a szövetség ládáját is odavitték, de nem helyváltoztatási célból, hanem azért, hogy ebben anagyon komoly dologban segíthessenek magukon Isten földi ítélőszéke előtt.¹⁹² Mert nem volt olyan vallási kötelezettség, ami megtiltotta volna a frigyláda mozgatását, és Sikem helye sem volt onnan túlságosan távol.

2. *A folyóvizet túl lakoztak régenten a ti atyáitok* stb. A beszédét az ingyenes örökbefogadásukkal kezdi, amivel Isten megelőzött minden kérést a részükről, hogy ne dicsekedhessenek semmiféle konkrét kiválósággal vagy érdemmel. Mert Isten szorosabb kötelékkel kötötte őket Magához, összegyűjtve őket, akik nem voltak jobbak másoknál, a saját népeként, de nem másra tekintettel, mint a saját pusztá jótetszésére. Emellett annak még világosabb megmutatása végett, hogy semmi sem volt, amivel dicsekedhetnének, visszavezeti őket az eredetükig, és emlékezteti őket arra, miképpen éltek atyáik Káldeában, másokkal egyetemben bálványokat imádva és semmiben sem különbözve a honfitársaik nagy seregétől. Ebből következtetünk arra, hogy Ábrahámot, amikor a bálványimádásba merült, mondhatni a legnagyobb mélységből emelte ki.

A zsidók valójában, hamis méltóságot akarva adni a nemzetségüknek, az mesélik, hogy Ábrahámot azért száműzték a saját országából, mert megtagadta a kaldeus tűz Istenként történő elismerését.¹⁹³ Ám ha odafigyelünk az ihletett szerző szavaira, látni fogjuk, hogy ő sem volt kevésbé mentes a népszerű bálványimádástól, mint Táré és Nákhör. Hiszen miért mondja, hogy a nép atyái idegen isteneknek szolgáltak, s Ábrahám ki lett menekítve az országból, ha nem pontosan azért, hogy elénk tárja, miképpen mutatkozott meg Isten ingyenes kegyelme magában az eredetükben? Ha Ábrahám más lett volna, mint a honfitársai, akkor a kegyessége különböztette volna meg őt. De épp az ellenkezőjét említi, hogy megmutassa: semmi konkrét kiválósága sem volt, ami elhomályosíthatná a neki adott kegyelmet, ezért az utódainak illet elismerni, hogy amikor elveszett, akkor lett kiemelve a halálból az életre.

Majdnem hihetetlen és szörnyűséges dolognak tűnik, hogy miközben Noé még élt, a bálványimádás nemcsak elterjedt mindenfelé a világban, de még Sém családjába is behatolt, melyben legalábbis a tisztább vallásnak kellett volna virágozania. Azt pedig, hogy mennyire örült és megszelídíthetetlen az emberi elvakultság ebben a vonatkozásban, azt bizonyítja az a tény, hogy a szent pátriárka, akinek az isteni áldás konkrétan megadatott, sem volt képes visszafogni az utódait és meggátolni őket az igaz Isten elhagyásában és önmaguk átadásában a bálványimádásnak.

3. *De áthozám a ti atyátokat, Ábrahámot* stb. Ez a kifejezés további megerősítését adja annak, amit nemrég megmutattam: Ábrahám nem saját erényei folytán emelkedett ki az alapos

¹⁹²¹⁹² Latinul: „Terrestre Dei tribunal”. Franciául: „Le siege judicial que Dieu avoit en terre”, „Az ítélőszék, ami Istené volt a Földön”. – *a szerk.*

¹⁹³ Az egyik mese, amire itt utal az, hogy Táré nemcsak a bálványok imádója, de a készítője is volt, és Ábrahám, meggyőződve a bálványimádás abszurdításáról, megsemmisítette atyja összes bálványát. Ez után azon munkálkodott, hogy meggyőzze atyját a tettének helyességéről egy sor érveléssel, melyeket véséssel jegyeztek fel, de sikertelen maradván a egyes erőfeszítéseiben, kénytelen volt menekülni, s így vált bujdosóvá. – *a szerk.*

tudatlanságból és a tévelygés mélységéből, hanem Isten keze vonta őt ki onnan. Mert nem azt olvassuk, hogy saját magától kereste Istent, hanem Isten fogta őt és helyezte máshová. Józsué tehát az isteni jósnál időzik, ami csodálatosan őrizte meg Ábrahámot biztonságban a hosszú vándorútja során. Ami ez után következik, az támaszt azonban némi kételyt, nevezetesen, hogy Isten megsokszorozta Ábrahám magvát, de mégis csak Izsákot adta neki, mert senki mást nem említ, csak őt. De ez az összehasonlítás szemlélteti Isten irántuk való páratlan kegyelmét abban, hogy miközben Ábrahám utódainak egyébiránt nagy volt a létszáma, az ősök egyedül mondhatta a magáénak a törvényes örökös helyét. Ugyanebben az értelemben teszi azonnal hozzá, hogy miközben Ézsau és Jákob testvérek és ikrek voltak, csak az egyik tartatott meg, a másik elvettetett. Látjuk tehát, hogy mind Ismáel és a testvére, mind Ézsau esetében miért magasztalja hangosan a Jákob iránti isteni könyörületet és jószágot: pont úgy, mintha azt mondta volna, hogy a nemzetsége nem múlt felül másokat semmilyen vonatkozásban, csak abban, hogy Isten konkrétan őket választotta.

4. *Jákob pedig és az ő fiai alámenének Égyiptomba* stb. Miután megemlítette Ézsau elvettetését, azzal folytatja, miképpen ment le Jákob Egyiptomba. S noha egyetlen kifejezésre korlátozódik, az mégis jelzi Isten atyai jóindulatának nagy, bőséges és világos megmutatkozását. Nem vonható kétségbe, hogy bár a szent történetíró nem beszélt fennkölt kifejezésekkel minden egyes végrehajtott csodáról, Józsué mégis olyan összefoglalását adta a szabadulásuknak, ami elégséges lehetett. Először rámutat az Egyiptomban végbement csodákra, majd ünnepli a vörös-tengeri átkelést, ahol Isten a felbecsülhetetlen erejével segítette meg őket, harmadszor pedig emlékezteti őket a sivatagi vándorlás időszakára.

8. *Majd elhozálak titeket az Emoreusok földére* stb. Végül elkezd tárgyalni azokat a győzelmeket, melyek megnyitották az utat a lakóhelyeik elfoglalásához. Mert jóllehet a Jordánon túli országrészt Isten nem ígérte örökségül, mégis, miután a rendeletével hozzákapcsolta a Kánaán földjéhez a nagylelkűsége halmozott kifejezésekként, Józsué nem ok nélkül kapcsolja azt össze a másikkal a nép iránti isteni nagylelkűséget dicsérve, s kijelenti, hogy nem pusztán az isteni segítségbe vetett bizalom folytán bizonyultak fegyverzetben és erőben jobbnak, hanem még azoktól a halálos csapdáktól is megmenekültek, amiket Bálák állított nekik. Mert jóllehet a csaló Bálám nem volt képes semmit sem beteljesíteni az átkai és a szidalmi közül, mégis nagyon hasznos volt megemlíteni Isten bámulatos, a gonoszágának legyőzésében megmutatkozó hatalmát. Mert ez pontosan olyan volt, mintha egészen közel jött volna, és küzdött volna mindennel, amivel csak árthatott volna nekik.

S hogy még jobban meggyőzze őket, hogy nem pusztán Isten vezetésével győztek, hanem egyedül az Ő hatalma által, megismétli, amit Mózes könyveiben olvasunk (5Móz7:20), miszerint Isten darazsakat küldött az ellenség emberi kéz nélkül történő kiűzésére. Ez még látványosabb csoda volt, mint ha bármi más módon lettek volna kiszaggatva, menekülésre készítve és szétszórva. Mert azok, akik a várakozások ellenére megszerezték a győzelmet minden nehézség nélkül, noha megvallják, hogy a háború jó végkimenetele Isten ajándéka, mégis azonnal hagyják, hogy a gőg elvakítsa őket, s a saját maguk bölcsességét, tevékenységét és bátorságát dicsérik. Amikor azonban a dolog a darazsaknak köszönhető, az kétségbevonhatatlanul kijelenti az isteni közreműködést. Ennek megfelelő a végkövetkeztetés, miszerint a nép nem a saját kardjával vagy íjával szerezte a földet. Ez a végkövetkeztetés ismétlődik meg a 44. zsoltárban, s szemlátomást innen származik. Végül, miután emlékezteti őket, hogy más emberek munkájának a gyümölcsei ették, Isten szeretetére biztatja őket úgy, ahogyan azt a nagylelkűsége megérdemli.

Józs24:15-24

15. Hogyha pedig rossznak látjátok azt,¹⁹⁴ hogy szolgáljatok az Úrnak: válaszszatok magatoknak még ma, a kit szolgáljatok; akár azokat az isteneket, a kiknek a ti atyáitok szolgáltak, a míg túl valának a folyóvizen, akár az Emoreusok isteneit, a kiknek földjén lakotok: én azonban és az én házam az Úrnak szolgálunk.

16. A nép pedig felele, és monda: Távol legyen tőlünk, hogy elhagyjuk az Urat, szolgálván idegen isteneknek!

17. Sőt inkább az Úr, a mi Istenünk az, a ki felhozott minket és atyáinkat Égyiptom földéből, a szolgálak házából,¹⁹⁵ és a ki ezeket a nagy jeleket tette a mi szemünk előtt, és megtartott minket minden útunkban, a melyen jártunk, és mind ama népek között, a melyek között általjöttünk;

18. És kiűzött az Úr minden népet, az Emoreust is, e földnek lakóját, a mi orczáink elől: Mi is szolgálunk az Úrnak, mert ő a mi Istenünk!

19. Józsúé pedig monda a népnek: Nem szolgálhattok az Úrnak, mert szent Isten ő, féltőn szerető Isten ő; nem bocsátja meg a ti vétkeiteket és bűneiteket;

20. Hogyha elhagyjátok az Urat, és szolgáltok idegen isteneknek: akkor elfordul és rosszal illet benneteket, és megemészti titeket, minekutána jól cselekedett veletek.

21. Akkor monda a nép Józsúénak: Nem, mert mi az Úrnak szolgálunk!

22. Józsúé pedig monda a népnek: Bizonyosságok vagytok magatok ellen, hogy ti választottátok magatoknak az Urat, hogy néki szolgáljatok. És mondának: Bizonyosságok!¹⁹⁶

23. Most azért hányjátok el az idegen isteneket, a kik köztetek vannak, és hajtsátok sziveteket az Úrhoz, Izráelnek Istenéhez.

24. És monda a nép Józsúénak: Az Úrnak, a mi Istenünknek szolgálunk, és az ő szavára hallgatunk.

15. *Hogyha pedig rossznak látjátok stb.* Itt úgy látszik, mintha Józsúé keveset törődne azzal, ami egy őszinte és igaz szívű vezetőhöz illik. Ha a nép elhagyta Istent és a bálványok után megy, akkor a kötelessége volt büntetést kiszabni az istentelen és megvetendő elszakadásukra. De most, megadva nekik az Isten szolgálásának vagy nem szolgálásának a lehetőségét az ő választásuknak megfelelően, szabadjára engedi a gyeplőjüket, és szabadságot ad nekik a vakmerő belerohanásra a bűnbe. Ami ez után következik, az még abszurdabb, amikor azt mondja nekik, hogy nem szolgálhatják az Urat, mintha tényleges céltudatossággal akarta volna, hogy lerázzák az igát. De nem kétséges, hogy a nyelvét a lélek ihletése vezette az érzelmeik felkorbácsolásában és leleplezésében. Mert amikor az Úr a hatalmába vesz embereket, ők rendszerint elegendő módon meg akarják vallani a buzgóságukat a kegyesség iránt, bár azonnal el is szakadnak attól. Ez azért történik, mert vagy nem bizalmatlanok a gyengeségükkel szemben annyira, amennyire kellene, vagy nem veszik fontolóra, mennyire nehéz dolog teljesen az Úrhoz kötniük magukat. Szükség van tehát a komoly vizsgálatra, nehogy holmi szeleburdi felindulás ragadjon el minket és csődöt mondjunk már a legelső próbálkozásra.¹⁹⁷ Józsúé ebből a célból, próbaidő segítségével szabadítja fel a zsidókat,

¹⁹⁴ Szó szerint: „Ha pedig gonosz a szemetekben”. Ez kissé különbözik az angol változattól: „S ha ez gonosznak látszik a szemetekben”, s Kálvin latin változatánál („Quod si molestum est”, „De ha kellemetlen”), valamint a Septuagintánál („Et δε μη αρεσκει υμιν”) is előnyösebb. Utóbbi követi pontosan Luther „Gefallt es euch aber nicht”. – *a szerk.*

¹⁹⁵ A Septuaginta kihagyja „a szolgálak házából” szavakat. – *a szerk.*

¹⁹⁶ A Septuaginta kihagyja a nép válaszát. – *a szerk.*

¹⁹⁷ Latinul: „Atque ita inter primos conatus nos successus destituet”. Franciául: „Et qu’ainsi entre les premiers efforts nous nous trouvons n’être pas bien fournis pour rencontrer ainsi qu’il faut, et tenir bon”, „S így az első

mondhatni a maguk uraivá téve őket, szabad választást adva nekik, hogy válasszanak, melyik istent akarják szolgálni. Ezzel nem az igaz vallástól akarta elvonni őket, mert már ekkor túlonúl hajlamosak voltak erre, hanem meg akarta akadályozni őket abban, hogy megfontolatlan ígéreteket tegyenek, melyeket röviddel ez után megszegnének. Józsué valódi célja ugyanis az volt, hogy utóbb ne hivatkozhasanak arra, hogy kényszer alatt álltak, amikor a saját egyetértésükkel lettek elkötelezve. Közben, hogy a szégyenérzetükkel keltsen bennük benyomást, kimondja, hogy ő és a házanépe kitartanak Isten imádatában.

16. *A nép pedig felele, és monda* stb. Itt látjuk, hogy nem volt oka visszalépni az általa adott választási lehetőségtől, amikor a nép, nem más szavaival megesküdve, és nem csatlakozva alázasan a külső dirigáláshoz kijelenti, hogy istentelen dolog lenne elszakadni Istentől. S az nem csekély mértékben tudja megerősíteni a szövetséget, amikor a nép önként veti magát alá a törvényeknek. A válasz lényege az, hogy miután az Úr a csodálatos szabadítással megvásárolta őket Magának saját népként, állandóan nyújtotta nekik a segítségét, s megmutatta, hogy az Istenükként van közöttük, aljas hálátlanság lett volna elvetni Őt és elszakadni más istenekhez.

19. *Józsué pedig monda a népnek* stb. Józsué itt látszólag teljesen abszurd módon jár el a nép azonnali és fürge buzgóságának összezúzásával, alapot adva a riadalomhoz. Mert mi célból ragaszkodik ahhoz, hogy nem szolgálhatják az Urat, ha nem azért, hogy a teljes védtelenségük érzéséből kiindulva átadja őket a kétségbeesésnek, s ezzel szükségszerűen elidegenítse őket az istenfélelemtől? Szükséges volt azonban ennek a nyers bizonyágtételnek a használatára, hogy felrzza a biztonságérettől még inkább elkábult tunya népet. S látjuk, hogy az eszköz megszerezte legalábbis a pillanatnyi sikert. Mert se el nem csüggednek, se tunyábbakká nem válnak, hanem legyőzve az akadályt rettenthetetlenül az válaszolják, hogy kitartóak lesznek a kötelességeik ellátásában. Röviden, Józsué nem téríti el őket Isten szolgálától, hanem csak elmagyarzza, mennyire vonakodók és engedetlenek, hogy megtanulják megváltoztatni a természetüket. Így Mózes is az énekében (5Móz32), amikor látszólag elválasztja Istent és a népét, nem tesz mást, mint sarkantyúzza és ösztökéli őket, hogy igyekezzenek jobbra változni. Józsué valóban abszolút módon érvel Isten természetéből kiindulva, de amit konkrétan célba vesz, az a nép romlott viselkedése és megszelídíthetetlen makacssága. Kijelenti, hogy Jahve a szent és féltékeny Isten. Ennek természetesen semmi módon nem kell visszatartani az embereket az Ő imádatától, de ebből az következik, hogy a tisztátalan, gonosz és világi megvetők, akiknek nincs vallásuk, felszítják a haragját és nem lehetnek Vele kapcsolatban, mert engesztelhetetlennek fogják Őt találni. S amikor azt mondja, hogy nem kíméli majd a gonoszságot, akkor nem egy általános szabályt fektet le, hanem a beszéd, mint sok más helyen is, az engedetlen természetük ellen irányul. Ez nem általánosságban vonatkozik a hibákra, vagy valamiféle speciális hibákra, hanem Isten vaskos megtagadására korlátozódik, ahogyan azt a következő igevers bemutatja. A nép ennek megfelelően válaszolja annál készségesebben, hogy ők az Urat fogják szolgálni.¹⁹⁸

22. *Józsué pedig monda a népnek* stb. Most már értjük, mi volt az a cél, amire Józsué mindezidáig törekedett. Nem a nép megrettentése és az elszakításuk a vallástól, hanem a kötelezettség még szentebbé tétele azzal, hogy ők maguk választották az Ő kormányzását, s adták magukat az Ő vezetésének, hogy az Ő védelme alatt élhessenek. Elismerik tehát, hogy a saját lelkiismeretük fogja vádolni őket, s nyilvánítja őket vétkeseknek az álnokságban, ha hűtleneknek bizonyulnak.¹⁹⁹ S jóllehet nem voltak nem őszinték annak kijelentésével, hogy ők maguk lesznek a saját ítéletük bizonyosságai, mégis, az, hogy milyen könnyen elhalványult ennek

próbálkozások során rájövünk, hogy nem vagyunk kellően felszereltek az összecsapásra és a szilárd megállásra”. – *a szerk.*

¹⁹⁸ Latinul: „Liberius”. Franciául: „Plus hardiment et franchement”, „Bátrabban és őszintébben”. – *a szerk.*

¹⁹⁹ Franciául: „Leur propre conscience les redarguera comme coupables et convaincus de desloyaute, et d’avoir fausse leur foy, s’ils ne tiennent leur promesse”, „A saját tulajdon lelkiismeretük nyilvánítja őket vétkeseknek és a hűtlenség bűnében elítélteknek, valamint a hitük megszegőinek, ha nem tartják be az ígéretet”. – *a szerk.*

az ígéretnak az emlékezete, világosan kiderül a Bírák könyvéből. Mert amikor az idősebbek elhunytak közöttük, ők gyorsan odafordultak a különféle babonásokhoz. Ebből a példából megtanuljuk, mennyire változatosak az emberek érzékeit elfoglaló téveszmék, s mennyire tekervényesek a rejtekhelyek, ahová a képmutatásukat és a bolondságukat rejtik, miközben a hamis magabiztossággal csapják be önmagukat.²⁰⁰

23. *Most azért hányjátok el az idegen isteneket* stb. Miképpen lehetséges, hogy akik nemrég még oly szigorú bosszúállói voltak a babonának, maguktól fogadták el a bálványokat? A szavak mégis konkrétan azt parancsolják, hogy vessék ki maguk közül az idegen isteneket. Ha úgy értelmezzük, hogy a házaik még mindig bálványoktól szennyezettek voltak, akkor láthatjuk, mintegy fényes tükörben, milyen öntelten képes az emberiség nagyobbik része belemerülni a bűnökbe, amiket engesztelhetetlen szigorúsággal üldöznek másokban. Mivel azonban én nem gondolnám, hogy Akán kivégzése után be merték volna szennyezni magukat a nyilvánvaló szentségtöréssel, hajlamos vagyok azt gondolni, hogy az utalás nem a cselekedeteikre, hanem a hajlamaikra vonatkozik, s Józsué azt mondja nekik, hogy hányják el maguktól a hamis istenek összes elképzelését. Korábban ugyanebben a fejezetben arra buzdította őket, hogy vessék el azokat az isteneket, akiknek az atyáik szolgáltak a folyón túl és Egyiptomban. De senki sem feltételezi, hogy Kaldea isteneit halmozták fel a raktáraikban, vagy hogy tisztátalan istenségeket hoztak magukkal Egyiptomból, hogy azok adjanak okot az ellenségeskedésre Isten és önmaguk között. A jelentés tehát egyszerűen csak az, hogy tagadjanak meg minden bálványt és tisztítsák meg magukat minden világiasságtól, hogy tisztán imádhassák egyedül Istent.²⁰¹ Ez tűnik a *hajtsátok szíveteket az Úrhoz* mondat értelmének, ami tekinthető azonosnak azzal, hogy *nyugodjatok meg Őbenne, s adjátok a szíveteket az Ő szeretetére úgy, hogy csak Neki örvendezetek és elégedjete meg Vele.*

Józs24:25-33

25. Szerze azért Józsué szövetséget a néppel e napon, és ada eleibe rendelt és végzést Síkemben.²⁰²

26. És beírta Józsué e dolgokat az Isten törvényének könyvébe, és vón egy nagy követ, és oda helyezteté azt a cserfa alá, a mely vala az Úrnak szent házában.

27. És monda Józsué az egész népnek: Ímé ez a kő lesz ellenünk bizonyságul; mert ez hallotta az Úrnak minden beszédét, a melyet szólott vala nekünk; és lesz ellenetek bizonyságul, hogy ne hazudjatok a ti Istenetek ellen.

28. És elbocsátá Józsué a népet, kit-kit a maga örökségébe.

29. És lón e dolgok után, hogy meghala Józsué, a Nún fia, az Úrnak szolgája, száztíz esztendőskorában,²⁰³

30. És eltemeték őt az ő örökségének határában Timnat-Szerában, a mely az Efraim hegyén van, a Gaas hegytől észak felé.

²⁰⁰ A francia változatban hozzáteszi: „Comme s'il n'y avait rien a redire en eu”, „Mintha semmi megcáfolhatatlan sem lenne bennük”. – *a szerk.*

²⁰¹ A szavak szó szerinti jelentése: „a közöttetek levő istenségek” inkább azt látszik jelezni, hogy egyes izraeliták még ekkor is ragaszkodtak a bálványimádás titkos gyakorlásához. – *a szerk.*

²⁰² A Septuaginta szerint: „Silóban, Izrael Istenének a sátra előtt”, s egyes igemagyarázók, ettől más és megfontolásoktól felindulva munkálkodnak, bár csekély hihetőséggel annak megmutatásán, hogy az itt feljegyzett egész eseménysorozat Silóban ment végbe, és az itt szereplő Síkem név nem a város neve, hanem a kerületé, amely elég nagy volt ahhoz, hogy magában foglalja még Silót is. – *a szerk.*

²⁰³ A Septuaginta itt felcseréli a Józs24:29-et és a 31-et, s a Józs24:29-hez, amit így a Józs24:31-gyé tesz, hozzáfűzi azt a páratlan kijelentést, mely szerint a számára ott állított sírba helyezték azokat a kőkéseket, melyekkel körülmetélte Izrael gyermekeit Gilgálban, miután kihozta őket Egyiptomból, s azok mind a mai napig ott vannak. – *a szerk.*

31. Izráel pedig az Urat szolgálta vala Józsuének minden idejében, és a véneknek is minden idejükben, a kik hosszú ideig éltek Józsué után, és a kik tudják vala minden cselekedetét az Úrnak, a melyet cselekedett vala Izráellel.

32. A József csontjait pedig, a melyeket felhoztak vala Izráel fiai Égyiptomból, eltemették Síkemben, a mezőnek abban a részében, a melyet szerzett vala Jákób Hámornak, a Síkem atyjának fiaitól száz pénzén; és lőnek a József fiainak örökségévé.

33. Meghala Eleázár is, Áronnak fia, és eltemeték őt Gibeathban, az ő fiának Fineásnak városában, a mely néki adatott az Efraim hegyén.

25. *Szerze azért Józsué szövetséget a néppel* stb. Ez az igeszakasz elénk tárja a gyűlés összehívásának célját, ami nevezetesen nem más, mint a nép teljesebb és ünnepélyesebb hozzákötése Istenhez a szövetség megújításával. Ezért ebben az egyezségben Józsué úgy járt el, mintha Isten részéről lett volna kijelölve a nép által megígért hódolat és engedelmesség átvételére az Ő nevében. Ennek megfelelően adja hozzá magyarázatképpen a második mondatban, hogy rendelést és végzést adott eléjük. Egyes igemagyarázók ugyanis kiforgatták és eltorzították a jelentését, akik úgy magyarázták, hogy ez Józsué valamelyik újabb beszédére vonatkozik, pedig tulajdonképpen Mózes törvényét kell érteni alatta. Mintha azt mondaná, hogy Józsué nem kötött más szövetséget, csak azt, hogy maradjanak meg kitartóan a törvény betartásában, s nem hozta elő a törvény újabb paragrafusait, hanem csak megerősítette őket abban a tanításban, amit korábban öleltek magukhoz és vallottak. Malakiás ugyanezen a módon, hogy megtartsa őket Isten igájában, nem követel többet, csak azt, hogy emlékezzenek Mózes törvényére (Mal4:4).

26. *És beírá Józsué e dolgokat az Isten törvényének könyvébe* stb. Ez alatt azt a hiteles kötetet kell érteni, amit a frigyláda mellett tartottak, mintha a nyilvános feljegyzéseket tartalmazná örök emlékezetül. S nem kétséges, hogy amikor felolvasták a törvényt, ennek a szövetségnek a kihirdetését is hozzátették. De mivel gyakran megtörténik, hogy ami írva van, az a meg nem nyitott könyvekben marad rejtve,²⁰⁴ ezért másik segítség is adatott az emlékezetnek, olyasvalami, ami mindig szem előtt van, nevezetesen a kő a láda alatt, közel a szentélyhez. Nem mintha a láda állandó tartózkodási helye ott lett volna, hanem mert oda tették, hogy megjelenhessenek Isten jelenlétében. Ezért valahányszor csak az Ő jelenlétébe jöttek, a szövetség bizonyossága vagy emlékezete, amit ott állítottak fel, a szemük elé tárult, hogy jobban a hitben maradjanak.

Józsué kifejezése, miszerint a kő hallotta a szavaikat, valóban túlzó, de nem alkalmatlan az isteni beszéd hatékonyságának és hatalmának leírására. Mintha azt mondta volna, hogy az átdöfi az élettelen sziklákat és köveket, így ha az emberek süketek, az ítéletüket minden elem fogja visszhangozni. az itt használatos *hazudni* kifejezés, mint gyakorta máshol is annyi, mint ravaszul és megtévesztően cselekedni, megghiúsítani és megszegni a tett ígéretet. Ki ne tételeznél fel, hogy az ilyen jól megalapozott szövetség szilárd és szent lesz az utódok számára sok koron keresztül? De mindaz, amit Józsué elért a nagyon nagy buzgalmával nem volt több, mint a szigorú betartásának biztosítása néhány éven keresztül.

29. *És lőn e dolgok után* stb. A temetés tisztessége a tisztelet jele volt, mely önmagában is bizonyóságot tett a nép szeretetteljes törődéséről. De sem ez a tisztelet, sem a vonzalom nem gyökerezett mélyen A titulus, amivel Józsuét illették a halála után, amikor az Úr szolgájának nevezték, elvett minden mentséget azoktól a nyomorult és elvetett emberektől, akik rövidesen ezt követően gorombán eltaszították az Urat, Aki a csodákat tette közöttük. Ennek megfelelően a figyelmet közvetve az állhatatlanságukra irányítja, amikor azt mondja, hogy addig szolgálták az Urat, amíg Józsué élt, illetve addig, amíg a vének ki nem haltak. Itt egy benne foglalt ellentmondás rejlik, ami a visszacsúszást és az elidegenedést foglalja magában, amikor hirtelen

²⁰⁴ A francia változat hozzáteszi: „Et on le laisse la dormir”, „És ott marad alvó állapotban”. – *a szerk.*

elragadta őket a feledékenység az isteni jóindulat vonatkozásában. Nem furcsa tehát, ha manapság is, amikor az Úr rendkívüli és kiváló ajándékokkal ruházza fel bármely szolgáját, a tekintélyük megvédi az egyház rendjét és állapotát, de amikor meghalnak, fájdalmas pusztulás kezdődik és a rejtett istentelenség zabolátlan szabadossággal tör a felszínre.²⁰⁵

32. *A József csontjait pedig* stb. Az időt, amikor Józsefet eltemették, nem említi, de könnyű arra következtetni, hogy az izraeliták ezt a kötelezettségüket azután teljesítették, miután nyugalmas lakóhelyhez jutottak Sikem városában. Mert jóllehet nem jelölte meg a sír konkrét helyét, a tisztelet jelének vélték abban a mezőben eltemetni őt, amit Jákob vásárolt meg. Lehetséges azonban, hogy a nép tunyaságának korholásaképpen mondja, hogy Józsefet nem temethették Ábrahám mellé, mert az a hely még mindig az ellenség birtokában volt. István (Csel7) megemlíti a tizenkét pátriárka csontjait, s nem lehetetlen, hogy más törzsek is egyfajta vetélkedésként összegyűjtötték az őseik hamvait. Itt azt olvassuk, hogy a mezőt Ábrahám vette meg, de ez egy nyilvánvalóan véletlenül becsúszott hiba. A sírt illetően általánosságban azt kell vallanunk, hogy a nagyon gyakori említése a Szentírásban annak köszönhető, hogy az a jövőbeli feltámadás jelképe.

²⁰⁵ Amikor ezeket a szavakat leírták, a tiszteletre méltó szerző, bár aligha mondható el róla, hogy olyan volt, mint a „már idős és élemedett korú” Józsué, de hozzá hasonlóan ő is készült „elmenni minden földinek útján”. Ilyen körülmények között kételkedhetünk-e abban, hogy ezek a szavak annak a félelmetes elhajlásnak az előérzetét is magukban foglalják, ami a halála után végbement a genfi egyházban? – *a szerk.*